

**«KORRUPSIYA VƏ RÜŞVƏTXORLUĞA QARŞI MÜBARİZƏ
DAHA DA SƏRT APARILACAQ.»**

**İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti**

№ 3 (43)

İYUL – Sentyabr 2013-cü il

Təsisçi: Azərbaycan Respublikasının
Baş Prokurorluğu

REDAKSIYA HEYƏTİ:

Baş redaktor:

Namiq Əsgərov

Baş redaktorun müavini:

Nazir Bayramov

nazirbayramov@mail.ru

Redaksiya heyətinin üzvləri:

Əzizağa Həsənov

Bəhruz Mahmudov

İlqar Cəfərov

Nazim Abbasov

Natiq Hüseynov

Məsul katib: Eldar Əfəndiyev

Redaksiyanın ünvanı:

AZ 1001, Azərbaycan Respublikası,
Bakı şəhəri, N.Rəfibəyli küçəsi, 7.

Tel.: 492-25-17, Faks: 492-25-17

www.genprosecutor.gov.az

***

«Kütləvi informasiya vasitələri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa müvafiq qaydada təsis edilmişdir.

***

Jurnal 2003-cü ildən etibarən, rübdə bir dəfə dövriyyəyə çıxarılır.

***

Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun 1 iyun 2010-cu il tarixli, 10/53 nömrəli «Azərbaycan Prokurorluğu» elmi-praktiki jurnalının redaksiya heyətinin yeni tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında əmrinə əsasən, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun elmi-praktiki mətbu orqanı olan «Azərbaycan Prokurorluğu» jurnalının fəaliyyəti üçün məsul qurum kimi Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzi müəyyənləşdirilmişdir.

***

Materyallardakı faktların doğruluğuna jurnalın redaksiya heyəti məsuliyyət daşımır.

***

Materyallarımızdan istifadə zamanı jurnala istinad etmək vacibdir.

***

«Hüquq ədəbiyyatı» nəşriyyatının kompüter mərkəzində yığılaraq səhifələnməmiş və çap edilmişdir.

***

Çapa imzalanmışdır: 1.10.2013-cü il
60x84 1/8 formatda 100 səhifə həcmdə
çap olunmuşdur. Tiraj: 1350 nüsxə.

© «Azərbaycan Prokurorluğu», 2013

MÜNDƏRİCAT

İctimai-siyasi tədbirlər

– Prezident İlham Əliyevin sədriyi ilə Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclası keçirilmişdir 3

Rəsmi tədbirlər

– Baş Prokurorluqda 2013-cü ilin birinci yarısında görülmüş işlərə həsr olunmuş əməliyyat müşavirəsi keçirilmişdir 13
– Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda 2013-cü ilin birinci yarısında görülmüş işlərə həsr olunmuş əməliyyat müşavirəsi keçirilmişdir 16
– Prokurorluq orqanlarında vətəndaşların müraciətlərinə baxılmasına diqqət artırılmaqda davam edir 18
– Azərbaycan Prokurorluq orqanları ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Dubay Məhkəmələri arasında hüquqi sahədə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olunmuşdur 19

Təhlillər, təkliflər

N.Bayramov – Təqsirin və təqsirsizliyin prezumpsiyaları: dialektikadan praktiki nəticələrə 20

Bizdən soruşurlar

N.Bayramov:

– Ədalətli cəza fərdi yanaşma nəzərdə tutur 24
– Barəsində cinayət təqibi həyata keçirilməyən şəxs təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipinə əsaslanan müdafiəyə malik deyil 25
– Cinayət prosesində torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun spesifikasiyası problemi 27

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsini öyrənirik

G.Əyyubova – Həbsdə saxlanılan şəxslə müdafiəçi arasında elektron rabitə yaradılması imkanları 31

Oxucu mülahizələri

İ.Abbasov – Ana dili 34

İctimaiyyətə hesabat

– Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi 2013-cü ilin I yarısı ərzində görülmüş işlərə dair hesabatla çıxış etmişdir 37

– «Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli Qərarının tətbiqinin nəticələri 40
– İxtisasartırma kursu təşkil edilmişdir 49

– İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təqsirsizlik prezumpsiyası ilə bağlı presedent təcrübəsinin öyrənilməsinə dair seminar keçirilmişdir 49

– «Azərbaycan Respublikasının hüquq sisteminin inkişafında prokurorluq orqanlarının rolu» mövzusunda elmi-praktik konfrans keçirilmişdir 50

– «Korrupsiya cinayətlərinin istintaqı və təqibi» mövzusunda seminar keçirilmişdir 62

– Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı yanında Maliyyə Monitorinqi Xidməti tərəfindən Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin müstəntiqləri üçün seminar keçirilmişdir 62

– Baş Prokurorluqda hərbiləşdirilməmiş mülki müdafiə dəstələri üzvlərinin iştirakı ilə məşqlərin keçirilməsi davam edir 63

– Təbə rayon prokurorluqlarında «Vətəndaşların qəbulu işinin təşkili» və «Arxiv işinin təşkili» mövzusunda seminarlar keçirilmişdir 63

– Ağcabədi və Xaçmaz rayonlarında «Cinayət prosesində hüquqi varisin iştirakı: nəzəri və praktiki aspektlər» mövzusunda seminar-məşğələlər keçirilmişdir 65

– Prokurorluq orqanlarına işə qəbulla əlaqədar sənədlərin qəbulu başlanmışdır 66

Prokurorluğun beynəlxalq əlaqələri

– Baş Prokurorluğun Beynəlxalq əlaqələr idarəsi 67

– Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi 67

Kadrlarla iş

Təyinatlar 71

Normativ hüquqi aktlar

Qanunvericiliyə dəyişikliklər 72

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun qərarları 86

Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclası keçirilmişdir.

Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclası keçirilmişdir.

Dövlət başçısı iclası giriş nitqi ilə açdı.

PREZİDENT İLHAM ƏLİYEVİN GİRİŞ NİTQİ

– Nazirlər Kabinetinin bugünkü toplantısında biz altı ayın yekunlarını müzakirə edəcəyik. İlin altı ayı çox müsbət keçib, göstəricilər çox müsbətdir. Bu altı ayda Azərbaycan dinamik inkişaf edib, qarşıda duran bütün vəzifələr icra olunub. Bu göstəricilər deməyə əsas verir ki, bu müsbət dinamika ilin sonuna qədər də qorunacaqdır. Ən əsas iqtisadi göstəricilərimiz yüksək səviyyədədir. Hesab edirəm ki, Azərbaycanda iqtisadi artım bu il də dünya miqyasında nümunə ola bilər. Ümumi daxili məhsul 5 faiz artmışdır və ən sevindirici hal ondan ibarətdir ki, qeyri-neft sektorumuz təxminən 11 faiz artmışdır. Bu, son illər ərzində Azərbaycanda görülmüş işlərin, düzgün aparılan iqtisadi islahatların nəticəsidir. Bu göstəricilər, deyə bilərəm ki, dünya miqyasında ən yüksək səviyyədədir. Çünki bizim əsas hədəfimiz bu gün qeyri-neft sektorunu inkişaf etdirməkdən ibarətdir və hesab edirəm ki, bu istiqamətdə çox ciddi nailiyyətlər əldə edilib.

Hesab edirəm ki, biz bir müddət bundan əvvəl növbəti 10 il ərzində qeyri-neft sektorumuzu 2 dəfə artırmaq barədə qarşımıza qoyduğumuz məqsədə çatacağıq. Qeyri-neft sektorunun artması əlbəttə ki, bizi çox sevindirir, eyni zamanda, ölkə iqtisadiyyatında gedən dinamik inkişafın təzahürüdür. Ölkə iqtisadiyyatı çoxşaxəli şəkildə inkişaf edir və hesab edirəm ki, növbəti illərdə bu inkişaf özünü daha da qabarıq şəkildə göstərəcəkdir. Çünki bu gün icra edilən və icrasını gözləyən layihələr növbəti illərdə güclü qeyri-neft sektorumuzun yaranmasına gətirib çıxaracaqdır. Əlbəttə ki, 11 faiz

səviyyəsində artan qeyri-neft iqtisadiyyatımız bütün işlərə çox gözəl təkan verir. Əlbəttə ki, iqtisadiyyatımızın əsas sahəsi neft sektorudur. Ancaq son müddət ərzində ümumi daxili məhsulun əsas hissəsi qeyri-neft sektorunda formalaşır ki, bu da aparılan islahatların məntiqi nəticəsidir.

Kənd təsərrüfatı da artıbdır, təxminən 5 faiz səviyyəsində. Bu da yaxşı artımdır. Hesab edirəm ki, növbəti illərdə bu artım daha da güclü olmalıdır. Bunu etmək üçün

indi əlavə tədbirlər görülür. İnvestisiya qoyuluşu bizi sevindirir. İlin birinci yarısında ölkə iqtisadiyyatına 12,6 milyard dollar sərmayə qoyulmuşdur. Bunun böyük hissəsi daxili sərmayədir, təqribən 7 milyard. Beş milyard isə xarici sərmayələrdir. Bu da çox vacib məsələdir. Çünki uzun illərdir Azərbaycan xarici investorlar üçün cəlbedici ölkə kimi qalır, bax, altı ayda qoyulan bu 5 milyard xarici sərmayə bunu bir daha təsdiqləyir. Hər bir ölkə üçün xarici investisiyalar önəmli rol oynayır. Baxmayaraq ki, özümüzün də indi kifayət qədər böyük maddi imkanlarımız var, yenə də xarici investorların Azərbaycana olan inamı və xarici investisiyaların qoyuluşu ölkənin ümumi inkişafını əks etdirir. Əlbəttə ki, beynəlxalq maliyyə qurumlarına da ciddi siqnal göndərir ki, Azərbaycanda iqtisadi sahədə çox müsbət vəziyyət yaranmışdır. Eyni zamanda, son illər ərzində daxili investisiyalar xarici investisiyaları üstələyir. Bu da bizim məqsədimiz idi. Bir neçə il bundan əvvəl qarşıya bu məqsəd qoyulmuşdu və biz buna çatmışıq.

Düzdür, daxili investisiyalar daha çox dövlət xərcləri hesabına formalaşır. Ancaq özəl sektor da tədricən öz investisiya imkanlarını artırır. Şübhə etmirəm ki, vaxt gələcək Azərbaycan iqtisadiyyatına yatırılan daxili investisiyaların böyük hissəsi özəl qurumlar tərəfindən qoyulacaqdır. Buna nail olmaq üçün əlbəttə ki, özəl qurumlar daha da fəal işləməlidir, daha da böyük güc toplamalıdır. Dövlət isə öz tərəfindən onlara bütün lazımi dəstəyi göstərir. Azərbaycanda gözlənilən nəhəng enerji layihələri, eyni zamanda, özəl sektorun da inkişafına təkan verəcəkdir. Çünki Azərbaycanın neft-qaz sektorunun işlənilməsi ilə bağlı nəzərdə tutulan nəhəng layihələr 10 milyard dollarla ölçülür. Bu sifarişlərin böyük əksəriyyəti hesab edirəm ki, Azərbaycanda reallaşmalıdır. Artıq Azərbaycanda güclü sənaye imkanları da vardır. Belə olan halda yerli şirkətlər üçün əlavə imkanlar yaranacaq və onlar da bu imkanlardan səmərəli şəkildə istifadə edəcəklər.

Hesab edirəm ki, 12,6 milyard dollar səviyyəsində qoyulan sərmayə çox gözəl göstəricidir. Əgər biz bu tempi saxlaya bilsək, ilin sonuna qədər sərmayələrin səviyyəsi təqribən 25 milyard dollara çatacaqdır. İlin əvvəlində mən qarşıya vəzifə qoymuşdum ki, bu il Azərbaycana qoyulacaq sərmayə keçən ildən az olmamalıdır. Keçən il 20 milyard dollardan çox vəsait qoyulmuşdur. Ancaq biz artıq görürük ki, keçən ildən daha da çox sərmayə qoyulacaqdır. Qoyulan vəsait - hər manat və ya dollar, avro ölkə iqtisadiyyatına xidmət göstərir, yeni iş yerlərinin açılmasına şərait yaradır, Azərbaycanın iqtisadi qüdrətini artırır. Hər bir ölkə maraqlıdır ki, o ölkəyə sərmayə qoyulsun, o

cümlədən Azərbaycan. Baxmayaraq ki, artıq Azərbaycan da öz növbəsində başqa ölkələrin iqtisadiyyatına sərmayələr qoymağa başlamışdır və bu da müasir Azərbaycanın üstünlükləridir. Xüsusilə son bir neçə il ərzində dünyanı, xüsusilə Avropanı bürümüş iqtisadi və maliyyə böhranı şəraitində xarici iqtisadiyyatlara qoyulan vəsait onu göstərir ki, biz doğrudan da, böyük imkanlara malikik. Biz özümüzü çox rahat hiss edirik. Əlbəttə ki, bizim iqtisadi imkanlarımız və siyasi addımlarımız bir-biri ilə bağlıdır və biz gələcəkdə xarici bazarlara nə qədər çox investisiya qoysaq, bölgədə və dünyada siyasi çəkimiz də o qədər artacaqdır. Bu, təbiidir və biz bu yolla gedirik. Deyə bilərəm ki, dünyanın ancaq inkişaf etmiş ölkələri başqa ölkələrin iqtisadiyyatlarına böyük həcmdə sərmayə qoyurlar. Azərbaycan inkişafda olan bir ölkədir. Vaxt gələcək biz də inkişaf etmiş ölkələrin bütün meyarlarına cavab verəcəyik.

Bizim maddi imkanlarımız, valyuta ehtiyatlarımız artır. Valyuta ehtiyatlarımız 48 milyard dollardan çoxdur. Bu da çox gözəl göstəricidir. Çünki həm bizə güc, rahatlıq verir, eyni zamanda, – baxmayaraq ki, Azərbaycanda çox böyük investisiya layihələri icra edilir, – biz ildən-ilə öz valyuta ehtiyatlarımızı artırırıq. Şadam ki, bu ilin altı ayında valyuta ehtiyatlarımız azalmır, yerində də durmur, artır və əgər belə getsə, ilin sonuna qədər daha da artacaqdır. Bu göstəriciyə görə də, – həm mütləq rəqəmləri, həm adambaşına düşən valyuta ehtiyatlarının həcmi götürsək, – Azərbaycan dünya miqyasında qabaqcıl yerlərdədir. Bu da son illər ərzində əldə edilmiş uğurların bir hissəsidir.

Son illərdə Azərbaycanın dinamik inkişafı reallığa çevrilibdir. Artıq dünya birliyi bunu görür, qiymətləndirir. Dünyanın aparıcı maliyyə qurumları Azərbaycanda həyata keçirilən islahatları təqdir edir. Azərbaycanda aparılan islahatlar bir çox ölkələr üçün nümunə olmalıdır və deyə bilərəm ki, bir çox ölkələrdə Azərbaycanın təcrübəsi öyrənilir.

Biz öz yolumuzla gedirik. İqtisadi və sosial inkişaf məsələlərini bir paketdə həll edirik. Azərbaycanda əsaslı iqtisadi islahatlar güclü sosial siyasətlə tamamlanır. Əgər belə olmasaydı, əhəlinin gəlirləri artmazdı. Əsaslı iqtisadi islahatlar bir sıra hallarda insanlara çox baha başa gəlir. İnsanlar əziyyət çəkirlər. Biz indi müxtəlif yerlərdə iqtisadiyyatı dirçəltmək, iqtisadi böhrandan çıxmaq üçün daha çox əhəli hesabına atılan addımları görürük. İş yerləri ixtisar edilir, maaşlar kəsilir, iş günü uzadılır, pensiya həddi uzadılır. Yəni, bəzi hökumətlər öz iqtisadi vəziyyətini insanların hesabına sağlamaqla istəyirlər. Bizdə isə iqtisadi islahatlar köklü xarakter daşıyırdı. Çünki biz planlı iqtisadiyyatdan bazar iqtisadiyyatına keçid yoluna qədəm qoymuşduq. Bu islahatlar güclü sosial siyasətlə də tamamlanır, dəstəklənir. Belə olan halda təsadüfi deyil ki, hətta böhranlı illərdə Azərbaycan əhalisinin gəlirləri artmışdır.

Azərbaycanda manatın məzənnəsi sabitdir. Bunun ilk növbədə, çox böyük sosial mənası vardır. Çünki insanların əmanətləri dövlət tərəfindən qorunur. Bu məsələyə gəldikdə deyə bilərəm ki, bu altı ayda əhalinin pul gəlirləri 7 faizdən çox artmışdır. İnflyasiya isə cəmi 2 faiz olmuşdur. Bu da hesab edirəm ki, çox gözəl göstəricidir.

Sosial məsələlərə gəldikdə, bu altı ayda maaşlar artıb. Bu gün Azərbaycanda orta əməkhaqqı 520 dollar səviyyəsindədir. Orta pensiya 200 dollar səviyyəsindədir. Gələn illərdə bu rəqəmlər artacaqdır. Bu rübdə vətəndaşların pensiyaları da, əməkhaqları da artırılacaqdır. Gələn illərdə də eyni siyasət aparılacaqdır. Bir daha demək istəyirəm ki, iqtisadi islahatlar çox güclü sosial siyasətlə dəstəklənməlidir. Hesab edirəm ki, ölkəmizin bu sahədə əldə etdiyi uğurlar nümunə ola bilər.

Regional inkişaf proqramında nəzərdə tutulmuş bütün məsələlər öz həllini tapmaqdadır. Regionlara mənim mütəmadi səfərlərim imkan verir ki, vəziyyətlə yerində tanış olum və müvafiq göstərişlər verim. Deyə bilərəm ki, bütün bölgələrdə, bütün rayonlarda çox ciddi inkişaf gedir, canlanma, çox gözəl əhval-ruhiyyə vardır. Quruculuq-abadlıq işləri üstünlük təşkil edir. Rayonlar, kəndlər abadlaşır, böyük sənaye müəssisələri ya-

radılır. İşsizlik demək olar ki, aradan qaldırılır. Bütövlükdə bu ilin əvvəlində işsizliyin səviyyəsi beş faizdən bir qədər çox idi. Hesab edirəm ki, ilin sonuna qədər bu rəqəm daha da azalacaqdır. Amma o da həqiqətdir ki, 5 faiz səviyyəsində işsizlik istənilən ölkə üçün arzu olunan rəqəmdir. Bəzi inkişaf etmiş ölkələrdə bu rəqəm 10 faiz, 15 faiz, 25 faiz səviyyəsinə qalxır. Əlbəttə ki, bu, çox ciddi sosial problemlərə gətirib çıxarır. İşsizliyin aradan qaldırılması 10 il bundan əvvəl qarşıya qoyulmuş ən əsas vəzifələrdən biri idi. On il ərzində 1 milyon 180 min yeni iş yeri açılmışdır. Bu ilin altı ayında 55 min iş yeri yaradılmışdır. Onlardan 45 mini daimi iş yeridir. Yəni, bu proses davam edir və bu da təbiidir. Çünki bizim iqtisadi siyasətlə bağlı təşəbbüslərimiz, o cümlədən Azərbaycanda aparılan sənayeləşmə siyasəti əlbəttə ki, yeni iş yerlərinin açılmasına gətirib çıxarır.

Regional inkişaf üzrə ikinci dövlət proqramı bu il başa çatır. Bu proqram artıqlaması ilə yerinə yetirilibdir. Eyni zamanda, «Bakının və ətraf qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafı» Dövlət Proqramı icra edilir. Bu proqram nəticəsində Bakıətrafı qəsəbələrdə çox böyük işlər görülür, işlər davam etdirilir. Proqram bu ilin sonuna qədər başa çatmalıdır. Əlbəttə ki, ondan sonrakı illərdə də biz bu məsələyə daim diqqət göstərəcəyik.

Deyə bilərəm ki, keçən rübdə Azərbaycanda bir neçə mötəbər beynəlxalq tədbir keçirilmişdir. Bu da Azərbaycanın, Bakının dünya miqyasında bir siyasi, iqtisadi, mədəni mərkəzə çevrilməsinə xidmət göstərmişdir. Bu tədbirlər çoxsaylı idi. Onların hamısını sadalamağa vaxt çatmaz. Sadəcə olaraq mən bir neçə əlamətdar tədbiri qeyd etmək istərdim. Birinci növbədə Azərbaycanda ilk dəfə olaraq Davos Forumu keçirilmişdir. Bu da ölkəyə verilən böyük dəyər kimi qiymətləndirilməlidir. Davos Forumu dünya miqyasında bir nömrəli forumdur. Bu, təkcə iqtisadi forum deyil, baxmayaraq ki, adı Dünya İqtisadi Forumudur. Bu siyasi və iqtisadi forumdur. Bu Forumun Azərbaycanda keçirilməsi əlbəttə ki, böyük məsuliyyət idi. Şadam ki, bu Forum ən yüksək səviyyədə keçirilmişdir.

Bütövlükdə deyə bilərəm ki, son bir neçə il ərzində Azərbaycan Davosda keçirilən forumlarda fəal iştirak edir və diqqət mərkəzində olur. Azərbaycanın inkişaf dinamikası, əldə edilmiş uğurlar Davos Forumunda kifayət qədər geniş işıqlandırılır. Davos Forumunun hesablamalarına görə Azərbaycan dünya miqyasında iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətliliyinə görə 46-cı yerdədir. Bu qiymət-

ləndirmə hesab edirəm ki, ən ciddi və ən böyük diqqətə layiq olan qiymətləndirmədir. Çünki bu, dünyanın bir nömrəli Forumu tərəfindən verilən qiymətləndirmədir. Bu Forumun Azərbaycanda keçirilməsi bir daha demək istəyirəm ki, böyük uğurumuz idi. Xüsusilə nəzərə alsaq ki, Forumun mövzusu Qafqaz və Orta Asiyada gedən proseslər, iqtisadi və siyasi vəziyyətlə bağlı idi. Yəni, bu, bir daha göstərir ki, Azərbaycan nəinki coğrafi mərkəzdir, siyasi, iqtisadi və mədəni mərkəzdir.

Keçən rübdə Madrid Klubunun toplantısı da Azərbaycanda keçirilmişdir. Bu da dünya miqyasında mötəbər beynəlxalq təşkilatdır. Çox böyük nüfuzə malik olan siyasətçiləri, ictimai xadimləri birləşdirən bir qurumdur. Bu Forum da çox yüksək səviyyədə keçirilmişdir. Bakıda Amerika-Azərbaycan konfransı keçirilmişdir. Hesab edirəm ki, bu da çox əlamətdar hadisə idi. Çünki konfransa federal və ştatlar səviyyəsində olan 300-dən çox senator, konqresmen, ictimai xadim, politoloq yığılmışdır. Burada çox vacib məsələlər müzakirə edilmişdir.

Eyni zamanda, keçən rübdə Bakıda İkinci Dünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu keçirilmişdir ki, bu da Azərbaycanın humanitar sahədə, yəni, dinlərarası, mədəniyyətlərarası dialoqun aparılması üçün bir mərkəz kimi formalaşmasına öz xidmətini göstərmişdir. Bu, ikinci forumdur. Onu deməyə əsas verir ki, bu, artıq ənənəvi xarakter daşıyacaqdır. Azərbaycanda bu səpkidən olan tədbirlər vaxtaşırı keçirilir. Dünya Humanitar Forumu, Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu, digər tədbirlər, dünya dinlərinin liderlərinin zirvə görüşləri keçirilmişdir. Yəni, ölkəmiz siyasi, iqtisadi və humanitar mərkəzə çevrilibdir.

Bu, reallıqdır və bu reallığı biz yaratmışıq öz siyasətimizlə, öz addımlarımızla. Bu gün Azərbaycan dünya miqyasında çox böyük hörmətə malik olan bir ölkədir. Əlbəttə ki, bu, bizi çox sevindirir və bu, bizim məqsədimiz idi. Əlbəttə, mən bunu dəfələrlə demişəm və son on il ərzində bu siyasəti aparmışam ki, ilk növbədə, bizim bütün söylərimiz daxilə gedən proseslərin müsbət istiqamətdə davam etməsinə yönəlsin və biz bu istiqamətdə çox böyük uğurlara nail olduq.

Dünyanın ən sürətli iqtisadiyyatı Azərbaycan iqtisadiyyatıdır. Dünyada ən dinamik inkişaf edən ölkə Azərbaycandır. Bu, reallıqdır və bu reallığı artıq bölgə ilə məşğul olan bütün qurumlar qəbul edir. Ancaq eyni zamanda, ölkəmizin beynəlxalq nüfuzu da böyük əhəmiyyətə malikdir. Biz bu nüfuzu qazanmışıq və bu nüfuzun nə qədər

yüksək səviyyədə olmasının göstəricisi bizim hazırda BMT Təhlükəsizlik Şurasında üzvlüyümüzdür. Bu, dünya tərəfindən Azərbaycana verilən qiymətdir. Eyni zamanda, Azərbaycanda keçirilən yüksək səviyyəli, mötəbər beynəlxalq tədbirlər bizim beynəlxalq nüfuzumuzu daha da artırır. Beləliklə, hesab edirəm ki, keçən rübdə, bütövlükdə, son altı ayda bu məsələlərlə bağlı çox ciddi addımlar atılmışdır.

Eyni zamanda, xarici siyasətlə bağlı addımlarımız həmişəki kimi, uğurlu olmuşdur. Keçən rübdə hesab edirəm ki, bir neçə əlamətdar hadisə baş vermişdir. Əlbəttə ki, mənim xarici ölkələrə səfərlərim, xarici dövlət başçılarının Azərbaycana səfərləri və ikitərəfli formatda münasibətlərin inkişafı böyük əhəmiyyətə malikdir. Eyni zamanda, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığımız da böyük diqqətə layiqdir. Keçən rübdə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində Azərbaycan da keçirilən tədbirlər yadda qaldı. Fələstinə yardım məqsədilə donor konfransı keçirilmişdir. Donor konfransının keçirilməsi bizim niyyətimizi, siyasətimizi göstərir. Bütövlükdə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində Azərbaycan öz fəallığını artırır və bildiyiniz kimi, İslam həmrəyliyi məsələləri həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur.

Bu gün də demək istəyirəm ki, biz hələ çox işləməliyik. Hər bir müsəlman ölkəsi çox işləməlidir ki, biz bu birliyi gücləndirək. Dünyada gedən bəzi proseslər, qütbləşmə, ayrı-seçkilik meyilləri bizi narahat edir. Azərbaycan öz tərəfindən çalışır və çalışacaqdır ki, mədəniyyətlərarası münasibətlər sağlam zəmində öz həllini tapsın və bəyad sadaladığım tədbirlər bunun əyani sübutudur. Biz çalışırıq, öz təcrübəmizi, öz nailiyyətlərimizi ortaya qoyuruq və göstəririk ki, bu mümkündür.

Keçən rübdə mənim Avropa İttifaqına səfərim olmuşdur. Hesab edirəm ki, bu səfərin də çox böyük əhəmiyyəti vardır.

Baxmayaraq ki, bu, mənim prezident kimi Avropa Komissiyasına beşinci səfərimdir. Son on il ərzində mən beş dəfə səfər etmişəm. Yəni, bu səfərlər özlüyündə münasibətlərin yüksək səviyyədə olmasının təzahürüdür. Ancaq bu səfər də çox önəmli idi. Xüsusilə nəzərə alsaq ki, son bir il ərzində bəzi Avropa qurumları tərəfindən Azərbaycana qarşı çirkin kampaniya aparılır. Deyə bilərəm ki, bu kampaniya heç səngimirdi. Son on il ərzində vaxtaşırı bu kampaniya gah canlanır, gah səngiyir. Ancaq bir trend kimi, bir istiqamət kimi daim biz bunu müşahidə edirdik. Son bir il ərzində əlbəttə, bu kampaniya çox eybəcər formalara gəlib çatıb. Təkcə onu demək kifayətdir ki, son

bir il ərzində Avropa Parlamenti üç anti-Azərbaycan qətnamə qəbul etmişdir. Düzdür, bu qətnamələrin qəbul edilməsində eyni adamlar iştirak edir və Avropa Parlamenti 750 deputatdan ibarətdir. Bu qətnamələrin qəbulunda təqribən 20, 30, 40 nəfər iştirak edir. Əlbəttə ki, onların rəyi Avropa Parlamentinin rəyini əks etdirmir. Ancaq onlar müəyyən prosedur boşluqlardan istifadə edərək bax bu qətnamələrin qəbul edilməsinə nail olurlar.

Əslində bu barədə heç danışmağa da dəyməz, çünki Azərbaycanda bu kimi qətnamələrə heç kim fikir vermir və onlar bizim işimizə təsir edə bilməz. Ancaq bir tendensiya kimi biz bunu əlbəttə ki, qeyd etməliyik. Prezident Administrasiyası, Milli Məclis onlara tutarlı cavab verib. Mən bu barədə çox danışmaq istəməzdim. Sadəcə olaraq onu demək istəyirəm ki, son bir il ərzində anti-Azərbaycan qüvvələri, Azərbaycanın uğurlu inkişafını qəbul edə bilməyən və ermənipərəst qüvvələr Azərbaycana qarşı fəaliyyətini gücləndirmişdir. Bu da yəqin ki, təbiidir. Çünki ölkəmizin uğurlu inkişafı, xüsusilə böhranlı illərdə inkişafı, ölkəmizin müstəqil siyasəti və hər bir beynəlxalq məsələ ilə bağlı bizim konkret mövqeyimiz heç də hamını qane edə bilməz. Eyni zamanda, Azərbaycanın daxilində hökm sürən sabitlik, xoş əhval-ruhiyyə, xoş ovqat əlbəttə, bu gün böhran içində yaşayanları yəqin ki, sevindirmir. Ona görə mənim Avropa İttifaqına budəfəki səfərimin xüsusi əhəmiyyəti var idi. Nəzərə alsaq ki, Avropa Şurasında da anti-Azərbaycan qüvvələr vardır. Düzdür, onlar azlıq təşkil edirlər.

Son illər ərzində Azərbaycanın fəal işləri və beynəlxalq nüfuzunun artması əlbəttə ki, bir çox beynəlxalq təşkilatlarda Azərbaycanla bağlı dolğun məlumatın formalaşmasına gətirib çıxarmışdır. Ancaq yenə də qərəzli insanlar, Azərbaycanın uğurlarını qəbul edə bilməyən deputatlar var ki, onlar mütəmadi qaydada Azərbaycana hücum etməyə cəhd göstərirlər.

Avropa Şurasında sonuncu cəhd bu ilin yanvarında baş vermişdir. Qondarma siyasi məhbuslar üzrə məruzənin müzakirəsində Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvlərinin mütləq əksəriyyəti bu çirkin təşəbbüsə yox demiş, bu çirkin məruzəni rədd etmişdir. Avropa Şurası Parlament Assambleyasının deputatları həqiqəti, haqq-ədaləti müdafiə etdilər, ikili standartlara qarşı öz səslərini ucaldılar. Çünki bu qondarma məruzənin ortaya çıxması sırf ikili standartlar prinsipinin əlaməti idi. Biz görürük ki, bəzi ölkələrdə islamofobiya meyilləri həddindən artıq güclənib. Əfsuslar olsun ki, bu meyillər yüksələn xətlə gedir, mən-

fi istiqamətdə cərəyan edir. Mən müxtəlif görüşlərdə bu məsələləri daim qaldırıram. Çünki bu, bizi narahat edir.

Biz Avropa qurumları ilə uzun illərdir ki, əməkdaşlıq edirik. On ildən çoxdur ki, Avropa Şurasına üzv olmuşuq. Avropa İttifaqı ilə səmərəli əməkdaşlıq edirik. Ancaq bu meyillər vardır. Yəni, gələcəkdə bu əməkdaşlığın hansı formalarla davam etməsi bu gün müəyyən edilməlidir.

Biz görürük ki, ümumi mənzərə əlbəttə, müsbətdir və dediyim hallar fərdi xarakter daşıyır. Ancaq tendensiyalar var və biz bunu görməliyik, bu barədə danışmalıyıq. Ona görə mənim Avropa İttifaqına budəfəki səfərim xüsusi əhəmiyyət daşıyırdı. Biz bir çox məsələləri aydınlaşdırmalı idik. Biz aydınlaşdırmalı idik ki, gələcəkdə necə əməkdaşlıq edəcəyik? Əməkdaşlığın formatı nədən ibarət olacaqdır? Azərbaycanın maraqları necə təmin ediləcəkdir? Hesab edirəm ki, Avropa İttifaqına səfərim və Avropa İttifaqının rəhbərləri ilə apardığım səmimi görüşlər çox müsbət idi. Mən bu səfərdən çox razıyam. Bir çox məsələ aydınlaşdı və hesab edirəm ki, gələcək əməkdaşlıq üçün daha da gözəl zəmin yaradıldı.

Çünki hər bir ölkə əgər hansısa quruma inteqrasiya edirsə, o bilməlidir ki, nə üçün inteqrasiya edir. Kortəbii şəkildə inteqrasiya etmək mümkün deyildir.

Mən həmişə demişəm, bu gün də demək istəyirəm ki, Azərbaycan özünü tam şəkildə təmin edən ölkədir. İstənilən cəhətdən. Siyasi cəhətdən tam müstəqildir, müstəqil xarici siyasət aparır. İqtisadi cəhətdən tam müstəqildir. Enerji resursları baxımından zəngindir. Yəni, bizim gələcək illərdə inteqrasiya addımlarımız ölçülüb-biçilməlidir. Nə üçün biz bunu edirik? Hansı məqsədlər üçün biz bunu edirik? Biz bunsuz da yaşaya bilərik və yaşayırıq da. Biz öz hesabımıza yaşayırıq. Ona görə də Avropa İttifaqı ilə apardığım danışıqlar bir daha demək istəyirəm ki, müsbət nəticələrlə tamamlandı və növbəti illər üçün hesab edirəm ki, hər iki tərəfdə gələcək əməkdaşlıqla bağlı çox ciddi baxışlar vardır. Hesab edirəm ki, növbəti illərdə Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasındakı əlaqələr inkişaf edəcək və bu əlaqələr strateji xarakter alacaqdır. Hər halda bizim istəyimiz bundan ibarətdir. Ancaq yenə də demək istəyirəm ki, bu əlaqələr qarşılıqlı maraqlar, qarşılıqlı hörmət üzərində qurulmalıdır.

Keçən rübdə enerji siyasətimizlə bağlı çox ciddi hadisələr, deyə bilərəm ki, tarixi hadisələr baş vermişdir. «Cənub» qaz dəhlizinin marşrutu seçildi. Bu tarixi hadisədir. Bakı-Tbilisi-Ceyhan,

Bakı-Tbilisi-Ərzurum neft-qaz kəmərləri qədər bizim üçün önəmlidir. Bildiyiniz kimi, dünyanın diqqəti Azərbaycana yönəldilmişdir. Azərbaycanda verilən qərarlar əminəm ki, bölgənin gələcək enerji xəritəsinə ciddi dəyişikliklər edəcəkdir. «Cənub» qaz dəhlizinin seçilməsi və bu məsələ ilə bağlı «Şahdəniz» konsorsiumunun vahid mövqeyi çox müsbət hal kimi qiymətləndirilməlidir. Bu layihə bizə imkan verəcək ki, öz qaz potensialımızı maksimum dərəcədə realizə edək və bayaq qeyd etdiyim kimi, Azərbaycan iqtisadiyyatına on milyard dollar səviyyəsində ölçülən investisiyalar qoyulacaqdır.

Biz öz təşəbbüsümüzü əldən vermirik. Enerji sahəsində bizim təşəbbüslərimiz həlledici rol oynayır. Bizim təşəbbüslərimiz əməkdaşlığa yönəldilibdir. Enerji təhlükəsizliyi məsələlərinin həlli bu gün Azərbaycansız mümkün deyildir. Bu da reallıqdır və hesab edirəm ki, hər kəs bunu bilməlidir. Azərbaycanda verilən qərarlar həlledicidir. Azərbaycanda verilən qərarlar enerji təhlükəsizliyi məsələlərinə əvəzsiz töhfədir. Azərbaycanda verilən qərarlar gələcəkdə də bu məsələ ilə bağlı son sözü deyəcəkdir. Bu, reallıqdır. Mən hesab edirəm ki, bunu hamı bilməlidir. Əlbəttə ki, bu, ölkəmizin önəmini daha da artırır, ölkəmizin siyasətinin bölgə üçün və qitə üçün önəmli olduğunu bir daha təsdiqləyir.

Bu, bizim üstünlüyümüzdür. Ancaq həmişə dediyim kimi, bu üstünlük göydən düşməyib. Biz özümüz bunu yaratmışıq, – öz fədakar işimizlə, məqsədyönlü siyasətlə, cəsarətli addımlarla. Bu gün enerji məsələlərini siyasi məsələlərdən ayırmaq mümkün deyildir. Əgər bizim siyasi gücümüz, güclü iradəmiz olmasaydı, cəsarətli addımlar atılmasaydı, bunların heç biri mümkün olmazdı. Bunu da hamı bilməlidir.

Keçən rübdə bir əlamətdar hadisəni də qeyd etmək istəyirəm. O da Azərbaycanda keçirilmiş hərbi paradır. Bu parad Azərbaycan Ordusunun gücünü göstərdi. Paradda nümayiş etdirilən silah-sursat və texnika ən son modellərdir, ən güclü texnikadır. İstər helikopterlər, istər tanklar, zirehli maşınlar, artilleriya qurğuları, hava hücumuna qarşı qurğular, digər texnikalar bir daha göstərir ki, Azərbaycan Ordusu dünya miqyasında güclü ordular sırasındadır. Eyni zamanda, bu hərbi parad son illər ərzində ordu quruculuğu işində görülmüş işlərin hesabı idi. Əlbəttə, bilirəm ki, Azərbaycan xalqı bu paradı böyük maraqla izləmişdir və qürur hissi keçirmişdir ki, bizim belə güclü imkanımız, güclü ordumuz vardır. Eyni zamanda, bu parad Ermənistanda böyük narahatlığa səbəb oldu. Bilirəm

ki, paradan sonra orada yaşanan isterika, panika və qorxu hissi bu günə qədər hələ çəkilməyib. Bu da təbiidir, çünki düşmən Azərbaycanın qüdrətini öz gözü ilə gördü və bir daha bildi ki, biz istənilən variantda hazırıq. Biz əldə etdiyimiz texnika ilə düşmənin istənilən nöqtəsini məhv etməyə qadirik. Paradda dediyim kimi, düşmənlə istənilən dildə danışıq bilərik. Bütün siyasi və diplomatik sözlərlə yanaşı, bizim hərbi gücümüz Dağlıq Qarabağ məsələsinin həllində həlledici rol oynayacaqdır.

Biz bundan sonra da hərbi qüdrətimizi artıracağıq, bundan sonra da ən müasir texnikanı alacağıq. Bildiyiniz kimi, bu texnikanın alınması ilə heç bir problem yoxdur. Biz müxtəlif ölkələrdən texnika alırıq, eyni zamanda, Azərbaycanda istehsal edirik. Bizimlə hərbi sahədə əməkdaşlıq etmək istəyən ölkələrin sayı artmaqdadır. Mətbuatda rəqəmlər səslənir ki, Azərbaycan bəzi ölkələrdən 1 milyard dollar dəyərində silah alıb, bəzi ölkələrdən 1,6 milyard dollar həcmində silah alıb. Deyə bilərəm ki, bu rəqəmlər reallığı əks etdirmir. Əslində, bizim hərbi texniki əməkdaşlıq bu rəqəmlərdən bir neçə dəfə böyük rəqəmlərlə ölçülür. Sadəcə olaraq biz bu rəqəmləri açıqlamırıq. Vaxtaşırı xarici mətbuatda gedən məlumatlara şərh veririk. Amma biz bütün məlumatları açıqlaya bilərik. Çünki bizim dövlət büdcəmiz şəffafdır, bütün xərclərimiz də açıqdır.

Ermənistan xalqı isə hesab edərəm ki, bundan qorxmamalıdır. Ermənistan xalqı öz rəhbərliyindən qorxmalıdır. Onların fəaliyyətindən qorxmalıdır. Qaniçən, gözü doymayan, korrupsiyaya uğramış, kriminal hakimiyyətdən qorxmalıdır ki, bu hakimiyyət onları bu vəziyyətə salıb. Bu hakimiyyətin fəaliyyəti nəticəsində hər il 100 minə qədər erməni öz ölkəsini həmişəlik tərk edir. Belə getsə 5–6 ildən sonra orada 1 milyondan az əhali qalacaqdır. Bu günah bilavasitə Ermənistanın rəhbərliyi üzərinə düşür. Çünki onların işğalçı və yırtıcı siyasəti, onların qaniçən, gözü doymayan mahiyyəti Ermənistanı bax bu fəlakətə gətirib çıxarırdı. Biz isə inamla qabağa gedirik. Biz güclü dövlətik. Bizim gücümüz getdikcə artacaqdır. Bu gücü daha da möhkəm etmək üçün biz daha da fəal işləməliyik.

***

Prezident çıxışını yekunlaşdırdı və müzakirələrin aparılması üçün natiqlərə söz verdi.

Maliyyə naziri Samir Şərifov, kənd təsərrüfatı naziri İsmət Abasov, nəqliyyat naziri Ziya Məmmədov məruzə ilə çıxış etdilər.

AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEVİN YEKUN NİTQİ

– Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, bu ilin altı ayında görülmüş işlər deməyə əsas verir ki, biz bu yüksək templəri saxlayacağıq və ilin əvvəlində qarşıda duran vəzifələrin hamısını icra edəcəyik. Biz yüksək templəri saxlamalıyıq, bütün layihələri vaxtında icra etməliyik. Bu il çox böyük Dövlət investisiya proqramı icra edilir. Əminəm ki, ilin sonuna qədər bu Dövlət investisiya Proqramı tam şəkildə icra ediləcəkdir. Bu da öz növbəsində gələcək illər üçün daha da yaxşı zəmin yaradacaqdır. Çünki Dövlət investisiya proqramında nəzərdə tutulan bütün məsələlər öz həllini tapacaqdır.

Ölkəmizdə böyük tikinti işləri gedir. Görülən işlərin bir hissəsi bu gün məruzələrdə də qeyd edildi. Azərbaycan böyük tikinti meydançasıdır, Bakı şəhəri, digər bölgələr abadlaşır, qurulur, eyni zamanda, nəhəng sənaye, infrastruktur layihələri icra edilir. Dövlət investisiya proqramının icrası nəticəsində biz bütün bu məsələləri ardıcılıqla həll edirik.

Proqram üzrə gedirik və ildən-ilə öz investisiya imkanlarımızı da artırırıq.

Qeyd etdiyim kimi, artıq birinci altı ayda 12,6 milyard dollar sərmayə qoyulmuşdur və bu sərmayənin içində əlbəttə ki, dövlət investisiya layihələri də önəmli yer tutur. Biz elə etməliyik ki, bax bu temp gələcək illərdə də saxlanılsın. Çünki baxmayaraq ki, çox işlər görülmüş, hələ görüləsi işlər çoxdur və infrastruktur layihələrinin bir hissəsi ya başa çatıb, ya da ki, başa çatmaq üzrədir. Ancaq biz gələn il də investisiya layihələrinə xüsusi diqqət göstərəcəyik. Bunu və eyni zamanda, gözlənilən maaş və pensiyaların artımını nəzərə alaraq biz makroiqtisadi sabitliyə də daim böyük fikir verməliyik.

Sevindirici hal ondan ibarətdir ki, ilin əvvəlindən inflyasiya templəri çox aşağıdır. Giriş sözümdə qeyd etdiyim kimi, inflyasiya cəmi 2 faiz təşkil edir. İlin əvvəlində qarşıya vəzifə qoyulmuşdur ki, inflyasiya berrəqəmli olsun və görürük ki, biz buna nail oluruq. Əminəm ki, ilin sonuna qədər inflyasiya məqbul səviyyədə olacaqdır. Ancaq buna nail olmaq üçün biz gərək çox ciddi iş aparaq.

Azərbaycanda dövlət xərcləri, büdcə xərcləri ildən-ilə artır. Bu gün bu rəqəmlər səsləndi, icmal büdcə də, investisiya layihələri, sosial ödəmələr, məaşlar, pensiyalar da artır. Sovet dövründən qalmış əma-

nətlərin demək olar ki, mütləq əksəriyyətini qaytarmışıq. Bax, görülən bütün bu işlərin fonunda inflyasiyanı aşağı səviyyədə saxlamaq, əlbəttə ki, böyük nailiyyətdir və mən bunu qiymətləndirirəm. Inflyasiyanın aşağı səviyyədə qalması, ilk növbədə, sosial mənə daşıyır. Bu, dövlətin öz vətəndaşlarına olan münasibətini bir daha göstərir.

Bu ilin sonunda ikinci Dövlət Proqramı başa çatmalıdır. Birinci proqram 2004-cü ildə qəbul edilmişdi və artıqlaması ilə icra olunmuşdur. Ondan sonra 2009–2013-cü illəri əhatə edən ikinci Dövlət Proqramı qəbul edilmişdir. Artıq proqramın icrasının başa çatmasına bir neçə ay vaxt qalır. Bu gün artıq demək olar ki, bu proqram da artıqlaması ilə icra edilir. Elə etməliyik ki, ilin sonu-

na qədər bu proqram tam icra edilsin.

Bu proqramların qəbul edilməsi nəticəsində hesab edirəm ki, biz böyük nailiyyətlərə imza atdıq. Bütün görülmüş işlər bu proqramlarda çox dəqiq qaydada göstərilmişdir. Əlbəttə ki, ölkəmizin inkişafı ilə bağlı çox konkret planlarımız vardır. Mən bu planlar haqqında vaxtaşırı öz fikirlərimi bildirirəm. Ancaq bütün bu planları, görülmüş bütün işləri vahid proqramda əks etdirmək, əlbəttə ki, bizim işimizi asanlaşdırdı və eyni zamanda, proqramın icrasına nəzarəti gücləndirdi. Ona görə hesab edirəm ki, bu ilin sonuna qədər bu proqram tam şəkildə icra edilməlidir.

Eyni zamanda, Bakı və onun qəsəbələrinin proqramı da bu ilin sonuna qədər başa çatmalıdır. Bu proqram ikillik proqramı idi. İşlər çox qısa müddət ərzində görülməli idi. İşlərin böyük əksəriyyəti görülmüşdür. Bakı qəsəbələrində quruculuq işləri davam edir, infrastruktur layihələri icra edilir, məktəb tikintisi, tibb ocaqlarının tikintisi gedir, qəsəbəarası və qəsəbələr daxili yollar tikilir və ilin sonuna qədər proqramın böyük hissəsi icra edilməlidir.

Növbəti aylarda biz regionlarda kənd yollarının tikintisinə daha da böyük diqqət göstərəcəyik. Bu gün bu rəqəmlər səsləndi, son illər ərzində kənd yollarının tikintisinə böyük vəsait ayrılmışdır. Kəndlərdə yaşayan yüz minlərlə insan bu vəsait hesabına yeni imkanlara malik oldu. Çünki yol həyat, inkişaf, rahatlıq deməkdir. Kənd yollarının tikintisi sırf sosial xarakter daşıyır və biz elə etməliyik ki, növbəti il-

lərdə bütün kənd yollarını normal vəziyyətə gətirə bilək. Hesab edirəm ki, artıq götürülən bu temp əgər saxlanılarsa biz buna nail olacağıq. Bildiyiniz kimi, kənd yollarının tikintisi iki mənbədən maliyyələşir – dövlət büdcəsindən və Prezidentin ehtiyat fondundan vəsaitlər ayrılır. İlin sonuna qədər bu proses davam etdiriləcəkdir.

Bütövlükdə yolların tikintisi ilə bağlı çox böyük işlər görülmüşdür, magistral yolların böyük əksəriyyəti demək olar ki, tikilmişdir. Qalan işlər də növbəti illərdə görülməkdir. Biz yol təsərrüfatımızı tamamilə yeniləşdirə bilmişik. Son illər ərzində bütün magistral yollarda böyük işlər görülür, rahat yollar salınır. Onlar müasir standartlara cavab verən yollardır.

Şəhərlərə yollara fikir verilir, kənd yolları tikilir. Bu, ölkəmizin inkişafını göstərir və eyni zamanda, infrastruktur layihələri arasında yol tikintisi xüsusi yer tutur. Çünki yol olmasa heç bir inkişafdan, ölkəmizin çoxşaxəli inkişafından, turizmin inkişafından söhbət gedə bilməz.

Əlbəttə ki, yollar, ilk növbədə, insanların rahatlığı üçün tikilir. Yəni, bu, başlıca məqsəddir və digər bütün məqsədlər də gözlənilir. Ona görə nəqliyyatla bağlı olan məsələlər kompleks şəkildə icra edilir. Dəmir yolunun yenidən qurulması gedir və bu layihə imkan verəcək ki, qatarların sürəti də artsın. İnsanların rahatlığı üçün bu, çox böyük əhəmiyyət daşıyır.

Eyni zamanda, Azərbaycandan keçən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin də fəal işləməsi üçün buna böyük ehtiyac vardır.

Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu strateji əhəmiyyətə malik olan layihədir. Mən çox şadam ki, Azərbaycan bu layihənin təşəbbüskarı kimi böyük işləri öz üzərinə götürmüşdür və bu gün yolun tikintisi davam edir. Hesab edirəm ki, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu nəzərdə tutulmuş vaxtda istismara veriləcəkdir. Bu layihənin iqtisadi baxımdan çox böyük əhəmiyyəti vardır. Azərbaycan bundan sonra artıq tranzit ölkəyə çevriləcəkdir. Biz öz tranzit imkanlarımızı onsuz da artırırıq. Bu gün artıq bizim tranzit imkanlarımız daha da genişdir. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun istismara verilməsi nəticəsində bu imkanlar daha da genişləndiriləcəkdir. Bizim coğrafi vəziyyətimiz çox əlverişlidir. Ancaq müasir infrastruktur olmadan bu coğrafi vəziyyət o qədər də böyük əhəmiyyətə malik olmur.

Ona görə nəqliyyat infrastrukturuna qoyulan sərmayə, Şimal-Cənub və Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizlərinin Azərbaycan ərazisindən keçməsi ölkəmizin gələcək iqtisadi və siyasi maraqlarını daha da dolğun şəkildə təmin edəcəkdir.

Azərbaycanda, Xəzərdə ən böyük dəniz limanı tikilir. Bu da bizim təşəbbüsümüz idi, buna da böyük ehtiyac vardır. Nəzərə alsaq ki, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun fəaliyyəti nəticəsində ən azı 10 milyon artıq yük daşınacaqdır, – yəni, biz bunu gözləyirik, gələcək illərdə bu rəqəm daha da artacaqdır, – əl-

bəttə ki, müasir dəniz limanına böyük ehtiyac vardır. Eyni zamanda, yeni tikilən dəniz limanı Bakıda, şəhərin mərkəzində yerləşən dəniz limanının şəhərdən köçürülməsinə də imkan yaradacaqdır. O ərazidə ictimai yerlər salınacaqdır.

Ümumiyyətlə, son illər ərzində Bakıda ictimai yerlərin salınması prosesi geniş vüsət almışdır. Yeni parklar salınır, yeni xiyabanlar, yollar açılır, ictimai yerlər yaradılır. Deyə bilərəm ki, ictimai yerlərin sayına, onların həcminə, gözəlliyinə görə Bakı ən qabaqcıl yerlərdədir. Dənizkənarı bulvar genişləndirilmişdir. Şəhərin mərkəzindəki köhnəlmiş, yarıdaqalmış vəziyyətdə olan tikililər artıq yıqılıdır. Onların yerində yeraltı parkinqlər və yerüstü parklar salınır. Görün, bu gözəllik nə qədər insanlara rahatlıq verir, insanların gözünü oxşayır. Eyni zamanda, yeni salınmış bu parklarda gün ərzində bəlkə də on minlərlə insan öz asudə vaxtlarını keçirir.

Bu proses bir daha onu göstərir ki, düşünülmüş siyasət olan yerdə nəticələr də olur. Əlbəttə, bütün köçürülmələr qanun çərçivəsində aparılmalıdır. Vətəndaşlara lazımi səviyyədə kompensasiya da ödənilməlidir. Qeyd etmək istəyirəm ki, verilən kompensasiya bazar qiymətindən təxminən iki dəfə çoxdur. Biz hamımız bilir ki, şəhərin hansı yerində qiymətlər necədir və verilən kompensasiya təxminən bazar qiymətindən iki dəfə artıqdır. Bu da Azərbaycan dövlətinin öz vətəndaşlarına olan münasibətinin təzahürüdür. Hesab edirik ki, bütün köçürülmələr bu prinsiplər əsasında öz həllini tapmalıdır.

Bakıda yeni yolların çəkilişi prosesi gedir. Çünki buna böyük ehtiyac vardır. Əgər biz vaxtilə bu proqramı başlamasaydıq, indi şəhər nəqliyyatı tam iflic vəziyyətinə düşərdi. Bu il ərzində 100 minə qədər yeni avtomobilin idxalı gözlənilir. Əgər, biz yolları genişləndirməsək, köçürülmələri etməsək və yeni yol qovşaqlarını, tunelləri tikməsək onda şəhər nəqliyyatı dayanar. Biz bəzi böyük şəhərlərin vəziyyətini yaxşı bilir. Orada demək olar ki, nəqliyyat iflici hökm sürür. Ona görə, Bakının tarixi yerlərində genişləndirmə işlərinin aparılması çox çətinidir. Bunu etmək mümkün deyildir, tarixi binalar vardır.

Ancaq harada mümkündürsə, orada biz yeni yolları açmalıyıq, açırıq da, acacağıq da. Çünki bunsuz mümkün deyildir. Bu, böyük vəsait tələb edir. Çünki yolun tikintisi özlüyündə çox böyük vəsait tələb edən məsələlərdir. Köçürülmələr, kompensasiyalar, kommunikasiyaların yerinin dəyişdirilməsi – yəni, biz bütün bu işləri kompleks şəkildə aparırıq və aparacağıq.

Sosial məsələlərin həllinə gəldikdə, bu barədə mən giriş sözümdə qeyd etdim. Gələn aylarda maaşların, pensiyaların artırılması nəzərdə tutulur. Digər sosial tədbirlər görülməkdir. Bakıda və bölgələrdə sosial infrastrukturun tikintisi davam etdirilir. Hesab edirəm ki, bu sahədə nailiyyətlər böyükdür.

Sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı nəzərdə tutulmuş kreditlərin böyük əksəriyyəti artıq verilmişdir. Bu il

bu kreditlər 250 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulubdur. Kreditlərin böyük hissəsi əvvəlcə verilmiş və qaytarılmış kreditlər hesabına verilir.

Bu kreditlər çox səmərəli şəkildə işləyir və iqtisadiyyatın real sektoruna bir töhfədir. Sahibkarlığın inkişafına da bir töhfədir. Yəni, artıq bundan sonra hər il sahibkarlara ən azı 250 milyon manat güzəştli şərtlərlə kredit veriləcəkdir ki, bu, qeyri-neft sektorunun, sahibkarlığın inkişafına xidmət göstərəcək, beləliklə, ölkə qarşısında duran vəzifələri icra etmək üçün daha da yaxşı şərait yaradacaqdır.

Mən ərzaq təhlükəsizliyi ilə bağlı fikirlərimi dəfələrlə bildirmişəm. Sahibkarlarla görüşlərdə də bu mövzu daim qaldırılmışdır. Mən hesab edirəm ki, biz son illər ərzində bu istiqamətdə çox önəmli addımlar atmışıq və bəzi pozisiyalar üzrə artıq özümüzü 100 faiz təmin səviyyəsinə yaxınlaşırıq. Bəzi pozisiyalar üzrə əvvəlki dövrlərdə biz özümüzü 100 faiz təmin məsələlərini həll etdik. Sahibkarlığın inkişafı dövlət siyasəti, bütün bu işlərin koordinasiyası, infrastruktur layihələrinin icrası və əlbəttə ki, qeyri-neft sektorunun inkişafı tam şəkildə ərzaq təhlükəsizliyini təmin etmək üçün bizə imkan yaradacaqdır.

Bizdə hələ ki, dövrüdə olmayan torpaqlar vardır. Bu torpaqlarda meliorativ tədbirlər görülməlidir və görülməlidir. Burada qeyd olunduğu kimi, 5 min hektar torpaq artıq dövrüdə buraxılıb və orada məhsuldarlıq hektardan 54 sentnerdir. Bu, orta məhsuldarlıqdan iki dəfə çoxdur. Yəni, biz əslində bu rəqəmləri də gözləyirdik. Çünki bu yeni, iri fermer təsərrüfatlarında bütün tədbirlər yüksək səviyyədə görülür. Aqrotexniki, meliorativ tədbirlər, gübrə ilə təminat, əlbəttə ki, dövlət tərəfindən verilmiş kreditlər hesabına bütün bu işlər görülür.

Hesab edirəm ki, bax, biz bu təcrübəni əlbəttə ki, genişləndirməliyik. Bizə təqribən 40–50 böyük, iri fermer təsərrüfatı lazımdır ki, taxıla olan tələbatı biz tam şəkildə ödəyək. Eyni zamanda, biz bu təcrübəni digər, yəni, böyük olmayan fermer təsərrüfatlarında da tətbiq etməliyik. Kənd təsərrüfatı texnikasının alınması ilə bağlı son qərarım da məhz bu məqsədi güdür. Bir daha demək istəyirəm ki, vaxtilə «Aqrolizin»in yaradılması bu sahədə bir dönüş oldu. Əgər biz «Aqrolizin»i yaratmasaydıq, indi bu texnikanın heç yəzdə biri də bizdə olmazdı. Kəndlilər özləri bu texnikanı almaq üçün imkanlara malik deyillər. Dövlət burada öz rolunu oynamışdır. Gələcək illərdə kənd təsərrüfatı texnikasının, xüsusilə kombaynların alınması ilə bağlı əlavə tədbirlər görülməlidir. İlin sonuna qədər əlavə vəsait də ayrıla bilər. Biz yaxın üç-dörd il ərzində özümüzü ən müasir texnika ilə tam şəkildə təmin etməliyik. Çünki biz gələcəkdə yeni iri fermer təsərrüfatlarını yaradacağıq. Burada təxminən 10 minlərlə hektar torpaqdan söhbət gedir. Mövcud fermer təsərrüfatlarında da yeni texnika olmalıdır. Ona görə mütləq Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi bu istiqamətdə təkliflərini bir daha verməlidir ki, biz öz

işlərimizi planlaşdıraraq, bilək, nə qədər traktor, nə qədər kombayn hansı ildə alınmalıdır ki, bu məsələlər tam şəkildə öz həllini tapsın.

Bununla bərabər, meliorasiya tədbirləri də böyük əhəmiyyətə malik olan məsələlərdir. Bu il Taxtakörpü su anbarı layihəsi istismara veriləcəkdir. Bu nəhəng infrastruktur layihəsidir. Bunun böyük əhəmiyyəti, tarixi əhəmiyyəti vardır. Bu, müstəqillik dövründə qeyri-neft sektorunda icra edilən ən böyük layihələrdən biridir, bəlkə də birincisidir. Bu layihə sırf sosial xarakter daşıyır, suvarılan torpaqların sahəsi böyük dərəcədə artacaqdır. Eyni zamanda, içməli su məsələləri öz həllini tapacaqdır.

İndi Vəlvələçay – Taxtakörpü su kanalı açılışa hazırdır və Taxtakörpü anbarının su ilə doldurulması başlanacaqdır. İlin sonuna qədər bu nəhəng layihə, – bunun içində elektrik stansiyası da vardır, – istismara veriləcəkdir.

Bununla bərabər, digər meliorativ tədbirlər görülməlidir. Hesab edirəm, meliorasiya ilə bağlı gələcəkdə xüsusi proqram da qəbul edilə bilər ki, biz öz strategiyamızı və planlarımızı proqram şəklində salmaq və bu məsələləri ardıcılıqla həll edərik.

Onsuz da biz bunu həll edirik. Yeni kanallar tikilir, artezian quyuları qazılır, indi Taxtakörpü, Şəmkiçay su anbarları tikilir.

Şəmkiçay anbarı yəqin ki, gələn il istismara verilməlidir. Bu da on minlərlə hektar yeni torpaqlara suyun verilməsi deməkdir. Ancaq bununla bərabər, başqa imkanlar da vardır. Biz kiçik çaylardan daha da səmərəli şəkildə istifadə etməliyik. Yəni, hesab edirəm ki, bu sahədə çox dəqiq, müfəssəl və dünya praktikasına uyğun bir proqram işlənilib təqdim edilə bilər.

Sənayeləşmə ilə bağlı artıq bütün müvafiq göstərişlər verilmişdir. Sadəcə olaraq bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, bu sahə prioritet olaraq qalır. Sənaye parklarının yaradılması prosesi gedir. Yaxın aylarda biz bu parklarda artıq yeni müəssisələrin açılışını qeyd edəcəyik. Azərbaycanın sənaye potensialı böyüyür, artır. Bu ilin birinci rübündə qeyri-neft sənayemiz təxminən üç faiz artmışdır. Əminəm ki, gələcək illərdə bu artım daha da böyük rəqəmlərlə ölçüləcək. Hazırda tikilməkdə olan böyük sənaye kompleksləri Azərbaycanda çox güclü ixrac yönümlü sənaye potensialı yaradacaqdır. Bu məsələlər diqqət mərkəzindədir. Bakı, Sumqayıt, Gəncə, Mingəçevir əsas sənaye şəhərlərimizdir və bu şəhərlərdə sənaye komplekslərinin tikintisi planlı şəkildə təmin ediləcəkdir.

Bununla bərabər, ixrac məhsullarının istehsalının artırılması da daim diqqət mərkəzindədir. Əlbəttə ki, ilk növbədə biz diqqətimizi daxili bazara yönəldirik. Daxili bazarı həm sənaye məhsulları, həm tikinti materialları və həm də ərzaq məhsulları ilə təmin etməliyik. Bu, birinci məsələdir. Ancaq görülən və görülməli işlərin miqyasını nəzərə alsaq görərik ki, biz ancaq daxili bazarla kifayətlənə bilmərik. Bizdə

istehsal olunacaq məhsullar daxili bazarın tələbatından qat-qat üstün olacaqdır. Ona görə mən indidən bu göstərişləri mütəmadi qaydada verirəm. Hesab edirəm ki, bunda böyük fayda vardır. Biz yeni bazarlara çıxış yollarını axtarmalıyıq. Xüsusilə indi dünyanı bürümüş böhran hələ ki, davam edir, alıcılıq qabiliyyəti bəzi ölkələrdə aşağı düşübdür və tələbat da aşağı düşübdür. Ona görə də yeni bazarlara çıxmaq o qədər də bizə asan olmayacaqdır. Burada ilk növbədə həm rəqabət qabiliyyətli məhsullar buraxılmalıdır, eyni zamanda, çox fəal siyasət aparılmalıdır ki, biz yeni bazarlara çıxmaq, özümüzü təqdim etmək və məhsullarımızı orada sata bilək.

Korrupsiya və rüşvətxorluğa qarşı mübarizə gözəl səmərəsini verir. Bunu həm ölkə əhalisi hiss edir, eyni zamanda, bu məsələ ilə məşğul olan beynəlxalq qurumlar da bunu qeyd edirlər. Bu yaxınlarda beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən aparılan sorğu da onu göstərir ki, Azərbaycan əhalisi korrupsiyaya qarşı mübarizənin aparılması ilə bağlı atılan addımları alqışlayır.

Əhalinin təxminən 70 faizi hesab edir ki, Azərbaycanda bu istiqamətdə çox ciddi və səmərəli mübarizə aparılır. Deyə bilərəm ki, dünya miqyasında bu göstərici təxminən 20 faiz səviyyəsindədir. Azərbaycanda isə 70 faiz səviyyəsindədir.

Yəni, budur göstərici və budur gördüyümüz işlərin əsas nəticəsi. Ona görə mən çox şadam ki, bu mübarizə öz səmərəsini verməkdədir. Hesab edirəm ki, biz daha da fəal olmalıyıq. Korrupsiya, rüşvətxorluq üçün mövcud olan meydanı maksimum dərəcədə daraltmalıyıq. Bir daha demək istəyirəm ki, cəza tədbirləri tətbiq olunur və tətbiq olunacaqdır. Eyni zamanda inzibati tədbirlər və sistem xarakterli addımlar atılır və atılacaqdır. Onların içində əlbəttə ki, elektron hökumət, elektron xidmətlər xüsusi yer tutur. «Asan xidmət»-in fəaliyyətini mən xüsusi vurğulamaq istəyirəm. Qısa müddət ərzində əhali arasında böyük rəğbət qazanan bu xidmət öz fəaliyyətini genişləndirir. Mənim göstərişimlə orada göstərilən xidmətlərin sayı da artır. Gələcəkdə biz baxmalıyıq ki, orada qısa müddət ərzində toplanan təcrübəni biz başqa sahələrdə də necə tətbiq edə bilək. Biz bunu edəcəyik, bu bizim seçdiyimiz yoldur. Eyni zamanda, əlbəttə ki, dövlət məmurlarının məsuliyyəti də bu məsələdə öz rolunu oynayır, oynamalıdır. Hər bir dövlət məmuru korrupsiyaya qarşı çox ciddi mübarizə aparmalıdır. Hər idarə rəhbəri bu prinsipləri əsas tutmalıdır. Çünki Azərbaycanın sürətli inkişafı reallıqdır.

Gələcəyimiz çox parlaqdır. Azərbaycan bir daha demək istəyirəm ki, inkişaf etmiş ölkələrin sırasına daxil ediləcəkdir, mütləq bu, olacaqdır. Ona görə də biz bütün xoşagəlməz halları aradan götürməliyik və elə etməliyik ki, bu göstəriciyə görə də Azərbaycan dünyada qabaqcıl yerlərdə olsun.

İnfrastruktur layihələri arasında xüsusilə içməli su, kanalizasiya layihələrini mən qeyd etmək istəyirəm.

Çünki bu layihələr növbəti aylarda, illərdə də icra ediləcəkdir. Digər infrastruktur layihələrinin icrası tamamlanır. Elektrik enerjisi ilə bağlı artıq bütün layihələr demək olar ki, başa çatıbdır. Sonuncu böyük elektrostansiya - 780 meqavat gücündə olan stansiya bu yaxınlarda Şirvan şəhərində istismara verilibdir. Demək olar, sonuncu bir stansiyadır ki, artıq ən yüksək standartlara cavab verir və orada şərti yanaçağın sərfiyyatı da lazımi səviyyədədir və bütün texniki parametrlər də dünya səviyyəsindədir.

Qazlaşdırma prosesi sürətlə gedir. Bu ilin sonuna qədər qarşıya vəzifə qoyulmuşdur ki, bütün yaşayış məntəqələrinin 90 faizi qazlaşdırılmalıdır. Xüsusilə, indi bölgələrdə bu iş geniş vüsət almışdır. Elə etməliyik ki, biz qazlaşdırmanı maksimum dərəcədə təmin edək. Ona görə içməli su-kanalizasiya layihələri bu gün əsas prioritetdir. Gördüyünüz kimi, demək olar ki, biz hər həftə, hər ay hansısa bir şəhərdə yeni su layihəsinin istismara verilməsini qeyd edirik, yaxud da onun təməlini qoyuruq. Bu proses artıq geniş vüsət almışdır. Dövlət büdcəsində də kifayət qədər vəsait nəzərdə tutulur.

İçməli su, kanalizasiya xətləri infrastruktur layihələri arasında bu gün prioritet məsələdir.

Enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı mən giriş sözümdə qeyd etdim ki, Azərbaycan tərəfindən qəbul edilmiş qərarlar çox böyük beynəlxalq əhəmiyyətə malikdir. Bizim tərəfimizdən irəli sürülmüş layihələr böyük beynəlxalq dəstəyə malikdir. TANAP layihəsi artıq beynəlxalq aləm tərəfindən dəstəklənir və beynəlxalq layihəyə çevrilibdir. «Cənub» qaz dəhlizinin icrası nəticəsində Azərbaycan bundan sonra ən azı 100 il ərzində çox önəmli və əvəzolunmaz qaz ixrac edən ölkəyə çevriləcəkdir. Bütün bunları biz edirik, Azərbaycanın bu günü və ölkəmizin gələcəyi üçün. Əlbəttə ki, enerji layihələri əlavə investisiyaların cəlb edilməsinə də gətirib çıxaracaqdır. İlk hesablamalara görə «Şahdəniz-2» və bu layihə ilə bağlı olan digər layihələr Azərbaycana təxminən 40 milyard dollar yeni investisiyaların qoyulmasına gətirib çıxaracaqdır. Təbii ki, bu investisiyalar digər neft sektoruna, neft-qaz sektoruna yaxın olan, o cümlədən xidmət sektoruna da öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

Bu rübdə gələn ilin büdcəsi artıq hazırlanacaqdır. İndidən büdcə üzərində işlər aparılır. Büdcə əlbəttə ki, həm investisiya, həm sosial yönümlü olmalıdır. Büdcədə müdafiə xərcləri önəmli yer tutmalıdır, eyni zamanda, bütün infrastruktur layihələri, sosial layihələr, sosial ödəmələr nəzərə alınacaqdır.

Eyni zamanda, bu ilin sonunda, bayaq qeyd etdiyim kimi, regional inkişaf proqramının ikinci hissəsi başa çatır. Gələn il yeni, üçüncü proqram qəbul ediləcəkdir. Müvafiq qurumlar bu proqramın tərtibatı üzərində işləyirlər. Növbəti proqram 2014–2018-ci illəri əhatə edəcək və bizə imkan verəcək ki, bundan sonra da Azərbaycan uğurla inkişaf etsin, qarşıda duran bütün vəzifələr icra edilsin. Sağ olun!

Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu orqanları ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin qorunması, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi sahəsində zəruri tədbirlər həyata keçirmişlər

Avqustun 2-də Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunda prokurorluq orqanları tərəfindən 2013-cü ilin birinci yarısında «Prokurorluq haqqında» Qanunda nəzərdə tutulmuş fəaliyyət istiqamətləri üzrə görülmüş işlərin vəziyyətinə və bu məsələnin bölgə müşavirələrində müzakirələrinin nəticələrinə həsr olunmuş geniş əməliyyat müşavirəsi keçirilmişdir.

Məruzə ilə çıxış edən Baş prokuror Zakir Qaralov bildirmişdir ki, cari ilin birinci yarısında ölkə həyatının bütün sahələrində dinamik inkişaf yüksək templərlə davam etmiş, respublikamızın iqtisadi qüdrətinin daha da möhkəmləndirilməsinə, bütövlükdə Azərbaycanın və hər bir regionun hərtərəfli sosial-iqtisadi inkişafına, əhalinin layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsinə istiqamətləndirilmiş siyasət öz müsbət nəticələrini vermişdir. Əldə edilən nailiyyətlərin əsasını xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi strateji xəttə uyğun olaraq, müasir şəraitdə Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən daxili və xarici siyasət tədbirləri təşkil etmişdir. Dövlət başçısının iyulun 18-də Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına həsr olunmuş iclasında toxunduğu məsələləri diqqətə çatdıran Baş prokuror dünyanın əksər ölkələrində ciddi iqtisadi problemlər yaşandığı bir şəraitdə Azərbaycan iqtisadiyyatının çoxşaxəli inkişaf etdiyini, qarşıya qoyulmuş vəzifələrin müvəffəqiyyətlə icra olunduğunu, gələcəkdə iqtisadiyyatın neft amilindən asılılığının azaldılmasını təmin edəcək sahələrin artan templə inkişaf etdiyini xüsusi vurğulamışdır.

Qeyd edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına üzv seçilməsi, Dünya İqtisadi Forumuna (Davos Forumu), II Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna və digər əhəmiyyətli tədbirlərə ev sahibliyi etməsi, Azərbaycanın süni peyki olan ölkələr sırasına daxil olması, həmçinin ölkədə aparılan islahatların nüfuzlu beynəlxalq maliyyə qurumları tərəfindən yüksək qiymətləndirilməsi Azərbaycanda həyata keçirilən sürətli sosial-iqtisadi inkişafın, vətəndaşların sosial rifahının ilbəl daha da yaxşılaşmasının, beynəlxalq standartlara uyğun müasir dövlətin və vətəndaş cə-

miyyətinin qurulması zəminində reallaşdırılan, beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin saxlanmasına və möhkəmlənməsinə nail olmağa yönəlmiş xarici siyasətin nəticəsində mümkün olmuşdur.

Bildirilmişdir ki, hesabat dövründə Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu tərəfindən digər hüquq mühafizə orqanları, ilk növbədə Daxili İşlər Nazirliyi ilə əlaqəli şəkildə ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin qorun-

ması, cinayətkarlıqadən başlayan hərtərəfli islahatlar prosesi yeni müstəvidə davam etdirilmiş, fəaliyyət istiqamətləri üzrə işin səmərəliliyinin artırılması, çətinliklərin aradan qaldırılması üçün məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilmişdir. Hesabat dövründə prokurorluq orqanlarının bütün səyləri «Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun fəaliyyətinin müasirləşdirilməsinə dair 2009-2011-ci illər üçün Dövlət Programı»nın icrasına istiqamətləndirilmişdir. Dövlət Programında nəzərdə tutulan tədbirlərin müəyyən edilmiş müddətlərdə və keyfiyyətli icrası məqsədlə konkret tapşırıqlar verilmişdir.

2013-cü ilin birinci yarısında Daxili İşlər orqanları ilə qarşılıqlı əlaqəli birgə fəaliyyət nəticəsində kriminogen durumun daha da sabitləşməsinə, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin səmərəliliyinə təsir edən mənfi təzahürlərin aradan qaldırılması istiqamətində məqsədyönlü işlər görülmüşdür. Hesabat dövründə respublikada qeydə alınmış 10.929 cinayətin 86,9 faizinin açılması təmin edilmişdir.

Cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində əsas diqqətin artım meyli müşahidə olunan cinayətlərin profilaktikası istiqamətində həyata keçirilən qabaqlayıcı tədbirlərin səmərəliliyinin yüksəldilməsinə yönəldil-

məsi, Daxili İşlər Nazirliyinin müvafiq qurumları ilə əlaqəli şəkildə hər bir ərazi vahidi üzrə bu istiqamətdə zəruri tədbirlərin görülməsi, 2013-cü ilin birinci yarısının yekunlarına görə və əvvəlki illərdən bağlı qalmış bütün cinayətlər üzrə istintaq və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin intensivliyinin artırılması, cəzanın labüdlüyü prinsipinin təmin olunması, o cümlədən qəsdən adam öldürmə hadisələri ilə əlaqədar Bakı şəhərinin Nərimanov, Yasamal, Binəqədi, həmçinin Yevlax və Neftçala rayonlarının hər birində 1 bağlı cinayətin açılması üçün bütün imkanlardan istifadə olunması barədə tapşırıqlar verilmişdir.

Baş prokuror hesabat dövründə mütəşəkkil cinayətkarlığın təhlükəli təzahürü kimi korrupsiyaya qarşı kəsərli və yüksələn xətlə mütəmadi mübarizənin təşkili məsələsinin Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biri olduğunu xüsusi vurğulamışdır. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsinə müvafiq olaraq, ölkə səviyyəsində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində fəaliyyəti daha da müasirləşdirilən, ixtisaslaşmış cinayət təqibi orqanı kimi səlahiyyətləri, ştat tərkibi artırılmaqla strukturunu təkmilləşdirilən, işçilərinin sosial müdafiəsi əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirilən Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin fəaliyyəti daha səmərəli və çevik olmuş, korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsi istiqamətində idarə tərəfindən konkret zəruri tədbirlər həyata keçirilmişdir. Belə ki, Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi tərəfindən cari ilin birinci yarımında 200 şəxs barəsində 100 cinayət işinin istintaqı tamamlanaraq baxılması üçün aidiyyəti məhkəmələrə göndərilmişdir. «161 - Qaynar xətt» əlaqə mərkəzinə daxil olmuş 3.237 müraciətin 14-ü üzrə Cinayət Məcəlləsinin müxtəlif maddələri ilə cinayət işləri başlanmaqla istintaq aparılmış, onlardan 4-ü üzrə ibtidai istintaq yekunlaşdırılaraq baxılması üçün aidiyyəti məhkəmələrə göndərilmişdir.

Baş Prokurorluğun əlaqədar struktur qurumları və bütün tabe prokurorluqlar, ilk növbədə, Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi tərəfindən korrupsiya hallarına qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, bu neqativ təzahürlərin qarşısının alınması və onları doğuran səbəblərin aradan qaldırılması istiqamətində zəruri tədbirlərin görülməsi barədə tapşırıqlar verilmişdir.

«Dövlət və bələdiyyə əmlakının və vəsaitlərinin idarə olunması sahəsində korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalara qarşı mübarizənin gücləndirilməsi haqqında» Azərbaycan Prezidentinin 2009-cu il 22 iyun tarixli Fərmanının icrası ilə əlaqədar prokurorluq orqanlarının vəzifələrini müəyyənləşdirən Respublika Prokurorluğu üzrə müvafiq əmrin icrası istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmiş, daxil olmuş bütün müraciətlər üzrə mütəxəssislər cəlb edilmiş və onların iştirakı barədə qərarlar qəbul edilməklə yoxlamalar aparılmış və 2 cinayət işi başlanmışdır. Dövlət və bələdiyyə əmlakının və vəsaitlərinin idarə olunması sahəsində korrupsiya hüquqpoz-

malarına qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, keçirilən yoxlamaların ciddi nəzarətə götürülməklə şəffaflığın təmin edilməsi barədə əlaqədar qurumlara və tabe prokurorlara konkret tapşırıqlar verilmişdir.

Əməliyyat müşavirəsində qeyd edilmişdir ki, 2013-cü ilin birinci yarımında istintaq işi və ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyin səmərəliliyinin artırılması, bu sahədə mövcud çatışmazlıqların aradan qaldırılması istiqamətində görülən tədbirlər də öz müsbət nəticələrini vermiş, istintaq fəaliyyətini həyata keçirən Prokurorluq, Daxili İşlər, Milli Təhlükəsizlik, Ədliyyə, Vergilər və Fövqəladə Hallar nazirlikləri, Dövlət Gömrük Komitəsi və Dövlət Sərhəd Xidmətinin müvafiq qurumlarının fəaliyyəti daha da səmərəli olmuşdur. Həmin qurumlar tərəfindən 4.647 cinayət işinin istintaqı yekunlaşdırılaraq baxılması üçün aidiyyəti məhkəmələrə göndərilmişdir. Peşəkar istintaq və əməliyyat-axtarış tədbirlərinin nəticəsində keçmiş illərdə törədilməklə uzun müddət ərzində bağlı qalan bir sıra ağır və xüsusilə ağır cinayətlərin açılması təmin edilmişdir.

Hesabat dövründə Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzinin səmərəli fəaliyyəti nəticəsində «İmtahan» informasiya sisteminin yaradılması və onun vasitəsilə prokurorluq əməkdaşlarının nəzəri bilik və peşə hazırlığı səviyyəsinin test üsulu ilə yoxlanılmasının əhəmiyyəti xüsusi vurğulanmış, yeni informasiya texnologiyalarının hərtərəfli tətbiqi və «Elektron hökumət» layihəsi çərçivəsində prokurorluq orqanlarında elektron sənəd dövriyyəsi sisteminin tam fəaliyyət göstərməsi istiqamətində həyata keçirilən işlər barədə məlumat verilmişdir.

Bildirilmişdir ki, ölkəmizdə uğurla reallaşdırılan dövlət gənclər siyasətinə və ölkə həyatının bütün sahələrində gənclərin əməyindən hərtərəfli istifadə olunması barədə Dövlət başçısının verdiyi tapşırıqlara müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2001-ci il 19 iyul tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında» Əsasnaməyə uyğun prokurorluq orqanlarında müsabiqə yolu ilə işə qəbulun həyata keçirilməsi kadr korpusunun şəffaf prosedurlar əsasında formalaşmasının ən demokratik yolu kimi öz müsbət nəticələrini vermişdir. 2002-ci ildən başlayaraq keçirilən müsabiqələr nəticəsində işə qəbul edilmiş 546 gənc mütəxəssis hazırda prokurorluq işçilərinin ümumi sayının 52 faizdən çoxunu təşkil edir. Müsbət hal kimi qeyd edilmişdir ki, müsabiqə yolu ilə ilkin qəbullaşın nəticələrinə görə prokurorluqda qulluğa qəbul olunmaqla fəaliyyətləri dövründə xidməti vəzifələrinə vicdanlı münasibətləri və peşə hazırlığı səviyyəsinə görə seçilən bir çox gənc mütəxəssis vəzifədə irəli çəkilərək Baş Prokurorluğun şöbə rəisi, rayon prokuroru və digər vəzifələrə təyinatlar almışdır.

Əldə edilmiş müsbət iş göstəriciləri ilə yanaşı, məhkəmələr tərəfindən bir sıra cinayət işlərinin ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorlara qaytarılması, müstəntiqlər və prokurorlar

barəsində xüsusi qərarların çıxarılması hallarının mövcudluğu bu fəaliyyət istiqaməti üzrə qüsurlu kimi dəyərləndirilməklə, onların aradan qaldırılması, cinayət təqibinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar insan hüquq və azadlıqlarının real təmini üçün zəruri tədbirlərin görülməsi, mövcud nəzarət mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsi barədə tapşırıqlar verilmişdir.

Bildirilmişdir ki, hesabat dövründə xidməti, icra və əmək intizamının daha da möhkəmləndirilməsi diqqət mərkəzində olmuşdur. Belə ki, 2013-cü ilin birinci yarısında 17 prokurorluq işçisi xidməti və icra intizamını pozduğuna görə intizam məsuliyyətinə cəlb edilmişdir. Bütün struktur qurumların rəhbərlərinin, rayon və şəhər prokurorlarından ilk növbədə xidməti, icra və əmək intizamının möhkəmləndirilməsi, tapşırılan işə görə əməkdaşların məsuliyyət hissəsinin və mənfi təzahürlərə münasibətdə prinsipiallığın artırılması üçün ən qəti tədbirlər görülməsi tələb olunmuşdur.

Prezident cənab İlham Əliyevin dövlət qurumları tərəfindən vətəndaşların qəbulu, onların müraciətlərinə qayğı və həssaslıqla yanaşılması, bu zaman ədalət prinsipinin tam təmin olunması ilə bağlı tapşırıqlarının prokurorluq orqanları tərəfindən daim diqqətdə saxlanıldığı xüsusi vurğulanmış, bu sahədə işlərin təkmilləşdirilməsi məqsədilə bir sıra tədbirlərin həyata keçirildiyi, Müraciətlərə baxılması idarəsinin kadr tərkibinin yeniləşdirildiyi diqqətə çatdırılmışdır. Eyni zamanda, müraciətlər üzrə natamam və qeyri-obyektiv yoxlamalar aparılması, süründürməçilik hallarına yol verilməsi, əsassız qərarlar qəbul edilməsi, vətəndaşların müraciətlərinə formal və səthi cavabların verilməsi, qəbulların keçirilməsi qaydalarının pozulması kimi çatışmazlıqların hələ də olduğu nəzərə alınaraq, bütün struktur qurumların rəhbərlərindən və tabe prokurorlardan bu sahədə mənfi halların tezliklə aradan qaldırılması, yeni informasiya texnologiyalarının imkanlarından daha geniş istifadə edilməsi tələb olunmuşdur.

Diqqətə çatdırılmışdır ki, prokurorluq orqanları tərəfindən 2013-cü ilin birinci yarısında görülmüş işlərin vəziyyəti bölgələr üzrə keçirilən əməliyyat müşavirələrində müzakirə edilmiş, Baş prokurorun müavinləri, Kollegiya üzvlərinin sədrliyi və tabe şəhər və rayon prokurorluqlarının bütün əməkdaşlarının iştirakı ilə Sumqayıt, Mingəçevir və Şirvan şəhərlərində, İsmayilli, Tərtər və Masallı rayonlarında keçirilmiş geniş əməliyyat müşavirələrində hesabat dövründə görülmüş işlərin real vəziyyəti, mövcud nöqsanlar və çatışmazlıqları doğuran səbəblər hərtərəfli və prinsipial təhlil edilmişdir.

«Prokurorluq haqqında» Qanunda nəzərdə tutulmuş fəaliyyət istiqamətləri üzrə işin səmərəliliyinin artırılması, tabe struktur qurumların fəaliyyəti üzərində nəzarətin daha da təkmilləşdirilməsi üçün konkret tədbirlər müəyyənləşdirilmişdir. Əməliyyat müşavirələrində qaldırılan və işin səmərəliliyinə mənfi təsir göstərən problemlərin aradan qaldırılması və həlli vacib məsələlərin tənzimlənməsi istiqamətində qarşı-

da duran konkret vəzifələr müəyyənləşdirilmiş və əlaqədar struktur qurumlarına müvafiq tapşırıqlar verilmişdir.

Əməliyyat müşavirəsində cari ilin oktyabr ayında ölkəmizin həyatında çox mühüm hadisə olan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin seçkiləri keçirilməsi ilə əlaqədar digər hüquq mühafizə orqanları ilə əlaqəli şəkildə ölkə ərazisində qanunçuluğa əməl olunması, ictimai-siyasi sabitliyin qorunması və kriminogen durumun, xüsusilə dini ekstremizm və separatçılıq meyillərinin qarşısının alınmasına yönəldilmiş qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi ilə bağlı prokurorluq orqanlarının qarşısında duran vəzifələr geniş müzakirə edilmişdir.

Xüsusi qeyd edilmişdir ki, aparılmış rəy sorğularının nəticələrinə görə dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin türk dövlətləri, Orta Asiya və Cənubi Qafqazda «10 ilin dövlət adamı», İslam Əməkdaşlığı Təşkilatı coğrafiyasında «İlin dövlət başçısı», Böyük Britaniyanın nüfuzlu jurnalı tərəfindən «İlin adamı» seçilməsi, ən nəhayət Prezident seçkiləri ilə bağlı ümumrespublika ictimai rəy sorğusu iştirakçılarının 81,2 faizinin seçkilərdə məhz cənab İlham Əliyevə səs verəcəkləri xalqın öz rəhbərinə göstərdiyi etimadın, inamın, məhəbbətin məntiqi nəticəsidir.

Əməliyyat müşavirəsində 2013-cü ilin birinci yarısında prokurorluq orqanları tərəfindən görülmüş işlər və bu məsələnin bölgə müşavirələrində müzakirəsinin nəticələri barədə Baş prokurorun birinci müavini Rüstəm Usubovun məruzəsi dinlənilmişdir.

Müzakirələrdə çıxış edən Baş prokurorun müavini Namiq Əsgərov prokurorluq işçilərinin nəzəri bilik və peşə hazırlığı səviyyəsinin avtomatlaşdırılmış elektron test imtahanı üsulu ilə yoxlanılmasının nəticələri barədə, Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarənin rəisi İlqar Cəfərov «Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətlə amnistiya elan edilməsi haqqında» Milli Məclisin qərarının icrası ilə əlaqədar görülmüş işlər, Baş prokurorun köməkçisi Günay İsmayılova bölgələr üzrə vətəndaşların müraciətlərinə baxılması və onların qəbulu ilə əlaqədar həyata keçirilən tədbirlər barədə müşavirə iştirakçılarına ətraflı məlumat vermişlər.

Əməliyyat müşavirəsində inam ifadə olunmuşdur ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə həyata keçirilən yeni məzmunlu dövlətçilik siyasətini hərtərəfli dəstəkləyən prokurorluq orqanlarının kollektivi müstəqil dövlətçiliyimizin maraqlarının və insan hüquqları və azadlıqlarının müdafiəsini, cinayətkarlığa qarşı yeni müstəvidə qətiyyətli mübarizə aparılmasını, xidməti, icra və əmək intizamının daha da möhkəmləndirilməsini, prokurorluğa dövlət səviyyəsində göstərilən etimada layiq səviyyədə işin təşkili üçün səlahiyyət hədləri daxilində bütün zəruri tədbirlərin görülməsini təmin edəcəkdir.

Baş Prokurorluğun Təşkilat-analitik idarəsi

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda 2013-cü ilin birinci yarımilində görülmüş işlərin yekunları və qarşıda duran vəzifələrin müzakirəsinə həsr olunmuş geniş kollegiya iclası keçirilmişdir

İyulun 30-da Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu orqanları tərəfindən cinayətkarlığa qarşı mübarizə, qanunçuluq və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının cinayət təcibi çərçivəsində müdafiəsi sahəsində 2013-cü ilin birinci yarımilində görülmüş işlərin yekunları və qarşıda duran vəzifələrin müzakirəsinə həsr olunmuş geniş kollegiya iclası keçirilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunda 2013-cü ilin birinci yarımilində görülmüş işlərin yekunları və qarşıda duran vəzifələrlə bağlı keçirilən kollegiya iclasını Naxçıvan Muxtar Respublikasının prokuroru Səbuhi Şahverdiyev açaraq, geniş məruzə ilə çıxış etmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, xalqlarının taleyində müstəsna rol oynayan liderlər həm də milli dövlətçilik ideyalarının gerçəkləşməsində mühüm rol oynayır, tərəqqi üçün dayanıqlı əsasların, mütərəqqi inkişaf strategiyasının müəllifinə çevrilirlər. İndi Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının mütləq əksəriyyəti etiraf edir ki, 1969-cu ilin 14 iyulunda ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanda siyasi hakimiyyətə gəlməsi xalqımızı milli müstəqilliyə doğru aparan işıqlı yolun əsasını qoymuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin apardığı uğurlu siyasət nəticəsində beynəlxalq aləmdə nüfuzumuz daha da möhkəmlənmiş və ölkəmiz dünyanın ən dinamik inkişaf edən dövlətinə çevrilmiş, vətəndaşların sosial rifah halı daha da yaxşılaşdırılmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu orqanlarına olan yüksək dövlət qayğısının nəticəsidir ki, ötən illər ərzində bütün rayon və şəhər prokurorluqları üçün müasir avadanlıq və texniki vasitələrlə tam təmin edilərək yüksək standartlara cavab verən inzibati binalar tikilib və ya əsaslı təmir edilərək prokurorluq əməkdaşlarının istifadəsinə verilmişdir.

Qeyd olunmuşdur ki, 2013-cü ilin birinci yarımilində Muxtar Respublikada 9 cinayət hadisəsi qeydə alınmışdır. Naxçıvan şəhərində 6, Şərur rayonunda 2 cinayət hadisəsinin baş verməsi, ötən hesabat dövründə qeydə alınmadığı halda hesabat dövründə Kəngərli rayonunda 1 cinayətin qeydə alınması aidiyyəti rayon (şəhər) prokurorlarını ciddi düşündürməli, cinayətlərin baş vermədən qar-

şısının alınması üçün digər hüquq-mühafizə orqanları ilə birlikdə qabaqlayıcı profilaktiki tədbirləri daha da gücləndirməli, digər rayonların ərazilərində isə bundan sonra da cinayət hadisələrinin baş verməməsi üçün zəruri tədbirlər görülməlidir. Əvvəllər məhkum olunan şəxslər tərəfindən 2, sərxoş vəziyyətdə 1 cinayətin qeydə alınması bütün prokurorluq işçilərindən bu sahəyə diqqəti daha da artırmağı tələb edir.

Hesabat dövründə peşə fəaliyyəti ilə əlaqədar jurnalistlərin təqib edilməsi və onlara təzyiqlər göstərilməsi ilə bağlı cinayət hadisəsi qeydə alınmamışdır.

Qeyd olunmuşdur ki, daxili işlər orqanları ilə əlaqəli şəkildə həyata keçirilən istintaq və əməliyyat-axtarış tədbirləri nəticəsində keçmiş illərdə baş verib bağlı qalmış 2 cinayət hadisəsinin açılması təmin edilmişdir. Lakin görülən işlərlə kifayətlənməməli və keçmiş illərdə baş ver-

rib bağlı qalmış bütün cinayət hadisələrinin, o cümlədən qəsdən adam öldürmə cinayətlərinin də açılması istiqamətində zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi təmin olunmalıdır.

Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar ötən hesabat dövründə 4 cinayət faktı aşkar edildiyi halda, hesabat dövründə belə faktlar qeydə alınmamışdır. Muxtar Respublikanın sərhəd bölgəsində yerləşməsinə və bu cinayətlərin transmilli xarakter daşmasını nəzərə alaraq rayon (şəhər) prokurorları bu sahəyə diqqəti artırmaqlı, aşkar oluna biləcək hər bir fakt üzrə narkotik vasitənin əldə edilmə mənbəyi müəyyənləşdirilərək təqsirkar şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmələrini təmin etməli, narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizədə profilaktiki işləri daha da gücləndirməlidirlər.

Prokurorluq orqanlarında hesabat dövründə 3 cinayət işi istintaq olunaraq nəticə verilmiş, həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi üçün müvafiq məhkəmələrə 4 təqdimat verilmiş və təqdimatla təmin olunmuşdur. Xüsusi mülkiyyətə dəyən ziyanla əlaqədar mənisəmə cinayəti üzrə ibtidai istintaq zamanı müəyyənləşdirilmiş 1.088.897 manat ziyanın 390.713 manatı və ya 36 faizi ibtidai istintaq mərhələsində ödəndirilmişdir. Tərədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər haqqında Prokurorluq orqanlarına 23 məlumat daxil olaraq həll olunmuşdur.

Qeyd olunmuşdur ki, hesabat dövründə Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbənin əməkdaşlarının iştirakı ilə məhkəmələr tərəfindən 5 şəxs barəsində 4 hazırlıq iclası keçirilərək məhkəmə baxışı təyin edilmiş, 6 şəxs barəsində 5 iş üzrə ittiham hökmü çıxarılmışdır. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hərbi və cinayət kollegiyaları tərəfindən 9 şəxs barəsində 7 cinayət işinin ilkin baxışı keçirilərək məhkəmə baxışına təyin edilmişdir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsində baxılıb nəticə verilmiş 4 şəxs barəsində 4 iş üzrə hökm dəyişdirilmədən saxlanılmış, 2 şəxs barəsində 1 iş üzrə hökm dəyişdirilmiş, 3 şəxs barəsində 2 iş qalıq qalmışdır. Məhkəmələrdə hökm və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icrası qaydasında icraat üzrə 14 şəxs barəsində 14 işə baxılaraq nəticə verilmişdir. «Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illi yubileyi münasibətilə Amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan

Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli qərarının icrası ilə əlaqədar 37 şəxs barəsində amnistiya tətbiq olunmuşdur.

Hesabat dövründə Muxtar Respublikada Daxili işlər orqanlarında 7 cinayət işi istintaq olunaraq nəticə verilmiş, törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər barədə 18 məlumat daxil olmuşdur. Cinayət törədərək istintaq və məhkəmə orqanlarından qaçıb gizlənmiş 2 şəxs barəsində 2 axtarış işi olmuşdur ki, axtarışda olanların tutulması təmin olunmamışdır. Müvafiq prokurorlar tərəfindən 19 əməliyyat-qeydiyyat işi öyrənilmiş və bu sahədə baş vermiş nöqsan və qanun pozuntularının aradan qaldırılması üçün 1 təqdimat və 4 göstəriş verilmişdir.

Cinayətkarlığa qarşı mübarizə işinə ziyan vuran amil kimi Muxtar Respublika ərazisində qeydə alınmış ölümlə nəticələnən yol-nəqliyyat hadisələrinin qarşısının tam alınmaması həmin hadisələrin profilaktikası istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsinə ciddi zərurət yaraşdır. Hesabat dövründə 3 yol nəqliyyat hadisəsi qeydə alınmışdır ki, nəticədə 6 nəfər ölmüş, 3 nəfər xəsarət almışdır.

Hesabat dövründə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsində 1 cinayət işi başlanmış və hazırda həmin cinayət işi üzrə istintaq davam etdirilir. Ədliyyə, Vergilər və Milli Təhlükəsizlik nazirliklərində isə cinayət işləri istintaq edilməmişdir.

Qeyd olunmuşdur ki, hesabat dövründə Muxtar Respublika Prokurorluğu orqanlarında 1 beynəlxalq tapşırıq müvafiq qanunvericiliyə uyğun icra edilmişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu orqanlarının iş planlarında nəzərdə tutulmuş bütün məsələlər vaxtında və keyfiyyətli icra olunmuş, iş planlarının icrası zamanı inzibati qanunvericiliyin tələblərinin pozulması aşkar edildiyindən müvafiq orqanlara 10 təqdimat verilmişdir.

Hesabat dövründə Prokurorluq orqanlarına vətəndaşlardan 9 ərizə, şikayət və digər müraciət daxil olmuşdur ki, 3-ü prokurorluqda həll edilmiş, 6-ı isə digər təşkilatlara göndərilmişdir. Prokurorluq orqanlarında 172 nəfər vətəndaş prokurorlar tərəfindən qəbul edilmişdir.

Hüquqi maarifləndirmə və profilaktika işi Prokurorluq orqanlarında hesabat dövründə daha da gücləndirilmiş, prokurorluğun fəaliyyətində aşkarlıq və qanunvericiliyin izahı ilə bağlı 668 halda təbliğat işi aparılmış, kütləvi informasiya vasitələrində 156 halda hüquqi mövzuda çıxışlar edilmişdir ki, onlardan 96-ı mətbuatda, 15-i radioda, 45-i isə televiziya da olmuşdur. Hüquqi təminat və informasiya şöbəsi tərəfindən Naxçıvan Muxtar Respublikası Televiziyasında «Qanunçuluq» verilişi mütəmadi hazırlanıb efirə verilmişdir. Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğu tərəfindən «Prokurorluq orqanlarının kütləvi informasiya vasitələri və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əməkdaşlıq məsələləri haqqında» əmrin icra vəziyyəti ümumiləşdirilmiş və Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun müsbət iş təcrübəsinin tabe qurumlarda yayılması 30.04.2013-cü il tarixli icmal məktubla məqsəduyğun hesab edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorunun müvafiq əmri ilə 2, Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorunun müvafiq əmrləri ilə 12 şəxs barəsində həvəsləndirmə tədbiri tətbiq olunmuş, 9 nəfər yuxarı təsnifat vəzifəyə təyin olunmuş, intizam məsuliyyətinə cəlb edilən olmamışdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında» Əsasnaməyə müvafiq olaraq 5 nəfər gənc hüquqşünas Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu

orqanlarına, 2 nəfər isə Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Prokurorluğuna işə qəbul olunmuşlar.

Tədris məşğələləri Baş Prokurorluq üzrə «Prokurorluq işçilərinin nəzəri və peşə hazırlığı ilə əlaqədar işin təkmilləşdirilməsi haqqında» əmrin tələbləri əsasında keçirilmiş, məşğələlərdə əsasən «Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Programı»nın prinsiplərinin, «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının müddəalarının və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun, bu məsələ ilə əlaqədar müvafiq əmrin, qanunvericiliyə edilmiş son əlavə və dəyişikliklərin öyrənilməsi təmin edilmişdir.

Qeyd olunmuşdur ki, Prokurorluq işçiləri 2013-cü ildə muxtar respublikada elan edilmiş «Heydər Əliyev ili»ndə işlərini günün tələbləri səviyyəsində qurmaqla, hesabat dövründə səlahiyyət hədləri daxilində müəyyən işlər görülmüşlər. 2013-cü il daha bir əlamətdar hadisə ilə yadda qalacaqdır. 2013-cü ilin oktyabr ayında keçiriləcək Azərbaycan Respublikası Prezidentinin seçkilərində bütün prokurorluq işçiləri xüsusi fəallıq göstərməli, öz səlahiyyət hədləri çərçivəsində bu seçkinin ədalətli, demokratik, şəffaf və seçicilərin fəallığı şəraitində keçirilməsi üçün bütün qüvvələrini səfərbər etməlidirlər.

Sonda əminliklə ifadə olunmuşdur ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun kollektivi ümummilli lider Heydər Əliyevin ideyalarına sadıq qalaraq onun layiqli davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin tövsiyyə və tapşırıqlarına müvafiq olaraq bundan sonra da fəal vətəndaşlıq mövqeyi nümayiş etdirərək, bütün qüvvələrini səfərbərliyə almaqla digər hüquq-mühafizə orqanları ilə qarşılıqlı əlaqədə dövlətçiliyimizin maraqlarını, ölkəmizdə bərqərar olmuş dayanıqlı ictimai-siyasi sabitlik və əmin-amanlığın qorunması, cinayətkarlığın bütün təzahürlərinə və hər cür qanunsuzluqlara qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsi üçün səlahiyyət hədləri daxilində bütün zəruri tədbirləri görülməklə, Azərbaycan xalqına, onun dövlətçidiyinə və hakimiyyətə sədaqətlə xidmət edəcəkdir.

***

Sonra məruzə ətrafında çıxışlar olunmuşdur.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Aparatının Qanunçuluq və hüquq-mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdiri Cəlil Rüstəmov kollegiya iclasında çıxış etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun Hüquqi təminat və informasiya şöbəsi

Prokurorluq orqanlarında vətəndaşların müraciətlərinə baxılmasına diqqət artırılmaqda davam edir

Baş prokuror Zakir Qaralov Şəki şəhərində vətəndaşları qəbul etmişdir

Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin tapşırıqlarına müvafiq olaraq vətəndaşlara keyfiyyətli xidmət göstərilməsi, onların müraciətlərinə hər zaman qayğı və həssaslıqla yanaşılması dövlət təsisatlarının əsas vəzifələrindən biri kimi müəyyənləşdirilmişdir.

İyulun 12-də Baş prokuror Zakir Qaralov Şəki şəhər prokurorluğunun inzibati binasında Şəki, Qax, Qəbələ, Balakən, Oğuz və Zaqatala rayonlarında yaşayan vətəndaşların qəbulunu keçirmişdir.

Qəbuldan əvvəl Baş prokuror xalqımızın Ümummilli lideri Heydər Əliyevin şəhər İcra Hakimiyyətinin binası qarşısında ucaldılmış abidəsi önünə gül-çiçək düzmüş, xatirəsini ehtiramla yad etmişdir.

Baş Prokurorluğun məsul əməkdaşlarının, habelə əlaqədar tabe prokurorların iştirakı ilə keçirilən qəbulda Baş prokuror bölgədə yaşayan 100-dən artıq vətəndaşın prokurorluq orqanlarının fəaliyyəti ilə bağlı müraciətlərini, o cümlədən ərizə, şikayət və təkliflərini dinləmiş, qaldırılan məsələlərin həll edilməsi üçün qəbulda iştirak edən prokurorluğun müvafiq struktur rəhbərlərinə tapşırıqlar vermişdir.

Qəbul zamanı bölgə vətəndaşlarını narahat edən məsələlərin bir qismi elə yerində öz həllini tapmışdır. Vətəndaşların müraciətlərində qaldırdıqları məsələlərin, o cümlədən konkret cinayət işlərinin istintaqı və törədilmiş cinayətlər barədə məlumatların araşdırılması zamanı yol verilmiş qanun pozuntuları, mülki xarakterli mübahisələr və sosial problemlərə aid müraciətlərin bilavasitə prokurorluqda və ya aidiyyəti üzrə müvafiq icra orqanlarında operativ həlli üçün zəruri tədbirlərin görülməsi təmin edilmişdir.

Yekunda tabe prokurorların iştirakı ilə müşavirə keçirilməklə, respublikamızın mühüm strateji əhəmiyyət kəsb edən şimal bölgəsində ictimai-siyasi sabitliyin daha da möhkəmləndirilməsi, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin səmərəliliyi və kəsərliliyinin artırılması, habelə vətəndaşların müraciətlərinə obyektiv baxılması və onların qəbulu işinin düzgün təşkili ilə bağlı konkret tapşırıqlar verilməmişdir.

***

Baş prokuror Zakir Qaralov Ağsu rayonunda vətəndaşları qəbul etmişdir

Baş prokuror Zakir Qaralov avqustun 16-da Ağsu rayon prokurorluğunun inzibati binasında Ağsu, Şamaxı, Qobustan, İsmayılı və Kürdəmir rayonlarında yaşayan vətəndaşları qəbul etmişdir.

Qəbuldan əvvəl Baş prokuror xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin şəhərin mərkəzində ucaldılmış abidəsi önünə gül dəstələri düzmüş, xatirəsini ehtiramla yad etmişdir.

Baş Prokurorluğun məsul əməkdaşlarının, habelə əlaqədar tabe prokurorların iştirakı ilə keçirilən qəbul zamanı Baş prokuror vətəndaşların müraciətlərində qaldırılan və bilavasitə prokurorluq orqanlarının səlahiyyətlərinə aid

olan məsələlər üzrə onların qanunauyğun, dərhal və operativ şəkildə həll edilməsi üçün Baş Prokurorluğun əlaqədar struktur qurumlarının rəhbərlərinə və tabe rayon prokurorlarına müvafiq göstərişlər vermişdir.

Baş prokuror tərəfindən qəbul edilən vətəndaşların müraciətlərinin əksəriyyəti elə yerində öz həllini tapmışdır.

Vətəndaşların ərizə və şikayətlərində qaldırdıqları məsələlərin, o cümlədən konkret cinayət işlərinin istintaqı və törədilmiş cinayətlər barədə məlumatların araşdırılması zamanı yol verilmiş qanun pozuntuları, xəbərsiz itkin düşmüş şəxslərin axtarışı ilə əlaqədar, mülki xarakterli mübahisələrlə bağlı və sosial problemlərə aid müraciətlərin bilavasitə prokurorluqda və ya aidiyyəti icra orqanlarında operativ həlli üçün tapşırıqlar verilmişdir.

Eyni zamanda, qeyd edilən rayonların prokurorlarının iştirakı ilə müşavirə keçirilməklə, regionda ictimai-siyasi sabitliyin daha da möhkəmləndirilməsi, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin səmərəliliyi və kəsərliliyinin artırılması üçün konkret göstərişlər verilmiş, vətəndaşların müraciətlərinə obyektiv baxılması və onların qəbulu işinin düzgün təşkilinə görə tabe prokurorların fərdi məsuliyyət daşımaları onların diqqətinə çatdırılmışdır.

***

Baş prokuror Zakir Qaralov Ağcabədi rayonunda vətəndaşları qəbul etmişdir

Baş prokuror Zakir Qaralov sentyabrın 13-də Ağcabədi rayon prokurorluğunun inzibati binasında Ağcabədi, Ağdam, Tərtər, Yevlax, İmişli, Beyləqan və Füzuli rayonlarında yaşayan vətəndaşları qəbul etmişdir.

Qəbuldan əvvəl Baş prokuror ümummilli lider Heydər Əliyevin şəhərin mərkəzində ucaldılmış abidəsini ziyarət etmiş, önünə gül dəstəsi qoymuş, ulu öndərin əziz xatirəsini dərin ehtiramla yad etmişdir.

Gün ərzində aparılmış qəbul zamanı Baş prokuror 60-dan artıq vətəndaşın müraciətini, o cümlədən ərizə, şikayət və təkliflərini nəzərdən keçirərək bilavasitə prokurorluq orqanlarının səlahiyyətlərinə aid olan məsələlər üzrə onların qanunauyğun, dərhal və operativ şəkildə həll edilməsi üçün Baş Prokurorluğun əlaqədar struktur qurumlarının rəhbərlərinə və tabe rayon prokurorlarına müvafiq göstərişlər vermişdir. Prokurorluğun səlahiyyətlərinə aid olmayan digər məsələlərlə bağlı müraciətlərin araşdırılması üçün aidiyyəti üzrə göndərilməsi təmin olunmuşdur.

Baş prokuror tərəfindən qəbul edilən vətəndaşların müraciətlərinin əksəriyyəti elə yerində öz həllini tapmışdır.

Daha sonra qeyd edilən rayonların prokurorlarının iştirakı ilə müşavirə keçirilməklə, regionda ictimai-siyasi sabitliyin daha da möhkəmləndirilməsi, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin səmərəliliyi və kəsərliliyinin artırılması üçün konkret göstərişlər verilmiş, vətəndaşların müraciətlərinə ciddiliklə baxılması və onların qəbulu işinin düzgün təşkilinə görə tabe prokurorların fərdi məsuliyyət daşımaları onların diqqətinə çatdırılmışdır.

Baş Prokurorluğun Mətbuat Xidməti

**Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin
Dubay Məhkəmələri arasında hüquqi sahədə əməkdaşlıq
məsələləri müzakirə olunmuşdur**

Sentyabrın 17-də Baş prokuror Zakir Qaralov Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri (BƏƏ) Dubay Məhkəmələri Departamentinin Baş direktoru dr.Əhməd Səid Bin Həzimin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Qonaqları səmimi salamlayan Baş prokuror Zakir Qaralov xalqlarımız arasında formalaşmış zəngin tarixə malik və ildən-ilə daha da genişlənməklə dərinləşən ikitərəfli münasibətlərin səviyyəsindən məmnunluğunu ifadə edərək, ölkəmizin məhkəmə-hüquq sisteminin müasirləşdirilməsi istiqamətində Prezident cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanan müttərəqqi qanunvericilik aktlarının, o cümlədən prokurorluğun fəaliyyəti üçün zəruri hüquqi bazanın yaradılması, prokurorluq orqanlarında müasirləşmə prosesinin davam etdirilməsi və köklü islahatların aparılması barədə ətraflı məlumat vermişdir.

Görüşdə BƏƏ Dubay Məhkəmələri Departamentinin Baş direktoru dr. Əhməd Səid Bin Həzim göstərilən yüksək qonaqpərvərliyə görə dərin minnətdarlığını bildirmiş, ölkəmizin məhkəmə, habelə prokurorluq orqanları ilə sıx əməkdaşlıq əlaqələrinin yaradılmasında böyük maraqlarının olmasını diqqətə çatdırmışdır. Azərbaycan və BƏƏ arasında əlaqələrin sıx olduğunu bildirən qonaq respublikamızın çox qısa zamanda yüksək nailiyyətlər əldə etməsini xüsusi qeyd edərək, məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirləri yüksək qiymətləndirmişdir.

Görüşdə hüquqi sahədə əməkdaşlıq üzrə faydalı fikir mübadiləsi aparılmış və iki ölkənin müvafiq qurumları arasında qarşılıqlı münasibətlərin bundan sonra da uğurla davam etdiriləcəyinə əminlik ifadə edilmişdir.

Baş Prokurorluğun Mətbuat Xidməti

Təqsirin və təqsirsizliyin prezumpsiyaları: dialektikadan praktiki nəticələrə

«Şübhə ilə mübarizə aparmaq lazımdır – elə zəfər çalmaq və ya elə uduzmaq gərəkdir ki, sonda «təqsirlidir» və ya «təqsirsizdir» hökmünü qəti olaraq, tərdüdü etmədən və utanmadan verə biləsən.»¹

(A.F.Koni, məşhur rus hüquqşünası)

Eramızdan əvvəl 359-cu ildə talançılığa görə məsuliyyətə cəlb edilən sabiq Narbon Qalliyasının canişini Numerinin haqqında məhkəmə zamanı Roma imperatoru Flavi Klavdi Yulian sonradan cinayət-prosessual dövriyyəyə daxil olmuş və bütün məhkəmələr tərəfindən müvafiq hallarda sitat gətirilmiş bir mühakimə səsləndirmişdir. Qədim Roma tarixçisi Ammian Marsellin tərəfindən qeyd edilmiş hadisə² belə olmuşdur: imperator bu ittihamla bağlı açıq məhkəmə təşkil edir, işə şəxsən özü baxır və tərəfləri diqqətlə dinləyir. Məhkəmə zamanı Numeri təqsirini inadkarlıqla danır və onu ifşa etmək mümkün olmur. Sübutların azlığını görən ittihamçı Delfidiy imperatora sualla müraciət edir: «Əzəmətli Sezar, ittihamı inkar etmək yetərlidirsə, onda kimsə təqsirli ola bilərmi?». Yulian ona dərhal belə cavab verir: «İttiham irəli sürmək yetərlidirsə, onda kimsə təqsirsiz ola bilərmi?».

Tarixçi bu hadisəni imperatorun humanist düşüncə tərzinə malik insan olmasını sübut edən fakt kimi təqdim etsə də, ittihamçının sualı və imperatorun ona cavabı təqsirin və təqsirsizliyin prezumpsiyalarına aid klassik nümunələr kimi qəbul edilə bilər.

Təqsirin və təqsirsizliyin prezumpsiyaları onların mahiyyətlərini əks etdirən adlarından da görüldüyü kimi, bir-birinə diametral olaraq ziddirlər. Bu ziddiyyət dialektik xarakterlidir. Tarixi təcrübə göstərir ki, zaman-zaman onlar bir-birini əvəzləmişlər. Nəzəriyyəçilər təqsirin prezumpsiyasını yabanı, təqsirsizliyin prezumpsiyasını isə, mədəni bitkiyə bənzədir; qulluq edilməyən mədəni bitkinin yabanı bitki tərəfindən üstələncəyi kimi qorunması üçün cəmiyyət və dövlət tərəfindən tədbirlər görülməyəcəyi təqdirdə təqsirsizlik prezumpsiyasının təqsirin prezumpsiyası ilə əvəzləncəyini vurğulayırlar.³

Təqsirin və təqsirsizliyin prezumpsiyaları insan şüuruna, təfəkkürünə, təcrübəsinə nüfuz göstəricisinə görə fərqlənirlər. Onları dəqiq ölçmək mümkün olmasa da həm empirik müşahidələr, həm də bu fenomenlərin təhlili ilə çox asanlıqla müəyyən etmək olar ki, **təqsirin** prezumpsiyası daha dərin və möhkəm köklərə malikdir. Təqsirsizlik prezumpsiyası hüququnun ədalətliliyi və zəruriliyi demək olar ki heç kimdə, o cümlədən hüquqi proseslərə cəlb olunmuş zümrə tərəfindən şübhə altına alınmır, lakin bu prezumpsiya praktikada özünə layiq olan mövqeni tuta və möhkəmləndirə bilməmişdir. Təqsirin prezumpsiyası ədalətsizliyə çıxışı olan assosiativ əqli əlaqələr yaratsa da, təqsirsizliyin prezumpsiyası ilə müqayisədə insan təcrübəsi üçün daha rahat, daha etibarlı, daha «doğma» görünür.

Paradoksun izahını insanın sosiobioloji təbiəti və idrak prosesinin xüsusiyyətlərində axtaranlar var. İnsanın tarixi evolyusiyası həyat uğrunda «qorxu» hissi ilə müşayiət olunan fasiləsiz mübarizədən ibarət olmuşdur. Bu mübarizənin dialektikası instinktiv formalardan əvvəl təbiəti, sonra isə həm də cəmiyyəti idarə edən qanunların, qanunauyğunluqların dərk edilməsi formalarına transformasiya etmişdir. Totemizm dövründə insan vəhşi heyvanlar və təbiətin kortəbii qüvvələri, mifoloji politeizm dövründə bu qüvvələri idarə edən qüdrətli allahlar, monoteizm dövründə isə, tək allah qarşısında özünün acizliyini dərk etmiş, bu təhlükə mənbələri ilə daim «ehtiyatlı» davranmağa çalışmış və buna alışmışdır. Müasir dövrdə geniş vüsət alan ekoloji humanizm də təbiət qüvvələri ilə insanın harmonik mövcudiyətini ehtiva edir. «Ehtiyatlılıq» özünü təhlükə mənbələri və onların kəmiyyət və keyfiyyət göstəricilərinə dair «ehtimallar», «şübhələr» formasında göstərir.

Cinayət işləri üzrə istintaq (ibtidai və məhkəmə) fəlsəfi baxımdan konkret cinayət hadisəsinin dərk olunmasıdır. Sübutetmə ayrı-ayrı sübutların mənşəyi və keyfiyyəti barədə ehtimal olunan, təxmini izahlardan şəxsin təqsiri və təqsirsizliyi barədə yeganə həqiqi nəticəyə keçid prosesidir. Bu prosesdə ən çox istifadə olunan üsul versiyaların irəli sürülməsidir. Versiya irəli sürülməsi ilə «şübhə» arasında ziddiyət

1 Rus dilində: "С сомнением надо бороться – и победить его или быть им побежденным так, чтобы в конце концов, не колеблясь и не смущаясь, сказать решительное слово - "виновен" или "не виновен."

2 *Bax:* Марцеллин, Аммиан Книга XVIII // Римская история = Res Gestae / Перевод с латинского Ю.А.Кулаковского и А. И. Сонни. – К.: Б. и., 1907. – С. 145. – 559 с. КНИГА XVIII.

3 *Bax, məsələn:* Lester, Joseph L. (2005). «Presumed Innocent, Feared Dangerous: The Eight Amendment's Right To Bail (англ.)». Northern Kentucky Law Review (Northern Kentucky University) 32 (1): 9.

yət yoxdur, əksinə, bağlılıq vardır və bu bağlılıq «forma-məzmun» münasibətlərini xatırladır. Əslində, «şübhələr» bu və ya digər məsələlər barədə versiya irəli sürülməsi formasında çıxış edir. Versiya irəli sürülməsi cinayət işinin faktiki hallarına əsaslanan zehni, məntiqi fəaliyyət kimi çıxış etsə də, onun məzmunu subyektin həyat təcrübəsi, nəzəri bilikləri, peşə vərdisləri, ətraf sosial mühitin durumu və s. kimi amillərlə müəyyən edilir. Konkret işlərdə bu özünü cinayətkarın şəxsiyyəti, cinayət aləti, mexanizmi və s. sübut edilməli olan hallar barədə ehtimallar, şübhələr kimi büruzə verir.

Bəs «şübhə» nədir? Azərbaycan dilinin izahlı lüğətində «şübhə» anlayışına – «bir şeyin gerçəkliyinə xatircəm olmama, bir şeyin həqiqətə uyğun ola biləcəyi haqqında fikir, güman, şəkk, tərəddüd» kimi tərif verilmişdir.⁴ Lüğətə əsasən, «şübhə etmək – bir şeyin gerçəkliyinə tam inanmamaq, xatircəm olmamaq, arxayın olmamaq», «şübhələnmək» – «bir şeyin gerçək olub-olmadığına kəsdirə bilməmək, şübhə etmək, şəkk etmək, inanmamaq»dır.

«Şübhə» zehni hiss hesab olunur. Lakin onu insan psixikasının statik bir durumu kimi qəbul etmək düzgün olmazdı. Şübhə – idrak prosesində əhəmiyyətli rol oynayan bir amildir. Psixoloqlar deyir ki, zehni (intellektual) hisslər insanı ətraf aləmin sirlərinə, özünün eləcə də başqasının rəftar və davranışının səbəbini daha dərinəndən dərk etməyə sövq edir. Bu arada Azərbaycan xalqının müqtədir oğlu, fəlsəfi-romantik şerimizin banisi Hüseyn Cavidin «Şeyx Sənan» dramında şeyx Kəbirin dili ilə dediği sözləri yada düşür: «Şübhədir hər həqiqətin anası, Şübhədir əhli-hikmətin babası. Şübhə etməkdə haqlıdır insan... Şübhə artarsa həm yəqin artar, Mərifət nuri şübhədən parlar».⁵

Praktiki fəaliyyətdə «şübhə» subyektivi xarakterizə edən keyfiyyət – «şübhəlilik» formasında təzahür edir. Qanun tələb edir ki, ibtidai və məhkəmə istintaqı «hərtərəfli, tam və obyektiv» aparılsın. Bunu təmin etmək üçün məhkəmə, prokuror, müstəntiq, təhqiqatçı qarşısında prosesual vəzifələr müəyyən edilmişdir.⁶ Hərtərəfliyə və tamlığa nail olmaq üçün qarşıya çıxan hər bir məsələnin həlli ilk öncə versiyaların irəli sürülməsi ilə başlayır. Təsədüfi deyildir ki, «şübhəlilik» prosesual fəaliyyətin, xüsusən də cinayət-prosessual fəaliyyətin subyektlərinin peşəkarlıq göstəricisi olması fikri hətta detektiv ədəbiyyatda da möhkəmlənmişdir.

Sosiobioloji xassə və ya peşəkarlıq göstəricisi, yaxud hər ikisinin simbiozu kimi çıxış edən «şübhəlilik» keyfiyyəti cinayət prosesini həyata keçirən subyektin təqsirsizlik prezumpsiyası hüququna hörmətlə yanaşmasına dair qanunun tələbi ilə dialektik ziddiyyət təşkil edir. Başqa sözlə, **subyektin «şübhəliliyi», təqsirsizlik prezumpsiyasını pozmağa meyilliliyi obyektiv əsaslara malikdir.** Mahiyyət etibarlı ilə cinayətin subyektivi barədə ehtimal qurma bu şəxsin təqsirli olması prezumpsiyasına söykənir. Düzdür, istintaq prosesi bu ehtimalın təsdiqi ilə yanaşı həm də təkzibi istiqamətində inkişaf edir. Lakin hər bir halda bütün proses qeyd edilən **təqsir prezumpsiyası** üzərində aparıldığı faktıdır.

Cinayət prosesinin təqsirin yox, təqsirsizliyin prezumpsiyası üzərində qurulmasının formal əlamətləri milli cinayət-prosessual qanunvericiliyində mövcuddur. Məsələn, CPM-nin 139-cu maddəsində «sübut edilməli hallar» sırasında yalnız ittihamı təsdiq edən halların (təqsirin, faktiki halların və s.) müəyyən edilməsi göstərilmişdir. Və ya, bu Məcələnin 32.2.3-cü maddəsində dəqiqləşdirilmişdir ki, «ittiham tərəfi cinayət hadisəsinin baş verməsini, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin əlamətlərinin mövcudluğunu, bu əməlin törədilməsinə təqsirləndirilən şəxsin aidiyyətini, cinayəti törətmiş şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının mümkünlüyünü sübut edir, təqsirləndirilən şəxsin əməlinin hüquqi tövsifinə və məhkəmənin yekun qərarına dair öz təkliflərini verir». Bu təsədüfi deyil. Əgər təqib «obyektiv» təqib aparılmalıdırsa,⁷ təqsirlə yanaşı həm də təqsiri təkzib edən sübutların toplanılması vəzifəsinin müəyyənəşdirilməsi məntiqli görünərdi. Lakin belə olan halda cinayət prosesi subyektinin **«təqsir prezumpsiyası»**nı təkzib etməsi fikri ilə razılaşmağa məcbur olardıq. Çünki təkzib olunan hüquqi prezumpsiyalar üzrə subyektin fəaliyyəti prezumpsiyaların **təkzib edilməsindən** ibarətdir. Hər iki prezumpsiya – təqsirin və təqsirsizliyin prezumpsiyası təkzib olunan hüquqi fiksiyalar, prezumpsiyalardır.

Buna baxmayaraq, praktiki fəaliyyətin təqsir prezumpsiyasından tam azad olması fikri ilə razılaşmaq mümkün deyildir.

Təqsirin prezumpsiyası hüquqi prosesə yad deyil. Antik dövrdə təqsirin prezumpsiyası prinsipinin tənqidinə bənzər ayrı-ayrı belə misallara rast gəlmək mümkündür. «Təqsirin prezumpsiyası» ifadəsi ilk dəfə ingilis filosofu Tomas Hobs tərəfindən «Leviatan» əsərində, görkəmli hüquqşünas Edvard Kükun yaradıcılığından bəzi fikirlərinə münasibət bildirər-

4 Bax: Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cildə. IV cild. Bakı, «Şərq-Qərb», 2006, 244 səh.

5 Bax: Hüseyn Cavid. Əsərləri. Beş cildə. II cild, «Liter nəşriyyat», 2005, səh.112-113.

6 Bax: CPM-nin 84.5.3, 85.5.2, 85.6.3, 86.2.1, 144, 145.2, 290.2 və digər maddələri.

7 Bax: CPM-nin 84.5.3, 85.2.1, 85.6.3, 86.2.1, 145.2 və s. maddələri.

kən işlədilmişdir. Kuk hesab edirdi ki, əgər şəxs ədalət mühakiməsindən qaçıb gizlənirsə, bütün daşınar və daşınmaz əmlakı tam təqsirsiz olmasına baxmayaraq müsadirə edilməlidir, çünki müsadirə üzrə qaçıb gizlənməyə dair hüquq prezumpsiyasına qarşı qanun heç bir sübuta yol vermir,⁸ yəni qəbul etmir, tanımır. Hobs isə, təqsirin prezumpsiyasının ümumiyyətlə, o cümlədən ədalət mühakiməsindən qaçanlar barəsində də tətbiqini yolverilməz olduğunu vurğulayırdı.⁹

Tarixən inkvizisiya kimi tanınan prosesdə prezumpsiya edilən **təqsir** idi. Təhqiqat apararı inkvizitor məqsədə – etirafa nail olmaq üçün¹⁰ nisbətən yumşaq üsullardan başlayaraq daha sərt üsulları tətbiq edirdi. «İnkvizisiyanın tarixi»¹¹ kitabının ibtidai həbsə həsr edilmiş bölməsində iki inkvizitorun «təcrübə»si barədə maraqlı məlumatlar yerləşdirilmişdir. Devid Auqsburqski adlı inkvizitor deyirmiş ki, «əgər o (təqsirləndirilən şəxs) şahidlər tərəfindən ifşa edilsə, ona qarşı heç bir mərhəmət göstərilməməlidir. Onu yalnız ölümünə qədər çatdırmaq lazım deyil; bir qədər yemək vermək lazımdır ki, qorxu onu fəth etməsin». 1325-ci ildə Karkassondan olan bir inkvizitor insanı türmədə «həqiqəti daha dolğun ötürənə qədər» saxlayırmış. Hər iki hal təqsirin mütləq prezumpsiyasının nümunələridir, çünki iş münasibət şübhəlinin təqsirinin artıq tam sübuta ye-

tirilməsi üzərində qurulurdu; təqsirləndirilən şəxsə məhkəmə hökmü olmadan işgəncə xarakterli müxtəlif cəzalar verilir.

Təqsirin prezumpsiyası yalnız tarixi fenomen deyildir. Müasir prosesdə də ona rast gəlmək mümkündür. Mülki prosesdə təqsirin prezumpsiyası elementləri bu gün də vardır. Məsələn, Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyi bəzi hallarda yüksək təhlükə mənbələrinin sahiblərinin üzərinə təqsirsizliyini sübuta yetirmək öhdəliyi qoymuşdur.¹² Başqa misal: «14 yaş tamam olmamış yetkinlik yaşına çatmayanın əqdləri, o cümlədən müstəqil bağladığı əqdlər üzrə əmlak məsuliyyətini onun valideynləri, övladlığa götürənlər və ya qəyyum daşıyır, bu şərtlə ki, həmin şəxslər öhdəliyin onların təqsiri üzündən pozulmadığını sübuta yetirməsinlər. Qanuna uyğun olaraq bu şəxslər azyaşlıların vurduqları ziyan üçün də cavabdehirlər». Bu qayda Mülki Məcəllənin 29.4-cü maddəsi ilə müəyyən edilmişdir. Belə misallar çoxdur. Düzdür, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin IX hissəsində (Maddə 127. Hakimlərin müstəqilliyi, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri və şərtləri) yazılmışdır ki, «ədalət mühakiməsi təqsirsizlik prezumpsiyasına əsaslanır», lakin praktika və prosesual qanunvericilik mülki mühakimə icraatının bu prinsipə əsaslanmadığını göstə-

8 *Bax*: Coke, Edward Lib. 3, Cap. 13, [m] // The First Part of the Institutes of the Laws of England, or, a Commentary upon Littleton: Not the Name of the Author only, but of the Law itself (англ.). – The Sixteenth Edition. – Dublin: Printed by L. Hansard & Sons for E. Brooke, 1809. – P. 709. – 820 p.: “...If a man, that is Innocent, be accused of Felony, and for fear flyeth for the same; albeit he judicially acquitteth himself of the Felony; yet if it be found that he fled for the Felony, he shall notwithstanding his Innocency, Forfeit all his goods, chattels, debts, and duties. For as to the Forfeiture of them, the Law will admit no proof against the Presumption in Law grounded upon his flight.”

9 *Bax*: Hobbes, Thomas Part 2. Of Commonwealth // Leviathan: or, The matter, forme & power of a commonwealth, ecclesiasticall and civill (англ.). – London: Printed for Andrew Crooke, 1651. – P. 144. – 394 p.

10 Qeyd edilməlidir ki, kafirin etirafı nəinki törədilmiş səhvlərin tam boyuna almağı nəzərdə tuturdu, bu həm də islah olunmaq istəyini də ehtiva edirdi. İslah üçün küfrün mənfurluğunu və cəzaya layiq olmasını təsdiq etmədən başlayırdı.

11 *Bax*: “Мейкок А.Л. История инквизиции (пер. с англ. М.В.Келер. – М., ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 382с.; ил. – (Зловещие страницы истории). Стр. 215

12 *Bax*: Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi: “Maddə 1108. Ətrafdakılar üçün yüksək təhlükə yaradan fəaliyyətlə törədilmiş zərərə görə məsuliyyət. 1108.1. Ətrafdakılar üçün yüksək təhlükə ilə bağlı fəaliyyəti (nəqliyyat vasitələrindən, mexanizmlərdən, yüksək gərginlikli elektrik enerjisindən, atom enerjisindən, partlayıcı maddələrdən, güclü təsir edən zəhərlərdən və i.a. istifadə edilməsi; tikinti fəaliyyətinin və onunla bağlı digər fəaliyyətin həyata keçirilməsi və s.) nəticəsində mülki hüquq pozuntusu törətmiş fiziki və hüquqi şəxslər yüksək təhlükə mənbəyinin vurduğu zərərin əvəzini ödəməyə borcludurlar, bu şərtlə ki, zərərin qarşısını almaq qüvvənin təsiri və ya zərərcəkənin qəsdə nəticəsində əmələ gəldiyini sübuta yetirməsinlər. Zərərin əvəzini ödəmək vəzifəsi yüksək təhlükə mənbəyinə mülkiyyət hüququ ilə və ya digər qanuni əsasla (icarə hüququ ilə, nəqliyyat vasitəsinin idarə etmək hüququna dair etibarnamə üzrə və i.a.) sahiblik edən fiziki və ya hüquqi şəxsin öhdəsinə qoyulur. 1108.2. Yüksək təhlükə mənbəyinin sahibi digər şəxslərin hüquqa zidd hərəkətləri nəticəsində mənbənin onun sahibliyindən çıxdığını sübuta yetirsə, həmin mənbənin vurduğu zərər üçün məsuliyyət daşımır. Belə hallarda yüksək təhlükə mənbəyinin vurduğu zərər üçün məsuliyyəti mənbəyə hüquqa zidd ziyələnmiş şəxslər daşıyırlar. Yüksək təhlükə mənbəyinin sahibi həmin mənbənin onun sahibliyindən hüquqa zidd götürülməsində təqsirli olduqda məsuliyyət həm mənbə sahibinin, həm də yüksək təhlükə mənbəyinə hüquqa zidd ziyələnmiş şəxsin üzərinə qoyula bilər. 1108.3. Yüksək təhlükə mənbələrinin sahibləri bu mənbələrin qarşılıqlı təsiri (nəqliyyat vasitələrinin toqquşması və i.a.) nəticəsində üçüncü şəxslərə dəymiş zərər üçün bu Məcəllənin 1108.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan əsaslar üzrə birgə məsuliyyət daşıyırlar. Yüksək təhlükə mənbələrinin qarşılıqlı təsiri nəticəsində onların sahiblərinə dəymiş zərərin əvəzi ümumi əsaslarla ödənilir.”

rir. Mülki-Prosessual Məcəllədə «təqsirsizlik prezumpsiyası» ümumiyyətlə qeyd edilməmişdir.

«Təqsir»in prezumpsiyasının bütün keyfiyyətlərinə baxmayaraq, onun müasir demokratik cəmiyyətin cinayət prosesinə yad olması bir həqiqətdir. Bunu yalnız akademik dairələrdə bəzi nəzəriyyəçilər ekstravaqant arqumentlərə əsaslanıb deyə bilərlər. Nəzərə almaq lazımdır ki, təqsirsizlik prezumpsiyası tarixən cinayət prosesində sübut etmə yükünün bölüşdürülməsi üçün bir hüquqi vasitə – fiksiya kimi ortaya çıxmışdırsa, müasir nəzəriyyə və təcrübə onu bəşəri mənəvi dəyərlərə söykənən ümumi hüquq prinsipi kimi qəbul edir. Prinsip diqqəti dinamizmi ilə cəlb edir. Bu, onun ədalətli mahiyyəti ilə yanaşı həm də müasir prosesin nəzəri-ideoloji əsaslarının liberal, humanist xarakteri, insan hüquqlarının və azadlıqların hamılıqla anlanması, dəstəklənməsi, tanınması, həyata keçirilməsi, riayət edilməsi məqsədinə çatmaq baxımından səmərəli vasitə olması ilə bağlıdır.

«Ədalət» üçün əvəzədməz hüquqi dəyər olmasına baxmayaraq, insanların praktiki həyatına nüfuz əmsalına görə təqsirin prezumpsiyasından əhəmiyyətli dərəcədə zəif olması təqsirsizlik prezumpsiyasının qorunması və möhkəmləndirilməsi üçün dövlət tərəfindən pozitiv tədbirlərin görülməsini tələb edir. Azərbaycan Respublikası belə tədbirləri həm Konstitusiyada, həm prosesual qanunvericilikdə, hətta bəzi hallarda statut qanunlarda da nəzərdə tutmuşdur. Konstitusiyanın 63-cü maddəsində (Maddə 63. Təqsirsizlik prezumpsiyası) göstərilmişdir ki, I. Hər kəsin təqsirsizlik prezumpsiyası hüququ vardır. Cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən hər bir şəxs, onun təqsiri qanunla nəzərdə tutulan qaydada sübuta yetirilməyibsə və bu barədə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü yoxdursa, təqsirsiz sayılır. II. Şəxsin təqsirli olduğuna əsaslı şübhələr varsa, onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir. III. Cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən şəxs özünün təqsirsizliyini sübuta yetirməyə borclu deyildir. IV. Ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən qanunu pozmaqla əldə edilmiş sübutlardan istifadə oluna bilməz. V. Məhkəmənin hökmü olmasa kimsə cinayətdə təqsirli sayıla bilməz». Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 21.2-ci maddəsi (Maddə 21. Təqsirsizlik prezumpsiyası) əlavə olaraq müəyyən etmişdir ki, «Şəxsin təqsirli olduğuna əsaslı şübhələr varsa da onun təqsirli bilinməsinə yol verilmir. Bu Məcəllənin müddəalarına uyğun surətdə müvafiq hüquqi prosedura daxilində ittihamın sübuta yetirilməsində aradan qaldırılması mümkün olmayan şübhələr təqsirləndirilən şəxsin (şübhəli şəxsin) xeyrinə həll edilir. Eyni ilə cinayət və cinayət-prosessual qanunlarının tətbiqində aradan qaldırılmamış şübhələr də onun xeyrinə həll olunmalıdır».

Qanun normalarının müəyyən etdiyi tələblər kifayət qədər aydın və birmənalı yazılmasına baxma-

yaraq məhkəmə-istintaq təcrübəsində təqsirsizlik prezumpsiyasının gözlənməsi xeyli çətinidir. Bu, prezumpsiyanın pozulması təzahürlərinin zənginliyi ilə əlaqədardır. Onların hamısını isə, əvvəlcədən görmək və qabaqlamaq mümkün olmur. Bir çox hallarda bu pozuntular zahirən əsaslı mühakimələr pərdəsi arxasında gizlədilir. Aşkar edilmiş pozuntunun aradan qaldırılması da bəzi hallarda müxtəlif (xüsusən də peşəkarlıq amilləri ilə bağlı olan) səbəblərdən müşkül məsələyə çevrilir.

Nə qədər müasir və zəruri hüquqi institut olsa da təqsirsizlik prezumpsiyası ümumi və hüquqi savad və mədəniyyət səviyyəsi az olan cəmiyyətlərdə gözlənilən effekti verə bilməz. Ümumhüquqi tələb kimi təqsirsizlik prezumpsiyası cinayətəkar elan edilməsi mümkün olan şəxsin cəmiyyətdə hüquqi vəziyyətini əks etdirir. Cinayətəkar üçün nəzərdə tutulmuş hüquqi nəticələr bu şəxsə yalnız o zaman tətbiq oluna bilər ki, onun təqsiri qanunla müəyyən edilmiş qaydada məhkəmə tərəfindən qanuni qüvvəyə minmiş ittiham hökmündə təsbit edilmiş olsun. Buna qədər cəmiyyətin ona münasibəti digər insanlara münasibətdən fərqlənməməlidir. Vacibdir ki, bu müddətdə şəxsin özü də hiss etməməlidir ki, onunla cinayətəkar kimi davranılır. Təqsirsizlik prezumpsiyasının humanist, dərin mənəvi mənası bundadır. Mənəviyyətə əsaslanmayan hüquqi prinsip formal bəyanatdan fərqlənəsi deyil. Təqsirsizlik prinsipinin də səmərəsinə nail olmaq, onun mənəvi köklərinin möhkəmləndirilməsi vacibdir. Bu isə, ümumi mədəniyyətin, hüquq mədəniyyətin artırılmasından keçir.

Barəsində qanuni qüvvəyə minmiş ittiham hökmü olmayan şəxsə münasibətin digər insanlara olan münasibətdən fərqlənməməsini təmin etmək sırası insanların mənəvi borcudursa, məmurların, xüsusən də məhkəmə, prokurorluq, hüquq mühafizə orqanları əməkdaşlarının həm də xidməti borclarıdır. Bu borcun müasir baxışlara əsaslanan standartlar səviyyəsində təmin etmək xidməti istək və fəallıqdan başqa, həm də yüksək nəzəri bilik, peşəkarlıq, mədəniyyət tələb edir.

Müşahidələr göstərir ki, Azərbaycanın təqsirsizlik prezumpsiyasının tətbiqi üzrə məhkəmə-istintaq təcrübəsinin təkmilləşdirilməsi potensialı böyükdür. Bu sahədə yol verilən, xüsusən də açıq-aşkar görünməyən pozuntu hallarının miqdarı onların sistemləşdirilməsi üçün yetərlidir. Təbii ki, bu, böyük həcmdə materiallar üzrə əsaslı elmi təhlil aparılmasını tələb edir. Məqalə çərçivəsində isə, onların geniş yayılmış bir neçə növünə toxunmaq mümkündür.

(ardı var)

Nazir Bayramov,

*Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzinin rəisi,
III dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri.*

Ədalətli cəza fərdi yanaşma nəzərdə tutur

SUAL: Bir çox ittiham hökmlərin cəza məsələsinə həsr olunmuş hissədə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 41.2-ci maddəsinə argument kimi istinad edilir. Bunu düzgün təcrübə saymaq olarmı?

CAVAB: Qərarların, o cümlədən ittiham hökmünün əsaslandırılması zamanı Cinayət Məcəlləsinin istənilən maddəsinə istinad etmək mümkündür, işin qanuni və əsaslı həlli üçün isə, lazımi maddəsinə istinad etmək zəruridir. Konkret şəxsə cəza təyin edərkən məhkəmələr CM-nin 58.3-cü maddəsinin tələblərini rəhbər tutur: cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır. Bu tələblərə məhkəmələr hər bir halda əməl etməlidir.

CM-nin 41.2-ci maddəsinin məzmununun hüquqi argument kimi nəzərə alınması məsələsi bu Məcəllənin 58.3-cü maddəsi ilə müəyyən edilmiş qaydalara uyğunluq nöqtəyi-nəzərindən həll edilə bilər. Qeyd edilən maddənin məzmunu belədir: «Cəza sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir.» Normanın mətnindən cəzanın məqsədinin 3 qrupa bölündüyü görünür: (1) sosial ədalətin bərpası, (2) cəzanın xüsusi xəbərdarlığı və (3) cəzanın ümumi xəbərdarlığı.

Bu anlayışlara nəzəriyyədə müxtəlif məzmun verilir. Praktikada da onların mahiyyəti barədə fikirlər fərqlənir. Məqalənin formatını nəzərə alaraq daha geniş yayılmış baxışları əks etdirən prof. F.Y.Səməndərovun «Cinayət hüququnda cəza problemi: tarix və müasirlik» adlı dərslər və

saitində¹ şərh edilmiş mülahizələrə diqqət yetirək.

Müəllif göstərir ki, Cinayətin zərərli nəticələrinin aradan qaldırılması tək cəza cinayət törədənə cəzanın tətbiqi ilə bağlı deyildir. ... Cəzanın **sosial ədalət** məqsədinə nail olunması törədilən cinayətlə bağlı bütün neqativ maddi və mənəvi nəticələrin aradan qaldırılmasını nəzərdə tutur.

Başqa sözlə, cəzanın sosial ədalət məqsədinə nail olmaq üçün – üç istiqamətdə fəaliyyət həyata keçirilir: 1-ci, məhkuma ədalətli cəza təyin edilir; 2-ci, cinayətdən zərər çəkən şəxs barəsində, maddi ziyan ödənilir, mənəvi ziyan kompensasiya edilir; 3-cü, cinayətin törədilməsi ilə cəmiyyətin hüquqi şüurunda yaranan narahatçılıq və ictimai psixikada yaşanan iztirabın neqativ nəticələri aradan qaldırılır... **Cəzanın xüsusi xəbərdarlığı.** Əlbəttə, cəzanın islahedici təsiri üç mərhələdə realizə edilir: 1) cəza təyini mərhələsi; 2) cəzanın icrası mərhələsi və 3) cəzadan azad edilənlərin reabilitasiya mərhələsi. Hər üç mərhələnin düzgün funksional fəaliyyəti cəzanın effektivliyini təmin edə bilər...

Cəzanın ümumi xəbərdarlığı. ... Bunun üçün məhkuma ədalətli cəza təyin edilməli, cəzanın icrası ilə bağlı cəza icra qanunvericiliyinin tələblərinə riayət edilməli, cəzanın icrası prosesində məhkumlar neqativ təsirlərdən qorunmalı, məhkumlar əmək fəaliyyətinə, peşə təhsilinə cəlb edilməli, məhkumların cəzanı çəkib qurtaran andan, onların azad həyata adaptasiya olunmasına yönələn reabilitasiya qurumlarının fəaliyyəti həyata keçirilməli, onların işlə, yaşayış yeri ilə təmin edilməsi kimi məsələlərin həllinə nail olunmalıdır. Qeyd edilən hallar cəzanın xüsusi xəbərdarlığı ilə bağlı olsa da, cəzanın real çəkilməsi barədə fikir yaradır və belə psixoloji təsirin ümumxəbərdaredici əhəmiyyəti vardır.

Göründüyü kimi, cəzanın məqsədinin hər 3 elementi ayrı-ayrılıqda, eləcə də hər üçü birlikdə CM-nin 58.3-cü maddəsində müəyyən edilmiş məsələlərin dairəsindən xeyli geniş dairə

¹ Bax: Səməndərov F.Y. Cinayət hüququnda cəza problemi: tarix və müasirlik. Dərs vəsaiti. Bakı, «Bakı Universiteti» nəşriyyatı, 2009, səh.139-142.

yə daxil olan məsələləri (cəzanın çəkilməsi, adaptasiya, hətta cinayətdən əvvəlki mərhələ və s.) nəzərdə tutur. Ona görə də CM-nin 41.2-ci maddəsinin məzmununu cəzanın məqsədi barədə qanunvericinin **ümumi baxışı** kimi də qəbul etmək olar.

Məhkəmə cəzanın məqsədləri barədə dövlətin qanun normasında ifadə edilmiş iradəsini nəzərə almalıdır. Lakin bunun konkret şəxsə verilən cəzanın həddinin müəyyən edilməsi zamanı hüquqi arqument kimi göstərilməsi düzgün olmazdı. Ümumi ideyalara və mücərrəd mülahizələrə görə şəxsə cəza həddi müəyyən etmək olmaz. Yaxın keçmişimizdə belə hallara yol verilmişdir. Bu və ya digər növ cinayətkarlıqla mübarizənin gücləndirilməsi zəminində statistikanın yaxşılaşdırılması naminə cəzaların sərtləşdirilməsi müasir prinsiplərlə ayaqlaşa bilməz. Praktiki müstəvidə isə, belə arqumentasiya müdafiə tərəfinə ədalətli məhkəmə baxışı hüququnun pozulması barədə mübahisə açmağa əsas verə bilər.

Konkret şəxsə təyin edilən cəza «sosial ədalətli» yox, fərdi ədalətli olmalıdır, yəni onun törətdiyi konkret cinayətə və konkret şəxsiyyətə münasibətdə ədalətli olmalıdır. Bu isə, CM-nin 58.3-cü maddəsində ifadə edilmişdir. Maddədə cəzanın ümumi xəbərdarlığı barədə heç nə yazılmamışdır. Xüsusi xəbərdarlıq isə «cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin hə-

yat şəraitinə təsiri» formasında və açıq-aşkar humanist yönümdə təqdim edilmişdir.

Fikrimizcə, CM-nin 41.2-ci maddəsi konkret şəxsə cəza təyininə təsiri dolayısı ilə, hakimlərin daxili inamı və hüquq düşüncəsinə təsir etməklə olmalıdır. Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 25.3-cü maddəsində göstərilmişdir: «Hakimlər ... cinayət işlərini və ya cinayət təqibi ilə bağlı digər materialları məhkəmə iclasında cinayət prosesi tərəflərinin təqdim etdikləri sübutların tədqiqinə əsaslanan öz daxili inamı və hüquq düşüncəsi ilə həll edirlər.» Hüquq düşüncəsinin və daxili inamın formalaşması isə, həmçinin CM-nin 41.2-ci maddəsinin təsiri altında formalaşır. Onları isə, qərarda ayrıca göstərməyə ehtiyac yoxdur, bu özünü məhkəmənin qiymətləndirilmələrində büruzə verir və müvafiq cümlələrdə əks olunur.

Qeyd edilməlidir ki, bu maddənin məzmununun hökmlərdə göstərilməsi praktiki baxımdan formal xarakter daşıyır. Təhlil etdiyimiz hökmlərin heç birində maddənin məzmun elementlərinin konkret cinayət işinin faktiki halları, təqsirləndirilənin şəxsiyyəti kimi «süzgəclər»dən keçirilməmiş, onların nəticəyə təsiri mexanizmi göstərilməmişdir. Başqa cür ola də bilməz, çünki belə olan halda nəticələrin ədalətli mühakimə prinsiplərinə uyğunluğu şübhə altına düşmüş olar.

Barəsində cinayət təqibi həyata keçirilməyən şəxs təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipinə əsaslanan müdafiəyə malik deyil

SUAL: Cinayət işi başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərarda təqsirsizlik prezumpsiyasına hüquqi arqument kimi istinad etmək olarmı?

CAVAB: Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 21-ci maddəsinin (Maddə 21. Təqsirsizlik prezumpsiyası) məzmunu təqsirsizlik prezumpsiyasının barəsində cinayət işi başlanmamış şəxsə müdafiə hüququ vermədiyini göstərir.

Bu maddənin məzmununda subyekt kimi «təq-

sirləndirilən şəxs» nəzərdə tutulmuşdur. Yəni, normalardakı müdafiə yalnız belə statusa malik olan şəxslərə aiddir.

CPM-nin 91.1-ci maddəsinə əsasən, «Müstəntiqin, prokurorun və ya məhkəmənin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmə barədə qərar çıxardığı fiziki şəxs təqsirləndirilən şəxs kimi tanınır.» Barələrində belə qərarlar çıxarılmış hər bir şəxs təqsirsizlik prezumpsiyasından yararlanı bilər.

Bundan başqa, barələrində formal olaraq belə qərarlar çıxarılmamış şəxslər də qeyd edilən prin-

sip əsasında müdafiə oluna bilər. Belə ki, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi «cinayət ittihamı»na avtonom anlayış verir,¹ milli hüquq əsasında tövsifi yalnız nisbi dəyər hesab edir. İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin məqsədləri üçün cinayət törətməsi barədə ehtimalın mövcudluğu barədə şəxsin səlahiyyətli dövlət orqanı tərəfindən rəsmi məlumatlandırılması «ittiham» sayıla bilər və belə məlumatlandırmanı aldığı andan şəxs təqsirsizlik prezumpsiyasının müdafiəsi altına keçmiş olur.²

Avropa Məhkəməsinin təcrübəsi şəxsin Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsi mənasında cinayət törətməkdə ittiham olunan şəxs sayılıb-sayılmaması məsələsini həll edərkən 3 meyar müəyyən etmişdir: (1) əməlin milli hüquq baxımından tövsifi, (2) cinayətin (əməlin) xarakteri və (3) maraqlı şəxsi məruz qala biləcək sanksiyanın xarakteri və ağırlıq dərəcəsi.³

Milli məhkəmə-istintaq təcrübəsinin bu istiqamətdə müəyyənləşməsi üçün yetərli hüquqi baza mövcuddur. Bura Konstitusiyaya, konstitusiyaya qanunları, qanunlar, fərman və digər normativ-hüquqi və normativ xarakterli aktlar daxildir. Məsələn, Baş Prokurorluq üzrə 01.12.2006-cı il tarixli, 09/84 nömrəli «Cinayət təqibi zamanı «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyanın müddələrinin və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun prokurorluq orqanlarında nəzərə alınması haqqında» əmrin 16-cı bəndində Avropa Məhkəməsinin bu anlayışla bağlı mövqeyinin nəzərə alınması tələb edilmişdir.

CPM-nin 21.2-ci maddəsinin məzmunundan görünür ki, normanın təsbit etdiyi prosedur ittihamın sübuta yetirilməsi ilə bağlıdır. «Aradan qal-

dırılması mümkün olmayan şübhə» o zaman qalır ki, cinayət-prosessual qanunvericiliyinin müəyyən etdiyi və işin konkret hallarına görə kriminalistik zərurətdən irəli gələn bütün istintaq hərəkətləri, əməliyyat-axtarış və prosesual məcburiyyət tədbirləri tətbiq olunmasına baxmayaraq şübhəni aradan qaldırmaq mümkün olmamışdır. Qeyd edilən tədbirlər isə, yalnız cinayət işi başlandıqdan sonra tətbiq oluna bilər.

Nəzərə alınmalıdır ki, «şübhə» işin yalnız faktiki hallarına aid ola bilər. Hüquqi «şübhə» yolverilməzdir. Hüquqi məsələlərlə bağlı fikir ayrılıqları qanunla müəyyən edilmiş qaydada (sərh, izah və s.) aradan qaldırılmalı, mübahisə predmetinin qanun tərəfindən müəyyən edilmiş gerçək mənası tapılmalı və məsələ onun əsasında həllini tapmalıdır.

Təqsirsizlik prezumpsiyası hüququnun sonu barədə qanunda dəqiq göstəriş yoxdur. Bu barədə nəzəriyyəçilər arasında da mübahisə mövcuddur. Bəziləri hesab edir ki, məsələni, yeni açılmış hallar üzrə icraat zamanı və ya cəzanın icrası mərhələsində təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipi işləmir, çünki müvafiq statusa malik subyekt artıq olmur. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin qüvvəyə minmiş yekun məhkəmə qərarlarına baxmasını əsas götürərək iddia edənlər var ki, yekun məhkəmə qərarının qüvvəyə minməsi prinsipin tamamlanması deməkdir. Yəni, şəxsin barəsində qanuni qüvvəyə minmiş hökm varsa, onunla cinayət-kar kimi davranmağa, nəzərdə tutulmuş hüquqi nəticələrin tətbiqinə əsas yaranmış olur.

Fikrimizcə, məhkəmə prosesi varsa, şəxsə qarşı ittiham irəli sürülmüşdürsə, bu ittihamdan müdafiə üçün qanuni imkanlar mövcuddursa, təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipi aktualdır və onun tələbləri nəzərə alınmalıdır.

¹ *Bax*: CASE OF DEWEER v. BELGIUM (Application no. 6903/75) judgment 27 February 1980, p. 42

² *Bax*: orada, p. 46

³ *Bax*, CASE OF A.P., M.P. and T.P. v. Switzerland (71/1996/690/882), judgment 29 August 1997, p.39. : The Court reiterates that the concept of «criminal charge» within the meaning of Article 6 is an autonomous one. In earlier case-law the Court has established that there are three criteria to be taken into account when it is being decided whether a person was «charged with a criminal offence» for the purposes of Article 6. These are the classification of the offence under national law, the nature of the offence and the nature and degree of severity of the penalty that the person concerned risked incurring (see, among other authorities, the *Öztürk v. Germany* judgment of 21 February 1984, Series A no. 73, p. 18, § 50).

Cinayət prosesində torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun spesifikasiyası problemi

SUAL: Torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun inzibati və ya məhkəmə qaydasında mübahisələndirilməsi Cinayət Məcəlləsinin 188-ci maddəsi (Maddə 188. Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnu pozma) ilə cinayət təqibinə mane olan hal kimi qiymətləndirilə bilərmi?

CAVAB: Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun pozulması ilə əlaqədar cinayət işləri üzrə məhkəmə-istintaq təcrübəsi bir sıra çətinliklərlə müşayiət edilir. Bunun özəl səbəblərindən biri odur ki, mülkiyyət hüququnun maddi məsələləri Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə tənzimlənir. O, Konstitusiyada təsbit edilmiş əsas hüquqlardan biridir. Hüququn prosesual müdafiəsi məsələləri isə, əsasən Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosesual Məcəlləsi çərçivəsində həll edilir. Qeyd edilən cinayət işləri üzrə ibtidai və məhkəmə istintaqının rastlaşdığı əsas çətinliklər bunlarla bağlıdır.

Subyektiv hüquqların mübahisələndirilməsi normal haldır və müasir demokratik cəmiyyətin əsas xassələrindən biridir. Torpaq üzərində mülkiyyət hüququ da mübahisələndirilə bilər. Mübahisələr publik və xüsusi hüquqa aid münasibətlər ətrafında ola, inzibati orqanlar və məhkəmələr (birinci halda inzibati-iqtisadi məhkəmələr, ikinci halda ümumi məhkəmələr) tərəfindən mülki mühakimə icraatı qaydasında baxıla bilər. Mübahisələrin cinayət-mühakimə icraatı qaydasında da həlli mümkündür, lakin bu, mühafizə xarakterli müdafiədir və xüsusi vasitələrlə həyata keçirilir. Mübahisələndirilən hüququn substantiv təsdiqi bir qayda olaraq mülki prosesdə həll edilir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – CM) 188-ci maddəsi «İq-

tisadi sahədə cinayətlər» bölməsinin (Bölmə IX. İqtisadi sahədə cinayətlər) «Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər» fəsilində (İyirmi üçüncü fəsil.) yerləşdirilmiş və «torpaq üzərində qanunla müəyyən edilmiş mülkiyyət hüququnu pozma, yəni torpaq sahəsini özbaşına tutma, dəyişdirmə və ya becərmə» əməlinə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən etmişdir.¹

Bu Məcəllənin 3-cü maddəsi (Maddə 3. Cinayət məsuliyyətinin əsasları) dəqiqiləşdirir ki, cinayət qanununda «nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır». Bu Məcəllənin 10.1-ci maddəsində (Maddə 10. Cinayət qanununun zamana görə qüvvəsi) göstərilmişdir ki, «əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) cinayət sayılması və həmin əmələ görə cəza, bu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədildiyi zaman qüvvədə olan cinayət qanunu ilə müəyyən edilir». Maddələrin məzmunundan belə nəticə çıxır ki, *cinayət məsuliyyəti cinayətin törədildiyi an yaranır, əməlin cinayət sayılması isə, həmin an qüvvədə olan cinayət qanunu ilə müəyyən edilir.*

Cinayət məsuliyyətinin *maddi əsaslarının* mövcud olduğunu müəyyən etdikdən sonra cinayət təqibinin həyata keçirilməsinin qarşısını alan halların mövcud olub-olmamasını müəyyən etmək lazımdır. Qanunla müəyyən edilmişdir ki, cinayət təqibi onun həyata keçirilməsinə mane olan hallar (cinayət hadisəsinin mövcudluğunu təsdiq edən sübutlar əldə edilməməsi; cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin törədilməsində yeganə təqsirləndirilə bilən şəxsə qarşı cinayət təqibini istisna edən halların olması;² ci-

¹ *Bax*, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi: “Maddə 188. Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnu pozma. Torpaq üzərində qanunla müəyyən edilmiş mülkiyyət hüququnu pozma, yəni torpaq sahəsini özbaşına tutma, dəyişdirmə və ya becərmə – yüz manatdan beş yüz manatadək miqdarda cərimə və ya iki yüz saatadək ictimai işlər və ya bir ilədək müddətə islah işləri ilə cəzalandırılır.”

nyayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin törədilməsinə görə hər hansı şəxsə qarşı cinayət təqibini istisna edən halların³ olması) müəyyən olunanaq aparılır.⁴ Göründüyü kimi, subyektiv hüquqlara dair inzibati və ya mülki mühakimə qaydasında mübahisə qaldırılması cinayət təqibinin həyata keçirilməsinə mane olan hallar sırasına daxil edilməmişdir.

Subyektiv hüquqa dair mübahisə icraatın dayandırılmasına da əsas vermir.⁵

«Preyudisiya» institutu da prosesin xitamına və ya dayandırılmasına əsas vermir. Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 142.2-ci maddəsində (Maddə 142. Preyudisiya) vurğulanır ki, mülki işlər üzrə məhkəmənin qərarı cinayət işi üzrə icraatda təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror və ya məhkəməyə yalnız qanuni qüvvəyə mindikdən sonra məcburidir. Bundan başqa, hətta qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı yalnız hadisənin yaxud hərəkətin olub-olmaması hissəsində məcburidir və şəxsin təqsirli olub-olmaması nəticəsini əvvəlcədən həll etmir.

Elə situasiyalar ola bilər ki, şəxsin barəsində CM-nin 188-ci maddəsi ilə hökm çıxarılandıqdan sonra mülki mühakimə icraatında başqa bir məhkəmə tərəfindən həmin torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun ona məxsus olması barədə yekun qərar çıxarılsın. Belə hallarda, hətta müvafiq gözləntilərin real perspektivləri olduqda belə, onlar cinayət təqibinin normal gedişinə təsir etmir. Çünki, hüquq nəzəriyyəsinə görə,

məhkəmə qərarları *ehtimallara* əsasən çıxarıla bilməz. Qərarlar üçün faktiki əsas yalnız *yuridik faktlar* olmalıdır ki, onlar da obyektiv reallıqda *artıq baş vermiş* hadisələrdir. Belə hallarda «qanunçuluq» prinsipinin bərqərar edilməsi cinayət-prosessual qanunvericiliyinin «yeni açılmış hallar üzrə icraat» institutunun imkanları hesabına mümkündür. CPM-nin 461.0.3-cü maddəsinə əsasən, «özü-özlüyündə və ya əvvəllər müəyyən edilmiş digər hallarla birlikdə məhkəmənin təqsirsizliyinə ... dəlalət edən, hökm və ya qərarın çıxarılması zamanı məhkəməyə və cinayət prosesinin tərəflərinə məlum olmayan digər hallar» məhkəmənin hökm və ya qərarlarına yeni açılmış hallar üzrə baxılması üçün əsaslardan biridir.

Təqsirləndirilən şəxs və ya onun müdafiəçisi cinayət prosesi zamanı torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun mənsubiyyəti barədə mübahisəni qaldıra bilərlər. Məhkəmə bu məsələni həll etməlidir, çünki subyektiv hüquq yoxdursa, CM-nin 188-ci maddəsinin dispozisiyasının məzmununda müəyyən edilmiş məsuliyyət də ola bilməz. Zərər çəkmiş şəxsin konkret torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun subyektiv olması cinayət məsuliyyətinin ilkin şərtidir. Özü də bu hüquq leqal olmalı, dövlət tərəfindən tanınmalı, qanunla müdafiə edilməlidir. Bunun üçün o, hansı keyfiyyətlərə cavab verməlidir?

İlk öncə, hüquq qanuni yolla yaranmalıdır. Hüququn əmələ gəlməsində qanuniliyinin formal-hüquqi əlaməti onun dövlət tərəfindən ta-

2 *Bax*, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi: “39.1.4. cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin baş verdiyi anda onu törətmiş şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb etməyə imkan verən yaş həddinə çatmadıqda (həmin şəxsə qarşı tərbiyəvi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi zəruri olan hallar istisna edilməklə); 39.1.5. şəxs cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətdikdən sonra öldükdə (ölən şəxsə bəraət verilməsi zəruri olduğu hallar istisna edilməklə); 39.1.6. şəxs barəsində eyni ittiham üzrə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü və ya digər məhkəmənin cinayət təqibini qeyri-mümkün edən ləğv edilməmiş qərarı olduqda; 39.1.7. şəxs barəsində eyni ittiham üzrə təhqiqatçının, müstəntiqin və ya prokurorun cinayət işi başlanmasının rədd edilməsi və ya ona xitam verilməsi haqqında ləğv edilməmiş qərarı olduqda; 39.1.10. şəxs cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli anlaşıq vəziyyətdə törətdikdə (bu şəxslərə qarşı tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi halları istisna olunmaqla);

3 *Bax*, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi: “39.1.3. cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddətləri keçdikdə (cinayət məsuliyyətinə cəlbətmə müddətinin dayandırılması halları istisna edilməklə); 39.1.11. cinayət qanunu müddəalarının qüvvəsinə görə şəxsin cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi üçün əsaslar olduqda; 39.1.12. amnistiya aktına əsasən şəxs cinayət məsuliyyətindən azad edilməli olduqda.”

4 *Bax*, CM-nin 45-ci maddəsi

5 *Bax*, CM-nin 53-cü maddəsi (Maddə 53. Cinayət təqibi üzrə icraatın dayandırılması əsasları)

nınması və qeydiyyatı alınmasıdır.⁶ Ümumiyyətlə, subyektiv hüququn dəyəri onun müdafiə səviyyəsi ilə əlaqəlidir. Hüquq nə qədər səmərəli müdafiə olunursa, onun dəyəri bir o qədər yüksəkdir və əksinə, zəif müdafiə olunursa, bir o qədər aşağıdır. Mülkiyyət hüququnun, xüsusən də torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun müdafiəsi səviyyəsi həm də iqtisadi münasibətlərin və təsərrüfat dövrünün normal gedişi və inkişafı üçün önəmli amildir. Onun həm mülki, həm də cinayət hüququ ilə müdafiəsinin nəzərdə tutulması dövlətin bu məsələyə münasibətini göstərir.

Mülkiyyətlə iqtisadi münasibətlərin forması arasında mürəkkəb qarşılıqlı əlaqələrin qayda-ya salınması mülkiyyətçinin səlahiyyətlərinin sərhədlərinin dəqiq müəyyən olunmasını tələb edir. Bu prosesə spesifikasiya (bir şeyin spesifik xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi, bir şeyin dəqiqləşdirilmiş təsnifi) deyirlər. Spesifikasiya iqtisadiyyatın səmərəli işləməsinin çox əhəmiyyətli şərti kimi çıxış edir. İlk növbədə o, mülkiyyət hüququnu yalnız konkret müəyyən edilmiş şəxslərə verilməsini, digərlərinin bu imkan-dan məhrum edilməsini nəzərdə tutur. «Resursa sərbəst buraxılışa digərlərini istisna etmək bu resursa mülkiyyət hüququnu spesifikasiya etmək deməkdir».⁷ Spesifikasiya mülkiyyətçi, mülkiyyətin obyektinə və onunla əlaqəli məhdudiyət və hüquqlar, bu hüquqların müəyyən edilməsi və müdafiəsi üsulları haqqında dolğun məlumatın mövcudluğunda ifadə edilir. Hüquq nə qədər dəyərlidirsə, bir o qədər də ona aid informasiya dəqiq və gerçək olmalıdır. Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun xüsusi reyestrədə məcburi qeydiyyatı bu tələbin təzahürüdür. Bu ona görə edilir ki, istənilən potensial alıcı tam əmin olsun

ki, satıcı torpağın həqiqi mülkiyyətçisidir və gələcəkdə hər hansı bir mübahisə istisna edilir.

Spesifikasiya olunmamış, dövlət tərəfindən rəsmi qeydiyyatı alınmamış hüquqlar əhəmiyyətsizdir; onlar dövlət tərəfindən tanınmır və müdafiəsinə təminat verilmir. Hüquq nəzəriyyəsi «formalizm»i hüququn xassələrindən biri hesab edir.

Hüquqların, o cümlədən torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun spesifikasiyası və qeydiyyatı dövlətin müstəsna funksiyasıdır. Bu, hüquqi mərkəzləşdirmə ənənələrinə uyğundur. Torpaq dövrünün dəqiq uçotuna tələb hər zaman mövcud olmuş, lakin bu müxtəlif tarixi dövrlərdə və xalqlarda fərqli formalarda, hətta bəzən qeyri-adi görünən formalarda həyata keçirilmişdir. Məsələn, İngiltərə kəndliləri orta əsrlərdə torpaq alqı-satqısına dair informasiyanın saxlanması maraqlı bir üsulundan istifadə edilmiş. Sahənin satışı münasibəti ilə kənddə bayram şəniliyi keçirilirmiş və onun yekununda bir oğlan uşağı seçərək onu çubuqla o ki var döyür-ləmiş. Uşaq bayramı və döyülməyini ömrü boyu yadında saxlayırmış və lazım gəldikdə, torpaq sahəsinin kimdən kimə və nə vaxt keçdiyini təsdiqləyirmiş.

Azərbaycan Respublikasında torpaq dövrünün müasir prinsip və qaydaları ardıcılıqla tətbiq edilir. Ölkə iqtisadiyyatı artıq qlobal iqtisadiyyatın tərkib hissəsidir. Onun subyektləri isə, qeyri-müəyyənlikdən çəkinir. Xarici investisiyaları təşviq edən dövlətin onları aradan qaldırması, ilk növbədə daşınmaz əmlak bazarında hüquqi nizam yaratması təbiidir.

Azərbaycanda daşınmaz əmlak kimi torpaq üzərində bütün əmlak hüquqları, o cümlədən mülkiyyət hüququ dövlət reyestrində qeydiyyatı alınır.⁸ Torpaq – daşınmaz əmlak kimi mülkiyyət hüququnun obyektidir. Onun ərazi sərhəd-

6 *Bax*, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi: “Maddə 146. Daşınmaz əmlaka hüququn əmələ gəlməsi...148.2. Daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindəki qeydə əsaslanaraq mülkiyyət hüququ və ya daşınmaz əmlaka başqa hüquqlar əldə etmiş hər bir şəxs bu hüquqları müdafiə edilməlidir.”; “Torpaq bazarı haqqında” 07.05.1999-cu il tarixli qanun: “Maddə 19. Torpaq üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı. ...Dövlət qeydiyyatından keçməmiş torpaq üzərindəki hüquqların müdafiəsinə və toxunulmazlığına təminat verilmir.”

7 *Bax*: Pejovich S. Towards an economic theory of creation and specification of property rights. In Readings in the economics of law and regulations. Ed. by Ogas A. I., Veljanovsky C. C. (Oxford, 1984), 56.

8 *Bax*, MM: “Maddə 139. Daşınmaz və daşınmaz əmlaka hüquqların dövlət qeydiyyatı. 139.3. Daşınmaz əmlaka hüquqların dövlət qeydiyyatı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tərtib edilən və aparılan daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində həyata keçirilir.”

ləri daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinin ixtiyarlı şəxsinin mülkiyyətçiyə verdiyi sənədlər əsasında təyin edilir.⁹ Ona görə də, «özbaşına tutma, dəyişdirmə və ya becərmə»yə məruz qalmış konkret torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun təqsirləndirilən şəxsə məxsus olması və ya olmaması daşınmaz əmlakın dövlət reyestrindəki cinayət törədilən ana olan qeydiyyatla müəyyən edilə bilər.

Dövlət reyestr qeydiyyatından məlumatın tələb edilməsi üsuluna da xüsusi diqqət yetirilməlidir. Çünki, qanun hüququn təsbiti üçün *forma* müəyyən etmişdir. Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsinin 66-cı maddəsində (Maddə 66. Torpaq sahələri üzərində hüquqları təsdiq edən sənədlər) göstərilmişdir ki, «torpaq üzərində hüquqlar (müddəti on bir aydan az olan icarə və istifadə hüquqları istisna olmaqla) qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində dövlət qeydiyyatına alınır və həmin reyestrdən çıxarıla rəsmiləşdirilir».

Ona görə də, subyektiv hüququn zərər çəkmiş şəxsə məxsus olması faktı yalnız qeyd edilən çıxarıla sübut edilməlidir, başqa formada olan məlumatlarla yox. Təcrübədə məhkəmə və istintaq orqanlarının sorğularına əsasən digər orqanların konkret torpaq sahəsi üzərində əmlak hüquqlarının müxtəlif dövrlərə aid vəziyyətinə dair məlumatların mübahisələr yaratması faktlarına rast gəlmək mümkündür. Reyestr qeydiyyatının üstünlüyü də məhz konkret sahə üzərində əmlak hüquqlarının bütün dövrlərə aid ətraflı və səlis, ən vacibi isə, ziddiyyətsiz məlumatlara malik olmasındadır.¹⁰

Qeyd edilməlidir ki, cinayət işinə baxan məhkəmə və istintaq orqanları hüququn zərərçəkmiş şəxsə mənsub olmasını «sifirdən» başlayaraq sübut etməməlidir. Cinayət prosesini həyata keçirən subyekt sübut etmə zamanı qanunla müəyyən edilmiş «daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinin məzmununun həqiqiliyi və tamamlığı

prezumpsiyası»nı nəzərə almalıdır. Mülki Məcəllənin 140-cı maddəsində (Maddə 140. Daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinin məzmununun həqiqiliyi və tamamlığı prezumpsiyası) deyilir: «Reyestrin məzmununun qeyri-dəqiqiliyi sübuta yetirilməyincə, həmin məzmunun həqiqiliyi və tamamlığı prezumpsiyası qüvvədədir». Bu prezumpsiyanın təkzib edilməsi cinayət prosesinin vəzifəsi deyildir. Onun aşılması ayrıca mülki mühakimə icraatı çərçivəsində həll edilməlidir. Bundan başqa, prezumpsiyanı təkzib etmə öhdəliyi onu mübahisələndirən tərəfin (adətən, müdafiə tərəfinin) üzərinə düşür.

Hüququn sonradan əldə edilməsi və reyestr qeydiyyatına alınması cinayət məsuliyyətindən azad etmir. Məsələn, şəxs torpağı özbaşına tuta, yəni CM-nin 188-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayəti törədə, bir müddət sonra cinayət məsuliyyətindən kənar qalmaq üçün isə, sadəcə həmin torpağı satın ala bilər. Belə şəxsin cinayət məsuliyyəti yalnız cinayətin predmetinə mülkiyyət hüququnu əldə etməklə istisna edilə bilməz. Çünki bu maddə maddi tərkiblidir, dispozisiyada göstərilən nəticələrin baş verdiyi an cinayət başa çatmış, yəni cinayət məsuliyyəti yaranmış olur. Keçmişə qayıtmağın fizika qanunlarına görə mümkün olmadığı kimi sonradan baş vermiş hadisələr məsuliyyətin əsasını təşkil etmiş yuridik faktları əvəzləyə bilməz.

Beləliklə, torpaq sahəsi üzərində mülkiyyət hüququnun inzibati və ya məhkəmə qaydasında mübahisələndirilməsi Cinayət Məcəlləsinin 188-ci maddəsi (Maddə 188. Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnu pozma) ilə cinayət təqibinə mane olan hal kimi qiymətləndirilə bilməz. Belə təqib qanunla müəyyən edilmiş qaydalarla aparılmalı və qanunla müəyyən edilmiş müddətlərdə başa çatmalıdır.

Rubrikanın materiallarını hazırladı:

Nazir Bayramov,

*Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzinin rəisi,
III dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri.*

⁹ *Bax*, MM: Maddə 238. Torpaq mülkiyyət hüququnun obyekt kimi. 238.1. Daşınmaz əmlak kimi torpaq mülkiyyət hüququnun obyektidir. Torpaq sahəsinin ərazi sərhədləri daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinin ixtiyarlı şəxsinin mülkiyyətçiyə verdiyi sənədlər əsasında təyin edilir.

¹⁰ *Bax*, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” 29.06.2004-cü il tarixli qanun: “Maddə 13. Dövlət reyestrinin aparılması...13.1. Dövlət reyestrində daşınmaz əmlak, onlar üzərində həm mövcud olan, həm də xitam verilmiş hüquqlar və hüquq sahibləri barədə məlumat saxlanılır.”

Həbsdə saxlanılan şəxslə müdafiəçi arasında elektron rabitə yaradılması imkanları

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi 10 sentyabr 2013-cü il tarixli qərarında Helender Finlandiyaya qarşı (Helander v. Finland, N 10410/10) iş üzrə vəkilin penitensiar xidmətin rəsmi elektron poçt ünvanına göndərdiyi məktubun həbs yerində saxlanılan müdafiə etdiyi şəxsə verilməməsini «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsi ilə müdafiə olunan hüququn – «şəxsi həyata və ailə həyatına hörmət hüququ»nun pozuntusu saymamış və buna görə də ərizənin qəbulundan imtina etmişdir.

İşin faktiki hallarına görə, vəkil həbsdə saxlanılan ərizəçiyə ünvanlandığı məktubu penitensiar müəssisənin elektron poçt ünvanına göndərmiş, müəssisənin müdiriyyəti onu ərizəçiyə çatdırmaqdan imtina edərək ona poçt və ya telefon vasitəsilə əlaqə saxlamağı tövsiyə etmiş, mövqeyini milli qanunvericilikdə onun üzərinə belə vəzifə, konkret olaraq elektron poçt ünvanına daxil olmuş korrespondensiyanı müəssisədə saxlanılan şəxsə ötürmək vəzifəsinin qoyulmadığı ilə əsaslandırmışdır.

Ərizəçi penitensiar xidmətin onun Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsi ilə qorunan hüququnu, xüsusilə yazışma sirlinə hörmət hüququnu pozduğunu iddia etmişdir.

Avropa Məhkəməsi Avropa Konvensiyasının 35-ci maddəsinin 3 və 4-cü paraqraflarına əsasən, çıxardığı qərarında dəqiqləşdirmişdir ki, fin qanunvericiliyində həbsdə saxlanılan şəxslə vəkili arasında elektron poçt vasitəsilə əlaqənin yaradılması imkanı nəzərdə tutulmamışdır. Milli qanunvericilikdə müdafiəçinin həbsdə saxlanılan şəxslə əlaqə vasitəsi kimi yalnız onların telefonla danışmaları, adi poçt vasitəsilə məktub göndərmələri və bilavasitə bir-biri ilə görüşmələri nəzərdə tutul-

muşdur. Məhkəmə hesab etmişdir ki, bu vasitələr kifayətdir, əlavə olaraq elektron poçt ilə məktublaşma imkanının yaradılması isə qanunverici tərəfindən həll edilə bilər. Penitensiar xidmətin hərəkəti qeyri-proporsional kimi də qiymətləndirilə bilməz. Çünki fin hüquq sistemi həbsdə saxlanılan şəxs ilə müdafiəçisi arasında dəqiq və aydın imkanlar müəyyən etmişdir. Bununla cavabdeh dövlət Konvensiyadan irəli gələn tələbləri və üzərinə düşən pozitiv öhdəlikləri yerinə yetirmişdir. Bundan başqa, Avropa Məhkəməsi penitensiar xidmətin məlumatların konfidensiallığı barədə narahatlığına da diqqət yetirmişdir. Qərarla qeyd edilmişdir ki, həbsdə saxlanılma yerinin müdiriyyəti vəkilə göndərilən məktubun ünvanı üzrə çatdırılmayacağı barədə dərhal məlumat vermiş və müdafiə etdiyi şəxs ilə məxfiliyin qorunması məqsədilə başqa əlaqə vasitələrindən istifadə olunmasını təklif etmişdir. Belə addımın atılması üçün qanuni səbəblər var idi. Qüvvədə olan fin qanunvericiliyində elektron poçt vasitəsilə yazışma forması vəkil ilə müdafiə olunan arasında konfidensiallığı təmin etmir. Vəkilin bir neçə əlaqə vasitələrindən istifadə etmə imkanı var idi. Hansı ki, onlar da elektron poçt mesajı kimi effektiv və tez çatımlı idi.

Azərbaycan Respublikası cinayət-prosessual qanunvericiliyinin ümumi norması cinayət təqibi zamanı şəxslərin yazışma, telefon danışmaları, poçt-teleqraf vasitələrindən əlavə *digər rabitə vasitələri ilə* məlumatların ötürülməsini tanıyır. CPM-nin 16.1-ci maddəsində bildirilir: «Cinayət təqibi gedişində heç kəsin şəxsi (özünün və ailəsinin) həyatının sirlinin, yazışma, telefon danışmaları, poçt-teleqraf və **digər rabitə vasitələri ilə** ötürülən məlumatların və başqa məlumatların sirlinin saxlanıl-

ması hüququ bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallardan başqa məhdudlaşdırıla bilməz.»

Cinayət-prosessual qanunvericiliyin xüsusi normalarında isə şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin hüquqlarında, cinayət təqibini həyata keçirən orqanın, o cümlədən həbsdə saxlanılma yeri müdiriyyətinin vəzifələrində yalnız sayı və müddəti məhdudlaşdırılmadan müdafiəçisi ilə təkliddə görüşmə və konfidensial ünsiyyət saxlama müəyyən edilir, yazışma formasında isə həbsdə saxlanılan şəxslərin şikayət və digər ərizələrinin göndərilmə forması konkretləşdirilmir.

«Həbs yerlərində saxlanılan şəxslərin hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında» Qanunun 17–19-cu maddələri ilə tutulmuş və həbs edilmiş şəxslərin digər şəxslərlə ünsiyyət forması 4 halda – məktub, teleqram göndərmə, telefon danışıqı və görüş formasında tənzimlənir.

Avropa Penitensiar Qaydalarının (Maddə 24. Xarici ələmlə əlaqələr) 24.1-ci maddəsində qeyd olunur: «Məhbuslara kifayət qədər tez-tez öz ailələri, digər şəxslər və kənar təşkilatların nümayəndələri ilə poçt, telefon və **ya-xud digər rabitə vasitələrinin** köməyi ilə əla-

Mütəxəssis rəyi

İnformasiya-kommunikasiya texnika və texnologiyalarının müasir inkişafı elə bir səviyədədir ki, iki subyekt arasında məlumatların hərəkətinin lokal və qlobal (internet) şəbəkələrdə istənilən şərtini tətbiiq və təmin etmək elə də çətin bir iş deyil. Avropa Məhkəməsinin qərarında şərh olunmuş vəziyyətdə elə bir sistem qurmaq olar ki, həbsdə saxlanılan şəxslə elektron poçt əlaqəsinə buraxılış yalnız bir akkauntndan və ya İP ünvanından həyata keçirilsin. Bundan başqa, məhkum və və-

qə saxlamasına, habelə göstərilən şəxslərin məhbuslara baş çəkməsinə icazə verilir». Burada göstərilən «digər əlaqə vasitələri» dedikdə, elektron poçt vasitəsinin nəzərdə tutulmasını hesab etmək olar.

Tutulmuş və həbs edilmiş şəxslərlə müdafiəçisi və ya qanuni əsaslarla hüquqi yardım göstərən digər şəxslərin yazışma forması kimi konkret olaraq elektron poçt vasitəsi milli qanunvericilikdə nəzərdə tutulmamışdır. Eyni zamanda bu, qadağan da edilməmişdir. Müdafiəçi ilə həbsdə saxlanılan şəxslər arasında elektron poçt əlaqəsi yaratmaq mümkündür, lakin bir şərtlə - bu zaman cinayət təqibinin maraqlarına zərər vurulmamalıdır. Bu maraqlar, məsələn, istintaq sirtinin yayılmamasında, istintaqın normal gedişinə maneçilik yaradılmamasında və s. ifadə oluna bilər. Məsələnin tam həlli isə, Avropa Məhkəməsinin vurğuladığı kimi, qanunvericilikdə müvafiq normanın qəbul edilməsi ilə mümkündür.

Günay Əyyubova,

*Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzi,
İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi
problemləri kafedrasının rəisi,
kiçik ədliyyə müşaviri*

***

kil arasında konfidensial audio və video əlaqələrin də yaradılması mümkündür. Eyni zamanda bir müəssisədə saxlanan yüzlərlə «məhkum»un nümayəndələri ilə belə əlaqələrin texniki cəhətdən təmin edilməsi imkanları vardır. Məsələni ən azı 3 üsulla həll etmək olar:

Üsul 1: Local Chat

1. Yazışmanın¹ məxviliyini və lokallığını təmin etmək məqsədi ilə müəyyən edilmiş yer-

1 «Yazışma» ilə yanaşı sadalanan üsullarla subyektlər arasında audio və video əlaqələr də yaradıla bilər. «Məhkum» statuslu subyektlərin əksər hallarda kompüter və digər avadanlıqlarla işləmə vərdişlərinin olmaması və ya az səviyyədə olması səbəbində belə əlaqələr daha böyük önəm daşıyır.

də (Prokurorluq və ya DİN binasında və ya digər ayrılmış otaqda) internetə qoşulmuş VPN server yaradılır. Bu server üçün gələn qoşulmaların qəbul edilməsi üçün Statik İP ayrılır və bu İP dəyişmir.

2. Həmin yerdə VPN serverdən daxildə (lokal şəbəkədə) «local chat server» yaradılır və istifadəçilərin yaradılması və idarə edilməsi təmin edilir.

3. «Məhkum» üçün qoyulmuş kompüterin VPN serverə və «local chat server»-ə qoşulması üçün internet və müəyyən parol və təhlükəsizlik şablonları tətbiq edilir. Qoşulmadan sonra həmin kompüterdə internet tam olaraq avtomatik kəsilir və yalnız CHAT serverə qoşulma mümkün olur.

4. Eyni qaydada «Vəkil»-in VPN serverə və «local chat server»-ə qoşulması təmin edilir.

5. Qoşulma alındıqdan sonra tərəflər arasında elektron yazışma həyata keçirilir.

6. Yuxarıda göstərilən serverdən eyni vaxta 300-ə qədər istifadəçinin eyni vaxta qoşulması və müəyyən edilmiş (ayrılmış) yazışmaların aparılması mümkündür.

7. Lazım olduğu halda «local chat server»-də logların yazılması və yazışmanın xronologiyasını da çıxarmaq mümkündür.

Üsul 2: Mail Server

1. Eyni qayda üzrə müəyyən edilmiş yerdə «mail server» yaradılır.

2. İstifadəçilərin serverə qoşulması və parol siyasəti tətbiq edilir.

3. İnternet üzərindən mail serverə qoşularaq elektron yazışma həyata keçirilir.

4. Serverdən eyni vaxta 300-ə qədər istifadəçinin eyni vaxta qoşulması və müəyyən edilmiş (ayrılmış) yazışmaların aparılması mümkündür.

5. Lazım olduğu halda «mail server»-də logların yazılması və yazışmanın xronologiyasını da çıxarmaq mümkündür.

Üsul 3: VPN və Mail Server

1. Yazışmanın məxviliyini və lokallığını təmin etmək məqsədi ilə müəyyən edilmiş yerdə (məsələn, ölkə üzrə vahid bir sistem qurulursa, bunu Ədliyyə Nazirliyində və ya ayrı-ayrı həbsdə saxlama müəssisələrində də yerləşdirmək mümkündür) internetə qoşulmuş VPN server yaradılır. Bu server üçün gələn qoşulmaların qəbul edilməsi üçün Statik İP ayrılır və bu İP dəyişmir.

2. Həmin yerdə VPN serverdən daxildə (lokal şəbəkədə) «Mail server» yaradılır və istifadəçilərin yaradılması və idarə edilməsi təmin edilir.

3. «Məhkum» üçün qoyulmuş kompüterin VPN serverə və «mail server»-ə qoşulması üçün internet və müəyyən parol və təhlükəsizlik şablonları tətbiq edilir. Qoşulmadan sonra həmin kompüterdə internet tam olaraq avtomatik kəsilir və yalnız «mail server»ə qoşulma mümkün olur.

4. Eyni qaydada «Vəkil»in VPN serverə və «Mail server»-ə qoşulması təmin edilir.

5. Qoşulma alındıqdan sonra tərəflər arasında elektron yazışma həyata keçirilir.

6. Yuxarıda göstərilən serverdən eyni vaxta 300-ə qədər istifadəçinin eyni vaxta qoşulması və müəyyən edilmiş (ayrılmış) yazışmaların aparılması mümkündür.

7. Lazım olduğu halda «mail server»-də logların yazılması və yazışmanın xronologiyasını da çıxarmaq mümkündür.

Rövşən İbadov,
*Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzi,
İnformasiya texnologiyaları və tədrisin texniki
vasitələri laboratoriyasının mütəxəssisi*

«Öz ana dilini bilməyən adamlar şikəst adamlardır!»

Ümummilli lider Heydər ƏLİYEV

«Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 21 yanvar 2013-cü il tarixli Sərəncamında demişdir: «Ana dilimizin dövlət dili kimi tətbiqində, onun imkanlarının genişləndirilməsi və Azərbaycan xalqının ən böyük sərvəti kimi dəyərləndirilməsində Heydər Əliyev şəxsiyyətinin rolu danılmazdır. Azərbaycan mədəniyyətinin və zəngin tarixi irsimizin dünya ictimaiyyətinə tanıtılması Heydər Əliyevin misilsiz xidmətlərindəndir».

Hər bir xalqın elə milli-mənəvi dəyərləri vardır ki, onun qorunması, zənginləşdirilməsi, inkişaf etdirilməsi, cəmiyyətdə tutduğu mövqeyindən, peşəsindən, ixtisasından, vəzifəsindən aslı olmayaraq, hamının və hər kəsin vətəndaşlıq borcudur. Xalqın mədəniyyəti və dili də məhz bu qəbildən olan milli sərvətlərimizdəndir.

Azərbaycan xalqının başına gətirilən növbəti tarixi ədalətsizlik – Azərbaycan əlifbasının latından kiril əlifbasına keçirilməsi kimi ədalətsizlik Azərbaycan Respublikası öz tarixi müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra aradan qaldırılmış, Azərbaycan Respublikası Ali Soveti Milli Şurasının 25 dekabr 1991-ci il tarixli qərarı ilə dilimizə və mədəniyyətimizin inkişafına köklü zərbə vurmuş «Azərbaycan əlifbasının latından rus əlifbasına keçirilməsi haqqında» 11 iyul 1939-cu il tarixli Qanunu qüvvədən salınmış, latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasının bərpa edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Milli Şurası elə həmin tarixdə 32 hərfdən ibarət latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasını da təsdiq etmişdi. Təəssüflər olsun ki, latın qrafikasının bərpa olunması barədə qeyd edilən Qanunun icra mexanizmi müəyyən edilmədiyindən bu Qanunun icrası tam təmin edilməmiş, qanun, əslində, uzun müddət icrasız qalmışdır.

Danılmaz faktdır ki, ümummilli lider Heydər Əliyevin respublikamıza rəhbərlik etdiyi birinci dövrün-1969–1982-ci illər ölkəmizin ictimai-siyasi həyatının bütün sahələrində, o cümlədən sənayedə, kənd təsərrüfatında, mədəniyyətimizdə, təhsilimizdə, incəsənətimizdə yüksəliş illəri olmuşdur. Ulu öndər Heydər Əliyev, Sovet rejiminin qadağalarına baxmayaraq, ana dilinin qorunmasına, onun tətbiqində öz prinsiplial mövqeyinə həmişə sadiq olmuşdur.

Keçmiş Sovetlər Birliyi dövründə, bütün rəsmi tədbirlər, digər müttəfiq respublikalarda olduğu kimi, Azərbaycanda da yalnız rus dilində aparılırdı. Lakin ümummilli lider Heydər Əliyev 14 iyul 1969-cu ildə respublika partiya təşkilatının rəhbəri seçildikdən sonra o, bu sahədə də öz müstəqil, prinsiplial mövqeyini nümayiş etdirdi.

Respublika rəhbərliyinə gəlişindən az sonra 1 noyabr 1969-cu il tarixdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (*hazırkı BDU-nun-İ.A.*) 50 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaqda iştirak edən Heydər Əliyev o dövrün qadağalarını, o cümlədən ana dilinin tətbiqi ilə əlaqədar kommunist rejiminin məhdudiyətlərini pozaraq, Azərbaycan dilində çıxış etdi və bu çıxış Universitet ziyalıların uzun illərdən bəri gözlədiyi milli oyanış istiqamətində həlledici addım oldu. Bu gün böyük qürur hissi keçirirəm ki, həmin yığıncaqda iştirak edərək bir qrup dərs əlaçısı və ictimaiyyətçi tələbə ilə birlikdə yığıncağın rəyasət heyətində qoyulmuş Universitet bayrağının fəxri qaravulunda dayanmışdım, o bayrağın ulu öndər həmin yığıncaqda ona «Qırmızı Əmək Bayrağı» ordenini sancdı. Yığıncağın sonunda respublika rəhbəri səhnədən düşərkən fəxri qaravulda dayanmış tələbələr də səmimi görüşdü.

Azərbaycan Respublikasının 21 aprel 1978-ci il tarixli Konstitusiyası layihəsini hazırlayan komissiyanın sədri olmuş Heydər Əliyevin ana dilinə olan sonsuz məhəbbəti və prinsipliallığı nəticəsində Konstitusiyanın 73-cü maddəsinə dövlət dilinin Azərbaycan dili olması barədə müddəə daxil edilmişdi. Nəzərə almaq lazımdır ki, həmin dövrdə milli dilin yalnız üç müttəfiq respublikada dövlət dili olması nəzərdə tutulmuşdu.

Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Milli Şurası tərəfindən 22 dekabr 1992-ci il tarixdə qəbul edilmiş «Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» Qanunda dövlət dilinin, əsassız olaraq, türk dili olması göstərilmişdir. Bizim türk xalqına, mədəniyyətinə, tarixinə, ədəbiyyatına və dilinə böyük hörmətimiz vardır. Belə ki, Azərbaycan dili qədim və zəngin tarixə malik türk dil ailəsinin Oğuz qrupuna daxildir. Lakin zaman keçdikcə Azərbaycan dili özünəməxsus inkişaf qanunları ilə cilalanmış kamil qrammatik quruluşa, zəngin söz fondu, geniş ifadə imkanları, yüksək səviyyəli yazı normalarına malik müstəqil dil kimi formalaşmışdır.

Doğrudur, xalqımız türk dilində danışdığı başa düşür. Həmçinin, türklər də Azərbaycan dilini başa düşür. Lakin tərcüməsiz hər hansı bir dildə danışmaq və danışığı başa düşmək heç də o demək deyildir ki, bu dillər arasında bərabərlik işarəsi qoymaq olar. Bu məntiqlə yanaşsaq, belə çıxır ki, Rus, Belarus, Ukrayna dilləri də eyni bir dildir. Bəli, həmin dildə danışanlar da əsasən dillərdə bir-birini başa düşürlər. Halbuki, bu dillərin hamısı Slavyan dil qrupuna daxil olmaqla, uzun illər ərzində müstəqil dil kimi formalaşmışlar.

Müstəqil dövlətimizin ilk Konstitusiyası 12 noyabr 1995-ci il tarixdə referendum (ümumxalq səsverməsi) yolu ilə qəbul edilərkən, məhz, ümummilli lider Heydər Əliyevin ana dilinə olan dəyişməz mövqeyi və prinsipliallığı nəticəsində Konstitusiyanın 21-ci maddəsində Azərbaycan Respublikasının dövlət dili olması ba-

rədə müddə qanunvericilik qaydasında bir daha öz əksini tapdı.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 21-ci maddəsinin I hissəsində göstərilir: «Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir. Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin inkişafını təmin edir». Həmin maddənin II hissəsində isə göstərilir: «Azərbaycan Respublikası əhalinin danışdığı başqa dillərin sərbəst işlədilməsini və inkişafını təmin edir».

Azərbaycan Respublikası Ali Soveti Milli Şurasının 25 dekabr 1991-ci il tarixdə qəbul etdiyi «Latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasının bərpası haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu uzun müddət icrasız qaldığına görə, təsadüfi deyildir ki, ümummilli lider Heydər Əliyev 18 iyun 2001-ci il tarixdə «Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanını imzaladı.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ümummilli lider Heydər Əliyevin 4 iyul 2001-ci il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikası Dövlət dil komissiyasının tərkibini təsdiq etmiş və məsələnin müstəsna əhəmiyyətini nəzərə alaraq komissiyaya sədrliyi öz üzərinə götürmüşdü.

Ulu öndər Heydər Əliyevin 9 avqust 2001-ci il tarixli Fərmanı ilə hər ilin avqust ayının 1-nin Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili günü kimi qeyd edilməsi qərara alınmışdır.

«Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» 22 dekabr 1992-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Qanununun təkmilləşdirilməsinə ciddi ehtiyac olması nəzərə alınaraq, qeyd olunan Fərmanda «Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» yeni qanun layihəsinin hazırlanması nəzərdə tutulmuşdu.

Təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən 30 sentyabr 2002-ci il tarixdə «Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmiş və Qanun 4 yanvar 2003-cü il tarixdən qüvvəyə minmişdir. Qanunun 4.1-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarının, dövlət qurumlarının keçirdiyi bütün rəsmi mərasim və tədbirlər Azərbaycan Respublikasının dövlət dilində aparılır. Lakin bu maddənin tələbləri Azərbaycan Respublikasının təşkil etdiyi beynəlxalq səviyyəli, habelə müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən digər ölkələrdə keçirilən hər hansı rəsmi mərasim və tədbirə şamil olunmur.

Qanunun 5-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasında təhsil dövlət dilində aparılır, başqa dillərdə təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir, belə müəssisələrdə dövlət dilinin tədrisi məcburidir.

«Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 7-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikası ərazisində bütün xidmət sahələrində, reklamlar və elanlarda dövlət dili işlənir. Əcnəbilərə xidmət göstərilməsi ilə bağlı müvafiq xidmət sahələrində dövlət dili ilə yanaşı, digər dillər də tətbiq oluna bilər. Zəruri hallarda rek-

lam və elanlarda (lövhələrdə, tablolarla, plakatlarda və s.) dövlət dili ilə yanaşı, digər dillər də istifadə oluna bilər. Lakin bu zaman onların tutduğu sahə Azərbaycan dilindəki qarşılığının tutduğu sahədən böyük olmamalı və Azərbaycan dilindəki yazıdan sonra gəlməlidir.

Təəssüflər olsun ki, bir çox hallarda Qanunun bu tələbi ciddi surətdə pozulur, xüsusilə özəl müəssisələrdə lövhələr, reklamlar yalnız əcnəbi dildə yazılır. Həlbuki, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 315-1-ci maddəsində Azərbaycan Respublikasında dövlət dilinə qarşı təbliğat aparılması, Azərbaycan dilinin işlənməsinə və inkişafına müqavimət göstərilməsi, onun istifadə sahəsinin məhdudlaşdırılmasına cəhd edilməsi, habelə Azərbaycan dilinin latın əlifbasının tətbiq olunmasına maneələr törədilməsinə görə vəzifəli və hüquqi şəxslərin inzibati məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur.

«Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 13-cü maddəsinə əsasən Azərbaycan dilinin orfoqrafiya və orfoepiya normaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilir. Hüquqi, fiziki və vəzifəli şəxslər həmin normalara əməl etməlidirlər. Həmin orqan, 5 ildə bir dəfədən az olmayaraq, yazı dili normalarını təsbit edən lüğətin (orfoqrafiya lüğətinin) nəşr olunmasını təmin etməlidir.

Bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 5 avqust tarixli 108 №-li Qərarı ilə «Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları» təsdiq edilmişdir. Lakin həmin sənəd təsdiq edilərkən Qaydaların 1-ci və 3-cü bəndlərində orfoqrafiq səhifə yol verilmişdir. Belə ki, ara sözləri cümlə əvvəlində gələndə özümdən sonra, cümlə ortasında gələrkən hər iki tərəfdən, cümlə axırında gələrkən isə özümdən əvvəl vergül durğu işarəsi qoyulmalıdır. Lakin həmin sənəd təsdiq edilərkən bu qaydanın tələbi pozulmuş, ara sözləri digər cümlə üzvlərindən vergüllə ayrılmamışdır.

Ona görə də ixtisasından, tutduğu vəzifəsindən asılı olmayaraq, hər bir vətəndaş, xüsusilə, mütəxəssislər bu barədə öz sözünü deməli, dilimizin, əlifbamızın daha da təkmilləşdirilməsi və zənginləşdirilməsi üçün mövqeyini bildirməlidir. Bu, hər bir azərbaycanlının müqəddəs mənəvi borcudur.

Bu baxımdan, dilçi-mütəxəssis olmasam da, Azərbaycan dili, latın qrafikalı Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları ilə bağlı bir sıra məsələlər barədə fikirlərimi oxucularla bölüşmək istəyirəm.

Məlum olduğu kimi, latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasında apostrof işarəsi nəzərdə tutulmamışdır. İlk baxışda adama elə gəlir ki, bu əhəmiyyətsiz məsələdir. Lakin, əslində, bu belə deyildir. Azərbaycan dilində elə sözlər var ki, onları apostrofsuz təsvir etmək çətindir. Məsələn: fel, sürət, heyət, şöbə, süni, şer, mədə və s. Bu siyahını davam etdirmək də olardı, lakin fikrimizi əsaslandırmaq üçün bu misallar kifayət edər. Qeyd edilən sözləri apostrofsuz yazıb tələffüz edərkən onların səs quruluşunda kəskin dəyişiklik olması həmişə məlumdur.

Əlifba, orfoqrafiya qaydaları, qrammatik qaydalar, bunların hamısı dilin inkişafına xidmət etməlidir. Lakin bu gün biz latin qrafikalı Azərbaycan əlifbasında apostrofu nəzərdə tutmamaqla dilimizin intonasiya imkanlarının inkişafına süni surətdə maneə yaratmış oluruq.

Gözləmək olardı ki, yeni «Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları» təsdiq edilərkən bəzi sözlərin apostrofla yazılması da bu Qaydalarda öz əksini tapacaqdır. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 05.08.2004-cü il tarixli 108 №-li Qərarı ilə «Azərbaycan dilinin orfoqrafiya qaydaları» təsdiq edilmişdir. Lakin, təəssüflər olsun ki, yeni qəbul edilmiş orfoqrafiya qaydalarında da bu məsələ öz əksini tapmadı.

Yeri gəlmişkən, bir məsələ barəsində də oxucularla fikir bölüşmək istəyirəm. Təxminən, 1991–1992-ci illərdə rəsmi sənədlərdə, mətbuat səhifələrində «№» işarəsinin «saylı» sözü ilə əvəz edilməsi dəb düşdü. Halbuki, belə əvəzetmə mənasız olmaqla, real vəziyyətə uyğun gəlmirdi. Ən əvvəl, hamıya məlumdur ki, «№» işarəsi beynəlxalq aləmdə özünə «vətəndaşlıq hüququ» qazanmış, milliyyətindən və dilindən asılı olmayaraq, hamı bu işarəni başa düşür, həmçinin, bu işarə bütün kompüterlərdə, yazı makinalarında var.

Digər tərəfdən, bir sıra obyektlərin, idarə və müəssisələrin, həmçinin, sənədlərin sayını göstərən rəqəmlərin yanında saylı sözünün yazılmasını təbii hal kimi qəbul etmək olar. Lakin belə vəziyyət çox hallarda heç də özünü doğrultmur. Məsələn: «Azərbaycan» qəzetinin 115-ci sayı dedikdə buradan aydın olur ki, yəni indiyə kimi qəzetin 115 nömrəsi buraxılmışdır. Lakin bu sözləri 129 saylı avtobus marşrutuna aid etmək olmaz. 129 saylı marşrut dedikdə belə çıxır ki, bundan əvvəldə 128 marşrut da mövcuddur. Halbuki, belə deyildir. Fikrimizi daha dəqiq izah etmək üçün hərbi hissələrə verilən nömrələr buna yaxşı misaldır. Hərbi hissələrə verilən nömrələr heç də onların sayına uyğun gəlməməklə, şərti xarakter daşıyır. Başqa sözlə, marşrutlara, təhsil müəssisələrinə, hərbi hissələrə, nəqliyyat vasitələrinə verilən nömrələr heç də onların faktiki sayını əks etdirmir, sadəcə olaraq, onları bir-birindən fərqləndirmək üçün verilən şərti nömrələrdir.

Bu sözlər rəsmi sənədlərin məcburi rekviziti olan nömrəyə də eyni dərəcədə aiddir. Həmin sənədlərin nömrəsi də onların faktiki sayına uyğun gəlməyə bilmir.

Ona görə də bir neçə illər bundan əvvəl «№» işarəsinin «saylı» sözü ilə, əsassız olaraq, əvəz edilməsinin əleyhinə olmaqla, məsələnin ictimai əhəmiyyətini nəzərə alaraq, bütün oxucuları və mütəxəssisləri bu haqda hazırda da fəal müzakirəyə dəvət edirəm.

Vaxtilə, konkret desək 1970–1980-ci illərdə dövlət idarə, müəssisə rəhbərləri, ziyalılar, o cümlədən müəllimlər, həmçinin, rayon (şəhər) qəzetlərinin redaktorları öz yazılarının qrammatik baxımdan düzgünlüyünü «Kommunist» qəzeti ilə yoxlayırdılar. Başqa sözlə, «Kommunist» qəzetinin yazı mədəniyyəti bir növ etalon idi. Hətta, o vaxtlar, belə ifadələr də vardı: «Bir halda ki, «Kommunist» qəzetində belə yazılıb, deməli, belə də olmalıdır». Lakin təəssüflər olsun

ki, bu sözləri hazırda dərc olunan bir çox qəzetlər, xüsusilə müstəqil qəzetlər və jurnallar barəsində demək olmaz. Bir çox müstəqil qəzet və jurnallar bir də görüsen, hətta, bir hərfi də sətirdən sətərə keçirir.

Yaxud da yeni abzas «Belə ki» söz birləşməsi və ya «O» şəxs əvəzliyi ilə başlayır. Bu isə, qrammatika baxımdan, yolverilməzdir. Belə ki, bu söz birləşməsi və şəxs əvəzliyi, müvafiq olaraq, əvvəlki abzaddakı fikri və ya nəzərdə tutulan şəxsi açıqlamaq məqsədi daşıyır. Buna görə də «Belə ki» söz birləşməsi və ya «O» şəxs əvəzliyi, fikrimizcə, abzasdan yazılmamalıdır.

Yaxud başqa misal. Kütləvi informasiya vasitələrində gedən yazılarda bəzən abzas «Lakin» inkar bağlayıcısı ilə başlayır. Halbuki, bu da əvvəlki abzasın axıncı cümləsində irəli sürülən fikrin inkarı olmaqla, əvvəlki abzasın son cümləsinin ardınca getməlidir. Belə nöqsanlara, təəssüflər olsun ki, hətta elmi nəşrlərdə də rast gəlinir.

Digər xarakterli bir nöqsan barədə də mülahizəmi bildirmək yerinə düşür. Kütləvi informasiya vasitələrində, o cümlədən jurnallarda ağır, iri həcmli abzalara yol verilir. Hətta, təcrübədə jurnalların birində dərc olunmuş bir səhifəlik məqalənin cəmi bir abzasdan ibarət olması faktına da rast gəlmişəm. Müəyyən bir fikir bitdikdən sonra həmişə abzasdan başlamaq kimi, qaydaya əməl edilməsi oxucunu yormur, başlıcası isə, yazının asan qavranılmasını təmin edir.

Hesab edirəm ki, ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış «Dövlət dilinin təbii işinin təkmilləşdirilməsi haqqında» 18 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanının bütün tədris müəssisələrində, ixtisas profilindən asılı olmayaraq, ali məktəblərdə öyrənilməsi üçün tədris proqramlarına müvafiq mövzuların daxil edilməsi vacibdir. Həmçinin, qeyd edilən Fərmanın mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları və onların bütün təbəqələrində öyrənilməsinin təşkil edilməsi də xüsusilə vacibdir.

Təsədüfi deyildi ki, Ədliyyə Nazirliyi Ədliyyə Akademiyasında vaxtaşırı təşkil olunan ixtisasartırma kurslarının tədris-tematik proqramlarına, bir qayda olaraq, dövlət dili ilə bağlı mövzular daxil edilir, bu haqda mühazirələr dinləyicilərin dərin marağına səbəb olmaqla, onlar da bu mövzu ilə bağlı müzakirələrdə fəal iştirak edirlər.

Hesab edirik ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin imzaladığı «Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı haqqında» 23 may 2012-ci il tarixli Sərəncamında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsi Azərbaycan dilinin cəmiyyətdə rolunun daha da möhkəmlənməsini təmin edəcəkdir.

İlham Abbasov,

*Ədliyyə Akademiyasının prorektoru,
hüquq üzrə fəlsəfə doktoru,
baş ədliyyə müşaviri.*

Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi 2013-cü ilin I yarısı ərzində görülmüş işlərə dair hesabat vermişdir

İyulun 23-də Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzində Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi tərəfindən 2013-cü ilin I yarımili ərzində korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində görülmüş işlərlə bağlı kütləvi informasiya vasitələri və qeyri-hökumət təşkilatları nümayəndələrinin iştirakı ilə mətbuat konfransı keçirilmişdir.

Tədbirdə Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin rəisi Kamran Əliyev və Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyanın katibi Vüsal Hüseynov görülmüş işlər barədə ətraflı məlumat vermişlər.

Bildirilmişdir ki, ümummilli lider Heydər Əliyev siyasi irsinin layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə inamla həyata keçirilən müdrik və uzaqgörən dövlət siyasəti nəticəsində ötən dövrlərdə olduğu kimi 2013-cü ilin I yarısında da bütün sahələrdə yenidənqurma işləri davam etdirilmiş, mühüm nailiyyətlər qazanılmaqla irimiqyaslı uğurlara imza atılmışdır. Dövlət başçısının siyasi iradə, əzm və qətiyyəti hesabına korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ölkədə görülen işlərin, həyata keçirilən islahatların, təşkilati və institusional tədbirlərin səmərəliliyi artırılmışdır.

Korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində həyata keçirilən kompleks və davamlı siyasətin real nəticəsidir ki, «Transparency International» təşkilatının «2013-cü il Qlobal Korrupsiya Barometri» adlı hesabatı Azərbaycanda korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ciddi irəliləyişlərin olduğunu bir daha təsdiq etmiş, sənədə əsasən ölkəmizdə bütün sahələrdə korrupsiyanın səviyyəsi azalmışdır.

Dövlət başçısının sədrliyi ilə 12 fevral 2013-cü il tarixdə keçirilmiş «Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009–2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı»nın icrasının dördüncü ilinin yekunlarına həsr olunmuş konfransda mənfəet hallarının, korrupsiyanın aradan qaldırılması ilə bağlı rəsmi strukturlar və dövlət qulluqçuları üçün fəaliyyət proqramı xarakteri daşıyan çıxışı prokurorluq orqanları qarşısında çox mühüm və məsul vəzifələr qoymuş, korrupsiya və rüşvətxorluğa qarşı mübarizənin kəserinin daha da artırılmasını, adekvat tədbirlərin gücləndirilməsini, mübarizə üsullarının daha da təkmilləşdirilməsini zəruri etmişdir.

İyulun 18-də Prezident cənab İlham Əliyev Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilin birinci yarısının so-

sial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclasında beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən ölkədə aparılan korrupsiyaya qarşı mübarizənin müsbət qiymətləndirildiyini bildirməklə yanaşı, bir daha korrupsiya və rüşvətxorluğa qarşı mübarizədə fəallığın artırılmalı və cəza, inzibati və digər tədbirlərin tətbiq edilməli olduğunu vurğulamış, hər bir dövlət məmurunun bu istiqamətdə məsuliyyətini və rolunu artırmasını xüsusi qeyd etmişdir.

Hesabat dövrü ərzində korrupsiyaya qarşı ardıcıl və sistemli mübarizənin aparılması istiqamətində bir sıra mühüm qanunvericilik və praktiki tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Avropa Şurasının «Korrupsiya ilə əlaqədar cinayət məsuliyyəti haqqında» Konvensiyasının Əlavə Protokoluna qoşulması ilə əlaqədar ölkədaxili prosedurlar həyata keçirilərək 1 fevral 2013-cü il tarixli qanunla Milli Məclis tərəfindən qəbul edilmiş, habelə «Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında» qanunda korrupsiya hüquqpozmalarına görə fiziki və hüquqi şəxslərin məsuliyyətini müəyyənləşdirən norma 30 aprel 2013-cü il tarixli qanunla yeni redaksiyada verilməklə daha da təkmilləşdirilmişdir.

Qeyd edilməlidir ki, prokurorluq orqanları korrupsiya ilə mübarizəni öz fəaliyyətinin prioritet xətti kimi müəyyən etmiş, Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi isə əvvəlki illərdə olduğu kimi fəaliyyətini 2013-cü ilin I yarısında da uğurla davam etdirmişdir.

Həmin müddət ərzində idarə tərəfindən vətəndaşların 1.522 müraciətinə baxılmış, həmçinin 166 cinayət xarakterli material araşdırılmışdır. Həmin cinayət xarakterli materialların 78%-i üzrə cinayət işi başlanmış, digər məlumatlar üzrə isə zəruri qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi təmin edilmişdir.

Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin 161 sayılı «Qaynar xətt» əlaqə mərkəzinə bu müddət ərzində 3.237 müraciət daxil olmuş, həmin müraciətlərin 14-ü üzrə Cinayət Məcələsinin müxtəlif maddələri ilə cinayət işləri başlanmaqla istintaq aparılmış, onlardan 4-ü üzrə ibtidai istintaq yekunlaşdırılaraq baxılması üçün aidiyyəti məhkəmələrə göndərilmişdir. Həmçinin, əlaqəli dövlət qurumları ilə birgə görülmüş tədbirlər nəticəsində digər müraciətlərin müsbət həll olunması təmin edilməklə vətəndaşların pozulmuş hüquqları bərpa edilmiş və aşkar edilmiş qanun pozuntularının aradan qaldırılması məqsədi ilə müvafiq təşkilatlara təqdimatlar göndərilmişdir. Bununla yanaşı, korrupsi-

ya ilə əlaqədar olmayan müraciət müəlliflərinə mülki, ailə, mənzil, inzibati və digər hüquq sahələrində pozulmuş hüquqlarının bərpası ilə bağlı ətraflı izahlar verilmişdir.

Hesabat dövrü ərzində törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər barədə idarənin əməliyyat qurumları tərəfindən 301 müraciət araşdırılmışdır. Həyata keçirilmiş əməliyyat tədbirləri nəticəsində cinayət başında yaxalanmış şəxslər barəsində 16, o cümlədən korrupsiya hüquqpozmaları ilə əlaqədar toplanmış materiallar üzrə 4 cinayət işi başlanmışdır. Həmin işlərdən 7-si üzrə ibtidai istintaq tamamlanaraq baxılması üçün aidiyyəti məhkəmələrə göndərilmişdir.

Cinayət işləri torpaq sahəsi ayrılması üçün Nurrəddin və Seyfəddin Dövlətovlar tərəfindən qohumlarını cinayət məsuliyyətindən azad etmək üçün Dövlət Sərhəd Xidmətinin İstintaq və Tədqiqat İdarəsinin müstəntiqinə 35.0 min ABŞ dolları məbləğində rüşvət vermələri, Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin Salyan rayon şöbəsinin müdiri Oktay Quliyevin və həmin şöbənin baş mütəxəssisi Yusif Dadaşovun torpaq sahəsinin ayrılması üçün vətəndaşdan 10.0 min manat, Suraxanı rayon İcra Hakimiyyəti başçısının Bülbülə inzibati ərazi vahidliyi üzrə nümayəndəsi Nazim Dadaşovun həyətyanı torpaq sahəsinin ayrılması və həmin torpaq sahəsinə aid sənəd verilməsi müqabilində vətəndaşdan 8.0 min manat, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin 14 saylı TSEK-in sədri İmran Məmmədovun ömürlük əlillik dərəcəsinin təyin edilməsi üçün vətəndaşdan 1.500 manat məbləğində rüşvət almaları və digər faktlarla əlaqədar olmuşdur.

2013-cü ilin I yarımili ərzində idarənin İstintaq şöbəsi tərəfindən 200 şəxs barəsində 100 cinayət işinin istintaqı tamamlanaraq baxılması üçün aidiyyəti məhkəmələrə göndərilmişdir.

Həmin cinayət işlərindən 1 şəxs barəsində 1 iş rüşvət vermə, 25 şəxs barəsində 9 iş rüşvət alma, 12 şəxs barəsində 10 iş vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etmə, 1 şəxs barəsində 1 iş vəzifə səlahiyyətlərini aşma, 4 şəxs barəsində 3 iş səhlənkərlik, 73 şəxs barəsində 32 iş mənimsəmə və israf etmə, 79 şəxs barəsində 39 iş dələduzluq və digər faktlarla əlaqədar olmuşdur.

Məhkəmələrə göndərilmiş cinayət işləri üzrə vurulmuş 16 milyon 460.0 min manat ziyandan istintaq müddətində 7 milyon 961.0 min manat və ya 48,4 %-i ödənilmiş, qalan ziyanın təqsirləndirilən şəxslərin əmlakları üzərinə həbs qoyulmaqla ödənilməsi üçün qanunla nəzərdə tutulmuş tədbirlər görülmüşdür.

Ölkəmizin dinamik iqtisadi inkişafı nəticəsində ən müxtəlif formalarda təzahür edən korrupsiya hüquqpozmalarının ilkin araşdırılması və istintaqı ayırı-ayrı

istiqamətlər üzrə aparıldığından idarənin Mütəxəssislər qrupunun əməkdaşları bu məqsədlə müxtəlif sahələrlə bağlı digər şöbələrlə qarşılıqlı səmərəli fəaliyyət göstərmişlər.

2013-cü ilin I yarımili ərzində də korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində idarə əməkdaşları tərəfindən bir sıra qabaqçılıq tədbirlər həyata keçirilmişdir. Belə ki, əhəlinin sosial müdafiəsi, səhiyyə, nəqliyyat və digər sahələrdə aşkar edilmiş pozuntuların aradan qaldırılması ilə əlaqədar təkliflər hazırlanıb aidiyyəti qurumlara təqdim edilmiş, həmçinin bir sıra hallarda vəzifəli şəxslər tərəfindən «Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında» qanunun tələblərinin pozularaq cinayət xarakteri daşımayan pozuntulara yol verildiyi müəyyənləşdirildiyindən həmin şəxslər barəsində «Prokurorluq haqqında» qanunun 23-cü maddəsinə müvafiq olaraq aidiyyəti üzrə təqdimatlar verilmişdir.

Korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın zəruriliyini nəzərə alaraq hesabat dövrü ərzində idarə tərəfindən bu sahədə ixtisaslaşmış beynəlxalq qurumlar və digər ölkələrin müvafiq hüquq mühafizə orqanları ilə əlaqələrin daha da genişlənməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Hesabat dövrü ərzində Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Korrupsiya əleyhinə Konvensiyasının implementasiyası çərçivəsində beynəlxalq əməkdaşlıq genişləndirilmişdir. Belə ki, Meksika Birləşmiş Ştatları tərəfindən həmin Konvensiyanın bir sıra maddələrinin implementasiyasını dəyərləndirəcək iki dövlətdən biri kimi Azərbaycan Respublikası müəyyən edildiyinə görə cari ilin aprel-may ayları ərzində sözügedən dövlətin özünü dəyərləndirmə hesabatının qiymətləndirilməsi üzrə iş bölgüsü aparılmış, qeyd olunan həcmli hesabat idarənin əməkdaşları tərəfindən öyrənilərək müxtəlif sual və qeydləri özündə əks etdirən ekspert rəyi hazırlanmışdır.

Hesabat dövrü ərzində İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) ilə əlaqələr genişləndirilmiş, 3-7 iyun 2013-cü il tarixlərdə ərzində Azərbaycan Respublikasının iştirakçısı olduğu təşkilatın Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə Antikorrupsiya Şöbə-kəsinin İstanbul Fəaliyyət Planı çərçivəsində həmin qurumdan, Litva, Ukrayna, Qazaxıstan və Tacikistandan ibarət nümayəndə heyəti Bakıda ölkəmizin 3-cü raund dəyərləndirilməsi üzrə səfərdə olmuşdur.

Səfər çərçivəsində nümayəndə heyəti dövlət qurumları, qeyri-hökumət təşkilatlarının Məlumat Şöbə-kəsinin nümayəndələri ilə səmərəli və işgüzar görüşlər keçirmişlər. Həmin görüşlər zamanı ölkəmizin İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (OECD) verdiyi tövsiyələrin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar son illərdə korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində həyata keçirilmiş tədbirlər, ölkəmizdəki korrupsiyaya qarşı mübarizə səviyyəsinin mövcud du-

rumu və qarşıda duran institusional islahatlar və perspektivlər müzakirə edilmiş, nümayəndə heyəti ilə geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Keçirilmiş görüşlərdə nümayəndə heyəti tərəfindən korrupsiyaya qarşı mübarizədə fəallıq göstərilməsinin zəruriliyi vurğulanmış, eyni zamanda son illərdə bu istiqamətdə görülmüş işlər, həyata keçirilmiş qanunverici və praktiki tədbirlər, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin yaradılması və onun nəzdində «ASAN xidmət» mərkəzlərinin fəaliyyətə başlaması, habelə Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin bu sahədə fəaliyyətinin və strukturunun təkmilləşdirilməsi, istintaq olunan cinayət işləri və digər irəliləyişlər qeyd edilmişdir.

Bundan əlavə, hesabat dövrü ərzində Avropa Şurasının Korrupsiyaya qarşı mübarizə aparın Dövlətlər Qrupu (GRECO) ilə Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq uğurla davam etdirilmişdir. Belə ki, qurumun Azərbaycan Respublikası üzrə 3-cü rundə dəyərləndirmə hesabatında verilmiş tövsiyələrin icrası istiqamətində bir sıra mühüm addımlar atılmışdır. Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin əməkdaşları mütəmadi olaraq həmin tövsiyələrin icrasını diqqətdə saxlamış və zəruri tədbirlərin görülməsini təmin etmişlər. İdarə tərəfindən səlahiyyətli orqanlara məlumat vermiş aktiv rüşvət verən şəxslərin cəzadan avtomatik və tam olaraq azad edilməsi məsələsinə dair müvafiq normativ-hüquqi aktların layihələri hazırlanmışdır.

Hesabat dövründə Beynəlxalq Antikorrupsiya Orqanları Assosiasiyası (İAACA) ilə əməkdaşlıq diqqət mərkəzində saxlanılmış, 12–14 aprel 2013-cü il tarixlərdə Çin Xalq Respublikasının Ali Xalq Prokurorluğunun Baş prokuroru, Beynəlxalq Antikorrupsiya Orqanları Assosiasiyasının (İAACA) Prezidenti Çao Cianminqin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti Azərbaycan Respublikasında rəsmi səfərdə olmuşdur. Səfər çərçivəsində ölkələrimizin prokurorluq orqanları arasında əməkdaşlıq əlaqələrinin perspektivlərini müəyyənləşdirən «Anlaşma Memorandumu» imzalanmışdır. Çao Cianminq Beynəlxalq Antikorrupsiya Orqanları Assosiasiyasının (İAACA) vitse prezidenti, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə naziri Fikrət Məmmədovla görüşərək ölkələrimiz arasında ədliyyə və məhkəmə-hüquq sistemi, həmçinin İAACA çərçivəsində gələcək əməkdaşlığın istiqamətlərini müzakirə etmişlər.

Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində nəzəriyyə və praktikada mövcud çatışmazlıqların aradan qaldırılmasına istiqamətlənmiş, mühüm elmi araşdırmalarla məşğul olan Beynəlxalq Antikorrupsiya Akademiyası ilə də əməkdaşlığını uğurla davam et-

dirmiş, ötən dövr ərzində idarənin əməkdaşları qurumun seminar və konfranslarında fəal iştirak etmişlər.

2013-cü ilin I yarımilliyi ərzində İdarə tərəfindən həmçinin Demokratiya və İqtisadi İnkişaf Naminə Təşkilat – GUAM, Avropa İttifaqının Şərq Tərəfdaşlığı çərçivəsində Demokratiya, yaxşı idarəçilik və Sabitlik üzrə Birinci coxtərəfli Platformanın nəzdində yaradılmış «Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Panel», Avropa İttifaqı (Aİ) – Azərbaycan Əməkdaşlıq Komitəsi çərçivəsində fəaliyyət göstərən Ədliyyə, azadlıq, təhlükəsizlik, insan hüquqları və demokratiya üzrə Alt Komitəsi çərçivəsində beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət yetirilməklə İdarə əməkdaşları həmin istiqamətlər üzrə konfrans, seminar, trening, təlim və dəyirmi masalarda aktiv iştirak etmişlər.

İdarə tərəfindən korrupsiyaya qarşı mübarizə fəaliyyətində qeyri-hökumət təşkilatları ilə sıx münasibətlərin qurulmasına xüsusi önəm verilmiş, Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin fəaliyyəti, bu sahədə son vaxtlar qəbul edilmiş qanunvericiliyin tələbləri, beynəlxalq əməkdaşlıq nəticəsində həyata keçirilən tədbirlər, həmin tədbirlərin reallaşmasında dövlət qurumlarının və vətəndaş cəmiyyətinin rolu və digər mühüm məsələlər ilə əlaqədar İdarə əməkdaşlarının kütləvi informasiya vasitələrində məqalələri dərc edilmişdir.

İyulun 18-də dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclasında ölkəmizdə həyata keçirilən quruculuq işlərinə, iqtisadi, sosial və siyasi sahədə aparılan islahatlara kölgə salın, habelə əhalinin haqlı narazılığına səbəb olan rüşvətخورluq və korrupsiya kimi neqativ təzahürlərə qarşı daha ciddi mübarizə aparılması sahəsində vermiş olduğu göstərişlərə uyğun olaraq Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi tərəfindən bundan sonra da korrupsiya hüquqpozmalarını doğuran səbəb və şəraitin müəyyən edilməsi və cinayətlərin qarşısının alınması istiqamətində sistemli, ardıcıl və qətiyyətli mübarizə tədbirlərinin davam etdirilməsi təmin ediləcəkdir.

Tədbirdə iştirak edən qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələri çıxış edərək korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin 2013-cü ilin I yarımili ərzində gördüyü işləri müsbət dəyərləndirmişlər. QHT və kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələrinin sualları ətraflı cavablandırılmışdır.

Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi

«Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli Qərarının icrasının nəticələri

Müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin banisi, ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə xalqımızın ehtiramını ifadə edən, onun zəngin mənəvi irsini yaşadan, milli dövlətçilik və humanizm ideyalarını yeni nəsillərə aşılaraq Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi tərəfindən «Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» 7 may 2013-cü il tarixli Qərar (bundan sonra-Qərar) qəbul edilmişdir.

Qeyd edilən Qərarın vaxtında və dürüst icra olunmasını təmin etmək məqsədilə Baş Prokurorluq üzrə «Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli Qərarının icrası ilə əlaqədar prokurorluq orqanlarının vəzifələri barədə» 8 may 2013-cü il tarixli əmr imzalanmışdır. Əmrlə Qərarın 16-20-ci bəndlərində göstərilən məsələlər üzrə prokuror səlahiyyətləri aidiyyəti üzrə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsi, Azərbaycan Respublikası Hərbi, Naxçıvan Muxtar Respublikası, Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi və Bakı şəhər prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbələrinə həvalə edilmişdir. Həmçinin, əmrlə Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinə Qərarın icrası zamanı ortaya çıxan məsələlərin operativ həll edilməsini, prokurorluğun fəaliyyətinin digər orqanlarla, o cümlədən amnistiyayı tətbiq edən müvafiq qurumlarla əlaqələndirilməsini, icra vəziyyətinin hər ay təhlil olunmasını və amnistiyanın tətbiqinin 4 aylıq müddəti başa çatdıqdan sonra ümumiləşdirmənin aparılmasını təmin etmək məqsədi ilə zəruri tədbirlərin görülməsi tapşırılmışdır.

Amnistiyanın prokurorluq orqanlarında tətbiqində qabaqcıl informasiya texnologiyalarının tətbiqinə xüsusi diqqət yetirilmiş, əmrlə müasir kompüter proqramlarından istifadə edilməklə hazırlanmış əlavələr də təsdiq edilərək dövlət ittihamçıların sərəncamına verilmişdir.

11 may 2013-cü il tarixdə Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarə tərəfindən Hüquqi təminat və informasiya idarəsi ilə birlikdə Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzində «Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli Qərarının prokurorluq orqanlarında tətbiqi» mövzusunda seminar məşğələ keçirilmiş, tədbirə İdarənin Birinci instansiya məhkəmələrində dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin bütün prokurorları, həmçinin Azərbaycan Respublikası Hərbi Prokurorluğunun və Bakı şəhər prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbələrinin rəhbərliyi dəvət olunmuş, amnistiya aktı və qeyd olunan əmr elan olunmuş, Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarənin rəisi tərəfindən «Amnistiya aktının icrasının prokurorluq orqanlarında təşkili» mövzusunda çıxış edilərək idarə və şöbə prokurorlarının amnistiya aktının icrası ilə əlaqədar görməli olduğu işlər, üzərilərinə düşən vəzifələr diqqətlərinə çatdırılmışdır.

Həmçinin, Qərar və Baş Prokurorluq üzrə «Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli Qərarının icrası ilə əlaqədar prokurorluq orqanlarının vəzifələri barədə» 8 may 2013-cü il tarixli əmr kitabça şəklində dərc edilərək dövlət ittihamçılarına təqdim edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsi tərəfindən «Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli Qərarının tətbiqinin 4 aylıq müddəti başa çatdığından, onun tətbiqi nəticələri ümumiləşdirilmişdir.

Ümumiləşdirmə aparılarkən müəyyən olunmuşdur ki, Qərarın qüvvəyə mindiyi 8 may 2013-cü il tarixdən 9 sentyabr 2013-cü il tarixədək 4 ay müddətində ümumilikdə 10040 məhkum barəsində amnistiya aktı tətbiq olunmuş, onlardan 9594 nəfəri (95,6%) kişi, 446 nəfəri (4,4%) qadın, o cümlədən 68 nəfəri (0,7%) yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuşdur.

Barəsində amnistiya aktı tətbiq olunmuş şəxslərdən 4311 nəfər (42,9%) böyük ictimai təhlükə törətməyən, 5346 nəfər (53,3%) az ağır, 363 nəfər (3,6%) ağır, 20 nəfər (0,2%) xüsusilə ağır cinayətlər törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Kisi; 9594; 96%

Qadın; 446; 4%

Beləliklə, barəsində amnistiya tətbiq edilmiş şəxslərdən böyük əksəriyyəti – 96,2 faizi (9657 şəxs) böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır cinayətləri törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

H ə m ç i n i n , müəyyən edilmişdir ki, barələrində Qərarın 1.7 və 4.2-ci bəndləri üzrə amnistiya aktı tətbiq edilmiş ümumilikdə 2447 məhkum cəmi 1929828 manat cəriməni ödəməkdən azad olunmuşdur. Onlardan 2312 kişi məhkum 1870205

manat, 135 qadın məhkum 59623 manat, o cümlədən 53 nəfər yetkinlik yaşına çatmayan məhkum 22870 manat məbləğində cəriməni ödəməkdən azad edilmişlər.

Qərarın 15-ci maddəsində göstərilən orqanlar tərəfindən amnistiya aktının tətbiqi nəticələri ümumiləşdirilərkən müəyyən edilmişdir ki, həmin Qərarın 1.1-ci bəndi (müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının Qərar qüvvəyə mindiyi günədək çəkilməmiş hissəsi bir ildən artıq olmayan məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkən şəxslər) 1484 məhkum barəsində tətbiq edilmişdir. Onlardan 1456 nəfəri kişi, 28 nəfəri qadın olmuşdur. Həmin şəxslərdən 139 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 977 nəfər az ağır, 348 nəfər ağır, 20 nəfər xüsusilə ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilərək cəza çəkən şəxslər olmuşdur.

Qərarın 1.2-ci bəndi (intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama cəzasının Qərar qüvvəyə mindiyi günədək çəkilməmiş hissəsi bir ildən artıq olmayan şəxslər) 80 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan hamısı kişi olmuş, həmin şəxslərdən 78 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 2 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilərək cəza çəkən şəxslər olmuşdur.

Qərarın 1.3-cü bəndi (hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma növündə cəza çəkən şəxslər) tətbiq edilmişdir.

Qərarın 1.4-cü bəndi (islah işləri növündə cəza çəkən şəxslər) 4332 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 4095 nəfəri kişi, 237 nəfəri qadın, o cümlədən 10 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuşdur. Həmin şəxslərdən 2720 nəfəri böyük ictimai təhlükə törətməyən, 1608 nəfəri az ağır, 4 nəfəri ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 1.5-ci bəndi (ictimai işlər növündə cəza çəkən şəxslər) 58 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 53 nəfəri kişi, 5 nəfəri qadın, o cümlədən 1 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuşdur. Həmin şəxslərdən 46 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 12 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 1.6-cı bəndi (əsas cəza kimi müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər) 16 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 14 nəfəri kişi, 2 nəfəri qadın olmuş, həmin şəxslərdən hamısı az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 1.7-ci bəndi (əsas cəza kimi iki min manatdan artıq olmayan miqdarda cərimə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər) 2361 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 2227 nəfəri kişi, 134 nəfəri qadın, o cümlədən 53 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuş, həmin şəxslərdən 1061 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 1289 nəfər az ağır, 11 nəfər ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 1.7-ci bəndinin tətbiqi nəticəsində 2361 məhkum cəmi 1546718 manat cəriməni ödəməkdən azad olunmuşdur. Onlardan 2227 kişi məhkum 1489335 manat, 134 qadın məhkum 57383 manat, o cümlədən 53 nəfər yetkinlik yaşına çatmayan məhkum 22870 manat məbləğində cəriməni ödəməkdən azad edilmişlər.

Qərarın 1.8-ci bəndi (azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaya şərti məhkum edilmiş və ya bu növ cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmiş, yaxud bu növ cəzasının çəkilməsi Cinayət Məcəlləsinin 79-cu maddəsinə müvafiq olaraq təxirə salınmış şəxslər) 61 məhkum barəsində tətbiq edilmişdir.

İCTİMAİYYƏTƏ HESABAT

mış, onlardan 60 nəfəri kişi, 1 nəfəri qadın olmuş, həmin şəxslərdən 54 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 7 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Beləliklə, Qərarın 1-ci bəndi ümumilikdə 8392 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 7985 nəfəri kişi, 407 nəfəri qadın, o cümlədən 64 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuş, həmin şəxslərdən 4098 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 3911 nəfər az ağır, 363 nəfər ağır, 20 nəfər xüsusilə ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 1-ci bəndinin tətbiqinə dair cədvəl

Amnistiyanın bəndi	Amnistiya tətbiq olunmuş məhkumların ümumi sayı	kişilər	Qadınlar	o cümlədən yetkinlik yaşına çatmayan	B. i. t. t cinayət	Az ağır cinayət	Ağır cinayət	Xüsusilə ağır cinayət
1.1	1484	1456	28	-	139	977	348	20
1.2	80	80	-	-	78	2	-	-
1.3	-	-	-	-	-	-	-	-
1.4	4332	4095	237	10	2720	1608	4	-
1.5	58	53	5	1	46	12	-	-
1.6	16	14	2	-	-	16	-	-
1.7	2361	2227	134	53	1061	1289	11	-
<i>o cümlədən cərimənin məbləği</i>	<i>1546718</i>	<i>1489335</i>	<i>57383</i>	<i>22870</i>	<i>388572</i>	<i>1153346</i>	<i>4800</i>	-
1.8	61	60	1	-	54	7	-	-
1-ci bənd üzrə cəmi	8392	7985	407	64	4098	3911	363	20

Qərarın 2.1-2.14-ci bəndləri ümumilikdə 441 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 431 nəfəri kişi, 10 nəfəri qadın, o cümlədən 1 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuş, həmin şəxslərdən 20 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 421 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 2.8-ci (Azərbaycan Respublikasının, habelə keçmiş SSRİ-nin orden və medalları ilə təltif olunmuş şəxslər), 2.13-cü (1990-cı il 20 Yanvar faciəsində əlil olmuş şəxslər və ya şəhid olmuş şəxslərin yaxın qohumları) və 2.14-cü (Xocalı soyqırımında əlil olmuş şəxslər və ya şəhid olmuş şəxslərin yaxın qohumları) bəndləri tətbiq olunmamışdır.

Qərarın 2-ci bəndinin tətbiqinə dair cədvəl

Amnistiyanın bəndi	Amnistiya tətbiq olunmuş məhkumların ümumi sayı	kişilər	qadınlar	o cümlədən yetkinlik yaşına çatmayan	B. i. t. t cinayət	Az ağır cinayət	Ağır cinayət	Xüsusilə ağır cinayət
2.1	10	-	10	-	-	10	-	-
2.2	1	1	-	1	-	1	-	-
2.3	16	16	-	-	1	15	-	-
2.4	40	40	-	-	-	40	-	-
2.5	325	325	-	-	17	308	-	-
2.6	11	11	-	-	1	10	-	-
2.7	14	14	-	-	-	14	-	-
2.8	-	-	-	-	-	-	-	-
2.9	1	1	-	-	-	1	-	-
2.10	8	8	-	-	1	7	-	-
2.11	14	14	-	-	-	14	-	-
2.12	1	1	-	-	-	1	-	-
2.13	-	-	-	-	-	-	-	-
2.14	-	-	-	-	-	-	-	-
2-ci bənd üzrə cəmi	441	431	10	1	20	421	-	-

Qərarın 3-cü bəndi tətbiq edilmiş məhkumlardan 342 nəfəri cəzalarının altı aydan artıq olmayan çəkilməmiş hissəsindən azad olunmuş, onlardan hamısı kişi olmuş, həmin şəxslərdən 44 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 298 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 3-cü bəndi tətbiq edilmiş məhkumlardan 566 nəfərin çəkilməmiş cəzası altı ay azaldılmış, onlardan 565 nəfəri kişi, 1 nəfəri qadın olmuş, həmin şəxslərdən 31 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 535 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Beləliklə, Qərarın 3-cü bəndi ümumilikdə 908 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 907 nəfəri kişi, 1 nəfəri qadın olmuş, həmin şəxslərdən 75 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 833 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 3-cü bəndinin tətbiqinə dair cədvəl

Amnistiyanın bəndi	Amnistiya tətbiq olunmuş məhkumların ümumi sayı	kişilər	qadınlar	o cümlədən yetkinlik yaşına çatmayan	B. i. t. t cinayət	Az ağır cinayət	Ağır cinayət	Xüsusilə ağır cinayət
3a (cəzadan azad olunub)	342	342	-	-	44	298	-	-
3b (cəzası 6 ay azaldılıb)	566	565	1	-	31	535	-	-
3-cü bənd üzrə cəmi	908	907	1	-	75	833	-	-

Qərarın 4.1-ci bəndi (intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama cəzasının bu Qərar qüvvəyə mindiyi günədək çəkilməmiş hissəsi bir ildən iki ilədək olan şəxslər) 2 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan hamısı kişi olmuş və hamısı böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 4.2-ci bəndi (əsas cəza kimi iki min manatdan artıq miqdarda cərimə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər) 86 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 85 nəfəri kişi, 1 nəfəri qadın olmuş, həmin şəxslərdən 79 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 7 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 4.2-ci bəndinin tətbiqi nəticəsində 86 məhkum cəmi 383110 manat cəriməni ödəməkdən azad olunmuşdur. Onlardan 85 kişi məhkum 380870 manat, 1 qadın məhkum 2240 manat məbləğində cəriməni ödəməkdən azad edilmişlər.

Qərarın 4.3-cü bəndi (azadlıqdan məhrum etmə cəzasına şərti məhkum edilmiş şəxslər) 77 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 68 nəfəri kişi, 9 nəfəri qadın, o cümlədən 3 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuş, həmin şəxslərdən 28 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 48 nəfər az ağır, 1 nəfər ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 4.4-cü bəndi (Cinayət Məcəlləsinin 79-cu maddəsinə müvafiq olaraq azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməsi təxirə salınmış şəxslər) 17 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 2 nəfəri kişi, 15 nəfəri qadın olmuş, həmin şəxslərdən 3 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 14 nəfər az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 4.5-ci bəndi (Qərar qüvvəyə mindiyi günədək qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə azadlıqdan məhrum etmə cəzasından şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmiş şəxslər) 118 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 115 nəfəri kişi, 3 nəfəri qadın olmuş, həmin şəxslərdən 6 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 111 nəfər az ağır, 1 nəfər ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 4-cü bəndi ümumilikdə 300 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 272 nəfəri kişi, 28 nəfəri qadın, o cümlədən 3 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuş, həmin şəxslərdən 118 nəfər böyük ictimai təhlükə törətməyən, 180 nəfər az ağır, 2 nəfər ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş şəxslər olmuşdur.

Qərarın 4-cü bəndinin tətbiqinə dair cədvəl

Amnistiyanın bəndi	Amnistiya tətbiq olunmuş məhkumların ümumi sayı	kişilər	qadınlar	o cümlədən yetkinlik yaşına çatmayan	B. i. t. t cinayət	Az ağır cinayət	Ağır cinayət	Xüsusilə ağır cinayət
4.1	2	2	-	-	2	-	-	-
4.2	86	85	1	-	79	7	-	-
<i>o cümlədən cərimənin məbləği</i>	<i>383110</i>	<i>380870</i>	<i>2240</i>	<i>-</i>	<i>359306</i>	<i>23804</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
4.3	77	68	9	3	28	48	1	-
4.4	17	2	15	-	3	14	-	-
4.5	118	115	3	-	6	111	1	-
4-cü bənd üzrə cəmi	300	272	28	3	118	180	2	-

30 şəxs qərarın 2 bəndi ilə cəzadan azad olunmuş, onlardan 18 şəxs barəsində 1.4 və 1.7-ci, 1 şəxs barəsində 1.5 və 1.7-ci, 4 şəxs barəsində 1.4 və 1.6-cı, 3 şəxs barəsində 1.6 və 1.7-ci, 1 şəxs barəsində 2.4 və 2.5-ci, 1 şəxs barəsində 2.4 və 2.7-ci, 2 şəxs barəsində 2.5 və 2.11-ci bəndlər tətbiq olunmuşdur.

Məhkəmələr tərəfindən 58 müraciət üzrə amnistiya aktının tətbiq olunmaması barədə qərar qəbul edilmiş, Qərarın 15.1-15.3-cü bəndlərində nəzərdə tutulmuş orqanlar tərəfindən təqdim olunmuş amnistiyanın tətbiqinə dair 8 qərar üzrə amnistiyanın tətbiq edilməsinə razılıq verilməsindən imtina edilmişdir.

Göstərilənlərlə yanaşı, prokurorluğun amnistiya aktının tətbiqi prosesində iştirakı maddi və prosesual hüquq normalarının pozulması ilə müşayiət olunan məhkəmə səhvlərinin aradan qaldırılmasında mühüm vasitə olmuş, amnistiya barədə Qərarın tətbiqi ilə əlaqədar məhkəmələr tərəfindən qəbul edilmiş qərarlardan 6-sı Baş prokurorun müavini, 1-i isə şöbə prokuroru tərəfindən olmaqla 7 apellyasiya protesti verilmişdir. Həmin protestlərdən 4-ü baxılaraq təmin edilmiş, 3 apellyasiya protestinə isə hazırkı vaxta kimi baxılmamışdır. Protestlərə baxılması nəticəsində barəsində amnistiyanın tətbiqindən imtina edilmiş az ağır cinayət törətməyə görə məhkum olunan 1 kişi məhkum Qərarın 4.3-cü bəndinə əsasən cəzadan azad olunmuş, barələrində Qərarın 4.3-cü bəndi tətbiq olunmuş az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş 1 kişi məhkum və ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş 1 kişi məhkum, habelə barəsində Qərarın 4.5-ci bəndi tətbiq olunmuş ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş 1 kişi məhkuma amnistiyanın tətbiq edilməsinə dair məhkəmə qərarları ləğv edilərək amnistiyanın tətbiqindən imtina olunmuşdur. Həmçinin, amnistiyanın tətbiq edilməsindən imtina olunması barədə 1 məhkəmə qərarı apellyasiya şikayətinə əsasən ləğv edilmiş və az ağır cinayət törətməyə görə məhkum edilmiş 1 kişi məhkum barəsində Qərarın 3-cü bəndi tətbiq olunmaqla cəzadan azad edilmişdir.

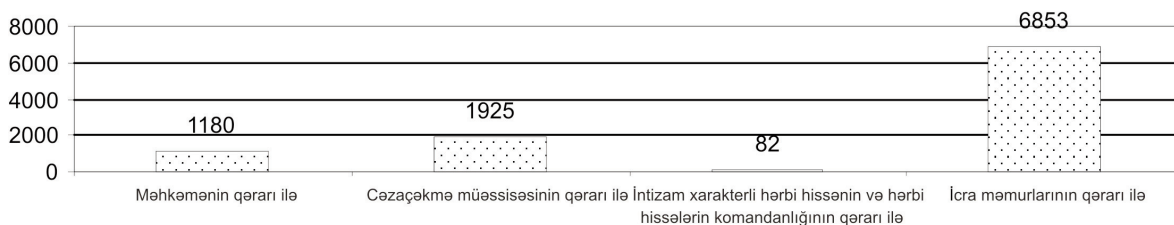
Məsələn, Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 12 yanvar 2012-ci il tarixli hökmünə əsasən Cinayət Məcəlləsinin 181.2.1, 181.2.5-ci maddələri ilə təqsirli bilinib, əmlakı müsadirə olunmamaqla 3 il 11 ay 21 gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş və barəsində həmin Məcəllənin 70-ci maddəsi tətbiq edilməklə 3 il 6 ay sınaq müddəti müəyyən olunmaqla təyin olunmuş cəzası şərti hesab edilmiş cinayət törədərkən yetkinlik yaşına çatmamış məhkum Mustafalı Cahid Məzahir oğlunun barəsində Qərarın 4.3-cü bəndinin tətbiq edilməsi məsələsinə baxılması üçün Xocalı rayon İcra qrupu tərəfindən təqdimatla Xocalı rayon məhkəməsinə müraciət edilmiş, məhkəmənin 3 iyun 2013-cü il tarixli qərarı ilə təqdimat təmin edilərək, C.Mustafalı cəzadan azad edilmiş, məhkəmə qərar qəbul edərkən amnistiyanın tətbiq edilməsi haqqında Qərarın 6.1-ci bəndinə əsasən ağır cinayətə görə məhkum edilmiş şəxslərə həmin Qərarın 4-cü bəndinin tətbiqinin istisna olunduğunu nəzərə almamışdır. Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorunun müavini tərəfindən həmin qərardan 15 iyun 2013-cü il tarixdə apellyasiya protesti verilmiş, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin 25 iyul 2013-cü il tarixli qərarı ilə protest təmin edilərək qərar ləğv olunmuş, C.Mustafalının barəsində Qərarın 4.3-cü bəndinin tətbiq edilməsindən imtina edilərək təqdimat təmin olunmamışdır.

Bakı şəhəri Nizami rayon məhkəməsinin 20 noyabr 2012-ci il tarixli hökmünə əsasən Cinayət Məcəlləsinin 263.1-1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib, 1 il müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə 1 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş və həmin

Məcəllənin 70.1-ci maddəsinə əsasən azadlıqdan məhrum etmə cəzası 1 il sınaq müddəti ilə şərti tətbiq edilmiş məhkum Şirinov Məhəmməd Arif oğlunun barəsində Qərarın 1.8-ci bəndinin tətbiq edilməsi məsələsinə baxılması üçün Bakı şəhəri Nizami rayon İcra şöbəsi tərəfindən təqdimatla Nizami rayon məhkəməsinə müraciət edilmiş, məhkəmənin 3 iyun 2013-cü il tarixli qərarı ilə təqdimat təmin edilməmiş, Qərarın 1.8-ci bəndinin azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaya şərti məhkum edilmiş şəxslərə şamil olunması, M.Şirinovun isə belə cəzaya deyil, azadlıqdan məhrum etmə cəzasına şərti məhkum edilməsi əsas gətirilərək onun barəsində həmin bəndlə amnistiya tətbiq olunmamışdır. Lakin məhkəmə tərəfindən M.Şirinova münasibətdə həmin Qərarın 4.3-cü bəndinin tətbiqinin mümkünlüyünə qiymət verilməmişdir. Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorunun müavini tərəfindən həmin qərardan 22 iyun 2013-cü il tarixdə apellyasiya protesti verilmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 1 avqust 2013-cü il tarixli qərarı ilə protest təmin edilərək qərar ləğv olunmuş və M.Şirinovun barəsində Qərarın 4.3-cü bəndi üzrə amnistiya tətbiq edilmişdir.

Ümumiləşdirmə aparılarkən, amnistiyanın tətbiq edilməsi barədə Qərarın icrasının nəticələri amnistiyayı tətbiq etmiş orqanlar, cəzalar, amnistiyanın tətbiqində iştirak etmiş Baş Prokurorluğun müvafiq şöbələri və amnistiyanın tətbiq edildiyi aylar üzrə, habelə əvvəlki amnistiya aktları ilə müqayisəli təhlil edilmişdir.

Müəyyən edilmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən ləğv olunmuş qərarlar nəzərə alınmaqla, məhkəmələr tərəfindən (Qərarın 1.8, 3, 4.3-4.5-ci bəndləri ilə) 1180 məhkum (11,7%), cəzaçəkmə müəssisələrinin qərarları əsasında (Qərarın 1.1 və 2-ci bəndləri ilə) 1925 məhkum (19,2%), intizam xarakterli hərbi hissənin və hərbi hissələrin komandanlığının qərarı əsasında (Qərarın 1.2, 1.3 və 4.1-ci bəndləri ilə) 82 məhkum (0,8%), icra məmurlarının qərarları əsasında (Qərarın 1.4-1.7 və 4.2-ci bəndləri ilə) 6853 məhkum (68,3%) barəsində amnistiya aktı tətbiq olunmuşdur.

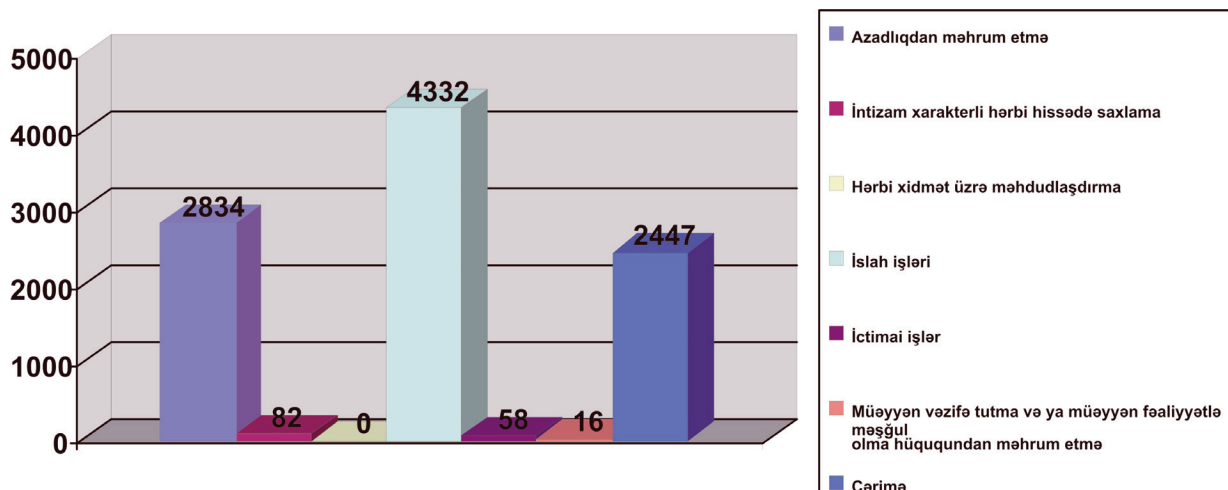
Qərarın 16-cı bəndinə əsasən, cəzaçəkmə müəssisələri, intizam xarakterli hərbi hissənin və hərbi hissələrin komandanlığı, habelə icra məmurları amnistiya tətbiq edərkən, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş qaydalara riayət etməklə, qərarları müvafiq prokurorlarla razılaşdırmış, Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarə ilə (şöbələrlə) razılaşdırılmaqla yuxarıda sadalanan orqanların qərarları ilə amnistiya aktı 8860 məhkum barəsində tətbiq edilmişdir. Onlardan 8443 nəfəri kişi, 417 nəfəri qadın, o cümlədən 65 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuşdur. Həmçinin, Qərarın 20-ci bəndinə əsasən məhkəmələr tərəfindən müraciətlərə baxılarkən, Cinayət-Prosessual Məcəllədə hökm və ya məhkəmənin digər yekun qərarlarının icrası qaydasında icraat üçün nəzərdə tutulmuş tələblərə riayət edilmiş və məhkəmə iclasında prokurorun iştirakı təmin olunmuşdur. Apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən ləğv olunmuş qərarlar nəzərə alınmaqla, məhkəmələr tərəfindən amnistiya aktı 1180 məhkum barəsində tətbiq edilmiş, onlardan 1151 nəfəri kişi, 29 nəfəri qadın, o cümlədən 3 nəfəri yetkinlik yaşına çatmayan şəxs olmuşdur.

	Ümumi sayı	Kişilər	Qadınlar	O cümlədən, yetkinlik yaşına çatmayanlar
Respublika üzrə amnistiya tətbiq olunmuşdur	10040	9594	446	68
Məhkəmələr tərəfindən tətbiq olunmuşdur	1180	1151	29	3
Qərarın 15.1-15.3-cü bəndlərində göstərilən orqanların qərarı ilə tətbiq olunmuşdur	8860	8443	417	65

Ümumiləşdirmə zamanı, həmçinin müəyyən edilmişdir ki, amnistiya barədə Qərar azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkən 2268 şəxs (Qərarın 1.1, 2-ci bəndləri, 3-cü bəndin cəzadan azad etməyə dair hissəsi), intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama cəzasına məhkum edilmiş 82 şəxs (Qərarın 1.2 və 4.1-ci bəndləri üzrə), islah işləri cəzasına məhkum edilmiş 4332 şəxs (Qərarın 1.4-cü bəndi üzrə), ictimai işlər cəzasına məhkum edilmiş 58 şəxs (Qərarın 1.5-cü bəndi üzrə), əsas cəza kimi müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş 16 şəxs (Qərarın 1.6-cı bəndi üzrə), əsas cəza kimi cərimə cəzasına məhkum edilmiş 2447 şəxs (Qərarın 1.7 və 4.2-ci bəndləri üzrə), azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaya şərti məhkum edilmiş və ya bu növ cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmiş, yaxud bu növ cəzasının çəkilməsi Cinayət Məcəlləsinin 79-cu maddəsinə müvafiq olaraq təxirə salınmış 61 şəxs (Qərarın 1.8-ci bəndi üzrə), azadlıqdan məhrum etmə cəzasına şərti məhkum edilmiş, Cinayət Məcəlləsinin 79-cu maddəsinə müvafiq olaraq azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməsi təxirə salınmış, habelə bu Qərar qüvvəyə mindiyi günədək qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə azadlıqdan məhrum etmə cəzasından şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmiş 210 şəxs (Qərarın 4.3, 4.4 və 4.5-ci bəndləri üzrə) barəsində tətbiq edilərək, həmin məhkumlar cəzadan azad edilmiş, 3 ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş 566 şəxsin (Qərarın 3-cü bəndinin çəkilməmiş cəzanın azaldılmasına dair hissəsi) cəzası altı ay azaldılmışdır. Amnistiya aktına əsasən hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma (Qərarın 1.3-cü bəndi) növündə cəzadan azad etmə halı olmamışdır.

Cəzalar	Qərarın müvafiq bəndi	Qərarın tətbiq edildiyi məhkumların sayı
Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər	1.1, 2, 3 -cü bəndin cəzadan azad etməyə aid hissəsi	2268
İntizam xarakterli hərbi hissədə saxlama cəzasına məhkum edilmiş şəxslər	1.2, 4.1-ci bəndlər	82
Hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma cəzasına məhkum edilmiş şəxslər	1.3	0
İslah işləri cəzasına məhkum edilmiş şəxslər	1.4	4332
İctimai işlər cəzasına məhkum edilmiş şəxslər	1.5	58
Əsas cəza kimi müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər	1.6	16
Əsas cəza kimi cərimə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər	1.7, 4.2	2447
Azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəzaya şərti məhkum edilmiş və ya bu növ cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmiş, yaxud bu növ cəzasının çəkilməsi CM-in 79-cu maddəsinə müvafiq olaraq təxirə salınmış şəxslər	1.8	61
Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına şərti məhkum edilmiş, CM-in 79-cu maddəsinə müvafiq olaraq azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməsi təxirə salınmış, habelə bu Qərar qüvvəyə mindiyi günədək qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə azadlıqdan məhrum etmə cəzasından şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmiş şəxslər	4.3, 4.4, 4.5	210
3 ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş və cəzasının çəkilməmiş hissəsi altı aydan artıq olan şəxslər	3-cü bəndin çəkilməmiş cəzanın azaldılmasına aid hissəsi	566
Cəmi	Bütün bəndlər üzrə	10040

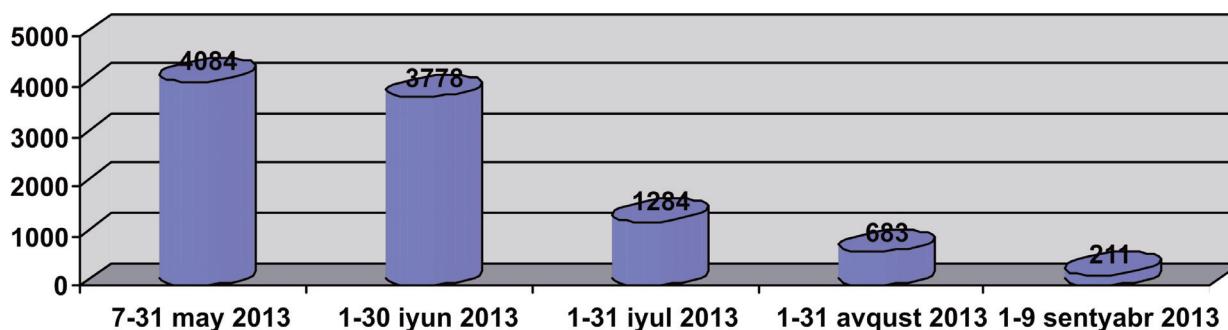
Qərarın cəzalar üzrə (1.8, 4.3-4.5-ci bəndlərdə göstərilənlər istisna olunmaqla, yəni «real cəzalar» üzrə) tətbiqi aşağıdakı kimi olmuşdur.

Bundan başqa, müəyyən edilmişdir ki, Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarənin Birinci instansiya məhkəmələrində dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokurorlarının iştirakı ilə 6569 nəfər (65,4%), Bakı şəhər prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokurorlarının iştirakı ilə 3297 nəfər (32,8%), Azərbaycan Respublikası Hərbi Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokurorlarının iştirakı ilə 137 nəfər (1,4%), Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokurorlarının iştirakı ilə 38 nəfər (0,4%) məhkum barəsində amnistiya aktı tətbiq edilmiş, Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokurorlarının iştirakı ilə amnistiya aktının tətbiqi halı olmamışdır. Verilmiş apellyasiya protestləri və bir apellyasiya şikayəti əsasında apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin qərarları ilə Bakı şəhərinin rayon məhkəmələri tərəfindən qəbul edilmiş amnistiyanın tətbiq edilməsindən imtina olunması barədə 2 qərar ləğv edilərək amnistiya tətbiq olunmuş, respublikanın digər rayon məhkəmələrində qəbul edilmiş amnistiyanın tətbiq edilməsinə dair 3 qərar isə əsassız olduğuna görə ləğv edilərək amnistiyanın tətbiq edilməsindən imtina olunmuşdur.

Ümumiləşdirmə aparılarkən amnistiyanın tətbiq edildiyi aylar üzrə təhlil aparılmış və müəyyən edilmişdir ki, 2013-cü ilin may ayı ərzində 4084 nəfər (40,7%), iyun ayı ərzində 3778 nəfər (37,6%), iyul ayı ərzində 1284 nəfər (12,8%), avqust ayı ərzində 683 nəfər (6,8%), sentyabr ayı ərzində isə 211 nəfər (2,1%) məhkum barəsində amnistiya aktı tətbiq edilmişdir.

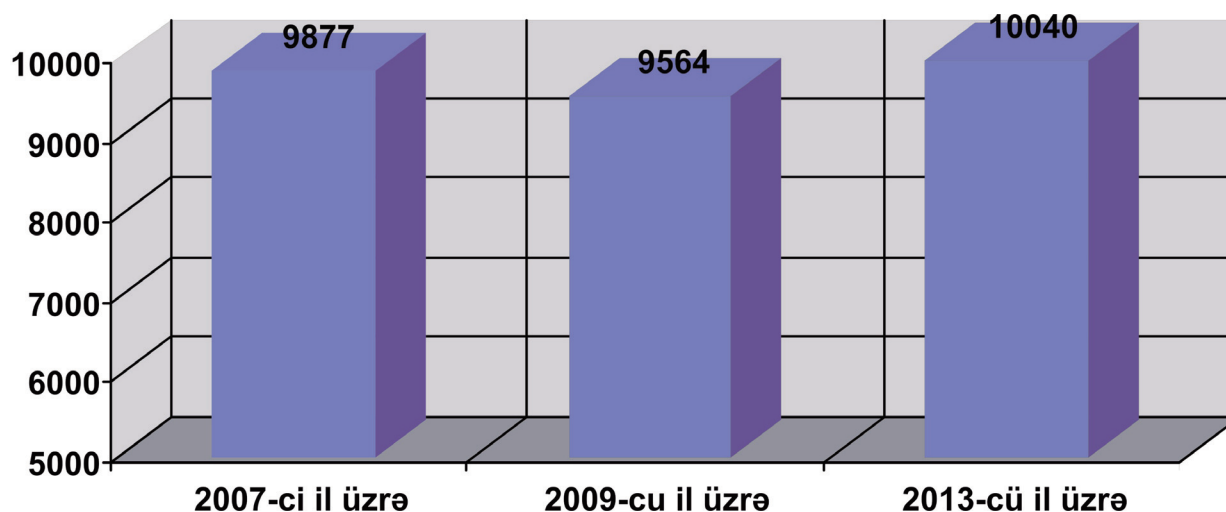
Qərarın tətbiqinin aylar üzrə təhlilinə dair cədvəl

Beləliklə, 7862 şəxs (78,3%) barəsində amnistiya Qərarın icra müddətinin ilk 1 ay 20 günü (8 may-30 iyun 2013-cü il) ərzində tətbiq olunmuşdur.

Həmçinin, keçən illər ərzində qəbul edilmiş son iki amnistiya aktı ilə müqayisəli təhlil aparılmış və müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin və idarənin müvafiq şöbələrinin prokurorlarının iştirakı ilə «Azərbaycan xalqının ümummillî lideri Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr olunmuş amnistiya haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 8 may 2007-ci il tarixli Qərarının icrası nəticəsində 9877 məhkum, «Novruz bayramı münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 17 mart 2009-cu il tarixli Qərarının icrası nəticəsində 9564 məhkum, «Azərbaycan xalqının ümummillî lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli Qərarının icrası nəticəsində isə 10040 məhkum barəsində amnistiya aktı tətbiq olunmuşdur.

2007, 2009 və 2013-cü illərdə tətbiq edilmiş amnistiya aktları üzrə təhlil

Amnistiyanın tətbiqi barədə cəzaçəkmə müəssisələrinin, intizam xarakterli hərbi hissələrin, hərbi hissə komandanlığının və icra məmurlarının qərarlarına razılıq verilməsi ilə yanaşı dövlət ittihamçıları, barələrində amnistiya tətbiq edilən şəxslərə amnistiya aktının humanist mahiyyətini çatdırmaqla gələcəkdə qanuna zidd hərəkətlərin yolverilməzliyi barədə onlarla fərdi söhbətlər aparmış, Baş Prokurorluğun struktur qurumlarının rəhbərləri və tabe prokurorlar amnistiya aktına əsasən cəzadan azad edilmiş məhkumların sosial adaptasiyası məqsədi ilə «Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununda nəzərdə tutulmuş tədbirləri həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarına səlahiyyətləri daxilində köməklik etmişlər.

«Azərbaycan xalqının ümummillî lideri Heydər Əliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə amnistiya elan edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 7 may 2013-cü il tarixli Qərarının icrası uğurla başa çatdırılmışdır. Həmin Qərarın vaxtında və düzgün icrası bütün aidiyyəti orqanlar, o cümlədən prokurorluq orqanları tərəfindən xüsusi diqqətdə saxlanılaraq vaxtında zəruri tədbirlər görülmüş, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması kimi yüksək dəyərlərə, humanizm və mərhəmət ənənələrinə əsaslanan amnistiya aktının tətbiqi zamanı prokurorluq orqanlarının üzərinə düşən vəzifələr ardıcıl və sistemli şəkildə icra edilmişdir. Amnistiya aktının tətbiqi cəzadan azad olunmuş məhkumların islah olunmalarına müsbət təsir göstərəcəyinə inam yaratmaqla cəmiyyətdə böyük rəğbətlə qarşılanmış, Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsinin etibarlı təminatına və demokratikləşməyə xidmət etmişdir.

Baş Prokurorluğun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsi

İxtisasartırma kursu təşkil edilmişdir

İyulun 1-dən 6-dək Baş Prokurorluğunun Elm-Tədris Mərkəzində «İmtahan» informasiya sisteminin məlumat bazası əsasında keçirilmiş avtomatlaşdırılmış elektron test imtahanı nəticələri üzrə müvəffəqiyyət həddini may ayının sonu və iyun ayının birinci yarısında keçirilmiş imtahan zamanı aşmamış prokurorluq işçiləri üçün ixtisasartırma kursu təşkil edilmişdir.

Mərkəzin əməkdaşları tərəfindən dinləyicilər üçün Cinayət-Prosessual, Cinayət, İnzibati Xətalər, Vergi, Mülki, Mülki-Prosessual məəcəllələri, prokurorluğun statusunu müəyyən edən, fəaliyyətini tənzimləyən qanun, əmr, təlimat, əsasnamə və qaydalar, eləcə də Ali Məhkəmənin Plenum qərarları, beynəlxalq konvensiyalar və testlərin hazırlanması zamanı mənəbə kimi istifadə edilmiş digər normativ hüquqi aktlarla əhatə olunan mövzular üzrə mühazirələr oxunmuş, seminarlar keçirilmiş, informasiya texnologiyalarının və müasir tədris vasitələrinin imkanlarından istifadə etməklə dinləyicilər tərəfindən ilk imtahanda səhv cavablandırılmış testlərin bir qismi təhlil edilmiş, düz və səhv

cavabların dəyərləndirilməsinin hüquqi və məntiqi əsasları ətrafla izah olunmuşdur.

İyulun 8, 9 və 10-da kursun yekunu üzrə imtahanın nəticələri tədbirin səmərəli keçdiyini təsdiqləmişdir. Belə ki, dinləyicilərin böyük əksəriyyəti uğur həddini asanlıqla aşmışlar.

İyul ayının 12-də isə, Mərkəzdə yuxarıda qeyd edilən ilkin imtahanlarda üzrlü səbəblərə görə iştirak edə bilməmiş prokurorluq işçiləri üçün yenidən imtahan təşkil edilmiş və onun da nəticələri uğurlu olmuşdur.

***

«İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təqsirsizlik prezumpsiyası ilə bağlı presedent təcrübəsi» mövzusunda seminar keçirilmişdir

Avqustun 29–30-da Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzində «İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təqsirsizlik prezumpsiyası ilə bağlı presedent təcrübəsi» mövzusunda seminar keçirilmişdir.

Tədbirə Baş Prokurorluğun müvafiq idarə və tabe rayon (şəhər) prokurorluqlarının mətbuata məsul əməkdaşları çağırılmışlar.

Seminarla məruzə ilə Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının Hüquq-mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin İnsan hüquqlarının müdafiəsi məsələləri sektorunun müdiri Çingiz Əsgərov çıxış etmişdir.

Məruzədə rəsmi dövlət orqanlarının, onların təmsilçiləri tərəfindən cinayətkarlıqla mübarizənin

müxtəlif aspektlərinə dair məlumatların kütləvi informasiya vasitələrinə ötürülməsi zamanı cinayət təqibinə məruz qalan şəxslərin hüquqlarının, xüsusən də təqsirsizlik prezumpsiyası hüququnun təmin edilməsi üzrə İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsinin prinsipləri və onların milli məhkəmə-istintaq təcrübəsində nəzərə alınması metodikası barədə geniş bilgiler verilmiş, müxtəlif situasiyalarda təqsirsizlik prezumpsiyasının tələblərinə əməl olunması şərtlərinə dair nümunələr göstərilmiş, milli və beynəlxalq yanaşmaların özəllikləri ətrafında müzakirələr aparılmışdır. Sonda dinləyiciləri maraqlandıran suallara cavab verilmişdir.

Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzi

Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzində «Azərbaycan Respublikasının hüquq sisteminin inkişafında prokurorluq orqanlarının rolu» mövzusunda elmi-praktiki konfrans keçirilmişdir

Sentyabrın 26-da Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzində «Azərbaycan Respublikasının hüquq sisteminin inkişafında prokurorluq orqanlarının rolu» mövzusunda elmi-praktiki konfrans keçirildi.

Konfransın işində Baş Prokurorluğun məsul vəzifəli şəxsləri, Konstitusiya və Bakı Apellyasiya məhkəmələrinin hakim və aparat işçiləri, Daxili İşlər Nazirliyinin, Vəkillər Kollegiyasının nümayəndələri və digər şəxslər iştirak etdilər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Baş prokurorun birinci müavini Rüstəm Usubov Azərbaycan Prokurorluğunun tarixi barədə məlumat verərək, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə həyata keçirilmiş məhkəmə-hüquq islahatları nəticəsində prokurorluğun statusunun müasir demokratik cəmiyyətlər üçün sə-

mübarizə, məhkəmələrdə dövlət ittihamının müdafiəsi, kadrlarla iş sahələri üzrə uğurlu nəticələr verdiyini, prokurorluğun hüquq mühafizə orqanları və məhkəmələr ilə münasibətlərinin sağlam və işgüzar təməl üzərində qurulduğunu, bu münasibətlərin əldə edilmiş nailiyyətlərə əhəmiyyətli təsir göstərdiyini, prokurorluğa hərtərəfli qayğı və diqqət yetirildiyini, prokurorluğun fəaliyyətinin və cəmiyyətdə rolunun yüksək qiymətləndirildiyini bildirdi.

Elm-Tədris Mərkəzinin rəisi Nazir Bayramov çıxışını prokurorluğun statusunun və fəaliyyətinin nəzəri əsaslarına və özəlliklərinə, cəmiyyətdə və dövlət mexanizmində roluna, funksiyalarına, onların inkişaf perspektivlərinə həsr etdi. O, vurğuladı ki, prokurorluğun uğurları ölkədə gedən ümumi pozitiv proseslərdən qaynaqlansa da, onların həcmi əhəmiyyətli dərəcədə prokurorluq daxilində aparılmış islahat xarakterli dəyişiklərlə bağlı olub. Prokurorluğun strukturunun optimallaşdırılması, nor-

mativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, bir çox hallarda isə, yenidən yaradılması, kadr siyasəti və sair bu kimi addımlar onun dövlət mexanizminin vacib bir elementi kimi ənənəvi rolunu, cəmiyyətin etimadını və nüfuzunu saxlamağa imkan verib. Prokurorluq müasir Azərbaycan dövlətinin möhkəmləndirilməsində, onun qarşısında duran cari və strateji məsələlərin həllində ölkə rəhbərliyinin yaxın kömək-

ciyyəvi prokurorluq modelinə uyğun formalaşdırıldığını, onun tövsiyələrinə, xüsusən də 2000-ci ilin aprel ayının 26-da prokurorluğun rəhbər işçiləri ilə görüşü zamanı proqram xarakterli çıxışında verdiyi göstərişlərə əsasən prokurorluqda geniş islahatlar həyata keçirildiyini, islahat tədbirlərinin bütün fəaliyyət istiqamətləri, xüsusən də korrupsiyaya qarşı

çisi olmuş və bundan sonra da olacaqdır. Konstitusiya Məhkəməsi, Məhkəmə qərarlarının icrasına nəzarət sektorunun müdiri İntiqam Eyvazov Konstitusiya Məhkəməsi ilə Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu arasında yaranmış səmərəli əlaqələr barədə geniş məlumat verərək, bu əlaqələrin cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyinin, eləcə də məhkəmə-istintaq təcrübəsinin təkmilləşdirilməsinə böyük təsir göstərdiyini vurğulada.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Sahibxan Mirzəyev çıxışında prokurorluğun dövlət mexanizminin mühüm elementi olduğunu əsaslandıraraq, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi kimi əhəmiyyətli bir dövlət funksiyasının yerinə yetirilməsində, hüquq sisteminin, hüquq mədəniyyətinin inkişafında yüksək səmərə ilə iştirak etdiyini qeyd etdi.

Daxili İşlər Nazirliyinin təmsil edən Vüqar Tağıyev, Vəkillər Kollegiyasının üzvü Elmar Kərimov, Qusar rayon prokuroru Zahid Vəliyev, Salyan rayon

prokuroru Firdovsi Nemətli, Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin şöbə rəisi Rövşən Əliyev və digər nətiqlər insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsində prokurorluğun rolu, korrupsiyaya qarşı mübarizənin inkişaf perspektivləri, rayon prokurorluqlarında işin, o cümlədən vətəndaşların qəbulu və müraciətlərə baxılması işinin təşkil məsələləri ətrafında çıxış etdilər.

Mövzular ətrafında müzakirələr zamanı aktual problemlərə dair geniş fikir mübadiləsi aparıldı. Rüstəm Usubov konfransa yekun vuraraq, onun səmərəli keçməklə canlı müzakirələrlə müşayiət edildiyini, iştirakçılar tərəfindən məhkəmə-istintaq təcrübəsinin və qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi üçün konkret maraqlı təkliflər səsləndirildiyini, prokurorluğun müasirləşdirilməsi üçün onun fəaliyyətinin hüquqi və metodoloji əsaslarının, təcrübənin daimi təkmilləşdirilməsinin vacib olduğunu qeyd edərək, tədbirin bu istiqamətdə atılan addımlardan biri olacağını bildirdi.

Baş prokurorun birinci müavini, II dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri Rüstəm Usubovun çıxışının tezisləri

Hörmətli həmkarlar!
Xanımlar və cənablar! Sizləri salamlayıram.

Bu gün konfransımız prokurorluq üçün əlamətdar olan bir vaxtda, Azərbaycan Respublikası prokurorluğunun yaranmasının 95 illiyinin qeyd ediləcəyi ərəfəyə təsadüf etməklə, çox mühüm və əhəmiyyətli bir məsələyə – «Azərbaycan Respublikasının hüquq sisteminin inkişafında prokurorluq orqanlarının rolu»na həsr olunur.

Ölkəmizin hüquq sistemində xüsusi yeri və mövqeyi olan prokurorluq orqanlarının yaranması da cümhuriyyət tariximizin şərəfli səhifələrindəndir. 01 oktyabr 1918-ci ildə Bakı Dairə Məhkəməsinin tərkibində yaradılmaqla əsası qoyulan, mürəkkəb, amma şərəfli inkişaf yolu keçən, dövlətçiliyin möhkəmləndirilməsində, qanunçuluğun təmin edilməsində, cinayətkarlıqla mübarizədə mühüm rol oynayan Azərbaycan prokurorluğu vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsi işində öz xidmətlərini göstərmiş və hazırda da göstərməkdədir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin 1993-cü ilin iyun ayında Azərbaycanda siyasi hakimiyyətə xilasedici qayıdışı respublikamızın hüquq mühafizə orqanlarının, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun fəaliyyətində də əsaslı dönüş yaradılmasına səbəb olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının milli pro-

kurorluğunun sivil və demokratik məzmunlu bir qurum kimi tam yenidən formalaşması ölkəmizdə həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatlarının banisi kimi Heydər Əliyevin dövlətçilik siyasəti, onun gündəlik qaygısı və dəstəyi nəticəsində mümkün olmuşdur.

Prokurorluq orqanlarında aparılan hərtərəfli islahatların ilkin əsasını və qanunvericilik bazasını 12 noyabr 1995-ci il tarixdə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası təşkil etmişdir. Memarı müstəqil dövlətçiliyimizin yaradıcısı Heydər Əliyev olan Ali Qanunumuzda, ilk dəfə olaraq, ölkəmizin dövlət quruluşu sistemində prokurorluğun layiq olduğu yer müəyyənləşdirilmiş, məhkəmə hakimiyyəti sistemində daxil olan prokurorluq orqanlarının statusu, təşkili, fəaliyyət prinsipləri, səlahiyyət dairəsi və vəzifələri qanunvericilik qaydasında təsbit edilmişdir.

2002-ci il sentyabrın 19-da qüvvəyə minmiş «Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dəyişikliklər edilməsi haqqında» referendum aktına əsasən, prokurorluğa həm də qanunvericilik təşəbbüsü hüququ verilmişdir.

Baş Prokurorluq bu hüququ ictimai həyatın ayrı-ayrı sahələrinin hüquqi tənzimlənməsində mövcud olan çatışmazlıqlar haqqında Milli Məclisə məlumat-

lar verməklə, habelə müvafiq qanun layihələrini ali qanunverici orqana təqdim etməklə həyata keçirir.

Ötən dövr ərzində Prokurorluq bu hüququndan istifadə etməklə, mühüm qanunların qəbul edilməsinin təşəbbüsçüsü olmuşdur. Baş Prokurorluğun müraciətləri əsasında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi onlara qanuna rəsmi şərhlər vermişdir. Yəqin ki, çıxış edən yoldaşlar bu barədə Sizə ətraflı məlumat verəcəklər.

Hörmətli həmkarlar!

Xüsusi qeyd edilməlidir ki, Heydər Əliyev siyasi kursunu uğurla davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən də milli prokurorluq orqanlarına hərtərəfli qayğı və diqqət göstərilir.

Cənab İlham Əliyev tərəfindən Azərbaycan Prokurorluğunun yaradılmasının 90 illik yubileyi münasibəti ilə prokurorluq orqanlarının əməkdaşlarına göndərdiyi təbrikində göstərdi: Prokurorlar demokratik cəmiyyətdə prokurorluğa xas olan funksiyaları yerinə yetirərkən cəmiyyətimizin və dövlətimizin maraqlarının qorunmasında prinsiplilik və peşəkarlıq nümayiş etdirir, cinayətkarlıqla mübarizədə, qanunçuluğun təmin edilməsində, bütövlükdə hüquq sisteminin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayırlar. Prokurorluğun bu xidmətlərini və keçdiyi tarixi yolu nəzərə alaraq, ümummillə liderimiz Heydər Əliyev hər

il oktyabrın 1-ni Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu işçilərinin peşə bayramı günü elan etmişdir.»

Ölkə başçısının prokurorluğa qayğı və dəstəyini cənab Prezidentin 2008-ci il 27 sentyabr tarixli, 3065 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun fəaliyyətinin müasirləşdirilməsinə dair 2009–2011-ci illər üçün Dövlət Proqramı» bir daha təsdiq edilir.

Dövlət Proqramında Prokurorluğun fəaliyyətinin daha da yaxşılaşdırılması, prokurorluq işçilərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi üçün mühüm tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur. Elə həmin proqramın ilk bəndində «Hüquq sisteminin inkişafı prosesində prokurorluğun rolunun artırılması» üçün mütəmadi tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Dövlət səviyyəsində və ölkə başçısının dəstəyi ilə davam etdirilən müasir məzmunlu islahat tədbirlərinin nəticəsidir ki, bu gün Azərbaycan Prokurorluğu yeni tələblər müstəvisində səmərəli fəaliyyəti üçün təkmilləşdirilmiş mütərəqqi normativ hüquqi bazası olan, demokratik məzmunlu fəaliyyət prinsipləri və iş metodları əsasında fəaliyyət göstərən sivil dövlət təsisatına çevrilmişdir. Prokurorluğun əldə etdiyi bütün nailiyyətlər bilavasitə Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru cənab Zakir Qaralovun rəhbərliyi ilə prokurorluğun kollektivinin gərgin əməyi, əzmkarlığı nəticəsində başa gəlmişdir.

Diqqətinizə görə sağ olun!

**Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzinin rəisi,
III dərəcəli dövlət ədliyyə müşaviri
Nazir Bayramovun çıxışı
(seçmələr)**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

(...) Azərbaycan prokurorluğunun tarixi 95 il bundan əvvəl, 1918-ci ilin oktyabr ayının 1-də başlamışdır. Bu tarixin səhifələri ədalət və qanunçuluq uğrunda mübarizə salnamələri ilə zəngindir. Prokurorluq həmişə, sülh və müharibə illərində, fərəhli və kədərli günlərdə xalqın və dövlətin yanında olmuş, onun sevinci kimi qəminin də şəriki olmuşdur.

Müasir dövrdə də belədir. Prokurorluq müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulmasında, möhkəmləndirilməsində, onun qarşısında duran cari və strateji məsələlərin həllində ölkə rəhbərliyinin yaxın köməkçisi olmuş və əminəm ki, bundan sonra da belə olacaqdır.

(...) Azərbaycan prokurorluğunun statusu müəyyənləşdirilərkən «avropa modeli» əsas götürülsə də, bir sıra özəlliklər saxlanılmışdır. Məsələn, əsasən

icra hakimiyyətinin strukturu kimi təşəkkül tapmış Avropa ölkələrinin (Avstriya, Belçika, Almaniya, İtaliya, Danimarka və s.) prokurorluqlarından fərqli olaraq Azərbaycan Prokurorluğu statusuna görə məhkəmə hakimiyyətinə aiddir, lakin faktiki olaraq məhkəmə hakimiyyətindən müstəqildir, həm təşkilati baxımdan, həm də prosesual baxımdan. Məsələn, Yunanıstan prokurorluğu təşkilati baxımdan da məhkəmə sisteminə daxildir, yəni

müstəqil deyildir.

Prokurorluğun uğurları ölkədə gedən ümumi pozitiv proseslərdən qaynaqlansa da, etiraf edilməlidir ki, onların həcmi əhəmiyyətli dərəcədə prokurorluq daxilində aparılmış islahat xarakterli dəyişiklərlə bağlı olmuşdur. Prokurorluğun strukturunun optimallaşdırılması, normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, bir çox hallarda isə, yenidən yaradılması, kadr siyasəti və sair bu kimi addımlar onun dövlət mexa-

nizminin vacib bir elementi kimi ənənəvi rolunu, cəmiyyətin etimadını və nüfuzunu saxlamağa imkan vermişdir.

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev demişdir ki, «Son illər prokurorluqda sağlam iş mühitinin yaradılması üçün ciddi işlər görülmüş, dövlətçilik, qanunçuluq prinsipləri ön plana çəkilmiş, cəmiyyətimizdə prokurorluğa ictimai etimad artmış və onun nüfuzu yüksəlmişdir».

Bildiyiniz kimi, Azərbaycan 2002-ci ilin aprel ayından Avropa Şurasının üzvüdür və İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin yurisdiksiyasını qəbul etmiş, İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının müddəalarını yerinə yetirmək öhdəliyi götürmüşdür. Bu, bütün dövlət orqanlarının üzünə əlavə vəzifələr qoymuşdur. Lakin qeyd edilən vəzifələrin əhəmiyyətli hissəsi prokurorluğun üzərindədir, çünki məhz prokurorluq cinayət işi başlamaq, təqib həyata keçirmək, dövlət ittihamını müdafiə etmək kimi konstitusion vəzifələri daşıyır. Cinayət prosesi insan hüquqlarının və azadlıqlarının daha çox məhdudlaşdırıldığı sahədir və bu məhdudlaşdırmaların zərurət çərçivəsindən çıxmasını təmin etmək elə də asan bir iş deyil. Cinayət prosesinin Avropa Məhkəməsinin precedent təcrübəsinin standartları, prinsipləri çərçivəsində həyata keçirilməsini təmin etmək tələb olunurdu, bu isə, ən əvvəl bu təcrübənin öyrənilməsini, onun Azərbaycanın hüquq sisteminin özəllikləri nəzərə alınmaqla tətbiqi metodikasının hazırlanmasını və bu metodika əsasında nəzərə alınmasını təmin etməyi, normativ bazanı təkmilləşdirməyi tələb edirdi. Təcrübə göstərdi ki, bu sahədə görüləsi işlər hələ çox olsa da, bütövlükdə prokurorluq bu işlərin öhdəsindən gələ bilmişdir.

Keçid dövründə köhnə stereotiplərdən tam azad olmaq çətin olur. Cəmiyyətdə prokurorluğun «qanun keşikçi» statusu elə dərin kök salmışdır ki, vətəndaşlar prokurorluğa iqtisadi, ictimai-siyasi, sosial-məişət və sair bu kimi, cinayət prosesindən kənar məsələlərlə bağlı müraciətlər edirlər. Hansıların ki, həll edilməsi prokurorluğun vəzifələri dairəsinə daxil deyildir.

Bu vəziyyət sosial zərurətdən irəli gəlir. Müşahidələr göstərir ki, hüquqi münasibətlərin subyektləri hüquqlarını özləri səmərəli şəkildə hələ də müdafiə edə bilmirlər. Bu müxtəlif səbəblərlə bağlıdır. İlk növbədə əhalinin hüquqi savadsızlığı, müdafiə xərclərinin maddi imkanlarla uzlaşmaması kimi səbəblər qeyd edilməlidir. Etiraf etməliyik ki, hələ ölkədə yüksək inkişaf səviyyəsinə çatmış hüquqi yardım sistemi formalaşmamışdır.

Hüquq pozuntusunun mümkün qədər tez aradan qaldırılması çox vacibdir. Sırr deyildir ki, pozuntunun müddət parametrləri onun ağırlığı ilə bilavasitə

tə bağlıdır. Pozuntu nə qədər tez aradan qaldırılsa, subyekt üçün arzuolunmaz nəticələrin ölçüsü bir o qədər az olar. Ədalətə nail olmaqda məhkəmənin bəşəriyyətin kəşf etdiyi ən səmərəli vasitə olduğu heç kimdə şübhə doğurmur. Lakin onun təbiətindən irəli gələn konservativlik, lənglik, çoxmərhələlilik, prosessual səlahiyyətlərdən sui-istifadə imkanları hüquqların məhkəmə vasitəsi ilə müdafiəsinə nihilist münasibət formalaşmasına zəmin yaratmışdır.

Prokurorluğa müraciət edən vətəndaşları məhkəmələrə istiqamətləndirmək çətin və mümkünsüz bir işə çevrilmişdir. Yəqin ki, mənim prokuror həmkarlarım şəxsi təcrübələrində belə hallarla rastlaşmışlar.

(...) Bütün bunlar və vaxt azlığına görə sadalaya bilmədiyim digər arqumentlər göstərir ki, prokuror nəzarətinə bir sosial xidmət funksiyası kimi cəmiyyətdə ehtiyac mövcuddur. Bu ehtiyacın ödənilməsi üçün prokurorluq bəzən qanuni səlahiyyətləri ilə yanaşı cəmiyyətdəki və dövlət orqanları arasında ki nüfuzundan da istifadə etməyə məcbur olur. Hətta bəzi hallarda prokurorluq işçilərinin şəxsi nüfuzu da kara gəlir.

Bu göstərir ki, prokurorluğun institusional inkişafı üçün zəmin, sosial tələb mövcuddur. Hadisələrin təhlili göstərir ki, bu istiqamətdə müəyyən addımlar atılmaqdadır.

(...) Prokurorluğun inzibati və mülki proseslərdə də iştirakının genişləndirilməsinə ehtiyac duyulur. Bu sahələrdə prokurorluğun fəaliyyətinin normativ-hüquqi bazasını təkmil hesab etmək çətindir. İnzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatın aparılmasında qanunların tətbiqinə və icrasına prokuror nəzarətinin mexanizminə dair nə İnzibati Xətlər Məcəlləsində, nə də başqa qanunvericilik aktlarında normalar yoxdur. Belə normativləşdirilmiş mexanizmin olmaması nəzarətin səmərəsinə, əlbəttə, təsir etməyə bilməz. Bu və digər uyğunsuzluqların aradan qaldırılması vacibdir.

Qanunverici bu istiqamətlərdə bəzi addımlar atmışdır. Məsələn, prokurorluğun mülki prosesdə iştirakını əngəlləyən elementlər Mülki Məcəllənin 50.2 və 306.3-cü maddələrinin mətnlərindən çıxarılmışdır. Artıq prokurora mülki prosesə başlamaq üçün yalnız dövlətin iştirakı ilə yaradılmış hüquqi şəxslər yox, müxtəlif dövləti funksiyaları icra edən bütün idarə və təşkilatlar müraciət edə bilirlər.

(...) Prokurorluğun son illərdə inkişaf dinamikasının təhlili göstərir ki, cəmiyyətdə və dövlət mexanizmində onun rolu artmaqda davam edir və bu artım ölkənin hərtərəfli inkişafının dialektikası ilə bağlıdır. Bu proses prokurorluğun da gələcəyinə ölkənin gələcəyi kimi böyük ümidlər bəsləməyə əsas verir.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

**Qusar rayon prokuroru, baş ədliyyə müşaviri
Zahid Vəliyevin çıxışı
(seçmələr)**

«Rayon prokurorluğunda işin təşkili»

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

(...) Xüsusi qeyd edilməlidir ki, 26.04.2000-ci il tarixdə Azərbaycan xalqının ümumi milli lideri Heydər Əliyevin Prokurorluq orqanlarının rəhbər işçiləri ilə görüşündə verdiyi tövsiyələrə uyğun olaraq prokurorluqda aparılmış köklü islahatlar, struktur dəyişiklikləri fəaliyyətimiz üçün zəruri normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması və bu qəbildən olan müxtəlif sahəvi əməllərin verilməsi bugünkü sivil prokurorluğun idarəetməsinin əsasını qoymuşdur.

İşin təşkili ilə bağlı fəaliyyətimizin əsasında isə AR Baş prokurorunun 18.01.2001-ci il tarixli 02/80 sayılı «Rayon (şəhər) və ərazi hərbi prokurorluqlarında işin təşkilinin daha da yaxşılaşdırılması tədbirləri haqqında» əmri, sonrakı Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorunun «Rayon (şəhər) prokurorluqlarında işçilər arasında vəzifə bölgüsünün yeni nümunəvi formasının təsdiq edilməsi haqqında» 19.01.2010-cu il tarixli 10/11 sayılı əmri dayanır.

Baş Prokurorluq tərəfindən rayon prokurorluqlarında işçilər arasında vəzifə bölgüsünün nümunəvi forması rayon prokurorluqlarında naryadların nümunəvi siyahısı verilmişdir. Həmin əməllərlə hər biriniz tanışsınız. Mən sizə Qusar rayon prokurorluğunda işin təşkili ilə bağlı fikirlərimi bölüşmək istədim. 18.01.2001-ci il tarixli 02/80 sayılı əmrin 3.1-ci bəndində tələb edilir ki, hər rüb üçün rayon prokurorluğunun işçilərinin işinin planlaşdırılması qay-

dası müəyyən edilsin. Bu zaman xidməti ərazisi üzrə kriminogen durumun, cinayətkarlığın dinamikası və strukturunun, qanunçuluğa riayət olunmasının real vəziyyətinin, cinayət işinin istintaqı və məhkəmə təcrübəsinin Baş Prokurorluğunun təşkilati xarakterik sənədlərində, icmal və irad məktubları, kompleks və sahəvi yoxlama arayışlarında əks olunmuş tövsiyələr nəzərə alınmalıdır.

(...) Baş Prokurorluq üzrə 08/174 sayılı 28.12.2001-ci il tarixli «Prokurorluq işçilərinin nəzəri və peşə hazırlığı ilə əlaqədar işin təkmilləşdirilməsi haqqında əmrin icrasına son dərəcədə məsuliyyətlə yanaşılır, düzgün planlaşdırılan elmi diskussiyalarla keçirilən şənbə tədris məşğələlərində bizim təşəbbüsümüzlə RPS-nin müstəntiqləri, təhqiqatçıları, dövlət ittihamı üzrə idarənin prokuroru, rayon məhkəməsinin hakimləri dəvət edilməklə həmin məşğələlərdə istər prokurorluğun istərsə də RPS-nin müstəntiqlərinin icraatında olan cinayət işləri üzrə əməlin tövsifi, sübutların tamlığı və sair müzakirə edilir, zəruri hallarda yazılı göstəriş kimi cinayət işlərinə əlavə edilir.

Bunun nəticəsidir ki, istər rayon prokurorluğunda, istərsə də Qusar rayon polis şöbəsinin istintaq bölməsində istintaq edilmiş cinayət işlərindən ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərlik həyata keçirən prokurora qaytarılan, təqsirləndirilən şəxslərdən bərraət alanı olmamışdır.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

**Salyan rayon prokuroru, baş ədliyyə müşaviri
Firdovsi Nemətlinin çıxışı
(seçmələr)**

«Vətəndaşların qəbulu və müraciətlərinə baxılması prokurorluğun fəaliyyətinin mühüm istiqamətidir»

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

(...) Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası hər kəsin qanunla qadın olunmayan üsul və vasitələrlə öz hüquqlarını və azadlıqlarını müdafiə etmək hüququna təminat verir və Konstitusiyanın 57-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət orqanlarına şəxsən müraciət et-

mək, habelə fərdi və kollektiv yazılı müraciətlər göndərmək hüquqları vardır.

Hər kəsin qanun qarşısında hüquq bərabərliyi, fiziki şəxslərin hüquq və azadlıqlarına əməl və hörmət edilməsi «Prokurorluq haqqında» Qanunun 5-ci maddəsində prokurorluğun fəaliyyətinin əsas prinsipləri kimi müəyyən ediləndir.

Bundan başqa, vətəndaşların müraciətlərinə məsuliyyətlə yanaşılması, prokurorluğun fəaliyyətində aşkarlığın təmin edilməsi, geniş ictimaiyyətlə, kütləvi informasiya vasitələri və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əlaqələrin səmərəliliyinin artırılması məsələləri diqqət mərkəzində olmaqla, bu sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi üçün keçirilən islahatların tərkib hissəsi kimi Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorununun 2005-ci il 20 may tarixli 09/55 N-li əmri ilə Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğunda «Qaynar xətt» mərkəzi yaradılmış və həmin tarixdən də fəaliyyətə başlamışdır. Bu barədə vətəndaşların məlumatlandırılması məqsədilə rayon prokurorluğunun inzibati binasının girişində, aydın görünən yerdə prokurorluq əməkdaşlarının qanunsuz əməlləri, ərizə və şikayətlərə vaxtında və düzgün baxılmaması, ibtidai araşdırma və əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı yol verilmiş pozuntular, törədilmiş və ya hazırlanan cinayət hadisələri və digər qanunsuzluqlar barədə «Qaynar xətt» əlaqə mərkəzinə müraciət etmə qaydası göstərilən lövhə asılaraq bu xarakterli müraciətlərin qəbulu ilə bağlı məlumat əks etdirilibdir.

Baş Prokurorun 10/100 sayılı əmrinin 12-ci bəndinə əsasən vətəndaşların Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunda və Salyan rayon prokurorluğunda qəbulu qaydası, vaxtı, tarixi, qəbul edən vəzifəli şəxsin adı, soyadı göstərilməklə həmin əmrin müvafiq bəndlərinin mətnlərindən çıxarış edilərək müvafiq lövhələr hazırlanmış və prokurorluğun binasının giriş qapısının yanında ilk baxışdan aydın görünən yerdən asılıdır.

Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorununun vətəndaşların qəbulu, onların müraciətlərinə vaxtında, obyektiv baxılması, haqlı tələblərinin dərhal təmin edilməsinə yüksək diqqəti və tələbkarlığı səbəbindən rayon prokurorluğunun əməkdaşları fəaliyyətin əsas istiqaməti kimi məhz vətəndaşların qəbulu və onların müraciətlərinə baxılması işini daim xüsusi nəzarətdə saxlayırlar.

(...) Rayon prokurorluğunun fəaliyyətinin bu mühüm istiqamətində əsaslı dönüş yaradılması məqsədilə dərhal əməkdaşlar arasında vəzifə bölgüsünə dair əmr hazırlanıb imzalandı. Salyan rayon prokurorluğunun işçiləri arasında vəzifə bölgüsünün müəyyənləşdirilməsi məqsədilə verilən 2011-si il 13 iyun tarixli 1 sayılı əmrə müvafiq olaraq 2011-ci ilin ikinci yarımilində vətəndaşların prokurorluqda və yerlərdə qəbulu kitablarının aparılması rayon prokurorunun köməkçisinə tapşırıldı, vətəndaşların qəbulu hər gün, heç bir məhdudiyyət qoyulmadan aparıldı, prokurorluğa müraciət edən hər bir şəxs, şikayəti prokurorluğa aid olmayanda belə, dərhal qəbul edilib dinlənilirdi və onlara zəruri izahlar verildi. İşə belə münasibətin nəticəsidir ki, 2011-ci ilin birinci yarımilində 5 nəfər qəbul edildiyi halda, ikinci yarımildə prokurorluqda artıq 107 nəfər vətəndaş qəbul edilmişdi. Göründüyü kimi, 2011-ci ilin ikinci yarımilində prokurorluqda qəbul edilən vətəndaşların sayı birinci yarımilə nisbətən 102 nəfər və ya 21 dəfədən çox artmışdı.

Bununla yanaşı, 2011-ci ilin ikinci yarısı üçün vətəndaşların ayda bir dəfə olmaqla yaşayış yerlərində qəbulunun keçirilməsinə dair qrafik tərtib olundu. Rayonun kəndlərində əvvəlcədən elan olunmaqla ayda bir dəfə təşkil olunan, kənd sakinlərinin, müəllimlərin, yuxarı sinif şagirdlərinin də toplandığı görüşlərdə rayon prokuroru cinayətkarlığın profilaktikası, prokurorluğun fəaliyyətində aşkarlığın təmin edilməsi, onun ictimaiyyətlə əlaqəsi, narkomaniyaya qarşı mübarizə, əhalidə qanunsuz saxlanılan silahların təhvil verilməsi, intihar faktları, yetkinlik yaşına çatmamışların zərərli təsirlərdən qorunması, məişət zəminində qəsdən adam öldürmə, terror barədə yalan xəbər vermə, adam oğurluğu (qız qaçırma), həmçinin hərbi xidmətə çağırışdan yayınma cinayətləri haqqında ətraflı çıxışlar edilir, qəbullarda iştirak edənləri maraqlandıran suallara cavablar verilir, kəndin ictimai problemləri və fərdi şikayətlər dinlənilir, müvafiq tədbirlər görülməklə yanaşı zəruri izahlar verilir.

Prokurorluğun ictimaiyyətlə əlaqəsinin əsas vasitəsi kimi rayon qəzetləri barədə bir neçə kəlmə demək istərdim. Prokuror işlədiyim rayonlarda tanışlığın ilk ünvanlarından biri həmişə qəzet redaksiyası olub. (...) Salyan rayonunda «Qələbə» qəzetinin də əməkdar jurnalist olan təcrübəli redaktoru var. Hər üç redaktorla tanışlıqdan sonra qəzetə heç vaxt yazmayan prokurorluq əməkdaşları şəxsi nümunə göstərilməklə buna təşviq edildi, prokurorun təşəbbüsü ilə hər üç qəzetdə «Hüquqşünasın tribunası» adlı rubrika açıldı, digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları da qəzetə məqalə yazmağa başladılar. Mətbu sözün böyük təsir gücündən həm cinayətkarlığın profilaktikası, həm də fəaliyyətimizdə aşkarlığın təmin olunması və ictimaiyyətlə əlaqələrin gücləndirilməsi məqsədilə səmərəli istifadə olunmağa başlandı.

Rayon prokurorluğuna daxil olan müraciətlərin təhlili göstərir ki, onların çoxu prokurorluğun səlahiyyət dairəsinə aid olmur, yəni vətəndaşlar digər dövlət orqanlarında hüquqlarının pozulduğunu hesab edərək daha çox prokurorluğa inanıb müraciət edirlər. Vətəndaşların müraciətlərinə məsuliyyətlə yanaşılması, prokurorluğun fəaliyyətində aşkarlığın təmin edilməsi, geniş ictimaiyyətlə, kütləvi informasiya vasitələri və qeyri-hökumət təşkilatları ilə əlaqələrin səmərəliliyinin artırılması, vətəndaşların həm prokurorluqda, həm də yaşayış yerlərində müntəzəm qəbulunun nəticəsidir ki, prokurorluq orqanlarına inam artır və vətəndaşlar hüquqlarının pozulması ilə bağlı əksər hallarda prokurorluğa müraciət edirlər.

Hörmətli prokurorlar,

Hesab edirəm ki, fəaliyyətimizin bu mühüm istiqamətini daim diqqət mərkəzində saxlamaqla son illərdə prokurorluğa yaranmış dərin inamı, vətəndaşın və dövlətin etibarlı dayağı kimi sağlam imicini, cəmiyyətdəki nüfuzunu və aktiv vətəndaş mövqeyini daha da möhkəmləndirə bilərik. Bu şərəfli xidmətdə hər birinizə uğur arzulayaraq qarşıdan gələn 95 illik yubileyimiz münasibətilə təbrik edirəm. Bayramımız mübarək olsun!

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

**Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi,
Təşkilati və informasiya təminatı şöbəsinin rəisi,
kiçik ədliyyə müşaviri Rövşən Əliyevin çıxışı
(seçmələr)**

**«Korrupsiyaya qarşı mübarizə prokurorluğun
fəaliyyət istiqamətlərindən biri kimi»**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Təmali ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi əsas istiqamətlər üzrə davamlı şəkildə həyata keçirilən çoxsahəli islahatlar kursu ötən on ildə ölkə iqtisadiyyatında dinamik inkişafa zəmin yaratmış, hər bir vətəndaşın həyatında irəliləyişə səbəb olmuşdur. Ölkənin ictimai-siyasi və sosial-iqtisadi həyatında baş verən müxtəlif dəyişikliklər özünü ildən-ildə daha açıq şəkildə göstərməklə yanaşı, yüksələn xətt üzrə inkişaf etməkdədir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında 2003-cü ildən başlayaraq ... həyata keçirilmiş məqsədyönlü siyasətin nəticəsi olaraq, ölkəmizdə korrupsiyaya qarşı hərtərəfli mübarizə üçün zəruri olan bütün mexanizmlər yaradılmışdır.

(...) Korrupsiya ilə əlaqədar cinayətlərin yüksək ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, habelə ölkəmizin qoşulmuş olduğu Avropa Şurasının «Korrupsiya ilə əlaqədar cinayət məsuliyyəti haqqında» Konvensiyasının 20-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü ilin 3 mart tarixli «Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununun təbiiq edilməsi barədə» Sərəncamı əsasında Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi yaradılmışdır. İdarə Azərbaycanda korrupsiya ilə bağlı cinayətlər üzrə həyata keçirilən ibtidai istintaq sahəsində ixtisaslaşmış antikorrupsiya orqanı funksiyalarını yerinə yetirir. Azərbaycanın güclü iqtisadi inkişafından qaynaqlanan amillərlə əlaqədar korrupsiyaya qarşı mübarizə üsullarının da təkmilləşdirilməsi zərurəti ilə əlaqədar son vaxtlar bir sıra qanunvericilik və praktiki tədbirlər həyata keçirilib.

(...) 18 mart 2011-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən «Əməliyyat-

axtarış fəaliyyəti haqqında» və «Prokurorluq haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunlarına dəyişikliklər edilərək MDB məkanında, habelə Azərbaycan prokurorluğunun tarixində ilk dəfə olaraq Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinə əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirmək səlahiyyətlərinin verilməsi ilə bu sahədə prokurorluq orqanlarının qarşısında çox mühüm və məsuliyyətli və-

zifələr qoyulmuşdur. Bu səlahiyyətlər Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi tərəfindən korrupsiya cinayətlərinin aşkar edilməsi, qarşısının alınması istiqamətində səmərəli nəticələr əldə etməyə zəmin yaratmışdır.

(...) Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi fəaliyyətində inzibati tədbirlərlə yanaşı, qabaqlayıcı, önləyici, korrupsiya üçün şərait yaradan halların aradan qaldırılmasına yönəlmiş tədbirlərin yerinə yetirilməsinə də böyük önəm verir. İdarə kifayət qədər analitik imkanlara malik olaraq, korrupsiyaya daha çox uğramış sahələrin müəyyən edilməsi üçün müxtəlif istiqamətlərdə təhlillərin aparılması, korrupsiya risklərinin müəyyən olunması və riskli sahələrin identifikasiyası, korrupsiyanı doğuran səbəblərin müəyyən edilməsi üçün tədqiqatların keçirilməsi, korrupsiyaya qarşı mübarizənin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə korrupsiyanı doğuran səbəb və şəraitin, həmçinin korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində müəyyən edilmiş nöqsanların aradan qaldırılması üçün təklif və tövsiyələrin hazırlanması, dövlət və özəl sektorda korrupsiyaya uğrama meyarlarının hazırlanması və həmin meyarlar əsasında dəyərləndirmələrin aparılması, dövlət qurumlarında inzibati prosedurların nəzərdən keçirilməsi, süründürməçiliyə və korrupsiyaya yol açan halların müəyyən edilməsi, ümumiləşdirmələr nəticəsində korrupsiyaya cəlb olunma tendensiyalarının müəyyən edilməsi nəzərdə tutulur.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

**Baş Prokurorluğun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin Apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələrində dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokuroru,
I dərəcəli hüquqşünas Mahir Abbasovun çıxışı
(seçmələr)**

«Dövlət ittihamının müdafiəsi institutunun təkamülü problemləri»

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

(...) Prokurorluğun prioritet fəaliyyət istiqamətini həyata keçirən Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarədə bütün hüquqtətbiqedən orqanlar tərəfindən hüquq normalarının vahid anlaşılması, qanunçuluq prinsipi baxımından hüquq tətbiqetmə prosesində mülahizələrə yol verilməməsi, həmçinin, istintaq və məhkəmə təcrübəsində yaranmış hüquqi kazusların həlli məqsədilə normativ hüquqi aktlara şərh verilməsi üçün sorğular hazırlanaraq Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə göndərilmiş və həmin sorğular əsasında müvafiq qərarlar qəbul edilmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə sorğu verərək, CM-in 182.2.4-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş zərərçəkmiş şəxsə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayət tərkibinin yaranması qeyd olunan ziyanın yalnız real mövcud olması ilə şərtləndirildiyini, bu zaman isə Cinayət Məcəlləsinin 182.3.2-ci maddəsinin «külli miqdarda əmlak əldə etmək məqsədi ilə törədildikdə» müddəasının Cinayət Məcəlləsinin 182.2.4-cü maddəsinin «xeyli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə» müddəası ilə müqayisə olunaraq, CM-in 182.2.4-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş zərərçəkmiş şəxsə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayət tərkibinin yaranmasının ziyanın real mövcud olması ilə şərtləndirilməsi həmin Məcəllənin 182-ci maddəsinin mənasına zid olması, həmin müddəanın şərh olunması xahiş edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 182.2.4-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair» 21 oktyabr 2011-ci il tarixli qərarında müəyyən edilmişdir ki,

(...) hədə-qorxu ilə tələb etmə cinayət əməli özgənin əmlakını və ya əmlaka olan hüququnu və ya əmlak xarakteri daşıyan digər hərəkətlər etməsini tələb etmə anından başa çatmış hesab edilir. Hədə-qor-

xu ilə tələb etmə cinayət əməlinin Cinayət Məcəlləsinin 182.2.4-cü maddəsində əks olunan «zərərçəkmiş şəxsə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə» tövsiyə edici əlamətinin həmin Məcəllənin 182.1-ci maddəsinin dispozisiyasına uyğunlaşdırılması Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə olunmuşdur.

Daha sonra Azərbaycan Respublikasının 29 iyun 2012-ci il tarixli Qanunu ilə CM-in 182.2.4-cü maddəsində «zərərçəkmiş şəxsə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla törədildikdə» sözləri «xeyli miqdarda əmlak əldə etmək məqsədi ilə törədildikdə» sözləri ilə əvəz edilmişdir.

Bundan əlavə, CM-in 56.1.3-cü və CİM-in 114-cü maddələrində nəzərdə tutulan «xüsusilə ağır cinayətlər törətməyə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum olunmuş şəxslər üçün, habelə cinayətlərin residivi zamanı, əgər məhkum əvvəllər azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş» müddəasının qadın məhkumlara şamil edilib-edilməməsi məsələsi hüquqtətbiqetmə təcrübəsində qeyri-müəyyənliyin yaranmasına səbəb olduğu üçün Konstitusiyaya Məhkəməsinə sorğu verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 56.1.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair» 12 yanvar 2012-ci il tarixli qərarında qeyd edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 56.1.3-cü maddəsinin «xüsusilə ağır cinayətlər törətməyə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum olunmuş şəxslər üçün, habelə cinayətlərin residivi zamanı, əgər məhkum əvvəllər azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş» müddəası həm qadın, həm də kişi məhkumlara aiddir.

Qeyd edilənlərlə əlaqədar, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9 və 60-cı maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair» 2 aprel 2012-ci il tarixli qərarında aşağıdakılar müəyyən edilmişdir:

– Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9-cu maddəsinin «könüllü gəlib təqsirini boy-nuna alma» müddəəsi törədilmiş və ya hazırlanan cinayətdə iştirak etməsi barədə şəxsin azad və könüllü surətdə (hər hansı bir psixi və ya fiziki təsirə məruz qalmadan) istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətini həyata keçirən orqanlara və ya digər dövlət orqanına gələrək yazılı və ya şifahi şəkildə məlumat verməsi kimi qəbul edilməlidir.

Sorğu ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 17 aprel 2012-ci il tarixli qərarında qeyd edilmişdir ki, cinayət prosesini həyata keçirən orqanın prosessual hərəkətlərinə və qərarlarına məhkəmə nəzarəti qaydasında yalnız CPM-in 449.2-ci maddəsində sadalanan şəxslərin şikayətləri əsasında baxıla bilər.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsində nəzərdə tutulmuş «vəzifəli şəxs» anlayışının şərh olunmasına dair» 19 iyul 2013-cü il tarixli qərarın-

da müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsinin mənasına görə: qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada təbəçiliyində olan və ya olmayan şəxslər barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərinə və ya hüquqi və fiziki şəxslər üçün icrası məcburi olan qərarlar qəbul etmək hüququna malik olan dövlət qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular hakimiyyət nümayəndəsi kimi vəzifəli şəxs hesab olunurlar; dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçiləri, hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər yalnız hüquqi əhəmiyyət kəsb edən, yəni başqa şəxslər üçün hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsi, dəyişməsi və ya xitam olunması ilə nəticələnən və ya nəticələnmə bilən hərəkətlər etdikdə vəzifəli şəxs hesab olunurlar.

Diqqətinizə görə sağ olun.

Baş Prokurorluğun Kadrlar idarəsinin prokuroru, II dərəcəli hüquqşünas Arzu Məmmədovun çıxışı

(seçmələr)

«Prokurorluq orqanlarında kadr işinin təşkili»

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Kadrlarla işin ədalət və şəffaf-
lıq meyarları əsasında təşkili pro-
kurorluq orqanlarının demokratik
məzmununda yenidən qurulmasına
istiqamətlənmiş, zamanın tələ-
bindən irəli gələn qabaqcıl islahat-
ların başlıca amili kimi müstəsna
əhəmiyyət kəsb etmişdir. Kadr işi
sahəsindəki islahatların əsas məq-
sədləri prokurorluqda qulluğa qəbulun
müsabiqə yolu
ilə həyata keçirilməsi, kadr potensialının yüksək ix-
tisaslı peşəkar mütəxəssislər hesabına komplektləş-
dirilməsi... olmuşdur.

Ümummillə lider Heydər Əliyevin 26 aprel 2000-
ci ildə prokurorluğun rəhbər heyəti ilə keçirdiyi ...
görüş zamanı söylədiyi nitqdə həmin islahatların əsas
konturları müəyyənləşdirilmiş, prokurorluğun kadr
korpusunun müasir tələblərə uyğun, yüksək peşə-
karlığa, dərin nəzəri biliyə, sağlam mənəviyyətə, zər-
ruri iradi keyfiyyətlərə malik olan və milli dəyərlərə
hörmətlə yanaşan kadrlarla komplektləşdirilməsi
məsələləri günün tələbi kimi diqqət mərkəzinə
çəkilmişdir.

«Prokurorluq haqqında» qanun
və Beynəlxalq Prokurorlar
Assosiasiyasının müəyyənləşdir-
diyi «Prokurorların peşə məsu-
liyyəti, əsas hüquq və vəzifələri
üzrə standartlar»ın tələbləri nə-
zərə alınmaqla, kadr islahatları-
nın başlıca istiqamətləri işçilərin
peşəkarlıq səviyyəsinin və pro-
kurorluq orqanlarında qulluq keç-
mənin nüfuzunun yüksəldilməsi,

onların sıralarının sağlam mənəviyyətli kadrlarla tə-
min edilməsi olmuşdur.

Ardıcıl kadr islahatları Baş Prokurorluğun kadr tə-
rkibinin əksəriyyətinin, o cümlədən bütün struktur
qurumların rəhbərliyinin dəyişdirilməsi, rayon (şə-
hər) və ərazi hərbi prokurorları vəzifələrinə ilk dəfə
təyin edilənlərin sayının əhəmiyyətli dərəcədə art-
ması ilə nəticələnmişdir. (...) Nəticədə Baş Proku-
rorluğun kadr tərkibinin 70 faizindən çox hissəsi, eləcə
də bütün struktur qurumların rəhbər heyəti ye-
nidən komplektləşdirilmişdir.

Kadrlarla işin səmərəli şəkildə realizə məqsədi-
lə, qısa zaman kəsiyində prokurorluqda köklü islahatlar,
struktur dəyişiklikləri aparılmış, zəruri nor-

mativ-hüquqi baza yaradılmışdır.(...) Baş Prokurorluq üzrə «Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqənin keçirilməsi Qaydaları», «Prokurorluğa qulluğa qəbul olunmaq üçün müraciət etmiş şəxslərin sənədlərinin toplanması və yoxlanılması Qaydaları», «Prokurorluğa qulluğa qəbul edilmiş işçilərin andiçmə qaydası», «Prokurorluq orqanlarında stajorluq və sınaq keçmə Qaydaları»nın təsdiq edilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Prokurorluqda aparılmış islahatların ən əhəmiyyətli nəticəsi isə ... qulluğa qəbulun ən demokratik vasitəsi olan müsabiqə yolu ilə gənc mütəxəssislər hesabına yeniləşdirilməsi istiqamətində görülən tədbirlər olmuşdur. Məhz ulu öndər Heydər Əliyevin Respublika Prezidenti kimi 19 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi Qaydaları haqqında Əsasnamə»nin icrası istiqamətində görülən tədbirlər nəticəsində yeni nəsil kadrlar hesabına prokurorluğun yenidən formalaşdırılması təmin edilmiş, ... gənclərin prokurorluqda qulluğa qəbuluna şərait yaradılmışdır.

2000-ci ildən etibarən ... prokurorluq işçilərinin obyektiv və şəffaf attestasiyasının təmin olunması, habelə ... attestasiya komissiyalarının işində yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi istiqamətində həyata keçirilmiş tədbirlərin əhəmiyyəti qeyd olunmalıdır.

(...) «Rayon (şəhər) və ərazi hərbi prokurorluq orqanları işçilərinin rotasiya (yerdəyişmə) Qaydaları» və ....»Prokurorluq işçilərinin xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi Qaydaları» ...16 noyabr 2011-ci il tarixdə təsdiq edilmişdir.

(...) Xidməti fəaliyyəti və yüksək peşə hazırlığı ilə fərqlənən prokurorluq əməkdaşlarının vəzifədə irəli çəkilməsi və həvəsləndirilməsi işi daim diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

(...) Prokurorluq orqanlarında həyata keçirilən uğurlu kadr islahatlarının nəticəsi olaraq, dövlətçilik ideyalarına sadıqlığı və xidməti vəzifələrinin icrasına vicdanlı münasibəti ilə seçilən bir qrup prokurorluq işçisi yüksək dövlət təltiflərinə və ali rütbələrə layiq görülmüşdür.

(...) Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Baş Prokurorluğun Prokurorluqda istintaqa nəzarət idarəsinin böyük prokuroru, ədliyyə müşaviri Zakir Həməzəyevin çıxışı

(seçmələr)

«Prokurorluq orqanlarında ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyin səmərəsinin artırılması imkanları»

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

(...) Belə ki, cinayət işləri üzrə istintaq hərəkətlərinin intensiv aparılmamasının, ibtidai araşdırma və həbs müddətlərinin lüzumsuz uzadılması və ya vaxtında uzadılmamasının, habelə ibtidai araşdırma zamanı insan hüquq və azadlıqlarının pozulması, qeyri-qanuni istintaq üsullarının tətbiqinin qarşısının alınması üçün Azərbaycan Respublikası CPM-nin və Respublika Baş prokurorunun «Prokurorun ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyinin səmərəliliyinin artırılması, istintaq və təhqiqat üzərində nəzarətinin gücləndirilməsi və bu sahədə işin daha da təkmilləşdirilməsi haqqında» 28.07.2010-cu il tarixli 10/70 №-li əmrin tələblərinə ciddi əməl olunmasına dair müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi təmin edilir.

(...) Belə ki, qəsdən adam öldürmə və qəsdən adam öldürməyə cəhd cinayətləri barədə məlumatların alındığı ilk anlardan etibarən hər bir cinayət hadisəsi üzrə aparılan istintaq və əməliyyat axtarış fəaliyyəti Prokurorluqda istintaqa nəzarət idarəsində nəzarətinə götürülür, bu sahədə aparılan ilkin araşdırmadan, hadisə yerinin müayinəsindən başlayaraq məhkəmə hökmünün icrası da daxil olmaqla bütün icraatlar mütəmadi

olaraq idarə prokurorları tərəfindən izlənilməklə prokuror təsiri tədbirləri vasitəsi ilə tənzimlənir. Açılmayan qəsdən adam öldürmə cinayətlərinin hər biri üzrə prokurorluqda istintaqa nəzarət idarəsinin prokurorları istintaqın əvvəlindən yerlərə ezam olunmaqla istintaqın aparılmasında müstəntiqlərə yerlərdə əməli köməklik göstərirlər.

Bundan əlavə, istintaqın və ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyin səmərəliliyinin artırılması, bu fəaliyyət istiqaməti üzrə işin keyfiyyətinə mənfi təsir göstərən çatışmamazlıqların aradan qaldırılması, Baş Prokurorluq üzrə «Prokurorun ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyinə artırılması, istintaq və təhqiqat üzərində nəzarətinin gücləndirilməsi və bu sahədə işin daha da təkmilləşdirilməsi haqqında» 28 iyul 2010-cu il tarixli, 10/70 nömrəli əmrin tələblərinə dönmədən əməl edilməsi, habelə tabe prokurorluqlarda islahatların yeni məzmununda davam etdirilməsinə hərtərəfli stimula yaradan «Azərbaycan Respublikasında məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi, Azərbaycan Respublikasının bəzi qanunvericilik aktlarına əlavə və dəyişiklik edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası qanununun tətbiq edilməsi barədə» Dövlət başçısının 19 yanvar 2006-cı il tarixli fərmanının tələblərinin, onun icrası qaydasında verilmiş Baş Prokurorluq üzrə «Cinayət təqibi zamanı «İnsan hüquqları və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyanın müddəalarının və insan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun prokurorluq orqanlarında nəzərə alınması haqqında» 01 dekabr 2006-cı il tarixli 09/84 nömrəli əmrin yerinə yetirilməsi üçün tabe prokurorluqlarda istintaqı aparılan cinayət işlərinin, xüsusilə ittiham aktı Baş Prokurorluqda təsdiq olunmalı işlərin mütəmadi olaraq idarədə müzakirəsi təşkil edilməklə zəruri hallarda həmin işlər üzrə hərtərəfli, tam və obyektiv istintaq aparılmasının təmin edilməsi məqsədilə yazılı göstərişlər verilir.

(...) Cinayət əməllərinin tövsifi zamanı müəyyən fikir ayrılıqları və ya çətinliklər yarandıqda Dövlət ittihamının müdafiəsi idarəsinin əməkdaşları ilə müvafiq məsləhətləşmələr aparılır, bir sıra hallarda cinayət əməllərinin tövsifi məsələsi Baş Prokurorun müavinlərinin iştirakı ilə geniş tərkibdə müzakirə edilməklə obyektiv, əsaslı və qanuni qərarların qəbul olunması təmin edilir.

(...) İstintaq zamanı cinayət və cinayət-prosessual qanunlarının eyni cür və dürüst tətbiq olunması məqsədilə İdarənin əməkdaşları tərəfindən «Boğulma üsulu ilə qəsdən adam öldürmə», «Zəhərlənmə üsulu ilə qəsdən adam öldürmə», «Zorlama və ya seksual xarakterli başqa zorakı hərəkətlərlə əlaqədar adam öldürmə», «Yandırma üsulu ilə törədilmiş qəsdən adam öldürmə», «Partlayıcı maddələrdən istifadə edilməklə törədilmiş qəsdən adam öldürmə»,

«Küt alətlərlə törədilmiş qəsdən adam öldürmə», «Kəsicidəşici alətlərlə törədilmiş qəsdən adam öldürmə», «Odlu silahla qəsdən adam öldürmə və adam öldürməyə cəhd», «Tikinti, mədən işləri və sair sahələrdə əmək mühafizəsi və təhlükəsizlik qaydalarının pozulması ilə əlaqədar» törədilmiş cinayət işləri üzrə metodiki tövsiyələr hazırlanaraq ibtidai araşdırma zamanı istifadə olunması üçün Respublikanın rayon və şəhər prokurorluqlarına göndərilmişdir.

(...) Prokurorluqda istintaqa nəzarət idarəsi tərəfindən son dövrlərdə «İbtidai araşdırma zamanı şübhəli və təqsirləndirilən şəxslərin müdafiə hüquqlarının pozulması hallarının aradan qaldırılmasına dair», «Şəxsiyyətin cinsi toxunulmazlığı və cinsi azadlığı əleyhinə cinayətlər üzrə ibtidai araşdırmanın aparılması üzərində nəzarətin daha da gücləndirilməsi haqqında» göstərişlər hazırlanaraq icra olunması üçün tabe prokurorlarına göndərilmişdir.

(...) «Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn öhdəliklərin icrası sahəsində prokurorluq orqanlarının üzərinə düşən vəzifələrin daha səmərəli yerinə yetirilməsinin təmin edilməsi tədbirləri haqqında» 12 noyabr 2010-cu il tarixli 10/102 №-li (...) əmrə əsasən 18 noyabr 2011-ci ildə 10/104 №-li sərəncamla Baş Prokurorluğun müxtəlif struktur qurumlarının əməkdaşlarından ibarət tərkibdə «İşgəncələrə, habelə digər qəddar və qeyri-insani rəftara qarşı mübarizə» sahəsində qəbul olunmuş beynəlxalq müqavilələr üzrə ekspert qrupu yaradılmışdır.

Respublika Baş prokurorunun «Azərbaycan Respublikasının «İşgəncələr və qeyri-insani, yaxud insan ləyaqətini alçaldan rəftarın və ya cəzanın qarşısının alınması haqqında» Avropa Konvensiyasına qoşulması ilə əlaqədar prokurorluq orqanlarının qarşısında duran vəzifələr barədə» 14 fevral 2003-cü il tarixli 08/10 №-li, «Cinayət təqibi zamanı «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyanın müddəalarının və İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun prokurorluq orqanlarında nəzərə alınması haqqında» 01 dekabr 2006-cı il tarixli 09/84 №-li, «Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu orqanlarında müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu işinin səmərəliliyinin artırılması haqqında» 01 noyabr 2010-cu il tarixli 10/100 №-li və «Prokurorun ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyinə artırılması

tırılması, istintaq və təhqiqat üzərində nəzarətinin gücləndirilməsi və bu sahədə işin daha da təkmilləşdirilməsi haqqında» 28 iyun 2010-cu il tarixli 10/70 №-li əmrlərində işgəncə, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və hərəkətlər, qeyri-qanuni istintaq üsullarının tətbiqi barədə ərizə və məlumatlar üzrə səmərəli araşdırmalar aparılıb, qanunla nəzərdə tutulmuş tədbirlərin görülməsi tələb edilir.

Prokurorluq orqanlarında ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyin səmərəsinin artırılması sahəsin-

də görülmüş tədbirlərin öz müsbət nəticələrini göstərməsinə əyani misal kimi istintaq orqanlarının cinayət törədildiyi yerdə olan müasir texniki vasitələrdə – video görüntülərdə, mobil telefon qurğularında olan məlumatların əldə edilməsində çeviklik göstərməsini, bu sahədə digər hüquq mühafizə orqanlarının köməyindən bacarıqla istifadə edilməsi qeyd olunmalıdır.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Baş Prokurorluğun Daxili işlər orqanlarının istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətində qanunların icrasına nəzarət idarəsinin prokuroru, baş ədliyyə müşaviri Munis Abuzərlinin çıxışı
(seçmələr)

«Daxili işlər orqanlarının prosesual fəaliyyətinə rəhbərliyin aktual məsələləri»

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

(...) Müstəqillik əldə edən Azərbaycan hüquqi dövlət olaraq özünün uğurlu inkişafını davam etdirir. Lakin möhkəm qanunçuluq olmadan bu uğurlu inkişafı təmin etmək mümkün deyildir. Qanunçuluğun təmin olunmasını isə dövlət özünün mühüm təsisatı olan prokurorluq orqanının üzərinə qoymuşdur.

95 il keşməkeşli və şərəfli yol keçən Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun fəaliyyətinin hüquq-mühafizə orqanları sistemində mühüm əhəmiyyətə malik olması isə danılmaz həqiqətdir.

(...) «Prokurorluq haqqında» Qanuna əsasən, prokurorluq daxili işlər orqanlarının prosesual fəaliyyətinə rəhbərliyi həyata keçirərkən qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada cinayət işi başlayır, cinayət işi üzrə ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərlik edir və qanunlara riayət edilməsini təmin edir, təhqiqat və əməliyyat-axtarış orqanlarının fəaliyyətində qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edir.

Bu funksiyanın həyata keçirilməsi zamanı prokurorluq qanunçuluq, hər kəsin qanun qarşısında hüquq bərabərliyi, fiziki şəxslərin hüquq və azadlıqlarına, hüquqi şəxslərin hüquqlarına əməl və hörmət edilməsi, obyektivlik, qərəzsizlik və faktlara əsaslanma kimi prinsipləri rəhbər tutur.

(...) Daxili işlər orqanlarının prosesual fəaliyyətinə rəhbərliyin prokuror tərəfindən səmərəli həyata keçirilməsi təkcə qanunvericiliklə tənzimlənməmiş, həm də bu fəaliyyətin səmərəliliyinin təmin olunması üçün Respublika Baş Prokurorluğunun rəhbərliyi tərəfindən müvafiq təşkilati işlər həyata keçirilmişdir, o cümlədən Daxili işlər orqanlarında istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətində qanunların icrasına nəzarət idarəsində işçilərin ştat sayı artırılmış, idarə rəisinin

müavini ştatı artırılaraq 2 ştat vahidi idarə rəisinin müavini vəzifəsi müəyyən edilmiş, daxili işlər orqanlarının prosesual fəaliyyətinə rəhbərliyin daha keyfiyyətli həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə Respublika Baş prokuroru tərəfindən rəhbər göstərişləri özündə əks etdirən müvafiq əmrlər imzalanmışdır. Belə əmrlərə «Prokurorun ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyinin səmərəliliyinin artırılması, istintaq və təhqiqat üzərində nəzarətinin gücləndirilməsi və bu sahədə işin daha da təkmilləşdirilməsi haqqında», «Əməliyyat-axtarış fəaliyyətinə prokuror nəzarətinin təşkili haqqında», «İnzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraata prokuror nəzarətinin gücləndirilməsi haqqında» əmrləri misal göstərmək olar.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzi

**«Korrupsiya cinayətlərinin istintaqı və təqibi»
mövzusunda seminar keçirilmişdir**

İyulun 8–9-da Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzində Amerika Birləşmiş Ştatlarının Bakıdakı səfirliyinin təşkilatçılığı ilə «Korrupsiya cinayətlərinin istintaqı və təqibi» mövzusunda seminar keçirilmişdir.

Seminarada ABŞ-nin Ədliyyə Departamentinin və Federal Təhqiqatlar Bürosunun əməkdaşları tərəfindən Pakistan Respublikasının cinayət mühakimə sisteminin xüsusiyyətlərinə dair təqdimat keçirilmiş, anqlo-sakson hüquq sisteminin əsasını təşkil edən presedent hüququnun tətbiqi qaydaları izah edilmiş, prokuror və müstəntiqlərin əməliyyat orqanlarının məxfi agentləri ilə birgə əməkdaşlığının mümkün olan üsulları göstərilmiş, ABŞ-da baş vermiş real korrupsiya cinayətləri üzərində

hüquqi təhlillər aparılmış, həmin cinayətlərin açılmasında istifadə olunmuş istintaq texnikası və istintaq zamanı adətən yaranan problemlərin aradan qaldırılması istiqamətində görülən tədbirlər barədə müzakirələr aparılmışdır.

Dinləyici qismində Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin, Baş Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin, Hərbi Prokurorluğun və Bakı şəhər prokurorluğunun əməkdaşları çağırılmışlar.

Qarşılıqlı diskussiya şəraitində keçirilən seminarada prokurorluq əməkdaşlarını maraqlandıran suallar ekspertlər tərəfindən cavablandırılmış, mövzu ilə bağlı səmərəli fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Tədbirin sonunda seminar iştirakçılarında sertifikatların təqdim edilmə mərasimi keçirilmişdir.

***

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı yanında Maliyyə Monitorinqi Xidməti tərəfindən Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin müstəntiqləri üçün seminar keçirilmişdir

Sentyabrın 09–12-də Baş Prokurorluğun Elm-Tədris Mərkəzində Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı yanında Maliyyə Monitorinqi Xidməti tərəfindən Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin müstəntiqləri üçün seminar keçirilmişdir.

Mərkəzi Bank yanında Maliyyə Monitorinqi Xidməti Hüquq və metodologiya şöbəsinin böyük hüquq məsləhətçisi Azər Abbasov tərəfindən cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul və

saitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına qarşı mübarizə sahəsində – milli qanunvericilik, hüquq-mühafizə orqanlarının vəzifələri, terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində beynəlxalq standartlar, FATF tövsiyələri, beynəlxalq konvensiyalar, əməlinin cinayət təqibinə və istintaqına dair tələblər, xarici ölkələrin bu istiqamətdə təcrübəsi üzrə təlim keçirilmişdir.

Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi

Baş Prokurorluqda hərbişdirilməmiş mülki müdafiə dəstələri üzvlərinin iştirakı ilə məşqlərin keçirilməsi davam edir

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin «Mülki müdafiənin təmin edilməsi haqqında» 25.09.1998-ci il 193 nömrəli Qərarına əsasən, fəvqəladə hadisələrin, qəza və dağıntıların nəticələrini aradan qaldırmaq, ilkin qəza-xilasetmə, tibbi yardım və digər mülki müdafiə tədbirlərinin yerinə yetirilməsini təmin etmək məqsədi ilə müvafiq dövlət orqanlarında hərbişdirilməmiş mülki müdafiə qüvvələrinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur.

Baş prokurorluq üzrə 06.07.2012-ci il tarixli 10/73 nömrəli əmrlə Baş Prokurorluğun hərbişdirilməmiş mülki müdafiə dəstələri yaradılmışdır. Baş Prokurorluğun 2013-cü il üçün mülki müdafiə üzrə tədbirlər planına müvafiq olaraq, sentyabrın 19-da Baş Prokurorluğun inzibati binasında Müraciətlərə baxılması idarəsinin məxfiçilik və mülki müdafiə məsələləri üzrə prokuroru Vahid Məmmədov hərbişdirilməmiş mülki müdafiə dəstələri üzvlərinin iştirakı ilə məşq keçirmişdir. Təlim məşqində Azərbaycan Respublikası FHN-in Mülki müdafiə idarəsi rəisinin müavini polkovnik-leytenant Qüdrət Ağayev, həmin idarənin Mülki müdafiənin təşkili və planlaşdırılması şöbəsinin müavini mayor Rəşad Quliyev iştirak etmişlər.

Məşq zamanı hərbişdirilməmiş mülki müdafiə dəstələrinin fəvqəladə hallar zamanı yerinə yetirdikləri hərəkətlərin məqsəd və mahiyyəti, aralarında təşkil edilən əlaqələndirmənin zəruriliyi, dəstə komandirlərinin əsas vəzifələri, ilkin qərarların qəbul edilməsi qayda-

sı və digər taktiki məsələlər barədə məlumat verilmişdir. Bildirilmişdir ki, hərbişdirilməmiş mülki müdafiə dəstələrinin şəxsi heyəti ilə xəbərdarlıq və toplanış məşqlərinin keçirilməsində məqsəd şəxsi heyətin komplektləşdirilməsi, təchizatı, rabitə və xəbərdarlıq sisteminin hazırlığı vəziyyətinin yoxlanılmasının təmini, onların təkmilləşdirilməsi üçün zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsidir.

İştirakçılara müvafiq fərdi mühafizə ləvazimatları təqdim olunmaqla, onların təyinatı və istifadə qaydaları barədə məlumatlar verilmişdir.

Məşqdə mülki müdafiə dəstələrinin şəxsi heyətinin qarşısına qoyulmuş vəzifələrə aid nəzəri biliklərə yiyələnməsinin vəziyyəti, zəruri vərdişləri mənimsəmələrinin keyfiyyəti yoxlanılmışdır. Sonda suallar cavablandırılmış, fikir mübadiləsi aparılmışdır.

***

Tabe rayon prokurorluqlarında «Vətəndaşların qəbulu işinin təşkili» və «Arxiv işinin təşkili» mövzusunda seminarlar keçirilmişdir

Sentyabrın 3-də Şirvan şəhər prokurorluğunun inzibati binasında Şirvan şəhər, Hacıqabul, Saatlı, Sabirabad, Kürdəmir, Biləsuvar, Neftçala və Salyan rayon prokurorluqları əməkdaşlarının iştirakı ilə Baş Prokurorluq üzrə «Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu orqanlarında müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu işinin səmərəliliyinin artırılması haqqında» 01.11.2010-cu il tarixli 10/100 №-li əmrin tələblərinin öyrənilib dönmədən əməl edilməsinin təmin olunması məqsədilə seminar keçirilmişdir.

Seminarla Müraciətlərə baxılması idarəsinin prokuroru Elşad Eyvazov tərəfindən qeyd edilən əmrin tələblərindən irəli gələn vəzifələr və bu tələblərin dürüst icrasını təmin edən konkret tədbirlər haq-

qında geniş danışıqlaraq əmrin müddəaları təfəssilatlı şərh edilməklə yanaşı, tabe prokurorluqlarda bu sahədə mövcud olan çatışmazlıqların aradan qaldırılması ilə bağlı tövsiyələr verilmişdir.

Seminar iştirakçılarının müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu sahəsində lazımi səmərə əldə edilməsi məqsədilə irəli sürdükləri təkliflər müzakirə olunmaqla əmrin tətbiqi ilə bağlı yaranmış müsbət təcrübə ətrafı təhlil edilmiş və gələcəkdə bu istiqamətdə lazım olacaq digər zəruri tədbirlərin də görülməsinin vacibliyi qeyd olunmuşdur.

Bundan başqa, seminar iştirakçılarının əmrin 25-ci bəndinin tələbləri izah edilməklə prokurorluq orqanlarının rəhbərləri tərəfindən zəruri olan hallarda müraciət müəlliflərinin şəxsən qəbul edilməsi üçün təşəbbüs göstərilməsi vəzifəsi xüsusi vurğulanmışdır.

Həmçinin, vətəndaşların yaşayış yerləri üzrə qəbulunun mühümlüyü qeyd edilərək, bununla bağlı tabe prokurorluqlara ünvanlanmış Baş prokurorun müavininin 21.09.2011-ci il tarixli 09/337 nömrəli məktubunda vətəndaşların qəbulu işinin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə yaşayış yerləri üzrə qəbullar barədə məlumatların dolğun və operativ formada ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılması üçün yerli kütləvi informasiya vasitələrinin imkanlarından istifadə edilməsinin tövsiyə olunması bir daha vurğulanmış, vətəndaşların qəbulu qrafiklərinin vaxtında tərtib edilərək qəbulların mütəmadi olaraq keçirilməsi zəruriliyi, rayon prokurorlarının bu sahəyə şəxsən cavabdeh olmaları qeyd edilmişdir.

Daha sonra seminar iştirakçılarının müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu işində müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində ardıcıl həyata keçirilən tədbirlər barədə məlumat verilmiş, Baş Prokurorluq üzrə «Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu orqanlarında müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu işinin səmərəliliyinin artırılması haqqında» 01.11.2010-cu il tarixli 10/100 №-li əmrin müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu işinin təşkili zamanı müasir informasiya texnologiyalarından geniş istifadə edilməsi məsələlərinə aid olan müddəaları şərh edilməklə prokurorluqda müraciətlərlə iş üzrə fəaliyyətin elektron formada həyata keçirilməsinin vacibliyi vurğulanmışdır.

Bununla yanaşı, Baş Prokurorluq üzrə 06.01.2012-ci il tarixli 10/2 № li əmrə əsasən tətbiqinə başlanılmış «Elektron sənəd dövriyyəsi» proqramının vacibliyi barədə danışılmış, onun mahiyyəti və işləmə mexanizmi barədə ətraflı məlumat verilmişdir.

Seminarla tabe prokurorluqların nümayəndələrinin sualları cavablandırılmaqla əmrin yerlərdə tətbiqi ilə əlaqədar konkret tövsiyələr verilmişdir.

***

Sentyabrın 6-da Zaqatala rayon prokurorluğunun inzibati binasında Mingəçevir şəhər, Balakən, Şəki, Oğuz, Qax, İsmayilli, Ağdaş, Zaqatala və Göyçay

rayon prokurorluqları əməkdaşlarının iştirakı ilə yaşayış yerləri üzrə vətəndaşların qəbulu işinin təşkilinə dair seminar keçirilmişdir.

Seminarla müəhazirəçi qismində Baş Prokurorluğun Müraciətlərə baxılması idarəsinin Vətəndaşların qəbulu şöbəsinin prokuroru Emil Mirzəyev çıxış edərək Baş Prokurorluq üzrə «Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu orqanlarında müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu işinin səmərəliliyinin artırılması haqqında» 01.11.2010-cu il tarixli 10/100 №-li əmrin yaşayış yerləri üzrə vətəndaşların qəbulu işinin təşkilinə həsr olunmuş 55-ci bəndini şərh etməklə, bu qəbullara dair məlumatların təsdiq olunmuş nümunəvi kitabda müəyyən edilmiş formada qeyd edilməsinin vacibliyini vurğulanmışdır. Bununla yanaşı, vətəndaşların yaşayış yerləri üzrə qəbulunun mühümlüyü qeyd edilərək, bununla bağlı tabe prokurorluqlara ünvanlanmış Baş prokurorun müavininin 21.09.2011-ci il tarixli 09/337 №-li məktubunda vətəndaşların qəbulu işinin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə yaşayış yerləri üzrə qəbullar barədə məlumatların dolğun və operativ formada ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılması üçün yerli kütləvi informasiya vasitələrinin imkanlarından istifadə edilməsinin tövsiyə olunması bir daha vurğulanmış, vətəndaşların qəbulu qrafiklərinin vaxtında tərtib edilərək qəbulların mütəmadi olaraq keçirilməsi zəruriliyi, rayon prokurorlarının bu sahəyə şəxsən cavabdeh olmaları qeyd edilmişdir.

Bundan başqa, 10/100 №-li əmrin 65-ci bəndində təsbit edilmiş rayon prokurorlarının vətəndaşların qəbulu işinə məsul olan köməkçilərinin vəzifələri barədə danışılmış, həmin vəzifələrin dürüst icrası ilə bağlı konkret tövsiyələr verilmişdir.

Seminarla vətəndaşların yaşayış yerləri üzrə qəbulunda daha çox rast gəlinən nöqsan və çatışmazlıqlar ətrafı təhlil edilmiş, onların gələcəkdə istisna edilməsi üçün yerinə yetirilməsi zəruri olan tədbirlər müzakirə olunmuşdur.

Sonda maraq doğuran məsələlər üzrə suallar cavablandırılmışdır.

Avqustun 16-da «Arxiv işinin təşkili» mövzusunda Lənkəran rayon prokurorluğunun inzibati binasında Lənkəran, Cəlilabad, Neftçala, Masallı, Astara, Yardımlı, Lerik, Biləsuvar və Salyan rayon prokurorluqları əməkdaşlarının iştirakı ilə seminar keçirilmişdir.

Məşğələdə mühazirəçi qismində Müraciətlərə baxılması idarəsinin böyük prokuroru – arxiv müdiri Zöhrə Məmmədova çıxış edərək prokurorluq orqanlarında arxiv fondunun formalaşdırılması, mühafizəsi, istifadəsi və arxivlərin fəaliyyəti barədə məlumat vermiş, Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun 04.12.2001-ci il tarixli 08/160 №-li əmri ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikasının prokurorluq orqanlarında kargüzarlığın aparılması Qaydaları haqqında» Təlimatın və Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun 25.06.2002-ci il tarixli 08/61 №-li əmri ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu orqanlarında sənədlərin saxlanması müddətlərinə dair Siyahı»nın müddəalarını şərh etməklə arxiv işinin təkmilləşdirməsinə dair tövsiyələr vermişdir.

«Azərbaycan Respublikası prokurorluğu orqanlarında sənədlərin saxlanması müddətlərinə dair Siyahı»nın 2.6-cı bəndinə əsasən sənədlərin və işlərin saxlanılma müddəti onların kargüzarlığı qurtardığı ildən sonrakı ilin yanvar ayının 1-dən hesablanması barədə izah verilmiş və 3.10-cu bəndinə əsasən elm, tarix üçün maraqlı olan və ya mətbuatda geniş müzakirə edilən, yaxud müsbət təcrübə mübadiləsi üçün nümunə kimi xidmət edə bilən, eləcə də dövlət qarşısında böyük xidmətləri olan şəxslər haqqında məlumat daşıyan, həblə istintaqın diqqətini cəlb edən lazımı, əhəmiyyətli və

digər faktları özündə əks etdirən nəzarət icraatlarındakı sənədlərin ekspert komissiyaları tərəfindən daimi saxlanılmaq üçün ayrılı biləcəyi barədə məlumat verilmişdir.

Seminarda tabe prokurorluqların ekspert komissiyaları tərəfindən tərtib edilən sənədlərin məhv edilməsinə dair aktlarda daha çox rast gəlinən nöqsanlar təhlil edilərək seminar iştirakçılarına müvafiq izahlar verilmiş, bu sahədə işi tənzimləyən müvafiq normativ sənədlərin tələblərinin mükəmməl öyrənilməsi və məhv edilməli olan sənədlərin vaxtında ayrılmasının zəruriliyi vurğulanmışdır.

Sonda maraq doğuran suallar cavablandırılmışdır.

Baş Prokurorluğun Müraciətlərə baxılması idarəsi

***

Ağcabədi və Xaçmaz rayonlarında bölgə prokurorluqları əməkdaşlarının iştirakı ilə «Cinayət prosesində hüquqi varisin iştirakı: nəzəri və praktiki aspektlər» mövzusunda seminar-məşğələlər keçirilmişdir

Sentyabr ayında Ağcabədi və Xaçmaz rayon prokurorluqlarının inzibati binasında bölgə prokurorluqları əməkdaşlarının iştirakı ilə «Cinayət prosesində hüquqi varisin iştirakı: nəzəri və praktiki aspektlər» mövzusunda seminar-məşğələ keçirilmişdir.

Sentyabrın 20-də Xaçmaz rayon prokurorluğunda Baş Prokurorluğun Hüquqi təminat və informasiya idarəsinin prokuroru Malik Səlimovun iştirakı ilə keçirilmişdir. Seminar-məşğələdə Abşeron, Xızı, Xaçmaz, Siyəzən, Şabran, Quba, Qusar rayon, Sumqayıt şəhər və hərbi prokurorluqlarının

müvafiq əməkdaşları iştirak etmişlər. Eyni tədbir sentyabrın 26-da Ağcabədi rayon prokurorluğunda Baş Prokurorluğun Hüquqi təminat və informasiya idarəsinin böyük prokuroru Mahir Tağıyevin iştirakı ilə keçirilmişdir. Seminar-məşğələdə Ağcabədi, Ağdam, Ağdaş, Bərdə, Beyləqan, Yevlax, İmişli, Kürdəmir, Zərdab, Tərtər, Ucar, Füzuli rayon, Qarabağ və Füzuli hərbi prokurorluqlarının müvafiq əməkdaşları iştirak etmişlər.

Seminar-məşğələlərdə qeyd olunmuşdur ki, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsinə 11 dekabr 2012-ci il tarixli Qanunla ölmüş təqsirləndirilən (şübhəli) şəxsin hüquq və vəzifələrinin cinayət işi üzrə icraat zamanı hə-

yata keçirilməsi üçün onun hüquqi varisinin müəyyən edilməsi qaydalarını, hüquqi varisin həyata keçirdiyi hüquq və vəzifələri nəzərdə tutan 106-1-ci maddənin əlavə edilməsi həm ölmüş təqsirləndirilən (şübhəli) şəxsin, həm də onun yaxın qohumlarının ölkə Konstitusiyasında təsbit olunmuş məhkəmə təminatı və təqsirsizlik prezumpsiyası hüququnun təmin edilməsinə, onların şərəf və ləyaqətinin qorunmasına yönəlmişdir.

Qeyd olunan maddənin Cinayət-Prosesual Məcəlləsinə əlavə edilməsi, eyni zamanda, qanunda mövcud olmuş boşluğu

aradan qaldırmaqla cinayət prosesində ittiham və müdafiə tərəflərinin çəkişməsi prinsipinin həyata keçirilməsi üçün bərabər əsasların müəyyən edilməsi zərurətindən irəli gəlmişdir.

Seminar-məşğələ zamanı ölmüş təqsirləndirilən (şübhəli) şəxsin hüquqi varisinin müəyyən edilməsi və onların hüquq və vəzifələrinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar praktikada yaranan məsələlərin həlli ilə bağlı tövsiyələr verilmiş, mövzu ilə əlaqədar geniş müzakirə və fikir mübadiləsi aparılaraq tədbir iştirakçılarının sualları ətraflı cavablandırılmaqla müvafiq izahlar verilmişdir.

Baş Prokurorluğun Hüquqi təminat və informasiya idarəsi

***

Prokurorluq orqanlarına işə qəbulla əlaqədar sənədlərin qəbulu başlanmışdır

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Prokurorluğa işə qəbul olunmaq üçün namizədlərlə müsabiqə keçirilməsi qaydaları haqqında» Əsasnaməyə uyğun olaraq Baş Prokurorluq tərəfindən 100 ştat vahidi üzrə elan edilmiş müsabiqə ilə əlaqədar 2 sentyabr 2013-cü il tarixdən prokurorluğa işə qəbul olunmaq arzusunda olan namizədlərin sənədlərinin qəbulu prosesinə başlanmışdır.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin siyasi iradəsinə müvafiq olaraq 2002-ci ildən təbiiqinə başlanılan və Azərbaycan Respublikasının

Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə reallaşdırılan dövlət gənclər siyasəti çərçivəsində daha da geniş vüsət alan prokurorluq orqanlarına müsabiqə yolu ilə qulluğa qəbulun həyata keçirilməsi nəticəsində işə qəbul edilmiş gənc mütəxəssislər hazırda prokurorluğun kadr korpusunun 52 faizini təşkil etməklə təyinat aldıqları müxtəlif vəzifələrdə səmərəli fəaliyyət göstərirlər. Xidmətdə fərqləndiklərinə və vəzifə borclarını nümunəvi icra etdiklərinə görə müsabiqə yolu ilə qulluğa qəbul edilmiş 553 gənc hüquqşünasın bir çoxu prokurorluğun müxtəlif struktur qurumlarında məsul vəzifələrə irəli çəkilməmişlər.

Baş Prokurorluğun Kadrlar idarəsi

Avropa Şurasının «Hüquq-mühafizə orqanları rəsmiləri tərəfindən ciddi insan hüquqları pozuntularının istintaqı» mövzusunda regional hesabat konfransında milli mexanizmlərinin icmalı səsləndirilmişdir

Sentyabrın 24-də Fransanın Strasburq şəhərində Avropa Şurasının «Hüquq-mühafizə orqanları rəsmiləri tərəfindən ciddi insan hüquqları pozuntularının istintaqı» mövzusunda regional hesabat konfransı keçirilmişdir.

Konfransın işində Avropa Şurasının Katibliyinin rəsmiləri, ekspertlər və məsləhətçiləri ilə birlikdə Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova, Ermənistan və Ukraynanın hüquq-mühafizə orqanları nümayəndələri iştirak etmişlər.

Azərbaycan Respublikasını – Respublika Ombudsman Aparatının İşgəncələrin qarşısının alınması şöbəsinin müdiri Vüqar Məhərrəmov, Ali Məhkəmənin Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov, Daxili İşlər Nazirliyi Daxili təhqiqat idarəsinin şöbə rəisi Azər Məmmədov, Ədliyyə Nazirliyi İnsan hüquqları və ictimaiyyətlə əlaqələr idarəsinin rəisi Faiq Qurbanov, Penitensiar Xidməti Tərbivə işinin təşkilat idarəsinin in-

spektoru Samir Mehdiyev və Baş Prokurorluğunun Beynəlxalq əlaqələr idarəsinin Ekstradisiya və hüquqi yardım şöbəsinin prokuroru Anar Tağıyev təmsil etmişlər.

İki sessiyadan ibarət konfransın birinci sessiyasında digər ölkələrin nümayəndələri ilə bərabər – «Ölkələrin qəddar rəftarla mübarizə və qarşısını alma işlərində müasir təcrübəsi» mövzusunda

Respublika Ədliyyə Nazirliyinin nümayəndəsi Faiq Qurbanov, ikinci sessiyasında – «İstintaqın milli mexanizmlərinin icmalı» mövzusunda Ali Məhkəmənin nümayəndəsi Şahin Yusifov və Baş Prokurorluğunun nümayəndəsi Anar Tağıyev çıxış etmişlər, konfrans iştirakçıları ilə əlaqədar mövzu üzrə fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Konfrans nəticələrin ümumiləşdirilməsindən sonra işini bitirmişdir.

Baş Prokurorluğun Beynəlxalq əlaqələr idarəsi

***

Baş Prokurorluğun əməkdaşları Avropa Şurasının tədbirində iştirak etmişlər

İyulun 2–3-də Kiyev şəhərində Avropa Şurasının təşkilatçılığı ilə «Düzgün İdarəçilik və Korrupsiyaya qarşı mübarizə» layihəsi çərçivəsində «Hüquqi şəxslər tərəfindən törədilən hüquqpozmalara görə cinayət, inzibati və mülki məsuliyyətin tətbiqi ilə əlaqədar standartların implementasiyası» mövzusunda 2-ci regional məşğələ keçirilmişdir.

Seminarda Azərbaycan, Ukrayna, Gürcüstan, Moldova, Belarus və digər ölkələrdə hüquqi şəxslər tərəfindən törədilmiş korrupsiya hüquqpozmalarına görə mülki, inzibati və cinayət məsuliyyəti ilə əlaqədar mövcud hüquqi təcrübənin, qanunvericiliyin və qanun layihələrinin təqdimatları keçirilmiş, müxtəlif ölkələrdə törədilmiş cinayət hadisələri ilə bağlı təhlillər aparılmışdır.

Tədbirdə Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin Təşkilatı və informasiya təminatı şöbəsinin prokuroru vəzifəsini icra edən Samir Mahmudov çıxış edərək, Azərbaycan Respublikasının

da hüquqi şəxslərin mülki və inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsinin hüquqi əsasları və təcrübəsi, gələcəkdə ölkə daxilində hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinin tətbiqi istiqamətində cinayət qanunvericiliyində edilmiş dəyişikliklər və əlavələr, habelə bununla bağlı hazırlanan qanun layihələri barədə seminar iştirakçılarına məlumat vermiş və iştirakçıları maraqlandıran sualları ətraflı cavablandırmışdır.

Beynəlxalq Antikorrupsiya Akademiyası ilə əməkdaşlıq genişlənir

İyulun 10–11-də Beynəlxalq Antikorrupsiya Akademiyasında (İACA) dünyanın korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində aparıcı mütəxəssislərdən hesab olunan Robert Klitqaardın bu sahədə təcrübəsinə dair seminar keçirilmişdir.

Almaniya, Fransa, Rusiya, Avstriya, Braziliya, Polşa, İndoneziya və digər ölkələrin korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ixtisaslaşmış hüquq mühafizə və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının nümayəndələrinin iştirak etdiyi tədbirdə Azərbaycan Prokurorluğunu Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarə-

sinin prokuroru Sahib İsmayilov təmsil etmişdir.

Seminarla korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində nailiyyətlər əldə etmiş ölkələrin qabaqcıl təcrübəsi, bu istiqamətdə elektron-informasiya texnologiyalarından istifadənin labüdlüyü, nağdsız pul əməliyyatlarının daha geniş tətbiqi, vətəndaş-məmur təmasının minimuma endirilməsi üsulları müzakirə olunmuşdur.

Tədbir iştirakçılarna paylanmış Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsinə uyğun olaraq ölkəmizdə korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində görülmüş tədbirləri, əldə edilmiş nailiyyətləri özündə əks etdirən bukletlər böyük maraqla qarşılanmışdır.

***

Baş Prokurorluğun əməkdaşı BMT-nin Korrupsiya əleyhinə Konvensiyasının müddələrinin icrası ilə bağlı beynəlxalq tədbirlərdə fəal iştirak edir

Azərbaycan Respublikasında BMT-nin Korrupsiya əleyhinə Konvensiyasının bir sıra müddələrinin icrası ilə bağlı 1-ci raund dəyərləndirilməsi uğurla həyata keçirilmişdir. BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlığa qarşı mübarizə idarəsinin dəstəyi ilə Bosniya və Herseqovina, eyni zamanda Qvatemalanın ekspertləri Azərbaycan Respublikasında Korrupsiyanın kriminallaşdırılması və beynəlxalq hüquqi əməkdaşlıq məsələləri sahəsində qiymətləndirmə apararaq, konvensiyanın həmin hissəsinin implementasiyası üçün görülən işləri qənaətbəxş hesab etmişdir. Azərbaycan üzrə hesabatın icmalı BMT üzv dövlətləri arasında yayılaraq ölkəmizin müsbət iş təcrübəsi dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılmışdır.

Konvensiyanın Implementasiya üzrə Nəzarət Qrupunun sessiyasında qəbul edilmiş qərarla Azərbaycan və Peru Meksika Birləşmiş Ştatları üzrə dəyərləndirici dövlət seçilmişdir.

Avqustun 18–22-də Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin böyük prokuroru Elnur Musayev Beynəlxalq Ekspertlər Qrupu tərkibində Meksiko şəhərində Dəyərləndirmə iclasında iştirak etmişdir.

Beynəlxalq Ekspert Heyəti Meksikanın bir sıra ali qurumları, o cümlədən Parlament, Ali Məhkəmə, Baş Prokurorluq, Ədliyyə nazirliyi, Dövlət İşləri üzrə na-

zirlik, Maliyyə Kəşfiyyatı Qurumu, Maliyyə nazirliyi və sair qurumlarının nümayəndləri ilə görüşlər keçirmişlər.

Azərbaycan Respublikasının Meksikadakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri İlqar Muxtarov açılış sessiyasında iştirak edərək ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da inkişaf etdirilməsinə öz dəstəyini ifadə etmişdir.

Tədbirdə Meksika hökumətinin özünüdəyərləndirmə toplusuna hazırladığı cavablar Azərbaycan mütəxəssisi - Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin böyük prokuroru Elnur Musayev tərəfindən öyrənilərək qiymətləndirilmiş, cavabdeh ölkəyə ekspert rəylərinin layihələri təqdim olunmuşdur. İş bölgüsünə əsasən korrupsiyanın kriminallaşdırılması, hüquq mühafizə qurumları, əmlak üzərinə həbs qoyulması və müsadirə, cinayət təqibindən immunitet, hüquqi şəxslərin korrupsiya cinayətlərinə görə məsuliyyəti, sübut etmə və sair məsələlər üzrə Meksika qanunvericiliyinin və təcrübəsinin beynəlxalq tələblərə cavab verməsinin qiymətləndirilməsini həyata keçirən Azərbaycanlı mütəxəssis sözü gedən prosesdə aparıcı rol oynamışdır.

Səfər çərçivəsində beynəlxalq ekspertlər korrupsiyaya qarşı mübarizə və BMT Konvensiyasının implementasiyası ilə əlaqədar səmərəli fikir mübadiləsi aparmışdır.

Sinqapurun anti-korrupsiya Strategiyası öyrənilmişdir

Sentyabrın 11–18-də Sinqapur Respublikasında Sinqapur Əməkdaşlıq Proqramının Təlim Təqaüdü (SCPTA) tərəfindən «Sinqapurun anti-korrupsiya Strategiyası» mövzusunda təlim kursu keçirilmişdir.

Ukrayna, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Meksika Birləşmiş Ştatları, Serbiya, Gürcüstan, Moldova, Mərakeş Krallığı və digər ölkələrin nümayəndələrinin qatıldığı tədbirdə Azərbaycan Respublikasını Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin şöbə rəisi Rövşən Əliyev təmsil etmişdir.

Tədbirdə Sinqapurun bir çox sahələrini əhatən edən korrupsiyaya qarşı mübarizə təcrübəsi öyrənilmiş, dövlət və özəl sektorlarda korrupsiyanın qarşısının alınması, həmçinin dövlət və

saitlərinin idarə olunması və ayrılması zamanı şəffaflığın təmini və digər məsələlər müzakirə edilərək səmərəli fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Sonda Sinqapur Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən iştirakçılara müvafiq sertifikatlar təqdim edilmişdir.

***

Azərbaycan Respublikası Antikorrupsiya Şəbəkəsinin dəyərləndirilməsindən müvəffəqiyyətlə keçən ilk ölkə olmuşdur

Sentyabrın 23–25-də Paris şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə Antikorrupsiya Şəbəkəsinin İstanbul Fəaliyyət Planının 12-ci Monitoring Görüşü və Rəhbər Qrupun 15-ci iclası keçirilmişdir.

OECD üzv ölkələrinin, o cümlədən ABŞ, Türkiyə, Qərbi və Şərqi Avropa ölkələrinin, ATƏT, Avropa Şurası, Dünya Bankı və digər nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların təmsil olunduğu tədbirlərdə Azərbaycan Respublikasını layihənin ölkəmiz üzrə milli əlaqələndiricisi – Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin rəi-

si Kamran Əliyev, Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə üzrə Komissiyanın katibi Vüsal Hüseynov, layihə üzrə milli ekspert – idarənin böyük prokuroru Elnur Musayevdən ibarət nümayəndə heyəti təmsil etmişdir. Təşkilatçıların dəvəti ilə tədbirlərdə həmçinin vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndəsi – Korrupsiyaya qarşı mübarizə Qeyri Hökumət Təşkilatlarının Məlumat Şəbəkəsinin əlaqələndiricisi – Konstitusiyaya araşdırmaları Fondunun sədri Əliməmməd Nuriyev iştirak etmişdir.

2012-ci ilin dekabr ayında Yüksək Səviyyəli Görüşdə qəbul olunan qərara əsasən 12-ci Monitoring Görüşündə Azərbaycanın üçüncü raund dəyərləndirilməsinə dair hesabatı dinlənilmişdir.

Azərbaycanda ölkə rəhbərliyinin siyasi iradəsinə uyğun olaraq korrupsiyaya qarşı mübarizə tədbirlərinin daha sistemativ, genişmiqyaslı və səmərəli həyata keçirilməsinin təmin edilməsinə yönəlmiş «Korrupsiyaya qarşı mübarizəyə dair 2012-2015-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı»nı, əsas istiqamətləri dövlət idarəçiliyində hesabatlılığın təmin edilməsi, ictimaiyyətin iştirakının genişləndirilməsi, yeni texnologiyaların tətbiqinin dəstəklənməsi olan Açıq Hökumətin təşviq edilməsinə dair Milli Fəaliyyət Planı, korrupsiya hüquqpozumalarının aşkar edilməsi, təqsirləndirilən şəxslərin müəyyən edilərək cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi istiqamətində nailiyyətlər, qabaqlayıcı tədbirlər, o cümlədən mühüm antikorrupsiya tədbiri kimi Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin və onun tabeliyində «ASAN xidmət» mərkəzlərinin yaradılması diqqətə çatdırılmışdır.

Cari ilin birinci rübündə Azərbaycan hökumətinin müvafiq suallar toplusuna uyğun hazırladığı hesabat layihəsindən irəli gələn məsələlərin aydınlaşdırılması məqsədilə Şəbəkənin Kətibliyi və Rumıniya, Litva, Ukrayna, Qazaxıstan və Tacikistandan olan ekspert qrupu 3-7 iyul tarixlərdə Bakıya müşahidə səfərini həyata keçirərək bir sıra dövlət qutumları və qeyri-hökumət təşkilatları, özəl sektor, xarici və beynəlxalq nümayəndəliklərin üzvləri ilə görüşmüşlər. Bunların nəticəsində hazırlanmış, özündə əvvəlki, yəni ikinci raund dəyərləndirmənin nəticəsində verilmiş tövsiyələrin icra vəziyyətini müəyyən edən qiymətlərini və yeni tövsiyələri əks etdirən hesabat layihəsi əvvəlki ekspertlər qrupu ilə müzakirə edilmiş, daha sonra isə iki oxunuşda Monitoring Görüşündə üzv ölkələrinin nümayəndələrinin müzakirəsinə çıxarılaraq qəbul edilmişdir.

Azərbaycanda korrupsiyaya qarşı mübarizənin strateji təşkili, bu prosesdə vətəndaş cəmiyyətinin iştirakı, tədqiqatların və sorğuların aparılması, treninqlərin təşkili, ixtisaslaşmış qurumların səmərəliliyinin artırılması, korrupsiya

əməllərinə görə cinayət məsuliyyətinin və hüquqi şəxslərin korrupsiya cinayətlərinə görə məsuliyyətinin nəzərdə tutulması, müsadirənin tətbiqinin gücləndirilməsi, satınalmalarda və məhkəmə sistemində korrupsiyanın qarşısının alınması, dövlət qulluğunda və siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsində şəffaflığın artırılması, özəl sektorda dürüstlüyün təşviqi sahələrində verilmiş tövsiyələrin icrası qənaətbəxş hesab edilmişdir.

Antikorrupsiya Şəbəkəsi tərəfindən ölkəmizin antikorrupsiya qanunvericiliyinin və onun icra səviyyəsinin icrası, Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin modeli uğurlu nümunə kimi tanınmış, Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin «ASAN xidmət» mərkəzlərinin fəaliyyəti təqdirəlayiq təcrübə olaraq göstərilmişdir.

Monitoring Görüşündə həmçinin Gürcüstanın üçüncü raund dəyərləndirilməsinə dair hesabatları və Şəbəkənin digər üzvlərinin, o cümlədən Ukrayna, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan, Tacikistan, Monqolustan və Ermənistanın dövrü hesabatları dinlənilmişdir.

Xüsusi qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan Respublikası Şəbəkənin 3-cü raund dəyərləndirilməsindən müvəffəqiyyətlə keçən ilk ölkə olmuşdur. OECD təşkilatının və Şəbəkənin vəzifəli şəxslərinin hesabatın ölkə ictimaiyyətinə təqdim edilməsi məqsədi ilə yaxın vaxtlarda Azərbaycana səfər etmələri nəzərdə tutulur. Bu təcrübə təşkilat tərəfindən müəyyən edilmiş prosedurlara əsasən bütün üzv ölkələrdə həyata keçirilir.

Tədbir zamanı ölkəmizdə korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində görülmüş tədbirləri əks etdirən buklet və nəşrlərin iştirakçılar arasında yayılması təmin edilmişdir.

Sonda ölkələrə verilmiş tövsiyələrin icrası yolları müzakirə olunaraq bu sahədə beynəlxalq qurumlarla birgə layihələrin həyata keçirilməsi qərara alınmışdır.

Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi

TƏYİNATLAR

2013-cü ilin iyul-sentyabr aylarında aşağıda adları çəkilən prokurorluq işçiləri dördüncü təsnifat vəzifələrə təyin olunmuşlar.

1. Nəşibov Anar Yusif oğlu – Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun 23 sentyabr 2013-cü il tarixli 11/275-k №-li əmri ilə Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun köməkçisi vəzifəsinə təyin edilmişdir.

Anar Nəşibov 1982-ci ildə anadan olmuş, 2003-cü ildə Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinin bakalavriat pilləsini hüquqşünaslıq ixtisası üzrə bitirmiş, 2007-ci ildə Azərbaycan Respublikasının prokurorluq orqanlarında qulluğa qəbul olunaraq, Qax rayon prokurorluğunun müstəntiqi vəzifəsi üzrə stajor, 2008-ci ildən Qax rayon prokurorluğunun müstəntiqi vəzifəsində işləmiş, 2010-cu ildən Qax rayon prokurorunun böyük köməkçisi, Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin İstintaq şöbəsinin mühüm işlər üzrə müstəntiqi vəzifələrini icra etmiş, 2011-ci ildən həmin vəzifədə çalışmışdır.

II dərəcəli hüquqşünas xüsusi rütbəsindədir.

2. Rzayev İlyas Ramiz oğlu – Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun 19 avqust 2013-cü il tarixli 11/239-k №-li əmri ilə Azərbaycan Respublikası Hərbi Prokurorluğunun Silahlı Qüvvələrin təhqiqat orqanlarında və əsgər dustaqxanalarında qanunların icrasına nəzarət şöbəsinin rəisi vəzifəsinə təyin edilmişdir.

İlyas Rzayev 1981-ci ildə anadan olmuş, 2002-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinin bakalavriat pilləsini hüquqşünaslıq ixtisası üzrə fərqlənmə ilə, 2006-cı ildə magistratura pilləsini fərqlənmə ilə bitirmiş, 2005-ci ildə Azərbaycan Respublikasının prokurorluq orqanlarında qulluğa qəbul olunaraq, Sumqayıt hərbi prokurorluğunun müstəntiqi vəzifəsi hesabına stajor, 2006-cı ildən həmin hərbi prokurorluğun müstəntiqi, 2007-ci ildən Bakı hərbi pro-

kurorluğunun müstəntiqi vəzifələrində işləmiş, 2008-ci ildən Bakı hərbi prokurorluğunun böyük müstəntiqi vəzifəsini icra etmiş, 2009-cu ildən həmin vəzifədə çalışmış, Respublika Hərbi Prokurorluğunun Hərbi prokurorluqlarda istintaqa nəzarət şöbəsinin prokuroru vəzifəsini icra etmiş, 2010-cu ildən həmin vəzifədə, 2011-ci ildən Respublika Hərbi Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokuroru, 2012-ci ildən Azərbaycan Respublikası Hərbi prokurorunun köməkçisi, 2013-cü ildən Azərbaycan Respublikası Hərbi prokurorunun böyük köməkçisi vəzifələrində çalışmışdır.

Ədliyyə polkovnik-leytenantı hərbi rütbəsindədir.

3. Hüseynov Toğrul Vaqif oğlu – Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun 20 avqust 2013-cü il tarixli 11/240-k №-li əmri ilə Azərbaycan Respublikası Hərbi Prokurorluğunun Təşkilat-analitik şöbəsinin rəisi vəzifəsinə təyin edilmişdir.

Toğrul Hüseynov 1972-ci ildə anadan olmuş, 1993-cü ildə Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsini bitirmiş, 1994-cü ildə Azərbaycan Respublikasının prokurorluq orqanlarında qulluğa qəbul olunaraq, Hava Hücumundan Müdafiə və Hərbi Hava Qüvvələri qoşunlarında qanunların icrasına nəzarət üzrə hərbi prokurorluğun müstəntiqi vəzifəsi üzrə stajor, Respublika Hərbi Prokurorluğunun İstintaq idarəsinin böyük müstəntiqi vəzifəsi üzrə stajor, 1996-cı ildən Respublika Hərbi Prokurorluğunun İstintaq idarəsinin Səyyar-kriminalistika laboratoriyasının rəisi, 2001-ci ildən Respublika Hərbi Prokurorluğunun Hərbi prokurorluqlarda istintaqa nəzarət şöbəsinin prokuroru, 2005-ci ildən Respublika Hərbi Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin böyük prokuror-metodisti vəzifələrində çalışmışdır.

Ədliyyə polkovnik-leytenantı hərbi rütbəsindədir.

Baş Prokurorluğun Kadrlar idarəsi

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ İNZİBATİ XƏTALAR
MƏCƏLLƏSİNDƏ DƏYİŞİKLİKLƏR EDİLMƏSİ HAQQINDA

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin 1-ci hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinə (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8, I kitab, maddə 584, № 12, maddə 835; 2001, № 1, maddə 24, № 3, maddə 139, № 7, maddə 455, № 11, maddələr 680, 698, № 12, maddə 731; 2002, № 1, maddə 9, № 4, I kitab, maddə 165, № 5, maddələr 234, 237, 239, № 6, maddə 326, № 8, maddə 463, № 12, maddə 692; 2003, № 1, maddələr 3, 13, 23, № 4, maddələr 177, 178, № 5, maddə 228, № 6, maddələr 257, 276, 279, № 8, maddələr 407, 425, № 12, I kitab, maddələr 676, 696, II kitab, maddələr 713, 714; 2004, № 1, maddələr 6, 7, 10, 13, № 4, maddələr 200, 201, 204, № 5, maddələr 313, 314, 317, 321, № 6, maddə 397, № 8, maddələr 596, 597, № 10, maddələr 762, 779, № 11, maddə 900, № 12, maddə 973; 2005, № 1, maddələr 5, 6, № 2, maddə 61, № 4, maddələr 272, 273, 275, 278, № 6, maddələr 462, 466, № 7, maddə 576, № 8, maddələr 691, 692, № 10, maddələr 875, 877, 904, № 11, maddələr 993, 994, 995, № 12, maddələr 1083, 1085; 2006, № 2, maddələr 64, 68, № 3, maddələr 219, 220, 223, 225, № 5, maddə 385, № 6, maddə 478, № 11, maddələr 923, 924, 932, № 12, maddələr 1005, 1020, 1024; 2007, № 1, maddələr 3, 4, № 2, maddələr 65, 68, № 5, maddələr 397, 398, 401, 440, № 6, maddələr 560, 561, 562, 579, № 8, maddə 757, № 10, maddələr 935, 936, 938, 940, № 11, maddələr 1048, 1049, 1053, 1070, 1077, 1080, 1089, 1091, № 12, maddələr 1195, 1211, 1217, 1218, 1221; 2008, № 2, maddə 47, № 3, maddələr 146, 152, 159, № 4, maddə 249, № 5, maddə 340, № 6, maddələr 454, 460, 461, 464, № 7, maddələr 601, 602, 605, № 8, maddələr 699, 701, 711, № 10, maddələr 884, 885, № 11, maddələr 956, 957, № 12, maddələr 1045, 1047, 1049; 2009, № 2, maddələr 36,

45, 49, 52, 53, № 5, maddələr 309, 315, № 6, maddələr 404, 405, № 7, maddələr 517, 518, 519, № 8, maddə 611, № 12, maddələr 953, 954, 966, 971; 2010, № 2, maddələr 70, 71, № 3, maddələr 167, 171, 178, № 4, maddələr 275, 276, № 5, maddələr 379, 380, № 6, maddə 483, № 7, maddələr 577, 591, 594, 595, 598, 600, № 10, maddə 838, № 11, maddələr 936, 938, 949, № 12, maddə 1059; 2011, № 2, maddələr 70, 71, № 3, maddələr 162, 164, 167, 168, 170, № 4, maddələr 246, 254, № 6, maddələr 470, 479, 487, № 7, maddələr 596, 614, № 10, maddə 881, № 11, maddə 981, № 12, maddələr 1094, 1095, 1099, 1103, 1106; 2012, № 1, maddə 3, № 2, maddə 50, № 3, maddə 194, № 4, maddə 271, № 5, maddə 404, № 6, maddə 499, № 7, maddələr 649, 665, 667, № 9 maddə 843, № 11, maddələr 1046, 1047, 1055, 1064, 1069; 2013, № 1, maddələr 12, 13, 23, № 2, maddələr 90, 100, № 3, maddələr 218, 220, 225; Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 22 fevral tarixli 568-IVQ nömrəli, 5 aprel tarixli 594-IVQD nömrəli, 19 aprel tarixli 612-IVQD, 624-IVQD nömrəli və 30 aprel tarixli 634-IVQD nömrəli qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

Aşağıdakı məzmununda 348-7 maddə əlavə edilsin:

«Maddə 348-7. Hüquq müəyyən edən sənədlərin verilməsi üçün qanunla nəzərdə tutulmayan sənədlərin tələb edilməsi

Hüquq müəyyən edən sənədlərin verilməsi üçün qanunla nəzərdə tutulmayan sənədlərin tələb edilməsinə görə –

vəzifəli şəxslər üç yüz manatdan dörd yüz manatadək miqdarda cərimə edirlər.».

2. 360-cı maddəyə «348-6» rəqəmlərindən sonra «, 348-7» rəqəmləri əlavə edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 31 may 2013-cü il
№ 678-IVQD

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ CİNAYƏT-PROSESSUAL
MƏCƏLLƏSİNDƏ DƏYİŞİKLİK EDİLMƏSİ HAQQINDA

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsini «Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il 28 dekabr tarixli 541-IVQD nömrəli Qanununa uyğunlaşdırmaq məqsədi ilə **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, №8, (II kitab), maddə 585; 2001, №7, maddə 455; 2002, №1, maddə 9, №5, maddə 233, №8, maddə 463; 2003, №6, maddə 276; 2004, №5, maddə 321, №7, maddə 505, №8, maddə 598, №10, maddə 761, №11, maddə 890; 2005, №1, maddə 4, №4, maddə 278, №6, maddə 462, №8, maddə 686, №10, maddə 874, №12, maddə 1079; 2006,

№1, maddə 3, №2, maddə 64, №5, maddə 390, №10, maddə 847, №11, maddə 929, №12, maddə 1032; 2007, №2, maddələr 65,68, №6, maddə 560, №7, maddə 712, №8, maddə 756, №11, maddə 1049, №12, maddə 1221; 2008, №6, maddə 462, №7, maddələr 606, 607, №12, maddələr 1045, 1049; 2009, №5, maddə 315, №7, maddə 517, №12, maddə 966; 2010, №3, maddələr 171, 173, 178, №7, maddə 593, №12, maddə 1058; 2011, №6, maddə 480, №7, maddələr 589, 599; 2012, №7, maddə 674, №11, maddə 1062, №12, maddə 1215; 2013, №2, maddə 77) 214.4-cü maddəsində «174-176» rəqəmləri «174, 175» rəqəmləri ilə əvəz edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 21 iyun 2013-cü il
№ 694-IVQD

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU
«Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi haqqında»
Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 10-cu bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

«Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda (Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Məlumatı, 1994, № 18, maddə 244; Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1998, № 3, maddə 142; 2002, № 6, maddə 328; 2004, № 7, maddə 505; 2006, № 12, maddə 1033; 2007, № 1, maddə 4; 2010, № 5, maddə 386; 2011, № 2, maddə 71, № 12, maddə 1086; 2012, № 2, maddə 62; Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 19 aprel tarixli 617-IVQD nömrəli Qanunu) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 4-cü maddənin birinci hissəsinin birinci cümləsində «qəbz» sözü «sənəd» sözü ilə əvəz edilsin.
2. 6-cı maddənin ikinci hissəsində «həbsəalma qəti-imkan tədbiri» sözləri «həbs və ona alternativ qətimkan tədbirləri» sözləri ilə əvəz edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 21 iyun 2013-cü il
№ 704-IVQD

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ İNZİBATİ XƏTALAR
MƏCƏLLƏSİNDƏ DƏYİŞİKLİKLƏR EDİLMƏSİ HAQQINDA

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8, I kitab, maddə 584, № 12, maddə 835; 2001, № 1, maddə 24, № 3, maddə 139, № 7, maddə 455, № 11, maddələr 680, 698, № 12, maddə 731; 2002, № 1, maddə 9, № 4, I kitab, maddə 165, № 5, maddələr 234, 237, 239, № 6, maddə 326, № 8, maddə 463, № 12, maddə 692; 2003, № 1, maddələr 3,13, 23, № 4, maddələr 177, 178, № 5, maddə 228, № 6, maddələr 257, 276, 279, № 8, maddələr 407, 425, № 12, I kitab, maddələr 676, 696, II kitab, maddələr 713, 714; 2004, № 1, maddələr 6, 7, 10, 13, № 4, maddələr 200, 201, 204, № 5, maddələr 313, 314, 317, 321, № 6, maddə 397, № 8, maddələr 596, 597, № 10, maddələr 762, 779, № 11, maddə 900, № 12, maddə 973; 2005, № 1, maddələr 5,6, № 2, maddə 61, № 4, maddələr 272, 273, 275, 278, № 6, maddələr 462, 466, № 7, maddə 576, № 8, maddələr 691, 692, № 10, maddələr 875, 877, 904, № 11, maddələr 993, 994, 995, № 12, maddələr 1083, 1085; 2006, № 2, maddələr 64, 68, № 3, maddələr 219, 220, 223, 225, № 5, maddə 385, № 6, maddə 478, № 11, maddələr 923, 924, 932, № 12, maddələr 1005, 1020, 1024; 2007, № 1, maddələr 3, 4, № 2, maddələr 65, 68, № 5, maddələr 397, 398, 401, 440, № 6, maddələr 560, 561, 562, 579, № 8, maddə 757, № 10, maddələr 935, 936, 938, 940, № 11, maddələr 1048, 1049, 1053, 1070, 1077, 1080, 1089, 1091, № 12, maddələr 1195, 1211, 1217, 1218, 1221; 2008, № 2, maddə 47, № 3, maddələr 146, 152, 159, № 4, maddə 249, № 5, maddə 340, № 6, maddələr 454, 460, 461, 464, № 7, maddələr 601, 602, 605, № 8, maddələr 699, 701, 711, № 10, maddələr 884, 885, № 11, maddələr 956, 957, № 12, maddələr 1045, 1047, 1049; 2009, № 2, maddələr 36, 45, 49, 52, 53, № 5, maddələr 309, 315, № 6, maddələr 404, 405, № 7, maddələr 517, 518, 519, № 8, maddə 611, № 12, maddələr 953, 954, 966, 971; 2010, № 2, maddələr 70, 71, № 3, maddələr 167, 171, 178, № 4, maddələr 275, 276,

№ 5, maddələr 379, 380, № 6, maddə 483, № 7, maddələr 577, 591, 594, 595, 598, 600, № 10, maddə 838, № 11, maddələr 936, 938, 949, № 12, maddə 1059; 2011, № 2, maddələr 70, 71, № 3, maddələr 162, 164, 167, 168, 170, № 4, maddələr 246, 254, № 6, maddələr 470, 479, 487, № 7, maddələr 596, 614, № 10, maddə 881, № 11, maddə 981, № 12, maddələr 1094, 1095, 1099, 1103, 1106; 2012, № 1, maddə 3, № 2, maddə 50, № 3, maddə 194, № 4, maddə 271, № 5, maddə 404, № 6, maddə 499, № 7, maddələr 649, 665, 667, № 9, maddə 843, № 12, maddələr 1046, 1047, 1055, 1064, 1069; 2013, № 1, maddələr 12, 13, 23, № 2, maddələr 90, 100, № 3, maddələr 205, 218, 220, 225, № 4, maddələr 354, 361; Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 19 aprel tarixli 612-IVQD, 624-IVQD, 30 aprel tarixli 634-IVQD nömrəli qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 29-cu maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

«Maddə 29. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma»

29.1. Bu Məcəllənin xüsusi hissəsində nəzərdə tutulmuş hallarda əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər barəsində Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq edilir.

29.2. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxarılmış əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasına gəlmə hüququ 1 ildən 5 ilədək müddətə məhdudlaşdırılır.

29.3. Qaçqın statusuna malik olan və ya Azərbaycan Respublikası tərəfindən siyasi sığınacaq verilən şəxslər, habelə insan alverinin qurbanı olan uşaqlar barəsində, Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq edilmir.

29.4. İnsan alverindən zərər çəkmiş hesab olunan əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər barəsində 1 il müddətində, cinayət təqibi orqanlarına yardım göstərən əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər barəsində isə cinayət təqibi başa çatanadək

Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq edilmir.».

2. 398.1.6-cı maddədə «pozulduqda» sözündən sonra «, yaxud onlar Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma haqqında qərarın icrasından yayındıqda» sözləri əlavə edilsin.

3. 457-ci maddə üzrə:

3.1. 457.2-1-ci maddədə «müəssisəsində» sözündən sonra «müvəqqəti» sözü əlavə edilsin;

3.2. aşağıdakı məzmununda 457.2-2-ci və 457.6-cı maddələr əlavə edilsin:

«457.2-2. Əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxsin ölkədən getmək hüququ müvəqqəti məhdudlaşdırıldıqda, onun Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxarılması məhdudlaşdırmaya səbəb olan hallar aradan qalxdıqdan sonra icra edilir.»;

«457.6. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma inzibati tənbeh tədbirinin tətbiqindən irəli gələn digər məsələlər bu Məcəllədə nəzərdə tutulan müddəalara zidd olmamaq şərti ilə Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinə uyğun olaraq həll edilir.».

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 iyun 2013-cü il
№ 684-IVQD

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ CƏZALARIN İCRASI
MƏCƏLLƏSİNDƏ DƏYİŞİKLİKLƏR EDİLMƏSİ HAQQINDA

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8, III kitab, maddə 586, №12, maddə 835; 2001, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 9, № 5, maddələr 237, 240, 244, № 8, maddə 463; 2004, № 6, maddə 399; 2005, № 4, maddə 278; 2006, № 11, maddə 929; 2007, № 8, maddə 756, № 11, maddə 1049, № 12, maddələr 1197, 1218; 2008, № 6, maddə 462, № 7, maddələr 602, 607; 2010, № 3, maddə 171, № 4, maddə 275, № 7, maddə 591; 2011, № 2, maddələr 70, 71, № 6, maddə 473, № 7, maddə 600, № 12, maddə 1107; 2012, № 5, maddə 406, № 12, maddələr 1056, 1063) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 166-cı maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

«**Maddə 166. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma növündə cəzanın icrası qaydası**

166.1. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hallarda tətbiq edilir.

166.2. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma növündə əlavə cəzaya məhkum edilmiş əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs barəsində təyin edilmiş əsas cəzanı icra edən orqan və ya müəssisə müəyyən edilmiş əsas cəza müddətinin bitməsinə iki ay qalmış, əsas cəza növü kimi cərimə

cəzası təyin edildikdə isə cəzanın icraya yönəldilməsinə dair göstəriş daxil olduqdan dərhal sonra əlavə cəzanı icra edən orqana müvafiq hökmün surətini, məhkum, onun mənsub olduğu dövlət, cəzanın icrası (cəzanın çəkilmə yeri, məhkumun yerdəyişmələri, vaxtından əvvəl azad edilməsi və digər), cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın ödənilməsi vəziyyəti barədə məlumatları təqdim edir.

166.3. Əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs əsas cəzasını çəkib qurtardığı və ya müəyyən olunmuş qaydada cəzadan azad olunduğu gün əsas cəzanı icra edən orqan və ya müəssisənin nümayəndəsinin müşayiəti ilə əlavə cəzanı icra edən orqana təhvil verilir.

166.4. Şəxsiyyətini təsdiq edən sənədi olmayan əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs əlavə cəzanı icra edən orqana əsas cəzanı icra edən orqan və ya müəssisə tərəfindən təqdim olunan azad etmə haqqında fotoşəkilli arayış əsasında təhvil verilir.

166.5. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma növündə əlavə cəzaya məhkum edilmiş şəxsin şəxsiyyətinin dəqiqləşdirilməsinə ehtiyac yarandıqda, əsas cəzanı icra edən müəssisə və ya orqan tərəfindən verilən məlumat əsasında əlavə cəzanı icra edən orqan Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinə uyğun olaraq tədbirlər görür.

166.6. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma növündə əlavə cəzaya məhkum olunmuş şəxslər 48 saat ərzində Azərbaycan Respublikasının ərazisindən çıxarılmalıdır. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma cə-

zasının tətbiqi ilə bağlı sənədləşmə yubandıqda və ya çıxarılma haqqında qərarın vaxtında icrasına mane olan digər üzrlü səbəb olduqda şəxsin saxlandığı yer üzrə birinci instansiya məhkəməsi həmin cəzanı icra edən orqanın əsaslandırılmış təqdimatı əsasında çıxarılma müddətinin uzadılması məsələsinə baxır.

166.7. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma cəzasının icrasından yayınmaq-la hökmün icrasından boyun qaçıran əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində nəzərdə tutulan qaydada tutulur və hökmün icrası təmin edilir.

166.8. Bu Məcəllənin 166.7-ci maddəsində göstərilən şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma növündə əlavə cəza icra edilənədək məhkəmənin qərarına əsasən qanunla müəyyən olunmuş qaydada müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qanunsuz miqrantların saxlanması mərkəzlərinə yerləşdirilirlər.

166.9. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarılan şəxs barədə cəzanı icra edən orqan tərəfindən müvafiq icra hakimiyyəti orqanına əvvəlcədən yazılı məlumatlar göndərilir. Məhkum Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara çıxarılarəkən, Azərbaycan Respublikasının sərhəd nəzarət məntəqələrində cəzanı icra edən orqanın əməkdaşları tərəfindən müşayiət olunur və dövlət sərhədinin buraxılış məntəqələrində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının əməkdaşlarına təhvil verilir.

166.10. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara çıxarma xərclərini məhkumun özü və ya onun

mənsub olduğu dövlətin diplomatik və konsulluq nümayəndəlikləri ödəyirlər. Göstərilən qaydada ödəmənin mümkün olmadığı hallarda məhkumun Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara çıxarma xərclərini Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti **orqanı ödəyir.**

166.11. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara məcburi çıxarma cəzasının tətbiqindən irəli gələn digər məsələlər bu Məcəllədə nəzərdə tutulan müddəalara zidd olmamaq şərti ilə Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinə uyğun olaraq həll edilir.».

2. 174-cü maddənin mətni 174.1-ci maddə hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda 174.2-ci maddə əlavə edilsin:

«**174.2.** Məhkum edilmiş əcnəbilər və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslər cəza çəkməkdən azad edildikdə cəzanı icra edən orqan həmin şəxslərin Azərbaycan Respublikası ərazisində olmalarının hüquqi əsaslarını müəyyən etmək məqsədi ilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına məlumat verir. Bu məlumat əsasında müvafiq icra hakimiyyəti orqanı həmin şəxslərin Azərbaycan Respublikasında qalması və ya Azərbaycan Respublikasının ərazisindən kənara çıxarılması məsələsini həll edir.».

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 iyun 2013-cü il
№ 685-IVQD

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

«Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 13 iyun tarixli 684-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi və «Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 29 avqust tarixli 389 nömrəli Fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, «Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 13 iyun tarixli 684-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə **qərara alıram:**

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1.1. üç ay müddətində Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin

aktlarının «Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. üç ay müddətində Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılma-

sını nəzarətdə saxlasın və bunun icrası barədə beş ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.4. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının və normativ xarakterli aktların «Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə məlumat versin.

3. «Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 29 avqust tarixli 389 nömrəli Fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8, III kitab, maddə 612; 2001, № 7, maddə 462, № 10, maddə 640, № 12, maddə 755; 2002, № 1, maddə 49, № 5, maddələr 260, 275, № 8, maddələr 478, 484, 486; 2003, № 6, maddə 299, № 8, maddə 434, № 9, maddə 478, № 10, maddələr 546, 547, 560, 571, 582; 2004, № 1, maddələr 19, 26, № 3, maddələr 138, 141, № 4, maddə 235, № 5, maddələr 340, 341, 343, 345, 346, № 8, maddələr 607, 608, № 11, maddə 909, № 12, maddə 1005; 2005, № 2, maddələr 67, 69, № 4, maddələr 299, 303, № 8, maddə 702, № 9, maddələr 801, 802, № 12, maddə 1101; 2006, № 2, maddə 83, № 4, maddələr 321, 322, № 5, maddə 407, № 7, maddə 590,

№ 8, maddələr 662, 663, 674, 675, 679, № 9, maddə 743, № 11, maddələr 942, 945; 2007, № 1, maddə 11, № 2, maddə 87, № 3, maddə 230, № 7, maddə 715, № 8, maddələr 767, 769, № 11, maddələr 1110, 1116, 1120, № 12, maddə 1227; 2008, № 1, maddə 7, № 3, maddə 186, № 6, maddələr 504, 507, № 7, maddə 617, № 8, maddə 713, № 9, maddə 798, № 10, maddə 894, № 11, maddələr 969, 971, 980, № 12, maddələr 1060, 1061, 1062, 1065; 2009, № 3, maddə 163, № 4, maddə 226, № 5, maddə 330, № 7, maddələr 532, 535, 539, 540, 542, № 9, maddə 688, № 10, maddələr 776, 785, № 12, maddələr 979, 993; 2010, № 2, maddə 80, № 3, maddələr 180, 189, № 5, maddə 393, № 7, maddələr 606, 607, 610, № 8, maddələr 721, 725, № 10, maddələr 847, 854, № 11, maddə 972; 2011, № 3, maddələr 174, 175, № 6, maddələr 490, 511, 513, № 10, maddə 895, № 12, maddələr 1117, 1129; 2012, № 1, maddə 7, № 2, maddə 64, № 3, maddə 199, № 4, maddə 284, № 5, maddə 424, № 6, maddə 544, № 7, maddələr 682, 692, 698, № 11, maddələr 1097, 1113, № 12, maddə 1237; 2013, № 3, maddə 238, № 4, maddələr 371, 378, № 5, maddə 500, № 6, maddə 658) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

3.1. 2.8-ci bənddən «, 457.2-ci, 457.2-1-ci, 457.4-cü» sözləri çıxarılsın;

3.2. 2.40-cı bənddən «həmçinin» sözü çıxarılsın.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 6 avqust 2013-cü il
№ 949

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

«Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 13 iyun tarixli 685-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi və «Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 388 nömrəli Fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu bəndini rəhbər tutaraq, «Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 13 iyun tarixli 685-IVQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədi ilə **qərara alıram:**

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

1.1. üç ay müddətində Azərbaycan Respublikası qanunlarının və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının «Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılması barədə təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

1.2. üç ay müddətində Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.3. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının həmin Qanuna uyğunlaşdırılmasını nəzarətdə saxlasın və bunun icrası barədə beş ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

1.4. həmin Qanundan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının və normativ xarakterli aktların «Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğunlaşdırılmasını təmin etsin və bu barədə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə məlumat versin.

3. Müəyyən edilsin ki:

3.1. Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 166.8-ci maddəsində, 166.10-cu maddəsinin ikinci cümləsində, 174.2-ci maddəsinin birinci və ikinci cümlələrində nəzərdə tutulmuş «müvafiq icra hakimiyyəti orqanı»nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti həyata keçirir;

3.2. həmin Məcəllənin 166.9-cu maddəsinin birinci və ikinci cümlələrində nəzərdə tutulmuş «müvafiq icra hakimiyyəti orqanı»nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidməti həyata keçirir.

4. «Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bunun-

la bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 388 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, №8, III kitab, maddə 611; 2002, №8, maddə 478; 2008, №3, maddələr 168, 170, №7, maddə 618; 2011, №4, maddə 279) 3-cü hissəsində aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

4.1. dördüncü bənddə «15.2, 166.2-ci və 173.1-ci maddələrində» sözləri «173.1-ci maddəsində» sözləri ilə əvəz edilsin;

4.2. beşinci bənd ləğv edilsin;

4.3. aşağıdakı məzmununda on dördüncü və on beşinci bəndlər əlavə edilsin:

«həmin Məcəllənin 15.2-ci, 166.8-ci maddələrində, 166.10-cu maddəsinin ikinci cümləsində, 174.2-ci maddəsinin birinci və ikinci cümlələrində nəzərdə tutulmuş «müvafiq icra hakimiyyəti orqanı»nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti həyata keçirir;

həmin Məcəllənin 166.9-cu maddəsinin birinci və ikinci cümlələrində nəzərdə tutulmuş «müvafiq icra hakimiyyəti orqanı»nın səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidməti həyata keçirir.».

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 6 avqust 2013-cü il
№ 950

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

«Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 387 nömrəli Fərmanında dəyişikliklər edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, «Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 30 aprel tarixli 635-IVQD nömrəli Qanununun icrası ilə əlaqədar **qərara alıram:**

«Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haq-

qında» Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 387 nömrəli Fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 8, III kitab, maddə 610; 2001, № 10, maddə 646; 2002, № 5, maddələr 273, 279, № 7, maddə 413, № 8, maddə 478, № 9, maddə 563;

2003, № 8, maddə 434; 2004, № 1, maddə 19, № 5, maddə 345; 2005, № 1, maddə 18, № 4, maddə 299, № 9, maddə 799, № 12, maddə 1101; 2006, № 8, maddə 676, № 11, maddə 935; 2007, № 1, maddə 10, № 3, maddə 223, № 9, maddə 865, № 12, maddə 1247; 2008, № 1, maddələr 7, 10; 2009, № 7, maddələr 531, 534; 2010, № 7, maddə 615; 2011, № 11, maddə 999; 2013, № 5, maddə 509, № 6, maddə 649) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 3-cü hissənin beşinci abzasında «205-1» rəqəmlərindən sonra «, 205-2» rəqəmləri əlavə edilsin.

2. 4-cü hissədə «205-1-ci (Saxta aksiz markalarını hazırlama, əldə etmə və ya satma),» sözlərindən sonra «205-2-ci (Nəzarət markalarının qəsdən məhv edilməsi, saxtalaşdırılması, qeyri-qanuni yolla hazırlanması, istifadəsi və satışı),» sözləri əlavə edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 28 avqust 2013-cü il
№ 957

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2009-cu il 3 sentyabr tarixli 131 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «İnsan alveri qurbanlarının müəyyən edilməsi Qaydaları (indikatorları)»nda dəyişikliklər edilməsi barədə

«Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 19 aprel tarixli 610-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi və «Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2000-ci il 25 avqust tarixli 387 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 7 may tarixli 888 nömrəli Fərmanının 1.2-ci bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **QƏRARA ALIR:**

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2009-cu il 3 sentyabr tarixli 131 nömrəli qərarı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2009, № 9, maddə 735) ilə təsdiq edilmiş «İnsan alveri qurbanlarının müəyyən edilməsi Qaydaları (indikatorları)»nın 2.2-ci bəndinin üçüncü abzası ləğv edilsin və ikinci abzasına «Azərbaycan Respublikasının Qanununa» sözlərindən sonra «və Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 144-1-ci maddəsinə» sözləri əlavə edilsin.

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri
Artur Rasi-zadə

Bakı şəhəri, 26 iyul 2013-cü il
№ 193

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

«Həbs edilmiş şəxslərin hava gəmisində daşınması Qaydası»nın təsdiq edilməsi barədə

«Aviasiya təhlükəsizliyi üzrə Dövlət Proqramı»nın və «Aviasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi Qaydaları»nın təsdiq edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 24 aprel tarixli 613 nömrəli Fərmanının 3.1.9-cu yarımbəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **QƏRARA ALIR:**

1. «Həbs edilmiş şəxslərin hava gəmisində daşınması Qaydası» təsdiq edilsin (*əlavə olunur*).
2. Bu qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri
Artur Rasi-zadə

Bakı şəhəri, 2 avqust 2013-cü il
№ 194

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2005-ci il 9 noyabr tarixli 203 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «İnsan alveri qurbanları üçün xüsusi müəssisələrin yaradılması, maliyyələşdirilməsi, fəaliyyəti, habelə onların fəaliyyətinə nəzarət Qaydaları»nda dəyişiklik edilməsi barədə

«İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 19 aprel tarixli 609-IVQD nömrəli qanununun tətbiqi haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 7 may tarixli 87 nömrəli fərmanının 1.2-ci bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərara alır:**

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2005-ci il 9 noyabr tarixli 203 nömrəli qərarı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2005, № 11, maddə 1063; 2006, № 5, maddə 476) ilə təsdiq edilmiş «İnsan alveri qurbanları üçün xüsusi müəssisələrin yaradılması, maliyyələşdirilməsi, fəaliyyəti, habelə onların fəaliyyətinə nəzarət Qaydaları»na aşağıdakı məzmununda 3.3-1-ci bənd əlavə edilsin:

«3.3-1. «İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, öz vəziyyətini bərpa etmək, cinayətkarların təsirindən yayınmaq və cinayət təqibi orqanları ilə əməkdaşlıq etmək barədə düşünülmüş qərar qəbul etmək üçün bərpa və fikirləşmə müddəti verilmiş insan alverinin qurbanı təhlükəsizlik və müdafiə ehtiyaclarının təmin edilməsi, fiziki, psixoloji və sosial vəziyyətinin bərpası üçün sığınacaqların və yardım mərkəzlərinin xidmətlərindən istifadə edə bilər.».

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri
Artur Rasi-zadə

Bakı şəhəri, 2 avqust 2013-cü il
№ 195

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 1 iyul tarixli 130 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «İmmiqrant statusu olmayan əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara çıxarılması Qaydaları»nda dəyişikliklər edilməsi barədə

«İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 19 aprel tarixli 609-IVQD nömrəli qanununun tətbiqi haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 7 may tarixli 887 nömrəli fərmanının 1.2-ci bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərara alır:**

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 1 iyul tarixli 130 nömrəli qərarı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2010, № 7, maddə 696, № 8, maddə 769) ilə təsdiq edilmiş «İmmiqrant statusu olmayan əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respubli-

kasının hüdudlarından kənara çıxarılması Qaydaları»nda aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 3-cü hissənin üçüncü cümləsi ləğv edilsin;
2. aşağıdakı məzmununda 3-1-ci hissə əlavə edilsin:

«3-1. «İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, bərpa və fikirləşmə müddəti verilmiş insan alverinin qurbanına həmin müddətdə Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq edilmir.».

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri
Artur Rasi-zadə

Bakı şəhəri, 2 avqust 2013-cü il
№ 196

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 17 may tarixli 89 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «Dövlət informasiya ehtiyatlarının reyestrinin aparılması qaydaları haqqında Əsasnamə»də dəyişikliklər edilməsi haqqında

«Elektron hökumət» portalı haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi və elektron xidmətlərin genişləndirilməsi ilə bağlı tədbirlər barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 5 fevral tarixli 813 nömrəli Fərmanının 2.5-ci bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərara alır:**

1. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2010-cu il 17 may tarixli 89 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «Dövlət informasiya ehtiyatlarının reyestrinin aparılması qaydaları haqqında Əsasnamə»nin (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2010, №5, maddə 468) I hissəsində aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 3-cü bənddən «(bundan sonra - Reyestr)» sözləri çıxarılsın;

1.2. aşağıdakı məzmununda 3-1-ci bənd əlavə edilsin:

«3-1. Dövlət informasiya ehtiyatlarının reyestri (bundan sonra - Reyestr) elektron hökumətin informasiya təminatının əsasını təşkil edən bu vasitələrin sistemli qaydada qeydiyyatının aparılmasına, onların mövcudluğu barədə məlumatlandırılmasına və təkrarlanmasının qarşısının alınmasına, həmçinin varisliyinin (dövlət əhəmiyyətli resurs və sistemlərin qorunub saxlanılmasına) təmin edilməsinə imkan verir. Reyestr «Elektron hökumət» portalının tərkib hissəsi kimi istifadə olunmaqla, qarşılıqlı sorğular göndəriləcək informasiya ehtiyatlarının müəyyənləşdirilməsinə və bu əlaqələrin həyata keçirilməsinə köməklik göstərir.».

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri
Artur Rasi-zadə

Bakı şəhəri, 7 avqust 2013-cü il
№ 204

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 24 noyabr tarixli 191 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən konkret sahələr üzrə elektron xidmətlər göstərilməsi Qaydaları»nda dəyişikliklər edilməsi haqqında

«Elektron hökumət» portalı haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi və elektron xidmətlərin genişləndirilməsi ilə bağlı tədbirlər barədə» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 5 fevral tarixli 813 nömrəli Fərmanının 2.5-ci bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **QƏRARA ALIR:**

1. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 24 noyabr tarixli 191 nömrəli qərarı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2011, № 11, maddə 1072, № 12, maddə 1247; 2012, № 1, maddə 40, № 3, maddə 256, № 10, maddə 1016, № 11, maddə 1207; 2013, № 6, maddələr 745, 757; Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2013-cü il 5 iyul tarixli 170 nömrəli qərarı) ilə təsdiq edil-

miş «Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən konkret sahələr üzrə elektron xidmətlər göstərilməsi Qaydaları»nda aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. 2.1.8-ci yarımbənd aşağıdakı redaksiyada verilsin:

«2.1.8. «Elektron hökumət» portalı – dövlət orqanlarının elektron xidmətlərinin mərkəzləşdirilmiş qaydada təqdim olunmasına, istifadəçilərin onlardan istifadəsinə, dövlət orqanlarının portala qoşulmuş informasiya sistemləri və ehtiyatlarından (məlumat bazaları, məlumat-axtarış sistemləri, reyestrlər və digər informasiya resursları) müvafiq sənədlər barədə qanunla müəyyən edilmiş qaydada informasiya əldə edilməsinə xidmət edən internet informasiya ehtiyatı;»;

1.2. aşağıdakı məzmununda 6.2.3-1-ci yarımbənd əlavə edilsin:

«6.2.3-1. elektron xidmətlərin, informasiya sistemlərinin və ehtiyatlarının «Elektron hökumət» portalına qoşulmasının təmin edilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 5 fevral tarixli 813 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Elektron hökumət» portalı haqqında Əsasnamə»yə uyğun tədbirlər görmək»;

1.3. 11.4-cü bənd aşağıdakı redaksiyada verilsin:

«11.4. «Elektron hökumət» portalının fəaliyyətinin təşkili Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İn-

formasiya Texnologiyaları Nazirliyi, təhlükəsizliyinin təmin edilməsi həmin Nazirliklə birgə Azərbaycan Respublikası Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidmətinin Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Agentliyi tərəfindən həyata keçirilir.».

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri
Artur Rasi-zadə

Bakı şəhəri, 7 avqust 2013-cü il
№ 205

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

«İnsan alveri qurbanlarının repatriasiya Qaydaları»nın təsdiq edilməsi barədə

«İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikasının 2013-cü il 19 aprel tarixli 609-IVQD nömrəli Qanununun tətbiqi haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 7 may tarixli 887 nömrəli Fərmanının 1.4-cü bəndinin icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **QƏRAR ALIR:**

«İnsan alveri qurbanlarının repatriasiya Qaydaları» təsdiq edilsin (*əlavə olunur*).

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri
Artur Rasi-zadə

Bakı şəhəri, 10 sentyabr 2013-cü il
№ 252

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2013-cü il 10 sentyabr tarixli 252 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

İnsan alveri qurbanlarının repatriasiya

QAYDALARI

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar «İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 6 fevral tarixli 133 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikasının İnsan alverinə qarşı mübarizə üzrə Milli Fəaliyyət Planı (2009-2013-cü illər)»na və Avropa Şurasının «İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Konvensiyasına uyğun olaraq hazırlanmışdır və insan alverinin qurbanı olan əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin repatriasiyası məsələlərini tənzimləyir.

1.2. Bu Qaydaların məqsədi insan alverinin qurbanı olan əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs-

lərin (bundan sonra – qurbanlar) repatriasiyası üzrə aidyyəti dövlət orqanlarının fəaliyyətini əlaqələndirmək və bu şəxslərin yenidən insan alverinin qurbanına çevrilməsinin qarşısını almaqdan ibarətdir.

1.3. Qurbanların repatriasiyası könüllülük prinsipi əsasında həyata keçirilməklə, insan alverindən zərər çəkmiş şəxslərin müdafiəsi üzrə tədbirlər sisteminin vacib elementlərindəndir və onların insan alverinin qurbanları kimi yardım almaq hüquqlarının həyata keçirilməsinə təminat verir, cəmiyyətə reintegrasiyasına, normal həyat tərzinə qayıtmasına şərait yaradır.

1.4. Bu Qaydalar, həmçinin İnsan alveri qurbanları ilə bağlı Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi üzrə İdarələrarası Komissiyanın üzvləri olan dövlət qurumları, eləcə də vətəndaş cəmiyyətinin

üzvləri tərəfindən həyata keçirilən insan alverinə qarşı mübarizənin səmərəliliyinin artırılması na xidmət edir.

1.5. Azərbaycan Respublikası tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə əsasən insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində digər dövlətlərlə, onların hüquq mühafizə orqanları ilə, habelə insan alverinə qarşı mübarizə aparən beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq edir.

1.6. Qurbanların repatriasiyası ilə bağlı beynəlxalq əməkdaşlıq zamanı BMT-nin «Transmilli mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı» Konvensiyası, onu tamamlayan «İnsan alverinin, xüsusən qadın və uşaq alverinin qarşısının alınması, aradan qaldırılması və cəzalandırılması haqqında» Protokol və Avropa Şurasının «İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Konvensiyası rəhbər tutulur.

2. İnsan alveri qurbanlarının repatriasiyasının ümumi şərtləri

2.1. İnsan alverinin qurbanına öz vəziyyətini bərpa etmək, cinayətkarların təsirindən yayınmaq və cinayət təqibi orqanları ilə əməkdaşlıq etmək barədə düşünülmüş qərar qəbul etmək üçün 30 (otuz) gün bərpa və fikirləşmə müddəti verilir.

2.2. Bərpa və fikirləşmə müddətində insan alverinin qurbanı təhlükəsizlik və müdafiə ehtiyaclarının təmin edilməsi, fiziki, psixoloji və sosial vəziyyətinin bərpası üçün «İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 12-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş xüsusi müəssisələrin xidmətlərindən istifadə edə bilər. Bərpa və fikirləşmə müddətində insan alverinin qurbanına Azərbaycan Respublikasının hüddudlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq edilmir.

2.3. Bərpa və fikirləşmə müddəti başa çatdıqdan sonra insan alverinin qurbanı olmuş əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə onların istəyi ilə 1 (bir) il müddətinə müvəqqəti yaşama icazəsi verilir.

2.4. Bərpa və fikirləşmə müddəti başa çatdıqdan sonra, yaxud müvəqqəti yaşama icazəsi dövründə qurbanlar Azərbaycan Respublikasının hüddudlarını tərk etmək arzusunda olduqda, onların repatriasiyası həyata keçirilir.

2.5. Repatriasiya ediləcək qurbanların müvafiq sənədləri (şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd, yol sənədləri və s.) olmadıqda, həmin sənədlərin qanunla müəyyən edilmiş qaydada əldə edilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlər yerinə yetirilir.

2.6. Repatriasiya ediləcək qurbanların nəqliyyat və repatriasiya ilə bağlı digər zəruri xərclərinin ödənilməsinə köməklik göstərilir.

2.7. Qurbanların repatriasiyası zamanı onların hüquqlarının qorunması, təhlükəsizliyinin və onlarla nəzakətli rəftarın təmin edilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlərin görülməsi işi davam etdirilməli, repatriasiya üzrə üzrsüz gecikmələrə və ya ləngitməyə yol verilməməlidir.

2.8. Qurbanlar repatriasiya edilərkən onları qəbul edəcək ölkənin vətəndaşı və ya orada yaşama hüququna malik olub-olmamaları yoxlanılır və bu məsələ ilə bağlı gələcəkdə digər çətinliklərin yaranmaması üçün müvafiq tədbirlər görülür.

2.9. Qurbanların repatriasiyası təmin edilərkən, qəbul edən ölkənin repatriasiya üzrə zəruri əməkdaşlığa və qurbanları qəbul etməyə dair müvafiq rəsmi razılığı əldə edilir, repatriasiya ilə əlaqədar qarşılıqlı fəaliyyət göstərilir. Qurbanlar geri qaytarıldıqdan sonra onlarla bağlı məsələlərə dair əməkdaşlıq davam etdirilə bilər.

2.10. Qurbanlar öz ölkələrinə repatriasiya edildikdən sonra yenidən insan alverinə məruz qalma riski və ya insan alverçiləri tərəfindən təqiblə üzləşmə təhlükəsi baxımından risk və təhlükə dərəcəsinin qiymətləndirilməsi aparılır, belə qiymətləndirmənin nəticələri repatriasiya prosesi zamanı nəzərə alınır.

2.11. Risk və təhlükə dərəcəsi aşağıdakı göstəricilər üzrə qiymətləndirilir:

2.11.1. qurbanların repatriasiya edilməsindən sonra yenidən insan alverinə məruz qalma ehtimalı;

2.11.2. qurbanların repatriasiya edilməsindən sonra insan alverçiləri tərəfindən təqiblə üzləşmə təhlükəsi;

2.11.3. qurbanların repatriasiya ediləcəyi ölkələrin insan alverinin törədilməsində mənşə, tranzit və ya təyinat ölkəsi qismində çıxış etmələri;

2.11.4. qurbanların repatriasiya ediləcəyi ölkələrdə belə şəxslər üçün reabilitasiya və reintegrasiya proqramlarının mövcudluğu;

2.11.5. qurbanların repatriasiya ediləcəyi ölkələrdə onlara zəruri sosial xidmət göstərəcək dövlət və qeyri-dövlət qurumlarının potensial imkanları;

2.11.6. qurbanların repatriasiya ediləcəyi ölkələrin insan alverinə qarşı mübarizədə qətiyyətli olması və zəruri dəstəyin göstərilə biləcəyi səviyyə;

2.11.7. risk və təhlükə dərəcəsinin qiymətləndirilməsi üzrə spesifik olan digər göstəricilər.

2.12. Qurbanlara onları qəbul ediləcəyi ölkədə insan alverinin qurbanı olması təhlükəsinin azal-

dılmasına dair tövsiyələr verilir, habelə bu mümkün olduğu halda qəbul edən ölkələrdə onlara yardım edə biləcək hüquq mühafizə orqanlarının, qeyri-hökumət təşkilatlarının, hüquq müdafiəçilərinin və sosial təminat qurumlarının əlaqə məlumatları təqdim edilir.

2.13. Azərbaycana repatriasiya edilmiş insan alveri qurbanlarının peşə qabiliyyətinə yiyələnməsi və ya peşə qabiliyyətlərinin təkmilləşdirilməsi, təhsil sistemindən faydalanması, əmək bazasına inteqrasiya olunması və ümumilikdə sosial reabilitasiyası, normal həyat tərzinə qayıtması istiqamətində «İnsan alverinə qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2006-cı il 6 mart tarixli 62 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «İnsan alveri qurbanlarının sosial reabilitasiyasının həyata keçirilməsi Qaydaları» və 2009-cu il 11 avqust tarixli 123 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «İnsan alveri qurbanları ilə bağlı Milli İstiqamətləndirmə Mexanizmi Qaydaları» çərçivəsində tədbirlər görülür.

2.14. Qurbanların repatriasiya prosesinə, xüsusən bu Qaydaların 2.13-cü bəndində nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsi işinə müvafiq vətəndaş cəmiyyəti üzvləri, əsasən insan alverinə qarşı mübarizə sahəsində peşəkarlaşmış və ixtisaslı qeyri-hökumət təşkilatları cəlb edilə bilər.

2.15. Repatriasiya zamanı insan alveri qurbanları ilə bağlı konfidensiallığın qorunması üzrə aşağıdakı məsələlər nəzərdə saxlanılmalıdır:

2.15.1. insan alveri qurbanlarının şəxsi və ailə həyatının sirri olan məlumatlar yayılmamalıdır;

2.15.2. insan alveri qurbanlarının, onların yaxın qohumlarının, habelə insan alverinə qarşı mübarizəyə yardım göstərən şəxslərin həyat və sağlamlığına təhlükə yarada bilən məlumatlar konfidensial hesab edilir və onların yayılması qadağandır;

2.15.3. insan alverindən zərər çəkmiş şəxslər haqqında konfidensial məlumatları və ya onlar barəsində tətbiq edilən təhlükəsizlik tədbirləri haqqında məlumatları qanunsuz olaraq toplama, yaxud bu məlumatları qəsdən yayma Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

3. İnsan alverinin qurbanı olan uşaqların repatriasiyası

3.1. İnsan alverinin qurbanı olan uşaqlar barəsində Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq olunmur.

3.2. İnsan alverinin qurbanı olmuş uşaqların öz ölkələrinə və yaxud valideynlərinə qaytarılmasına yalnız uşağın yenidən insan alverinin qurbanı olması ehtimalı istisna edildikdə yol verilir. Onların ailələrinin, qanuni nümayəndələrinin müəyyən edilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlər yerinə yetirilir.

3.3. İnsan alverinin qurbanı olmuş uşaqların öz ölkələrinə və yaxud valideynlərinə qaytarılması məsələsi həll olunarkən, 10 yaşından böyük uşaqların məsələyə dair münasibəti öyrənilir və nəzərə alınır.

3.4. Repatriasiyaya dair risk və təhlükə dərəcəsinin qiymətləndirilməsi nəticəsində insan alverinin qurbanı olan uşaqların repatriasiyası onların mənafeyinə zidd hesab edildiyi təqdirdə, onlar geri qaytarılmır və həmin uşaqların ölkə ərazisində qanuni yaşamasının təmin edilməsi istiqamətində (ölkədə olmasının rəsmiləşdirilməsi, sənədlərlə təmin edilməsi, sosial reabilitasiyası) müvafiq tədbirlər görülür.

3.5. Repatriasiya zamanı insan alverindən zərər çəkmiş uşaqların təhsil hüququndan faydalanma imkanlarının və onlara zəruri qayğının göstərilməsinin təmin olunması, ailələr və ya qayğı göstərən müvafiq qurumlar tərəfindən onların qəbul olunması ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsi diqqətdə saxlanılmalıdır.

3.6. İnsan alverinin qurbanı olmuş uşaqların repatriasiyasının daha effektiv və təhlükəsiz təmin edilməsi məqsədi ilə onların repatriasiya prosesində müşayiət edilməsi məsələsi nəzərdən keçirilir.

3.7. İnsan alverinin qurbanı olmuş uşaqların repatriasiyası da daxil olmaqla, onlara göstərilən hər növ yardım zamanı «Uşaq hüquqları haqqında» və «Yetkinlik yaşına çatmayanların baxımsızlığının və hüquq pozuntularının profilaktikası haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunlarına, «Uşaq hüquqları haqqında» BMT-nin Konvensiyasına, habelə Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarına və tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq onların hüquqlarının və qanuni maraqlarının qorunması üçün müvafiq tədbirlər görülməlidir.

4. İnsan alverinin qurbanı olan əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxsin Azərbaycan Respublikasında yaşamasının təmin edilməsi

4.1. Əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs insan alverindən zərər çəkmiş şəxs hesab olunduqda, onun barəsində 1 (bir) il müddətində Azərbay-

can Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma tətbiq edilmir.

4.2. Bu Qaydaların 4.1-ci bəndində göstərilən müddət başa çatdıqda, lakin əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs insan alveri ilə bağlı cinayət işləri üzrə cinayət təqibi orqanlarına yardım göstərdikdə, həmin şəxs barəsində Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxartma cinayət təqibi başa çatanaqədək tətbiq olunmur.

4.3. Qurban 1 (bir) il müddətində Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada Azərbaycan Respublikasında yaşamaq hüququ əldə etmək üçün müraciət edə bilər.

4.4. Bu Qaydaların 4.3-cü bəndində nəzərdə tutulan yaşamaq hüququnu əldə etmək üçün edilmiş müraciətə baxılarkən aşağıdakılar nəzərə alınır:

4.4.1. insan alveri qurbanının cinayət təqibi orqanları ilə əməkdaşlıq etməsi;

4.4.2. insan alveri qurbanının məruz qaldığı fiziki və mənəvi iztirablar;

4.4.3. insan alverinin qurbanı olması müddəti;

4.4.4. insan alverinin qurbanının öz ölkəsinə repatriasiya edilməsindən sonra yenidən insan alverinin qurbanına çevrilməsi riski və ya insan alverçiləri tərəfindən təqibə məruz qalması təhlükəsi.

4.5. Azərbaycan Respublikasında yaşamaq hüququ verilmiş insan alverinin qurbanı immiqrant statusu əldə edir və bu statusdan irəli gələn bütün hüquq və vəzifələrə malik olur.

5. İnsan alveri qurbanlarının repatriasiyası üzrə dövlət orqanlarının koordinasiya işi

5.1. İnsan alveri qurbanlarının müdafiəsinin və sosial reabilitasiyasının təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə onların təhlükəsiz repatriasiyası üzrə dövlət orqanları tərəfindən aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilir:

5.1.1. Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən:

5.1.1.1. Azərbaycan Respublikasının hüduqlarını tərk etmək arzusunda olan qurbanların şəxsiyyətlərinin müəyyən olunması, müvafiq sənədlərlə təmin edilməsi, onların nəqliyyat və repatriasiya ilə bağlı digər zəruri xərclərinin ödənilməsinə köməklik göstərilməsi, belə qurbanların qəbul ediləcəyi ölkədə insan alverinin qurbanı olması təhlükəsinin azaldılması;

5.1.1.2. qurbanların repatriasiyasına yardım məqsədi ilə mənşə ölkələrinin müvafiq dövlət orqanları ilə əlaqələrin genişləndirilməsi;

5.1.1.3. qurbanların qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada Azərbaycan Respublikasında müvəqqəti yaşamaq hüququ əldə etməsi.

5.1.2. Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, qəyyumluq və himayə orqanları, yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar tərəfindən:

5.1.2.1. insan alverinin qurbanı olmuş uşaqların öz ölkəsinə repatriasiyası zamanı mənşə ölkəsində himayədarın müəyyən edilməsi;

5.1.2.2. insan alverinin qurbanı olmuş uşaqların təhlükəsiz repatriasiyası.

5.1.3. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən:

5.1.3.1. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliklərinin və konsulluqlarının yerləşdikləri ölkələrin insan alverinə qarşı mübarizə aparan orqanları ilə əməkdaşlığının təkmilləşdirilməsi;

5.1.3.2. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqları tərəfindən insan alveri qurbanlarının Azərbaycan Respublikasına qayıtması üçün yardım göstərilməsi, onlara qısa müddətdə Azərbaycan Respublikasına qayıtmaq hüququ verən sənədlərin verilməsi.

5.1.4. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən:

5.1.4.1. insan alverinin qurbanı olmuş uşağın müvəqqəti yaşadığı yer üzrə ümumi orta təhsil müəssisəsinə qəbul edilməsi;

5.1.4.2. 10 yaşından yuxarı yaş həddində olan uşağın, ümumiyyətlə təhsilə cəlb olunmadığı aşkar edilərsə, onun bilik və bacarıq səviyyəsinin, həmçinin uşağın təhsil alacağı məktəb və sinfin müəyyənəşdirilməsi üçün şəhər/rayon təhsil idarə/söbəsinə xüsusi təhsil komissiyasının təşkil edilməsi;

5.1.4.3. psixoloji-sosial durumundan asılı olaraq reabilitasiya keçən və ya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədi ilə müvəqqəti sığınacaqlarda yaşayan uşaqların təhsillərinin həmin yerlərdə təşkil edilməsi;

5.1.4.4. insan alverinin qurbanı olmuş uşağın ümumtəhsil məktəblərində təhsil aldıkları müddətdə diskriminasiyaya məruz qalmasının qarşısının alınması üçün təhsil müəssisələrinin rəhbərləri tərəfindən uşağın keçmişini ilə bağlı məlumatların məxfiliyinin qorunması.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

18 iyun 2013-cü il

Bakı şəhəri

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI CİNAYƏT MƏCƏLLƏSİNİN
56.1.1 VƏ 56.1.2-ci MADDƏLƏRİNİN
ŞƏRH EDİLMƏSİNƏ DAİR**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmannova, Südəbə Həsənova, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının hakimi Amil Dosiyevin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İnzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Eldar Əsgərovun,

ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Cinayət hüququ və kriminologiya kafedrasının dosenti, Hüquq fakültəsinin dekan müavini, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Cabir Quliyevin,

mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifovun, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin Apellyasiya və kassasiya instansiyaları məhkəmələrində dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə şöbəsinin prokuroru Mahir Abbasovun, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Penitensiar Xidmətinin hüquq şöbəsinin rəisi, ədliyyə polkovnik-leytenantı Ziya Dadaşovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiyaya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 56.1.1 və 56.1.2-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim İ.Nəcəfovun məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra –

Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – CM) 56.1.1 və 56.1.2-ci maddələrinin, həmin Məcəllənin 66.1 və 66.2-ci maddələrinin müddəaları baxımından şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, təqsirləndirilən şəxs Hüseynov Səlimxan Aram oğlu Saatlı rayon məhkəməsinin 7 fevral 2013-cü il tarixli hökmü ilə CM-in 263.2 və 264-cü maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-in 263.2-ci maddəsi ilə 2 il müddətinə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə 3 il 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, CM-in 264-cü maddəsi ilə isə 1 il 6 ay müddətinə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə 3 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, CM-in 66.3 və 66.4-cü maddələrinə əsasən təyin edilmiş cəzaları qismən toplanmaqla S.Hüseynov 3 il müddətinə nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə, 4 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş, cəzanın ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkilməsi müəyyən edilmişdir.

Məhkum və onun müdafiəçisi hökmdən apellyasiya şikayəti verərək, S.Hüseynov barəsində təyin edilmiş cəzanın CM-in 62-ci maddəsi tətbiq edilərək məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində çəkilməsinə dair yeni hökmün çıxarılmasını xahiş etmişlər.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi işə baxarkən CM-in 56.1.1 və 56.1.2-ci maddələrinin tətbiqi ilə bağlı müəyyən çətinliklərlə qarşılaşmışdır.

Müraciətdə göstərilir ki, CM-in 56.1.1-ci maddəsində ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayətlərə görə beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum olunmuş şəxslər üçün məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində, həmin Məcəllənin 56.1.2-ci maddəsində isə qəsdən törədilmiş böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum olunmuş şəxslər üçün, habelə ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayətlərə görə beş ildən artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər üçün ümu-

mi rejimli cəzaçəkmə müəssisələrində təyin edilmiş cəzanın çəkilməsi müəyyən edilir.

Müraciətdən hesab edir ki, azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növünü müəyyən edən CM-in 56-cı maddəsində cinayətlərin (hökmlərin) cəmi qaydasında ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayətlərə görə beş ilə qədər azadlıqdan məhrum etməyə və həmçinin böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslərə qəti cəza təyin edilərkən cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün müəyyən edilməsi tənzimlənmədiyindən hüquqtəbiiyyətə təcrübəsində qeyri-müəyyənlik yaranmışdır.

Bu baxımdan Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi qeyd edir ki, göstərilən maddələrin müxtəlif qaydada tətbiq edilməsi vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşmasına çətinlik yaratdığından Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən həmin normaların rəsmi şərh edilməsinə ehtiyac duyulur.

Müraciətlə bağlı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu cəzanın hüquqi təbiətini, cinayətlərin cəmi qaydasında cəzanın təyin edilməsinin mahiyyətini, cəzaçəkmə müəssisəsinin növlərini müəyyən edən CM-in və cəzanın icrası qaydasını tənzimləyən Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin (bundan sonra – CİM) bəzi müddələrinin açıqlanmasını zəruri hesab edir.

Cəza məhkəmə hökmü ilə təyin edilən cinayət-hüquqi xarakterli tədbirdir. Cəza cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilən şəxsə tətbiq olunur və həmin şəxs barəsində bu Məcəllə ilə müəyyən edilən məhrumiyətlər yaradılmasından və ya onun hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasından ibarətdir. Cəza, sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir (CM-in 41.1 və 41.2-ci maddələri).

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 53.4-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 112.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair» 17 mart 2011-ci il tarixli Qərarında göstərilmişdir ki, cəza bir tərəfdən törədilən cinayətə görə dövlətin reaksiyasıdır, digər tərəfdən isə cinayət əməlini törədən şəxs üçün onun törətdiyi cinayətin cinayət-hüquqi nəticəsidir. Cəza dövlət məcburiyyətinin xüsusi tədbiridir və o, yalnız cinayət qanunu ilə cinayət qismində nəzərdə tutulmuş hərəkət və ya hərəkətsizliyə görə təyin edilə bilər.

Cinayət qanunvericiliyində cəzanın anlayışı ilə yanaşı cinayət törətmiş şəxslərə təyin edilən cəzanın növləri, cəza təyin edilməsinin prinsipləri də müəyyən edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxslərə təyin edilən cəzalardan yalnız ikisi məhkumun cəmiyyətdən təcrid edilməsi ilə

əlaqədardır: müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə və ömürlük azadlıqdan məhrum etmə (CM-in 42.0.12 və 42.0.13-cü maddələri).

Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə məhkumun məntəqə tipli, ümumi, ciddi və xüsusi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsinə və ya həbsxanaya yerləşdirilməsi yolu ilə onun cəmiyyətdən təcrid olunmasından ibarətdir. Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş, lakin hökm çıxarılanadək on səkkiz yaş tamam olmamış şəxslər ümumi və ya möhkəm rejimli tərbiyə müəssisələrində yerləşdirilirlər (CM-in 55.1-ci maddəsi).

Cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün müəyyən edilməsi və məhkumun cəmiyyətdən təcrid edilməsi də rəcəsi törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəliliyi, onun şəxsiyyəti, əvvəllər məhkum olunub-olunmaması, təqsirkarın cinsi, yaşı və sair hallar nəzərə alınmaqla həll edilir.

Müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün müəyyən edilməsi birbaşa cinayət qanunvericiliyi ilə tənzimlənir. Cinayət qanunu ilə müxtəlif növ cəzaçəkmə müəssisələrinin müəyyən edilməsi məhkumların islah edilməsi məqsədinə xidmət edir.

CM-in 56-cı maddəsi müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növünü müəyyən edir. Bu maddədə nəzərdə tutulan cəzaçəkmə müəssisələrinin təsnifatı cəmiyyətdə qəbul olunmuş insanın davranışını müəyyən edən normalara məhkumlarda formalaşmış baxışların səhv olduğunu dərk etməyə yönələn fərdi tərbiyə işinin aparılması üçün əlverişli şərait yaradır. Məhkumun ona təyin olunmuş cəzanın və tətbiq olunmuş dövlət məcburiyyət tədbirlərinin əhəmiyyətini dərk etməsi cəzanın məqsədinə nail olmanın əsas şərtlərindən biridir («Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 56.1.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair» Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 12 yanvar 2012-ci il tarixli Qərarı).

CM-in 56.1.1-ci maddəsində ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayətlərə görə beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum olunmuş şəxslər üçün məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində, Məcəllənin 56.1.2-ci maddəsində isə qəsdən törədilmiş böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etməyə məhkum olunmuş şəxslər üçün, habelə ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayətlərə görə beş ildən artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər üçün ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisələrində cəzaların çəkilməli olması müəyyən edilmişdir.

Bu məsələ ilə əlaqədar olaraq, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun «Azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün məhkəmələr tərəfin-

dən təyin edilməsi təcrübəsi haqqında» 28 iyun 2002-ci il tarixli Qərarında göstərilir ki, cinayətlərin və ya hökmlərin məcmusu qaydasında azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilərkən, cəzaçəkmə müəssisəsinin növü, yaxud cəzanın bir hissəsinin həbsxanada çəkilməsi hər bir cinayətə görə ayrılıqda yox, yalnız qəti cəza müəyyən edildikdən sonra göstərilməlidir.

Həmin Qərarın 2-ci bəndinə əsasən əgər şəxs həm qəsdən, həm də ehtiyatsızlıqdan bir neçə cinayət əməli törətmişdirsə və həmin şəxs cinayətlərin məcmusu qaydasında beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilərsə, məhkəmə cəzanın çəkilməsini o zaman məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində müəyyən edə bilər ki, təqsirli şəxsə qəsdən törədilmiş cinayətə görə azadlıqdan məhrum etmə ilə əlaqədar olmayan cəza təyin edilmiş olsun.

Azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzaya məhkum olunmuş şəxs üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növü CM-in yuxarıda göstərilən maddələrinə uyğun olaraq məhkəmənin hökmü ilə müəyyən edilir və hökmün nəticəsi hissəsində göstərilir (CM-in 56.3-cü maddəsi və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 353.4.4-cü maddəsi).

CM-in 56.1-ci maddəsində müxtəlif növ cəzaçəkmə müəssisələrinin müəyyən edilməsi məhkumları törətdikləri cinayətlərin ağırlıq dərəcəsindən, eləcə də şəxsiyyətindən asılı olaraq bir-birindən ayrı saxlamaq, ilk dəfə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş və az ağır cinayət törətmiş şəxsləri ağır və ya xüsusilə ağır cinayətlər törətmiş şəxslərin mənfi təsirindən qorumaq zərurətindən irəli gəlir və müxtəlif kateqoriyalı məhkumlara fərqli yanaşmanı təmin etməyə imkan yaradır.

Bununla yanaşı, azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər cins, yaş, məhkumun törətdiyi cinayətin ağırlıq dərəcəsi, cəzanı çəkdiyi dövrdə məhkumun davranışı və sağlamlıq vəziyyətinə görə differensiasiya olunurlar. Məhkumların differensiasiyası azadlıqdan məhrum etmə cəzasının icrasının qrup halında fərdiləşdirilməsi, ilk dəfə qısa müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslərin daha təhlükəli cinayətkarların zərərli təsirindən qorunması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Differensiasiyanın əsasını cinayət və cəza-icra hüququnun ədalət, humanizm, məcbur etmə tədbirlərindən və məhkumların islah edilmə vasitələrindən məqsədə uyğun istifadə edilməsi, onlarda qanuna itaətin həvəsləndirilməsi və cəzanın islahedici təsirinin artırılması kimi prinsipləri təşkil edir (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 56.1.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair» 12 yanvar 2012-ci il tarixli Qərarı).

CİM-in 112-ci maddəsində ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisələrində, 119-cu maddəsində isə məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində cəzanın icrası şərt-

ləri müəyyənləşdirilmişdir. Həmin normalarda hər iki cəzaçəkmə müəssisəsində məhkumların cəza çəkmə qaydaları, şərtləri, hüquq və vəzifələri fərqli müəyyən edilmişdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, CM-in 41.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan cəzanın məqsədinə nail olunması üçün azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxsin cəzasını çəkməli olduğu cəzaçəkmə müəssisəsinin növü cinayət qanunvericiliyində dəqiq, birmənalı, anlaşılan formada öz əksini tapmalı və məhkəmənin hökmündə göstərilməlidir.

Cinayətlərin məcmusunun anlayışı və cinayətlərin məcmusuna görə cəza təyin edilməsi qaydası CM-in 17 və 66-cı maddələrində nəzərdə tutulmuşdur.

Qeyd olunan Məcəllənin 17.1 və 17.2-ci maddələrində göstərilir ki, bu Məcəllənin müxtəlif maddələri ilə nəzərdə tutulmuş iki və ya daha çox cinayətin törədilməsi, həmin cinayətləri törətmiş şəxs onlardan heç birinə görə məhkum olunmamışdırsa və ya qanunla müəyyən edilmiş əsaslar üzrə cinayət məsuliyyətindən azad edilməmişdirsə, habelə bu cinayətlərdən heç birinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçməmişdirsə, cinayətlərin məcmusunu yaradır. Bir hərəkətlə (hərəkətsizliklə) bu Məcəllənin iki və ya daha çox maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş iki və ya daha çox cinayətin törədilməsi cinayətlərin ideal məcmusunu yaradır.

Cinayətlərin çoxluğunun müstəqil növü hesab edilən cinayətlərin məcmusunun iki növü – ideal və real məcmu fərqləndirilir. Cinayətlərin məcmusunun hər iki növü yalnız o halda mövcud olur ki, şəxs törətdiyi cinayətlərin heç birinə görə məhkum olunmamış olsun və qanunla müəyyən edilmiş əsaslar üzrə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçməmiş olsun. Törədilmiş hər bir cinayət əməli (məcmunun hər iki növündə) CM-in bu əmələ görə məsuliyyət nəzərdə tutan maddəsi ilə təsvif olunmalıdır.

Cinayətlərin məcmusunun anlayışına müvafiq olaraq qanunverici məcmu qaydasında törədilən cinayətlərə görə cəzanın təyin edilmə qaydasını da xüsusi norma ilə tənzimləmişdir.

Belə ki, cinayətlərin məcmusu üzrə məhkəmə cəza təyin edərkən hər bir cinayətə görə ayrılıqda cəza təyin edərək, az ciddi cəzanı daha ciddi cəza ilə əhatə etmək yolu ilə və ya təyin olunmuş cəzaları tamamilə və ya qismən toplamaq yolu ilə qəti cəza təyin edir (CM-in 66.1-ci maddəsi). Göründüyü kimi, cinayətlərin məcmusu üzrə məhkəmə cəza təyin edərkən, həmin Məcəllənin 66.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hansı qaydanı tətbiq etməsindən asılı olmayaraq, hər bir cinayətə görə, ayrılıqda cəza təyin edir və məcmu üzrə qəti cəza müəyyənləşdirir. Cəzaçəkmə müəssisəsinin növü isə hər bir cinayətə görə ayrılıqda deyil, məcmu üzrə qəti cəza təyin edildikdən sonra təyin edilməlidir.

CM-in 24-cü maddəsində göstərilmişdir ki, əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) yalnız qəsdən və ya ehtiyatsızlıqdan törətmiş şəxs cinayət törətməkdə təqsirli sayılır.

Cinayət qanunvericiliyində qəsdin və ehtiyatsızlığın iki forması nəzərdə tutulur:

– birbaşa və ya dolayı qəsdlə törədilən əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik) qəsdən törədilmiş cinayət sayılır (CM-in 25.1-ci maddəsi);

– cinayətkarcasına özünəgüvənmə və ya cinayətkarcasına etinasızlıq nəticəsində törədilmiş əməl (hərəkət və ya hərəkətsizlik) ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayət sayılır (CM-in 26.1-ci maddəsi).

Cinayət hüququnda «təqsir» dedikdə, şəxsin törətdiyi ictimai təhlükəli əmələ (hərəkət və ya hərəkətsizliyə) və bu əməlin nəticələrinə qəsd və ya ehtiyatsızlıq formasında psixi münasibəti başa düşülür.

Psixoloji kateqoriya kimi təqsir müxtəlif psixoloji elementlərin məcmusundan ibarət olan müəyyən bir məzmunu malikdir. Təqsirin məzmununu təşkil edən psixoloji elementlərə şüur və iradə aiddir ki, onlar da psixoloji akt kimi ictimai təhlükəli davranışın müvafiq əqli və iradəvi tərəfini təşkil edir. Bu psixoloji elementlər öz növbəsində əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) ictimai təhlükəlilik dərəcəsini formalaşdırır. Əməlin ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə uyğun olaraq təyin edilən azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməsi üçün cəzaçəkmə müəssisənin növü bu psixologiyaya müvafiq olaraq qanunverici orqan tərəfindən müəyyən edilmiş, qəsdən törədilən əməllərə görə daha ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsinin növləri cinayət qanunvericiliyində təsbit edilmişdir.

Qeyd edilənləri nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir ki, CM-in 56.1.1 və 56.1.2-ci maddələrinin mənasına uyğun olaraq:

– şəxs cinayətlərin (hökmlərin) məcmusu qaydasında ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətə görə beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə və qəsdən törədilən böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etməklə əlaqədar olmayan cəzaya məhkum olunduqda cəzanın məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində çəkilməsi müəyyən edilməlidir;

– cinayətlərin (hökmlərin) məcmusuna həm qəsdən, həm də ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayət daxil olduqda şəxs həm ehtiyatsızlıqdan edilmiş cinayətlərə görə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, həm də böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunduqda, cinayətlərin məcmusu üzrə qəti cəza beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə təyin edildikdə, cəzanın ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisələrində çəkilməsi müəyyən edilməlidir.

Göstərilənlərlə yanaşı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, qanunve-

rici insan və vətəndaş hüquqlarının qorunması və müdafiəsi, habelə cinayət qanunvericiliyi sahəsində Konstitusiya ilə müəyyən edilmiş səlahiyyətlərini həyata keçirərək cinayət qanununun müddələrinin məzmununu, o cümlədən ictimai təhlükəli əməllərin törədilməsinə görə cəzaları və şəxsin cinayət törətməsinin digər cinayət-hüquqi nəticələrini müəyyən etməkdə haqlıdır.

Bu baxımdan, şəxs cinayətlərin (hökmlərin) məcmusu qaydasında ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətə görə beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə və qəsdən törədilən böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edildikdə cəzanın məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində çəkilməsinin mümkünlüyünün qanunvericilik qaydasında tənzimlənməsi istisna edilməməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, «Konstitusiya Məhkəməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65–67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 56.1.1 və 56.1.2-ci maddələrinin mənasına uyğun olaraq:

– şəxs cinayətlərin (hökmlərin) məcmusu qaydasında ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətə görə beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə və qəsdən törədilən böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etməklə əlaqədar olmayan cəzaya məhkum olunduqda cəzanın məntəqə tipli cəzaçəkmə müəssisələrində çəkilməsi müəyyən edilməlidir;

– cinayətlərin (hökmlərin) məcmusuna həm qəsdən, həm də ehtiyatsızlıqdan törədilmiş cinayət daxil olduqda şəxs həm ehtiyatsızlıqdan edilmiş cinayətlərə görə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, həm də böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır və ağır cinayətlərə görə ilk dəfə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunduqda, cinayətlərin məcmusu üzrə qəti cəza beş ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrum etmə təyin edildikdə, cəzanın ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisələrində çəkilməsi müəyyən edilməlidir.

2. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

3. Qərar «Azərbaycan», «Respublika», «Xalq qəzeti», «Bakinski raboçi» qəzetlərində, «Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı»nda dərc edilsin.

4. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

Sədr

Fərhad Abdullayev

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

19 iyul 2013-cü il

Bakı şəhəri

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI CİNAYƏT MƏCƏLLƏSİNİN
308-ci MADDƏSİNİN «QEYD» HİSSƏSİNDƏ NƏZƏRDƏ
TUTULMUŞ «VƏZİFƏLİ ŞƏXS» ANLAYIŞININ
ŞƏRH OLUNMASINA DAİR**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze (məruzəçi-hakim), İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi İsmayıl İsmayılovun,

maraqlı subyektin nümayəndəsi Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin rəisi İlqar Cəfərovun,

mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Fərhad Kərimovun, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Qail Məmmədovun,

ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Cinayət hüququ və kriminologiya kafedrasının dosenti Rafiq Quliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun sorğusu əsasında konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim R.Qvaladzenin məruzəsini, maraqlı subyektin nümayəndəsinin və mütəxəssislərin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) sorğu ilə müraciət edərək, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – CM) 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsində nəzərdə tutulmuş «vəzifəli şəxs» anlayışının təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirib-yetirməmələrindən asılı olmayaraq bütün dövlət qulluqçularını, bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçu-

larını, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçuları, hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxsləri, dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçilərini ehtiva edib-etməməsinin şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Sorğuda qeyd edilir ki, korrupsiya cinayətləri və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətlərin xüsusi subyektinin, yəni «vəzifəli şəxs» anlayışının düzgün müəyyən edilməsi həmin cinayətlərin tövsiyə və şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Lakin CM-in 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsində nəzərdə tutulan «vəzifəli şəxs» anlayışına istintaq və məhkəmə təcrübəsində birmənalı yanaşılır.

Göstərilənlərə əsasən sorğuverən CM-in 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsində nəzərdə tutulmuş «vəzifəli şəxs» anlayışının şərh olunmasını xahiş edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu sorğuda qaldırılan məsələnin düzgün həll edilməsi məqsədilə vəzifəli şəxs anlayışının mahiyyətinin, dövlət hakimiyyəti, dövlət qulluğu mənafeyi və yerli özünüidarə orqanlarında, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarında qulluq mənafeyi əleyhinə olan cinayətlərin tərkibinin açıqlanmasını zəruri hesab edir.

Göstərilən cinayətlərin ictimai təhlükəliliyi ondan ibarətdir ki, şəxs qulluq səlahiyyətlərindən qulluq mənafehlərinə zidd olaraq istifadə etməklə hüquqi və ya fiziki şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafehlərinə, habelə cəmiyyətin və dövlətin qanunla qorunan mənafehlərinə zərər vurur, vətəndaşların konstitusiya hüquq və azadlıqlarını pozur, hakimiyyət orqanlarını əhali arasında nüfuzdan salır.

İstənilən dövrdə, idarəetmə formasından və quruluşundan asılı olmayaraq dövlət vəzifəli şəxslərə öz xidməti öhdəliklərini icra etməyə dair xüsu-

si tələblər irəli sürür. Belə şəxslər tərəfindən həmin tələblərin pozulması müəyyən məsuliyyətə səbəb olur. Bu tamamilə başa düşüləndir və hakimiyyətin buna hüququ vardır.

İctimai münasibətlərin normal tənzimlənməsi dövlətin cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrində iştirak etmək, əhalinin fəaliyyətinin ən müxtəlif aspektlərinin təşkilini həyata keçirmək və onlara nəzarət etmək zərurətini yaradır. Bununla da dövlət tərəfindən səlahiyyətli orqanlar vasitəsilə ictimai hakimiyyətin həyata keçirilməsi zamanı yaranan münasibətlərin müxtəlifliyi şərtləndirilir.

Bundan əlavə, dövlət təsisatının daim təkmilləşməsi, dövlət idarəetmənin müstəqil aspektlərinin inkişafı bəzi hallarda dövlət siyasətinin, o cümlədən cinayət hüququ sahəsində siyasətin də əsaslı şəkildə dəyişməsinə gətirib çıxarır. Belə hallarda artıq bərqərar olmuş münasibətlərə yeni yanaşmanın formalaşmasına tələbatın olması açıq şəkildə özünü büruzə verir.

Müasir yanaşma «vəzifəli şəxs» anlayışının mahiyyətinə dair dövlət siyasətinin, dövlətin baxışlarının köklü şəkildə dəyişdiyini sübut edir.

Qüvvədə olan cinayət qanunvericiliyi bilavasitə dövlət hakimiyyətinin funksiyalarını həyata keçirən və dövlətin qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsində iştirak edən şəxslərin məsuliyyətini bütün digər kateqoriya idarəedənlərdən fərqləndirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının 30 dekabr 2003-cü il tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş «Korrupsiya ilə əlaqədar cinayət məsuliyyəti haqqında» Konvensiyada və Azərbaycan Respublikasının 30 sentyabr 2005-ci il tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş Birləşmiş Millətlər Təşkilatının «Korrupsiya əleyhinə» Konvensiyasında «vəzifəli şəxs» anlayışı verilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 148-ci maddəsinin 2-ci hissəsi Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi müəyyən edir.

CM-in 1.2-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, beynəlxalq hüququn hamılıqla qəbul edilmiş normalarına və prinsiplərinə əsaslanır.

Beynəlxalq Konvensiyaların tələbləri nəzərə alınaraq, habelə korrupsiyaya qarşı mübarizənin səmərəliliyinin artırılması məqsədi ilə 24 iyun 2011-ci il tarixdə «Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir. Həmin Qanuna əsasən CM-in 308-ci maddəsinin

«Qeyd» hissəsi yeni redaksiyada verilərək «vəzifəli şəxs» anlayışına daxil olan subyektlərin dairəsi genişləndirilmişdir.

Əvvəlki redaksiyada həmin maddənin «Qeyd» hissəsində «vəzifəli şəxs» anlayışı aşağıdakı qaydada müəyyən edilmişdir:

1. Bu fəslin maddələrində vəzifəli şəxslər dedikdə daimi, müvəqqəti olaraq və ya xüsusi səlahiyyət üzrə hakimiyyət nümayəndəsi funksiyalarını həyata keçirən, yaxud dövlət orqanlarında, yerli özünüidarə orqanlarında, dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında, habelə digər kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarında təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər, beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri, habelə «Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun məqsədi üçün vəzifəli şəxs hesab edilən digər şəxslər başa düşülür.

2. Vəzifəli şəxslər sırasına daxil olmayan dövlət qulluqçuları və yerli özünüidarə orqanlarının, habelə digər kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarının qulluqçuları müvafiq maddələrlə xüsusi olaraq nəzərdə tutulmuş hallarda bu fəslin maddələri ilə cinayət məsuliyyəti daşıyırlar.

Yeni redaksiyaya görə CM-in 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsinə əsasən həmin Məcəllənin 33-cü (korrupsiya cinayətləri və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətlər) fəslinin maddələrində «vəzifəli şəxs» dedikdə aşağıdakı şəxslər başa düşülür:

– hakimiyyət nümayəndələri, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyən olunmuş qaydada dövlət orqanlarına seçilmiş və ya təyin edilmiş, yaxud xüsusi səlahiyyət əsasında dövlət və ya yerli özünüidarə orqanlarını təmsil edən şəxslər, zabıt, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular, dövlət qulluqçuları (dövlət qulluğunun xüsusi növündə çalışan şəxslər daxil olmaqla), bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları;

– dövlət orqanlarında seçkili vəzifələrə namizədliyi qanunla müəyyən edilən qaydada qeydə alınmış şəxslər;

– dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, digər kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarının rəhbərləri və işçiləri;

– dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında, digər kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarında xüsusi səlahiyyət üzrə təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər;

– hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər;

– xarici ölkələrin dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri, xarici ölkələrin seçkili dövlət orqanlarının üzvləri, beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxsləri və digər qulluqçuları, beynəlxalq parlament assambleyalarının üzvləri;

– beynəlxalq məhkəmələrin hakimləri və digər vəzifəli şəxsləri, arbitrajların xarici və ya yerli arbitrləri, xarici və ya yerli andlı iclasçılar.

Qulluq mənafeyi əleyhinə olan cinayətlər yalnız şəxsin vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etməsi yolu ilə törədilə bilər. Məhz bu baxımdan vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə cinayətlərinin tərkibinin açıqlanması böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadənin obyektivi dövlət, yerli özünüidarə orqanlarının, kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarının normal fəaliyyətidir. Əlavə obyekt qismində fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqları və qanuni mənafeleli, habelə cəmiyyətin və dövlətin qanunla qorunan mənafeleli çıxış edir.

Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etmə obyektivi cəhətdən aşağıdakı zəruri əlamətlərin məcmusu ilə xarakterizə olunur:

– vəzifəli şəxsin qulluq səlahiyyətlərindən qulluq mənafeleli zidd olaraq istifadə etməsi növündə əməl;

– fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafeleli, yaxud cəmiyyətin və ya dövlətin qanunla qorunan mənafeleli mühüm zərər vurulmasından ibarət nəticənin baş verməsi;

– əməllə nəticə arasında səbəbli əlaqənin olması.

Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə vəzifəli şəxsin qulluq səlahiyyətlərindən irəli gələn və tutduğu vəzifəyə görə ona verilmiş hüquq və vəzifələrin həyata keçirilməsi ilə bağlı hərəkətlərdə ifadə oluna bilər. Lakin cinayət tərkibi belə hərəkətlər qulluq mənafeleli qəsdən zidd olaraq həyata keçirildikdə yaranır.

Vəzifəli şəxslərin fəaliyyət dairəsi geniş olduğundan, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadənin konkret formaları da müxtəlif ola bilər. Sui-istifadə həm hərəkət, həm də hərəkətsizliklə edilə bilər.

CM-in 308-ci maddəsinin məzmununa əsasən vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadənin obyektivi cəhətinə daxil olan hərəkət və ya hərəkətsizlik vəzifəli şəxsin qanuni səlahiyyətlərindən irəli gəlməlidir. Vəzifəli şəxsin qulluq mənafeleli zidd olaraq istifadə etdiyi qulluq səlahiyyətləri müvafiq normativ aktlarla və qanunvericiliyə müvafiq fəaliyyət göstərən dövlət və bələdiyyə idarə, müəssisə və təşkilatları, kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatları ilə bağlanan əmək müqaviləsində əks olunan vəzifələrin həcmi ilə müəyyən olunur.

Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadənin obyektivi cəhətinin zəruri əlamətlərindən biri fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafeleli, yaxud cəmiyyətin və ya dövlətin qanunla qorunan mənafeleli mühüm zərər vurmada ifadə olunan ictimai təhlükəli nəticənin baş verməsidir.

Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə subyektivi cəhətdən qəsdən edilən cinayətdir. Şəxs qulluq səlahiyyətlərindən qulluq mənafeleli zidd olaraq istifadə etdiyini dərk edir, bunun fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafeleli, yaxud cəmiyyətin və ya dövlətin qanunla qorunan mənafeleli mühüm zərər vurmada ifadə olunan nəticələrini qabaqcadan görür, bu nəticələrin baş verməsini arzu edir (birbaşa qəsd) və ya belə nəticələrin baş verməsinə şüurlu surətdə yol verir (dolaylı qəsd).

Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə cinayətinin subyektivi cəhətinin daha bir zəruri əlaməti cinayətin motividir. CM-in 308-ci maddəsində bu cinayətin motivi vəzifəli şəxsin özü və ya üçüncü şəxslər üçün qanunsuz üstünlüyün əldə edilməsi kimi müəyyən olunmuşdur.

Vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etmənin subyektivi yalnız vəzifəli şəxs ola bilər.

CM-in 308-ci maddəsinin əvvəlki və yeni redaksiyada olan «Qeyd» hissəsində subyekt baxımından «vəzifəli şəxs» anlayışını birləşdirən məqamlar mövcuddur.

Bu məqamlara görə vəzifəli şəxsləri üç kateqoriyaya bölmək olar:

– hakimiyət nümayəndəsinin funksiyasını daimi və ya xüsusi səlahiyyət əsasında həyata keçirən şəxslər;

– dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında, habelə digər kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarında təşkilati-sərəncamverici funksiyaları yerinə yetirən şəxslər;

– dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında, habelə digər kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarında inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər.

Hakimiyət nümayəndəsinin funksiyasının və fəaliyyətinin xarakteri onun təmsil etdiyi orqanın qarşısında duran vəzifələrlə müəyyən olunur. Hakimiyət nümayəndəsinin fəaliyyəti onun inzibati təbəçiliyində olan və ya olmayan qeyri-müəyyən həddə şəxslərin dairəsi ilə qarşılıqlı əlaqə üzərində qurulur.

Təşkilati-sərəncamverici funksiyaları həyata keçirən şəxs, dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatların, habelə digər kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatların fəaliyyətini idarə edir. Bu cür

funksiyanın həyata keçirilməsi insanlar üzərində rəhbərlik etməklə əlaqədardır (kadrların seçilməsi, yerləşdirilməsi, işə qəbul, işdən çıxarma, işin təşkili və s.).

İnzibati-təsərrüfat funksiyası üçün isə insanlar üzərində rəhbərlik etmək mütləq deyil. Burada əsas maddi nemətlər üzərində nəzarət və onların idarə olunması, onların buraxılmasının, qəbul olunmasının, məsuliyyətli saxlanılmasının, realizə olunmasının və s. təşkil edilməsidir.

Şəxsə müvafiq funksiyaların verilməsinin hüquqi əsası qismində Konstitusiya, qanun, nizamnamə, təlimat, əmr və ya konkret vəzifə tutan şəxsin hüquq və vəzifələrinin müəyyən edildiyi vəzifəyə təyin edilməyə dair digər hüquqi akt çıxış edir.

Konkret vəzifəyə təyin olunmadan lakin faktiki olaraq təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyaları yerinə yetirən, həmçinin xüsusi səlahiyyət əsasında dövlət və ya özünüidarə orqanlarını təmsil edən şəxslər CM-in 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsinə əsasən vəzifəli şəxs hesab edilə bilərlər. Xüsusi səlahiyyətləri buna hüququ olan orqan, vəzifəli şəxs, əmək kollektivi verir. Xüsusi səlahiyyətlər qanunla, normativ aktla, əmrlə, əmək kollektivinin qərarı və s. ilə rəsmiləşdirilir. Bu funksiyalar müəyyən müddət ərzində, birdəfəlik və ya əsas işlə müştərək qaydada həyata keçirilə bilər.

Müstəqil əlamət kimi vəzifəli şəxsin çalışdığı orqanın, təşkilatın mənsubiyyəti çıxış edir. Qanuna görə bu, dövlət orqanları, yerli özünüidarə orqanları, dövlət və ya bələdiyyə qurumları, kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatları ola bilər.

Vəzifəli şəxslər həmçinin cinayət subyektinin ümumi əlamətlərinə də (anlaqlılıq, yaş həddi) malik olmalıdırlar.

Sorğudan görüldüyü kimi, təcrübədə göstərilən üç kateqoriyaya aid olan vəzifəli şəxslərlə bağlı mübahisə yaranmır.

Bununla belə, qeyd edildiyi kimi, CM-in 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsində nəzərdə tutulmuş «vəzifəli şəxs» anlayışına daxil olan subyektlərin dairəsi əvvəlki redaksiyada verilmiş subyektlərin dairəsindən daha genişdir.

Belə ki, CM-in 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsində dövlət və bələdiyyə qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri, zabıt, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular, hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər, habelə dövlət və bələdiyyə müəssisəsi, idarə və təşkilatlarının, digər kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarının işçiləri də vəzifəli şəxslər sırasına aid edilmişdir.

Məsələ ilə bağlı digər ölkələrin qanunvericiliyində vəzifəli şəxs hesab edilən şəxslərin cinayət qa-

nunvericiliyi baxımından hansı statusa malik olmaları maraqlıdır.

Bir çox ölkələrin cinayət qanunvericiliyində vəzifəli hesab edilən şəxs, bu terminin ictimai-hüquqi mənasında idarəçilik funksiyasını yerinə yetirən, dövlətin iradəsinin ifadəçisi kimi çıxış edir. Bunun təsdiqi kimi ilk növbədə həmin subyektlərin adları çıxış edir – «ictimai qulluqçu», «ictimai vəzifəli şəxs», «dövlət funksiyasını və ya səlahiyyətlərini həyata keçirən şəxs», «məmur», «dövlət işçisi».

Bu ölkələrin qanunvericiliyindəki vəzifəli şəxslərin dairəsinin Azərbaycan Respublikasının CM-də göstərilən vəzifəli şəxslərlə oxşarlığını müəyyən etmək olar. Bu mənada, həmin subyektlərin müəyyən edilməsi baxımından Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyinə daha yaxın olan Almaniya Federativ Respublikasının Cinayət Məcəlləsində (bundan sonra – AFR CM) vəzifəli şəxsə verilən anlayışdır.

AFR CM-in §11-ə əsasən «vəzifəli şəxs»: a) məmur və ya hakim olan; b) vəzifəsinə görə dövlət-hüquqi münasibətlərlə sıx bağlı olan və ya; c) hakimiyət orqanında və ya digər təşkilatda yaxud onların tapşırığı əsasında dövlət idarəçiliyi vəzifələrini yerinə yetirən şəxs hesab olunur.

Əksər ölkələrdə cinayət qanunvericiliyi, cinayət hüquq nəzəriyyəsi və əlaqəli hüquq sahələrində (inzibati, cinayət-prosessual, cəza-icra) «vəzifəli şəxs» termini ilə yanaşı sinonim kimi «məmur» terminindən də istifadə edilir. Polşa Respublikasının qanunvericiliyində «dövlət qulluqçusu» deyil, «məmur» kateqoriyasına üstünlük verilmişdir.

Qeyd olunmalıdır ki, Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyi baxımından «dövlət qulluqçusu» və «vəzifəli şəxs» anlayışlarını eyniləşdirmək olmaz.

«Vəzifəli şəxs» və «dövlət qulluqçusu» anlayışları qismən üst-üstə düşən anlayışlar olsalar da müxtəlif mahiyyətə malikdirlər. Belə ki, elə vəzifəli şəxs var ki, dövlət qulluqçusu deyil və elə dövlət qulluqçusu var ki, vəzifəli şəxsin xüsusiyyətlərini daşımır.

«Dövlət qulluqçusu» anlayışına cinayət hüququ elmi baxımından peşəkar əsaslarla və ya bu cür funksiyaları həyata keçirən xüsusi səlahiyyət əsasında dövlət qulluğunda olan bütün şəxsləri özündə cəmləşdirən toplayıcı definisiya kimi baxmaq lazımdır. Bu kateqoriyaya fərqli statuslara və vəzifə mövqelərinə malik olan şəxslər daxildir.

«Dövlət qulluğu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 10.1-ci maddəsinə əsasən dövlət orqanlarında vəzifələr həmin vəzifələrin funksiyalarının məzmunundan, səlahiyyətlərinin mənəb-

yindən və tutulması üsullarından asılı olaraq inzibati və yardımçı vəzifələrə bölünür.

Həmin Qanunun 10.5-ci maddəsinə görə inzibati vəzifələr Ali-5-ci kateqoriya dövlət orqanları aparatları və bölmələri rəhbərlərinin, onların müavirlərinin, habelə dövlət qulluğunda çalışan mütəxəssislərin vəzifəsidir.

Qeyd edilən Qanunun 10.6-cı maddəsində Ali-5-ci kateqoriya dövlət orqanlarında texniki işləri həyata keçirən dövlət qulluqçularının (kargüzar, maquinaçı, kuryer, arxiv qeydiyyatçısı, liftçi, sürücü və sair işçilərin) vəzifələri yardımçı vəzifələr kimi müəyyən edilmişdir.

İnzibati və yardımçı vəzifə tutan şəxslərin hüquqi statusu müvafiq orqanın səlahiyyətlərini müəyyən edən qanunvericilik aktları ilə, habelə vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

Dövlət qulluğunun yeni, kifayət qədər genişləndirilmiş və dəyişdirilmiş normativ bazası yaradılmışdır. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən dövlət qulluğu institutunu şərti olaraq üç kateqoriyaya ayırmaq olar:

1) mülki xidmət – dövlətin mülki xidmət sahələrində vətəndaşların peşəkar xidmət fəaliyyəti;

2) hərbi xidmət – dövlətin müdafiəsi və təhlükəsizliyinə dair funksiyaları həyata keçirən Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq surətdə yaradılmış başqa qoşun birləşmələrində hərbi vəzifələrdə vətəndaşların peşəkar fəaliyyəti;

3) hüquq mühafizə xidməti – cinayətkarlıqla mübarizə, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində təhlükəsizliyi, qanunçuluğu və hüquq qaydasını təmin etmək funksiyasını həyata keçirən dövlət orqanlarında, idarə və təşkilatlarında hüquq mühafizə xidməti vəzifələrində vətəndaşların peşəkar xidməti fəaliyyətidir.

Dövlət qulluğunun müəyyən növlərinə xüsusi qanunlar həsr olunmuşdur.

Mülki xidmət – mülki xidmət keçməyə dair öz üzərinə öhdəlik götürmüş Azərbaycan Respublikasının vətəndaşının fəaliyyətidir. Mülki qulluqçu vəzifəyə təyin edilməyə dair akta və xidməti müqaviləyə müvafiq olaraq mülki qulluq vəzifəsində peşəkar xidməti fəaliyyəti həyata keçirir və dövlət büdcəsinin hesabına maddi təminat alır.

Xidmət – bir qayda olaraq maddi nemətlərin istehsalı ilə bilavasitə əlaqəli olmayan, dövlət və bələdiyyə təşkilatlarında, kommertiya və qeyri-kommertiya təşkilatlarında işləyən şəxslərin əvəzli fəaliyyətidir. Bu anlayış dövlət qulluğunun bir forması olan hərbi xidmətdə də aid edilir.

«Bələdiyyələrin statusu haqqında» Azərbaycan Respublikasının 2 iyul 1999-cu il tarixli Qanununun (bundan sonra – «Bələdiyyələrin statusu haqqında» Qanun) 15-ci maddəsinin 1-ci hissəsinə əsasən bələdiyyə üzvü bələdiyyə seçkilərində seçilmiş, mandatı ərazi seçki komissiyası tərəfindən təsdiq edilmiş şəxsdir.

Həmin Qanunun 25-ci maddəsinin 1-ci hissəsinə görə bələdiyyə orqanlarında vəzifə tutan şəxslər bələdiyyə qulluqçularıdır.

«Bələdiyyə qulluğu haqqında» Azərbaycan Respublikasının 30 noyabr 1999-cu il tarixli Qanununun 2-ci maddəsinin 2-ci hissəsində göstərilmişdir ki, bələdiyyə qulluqçusu yerli özünüidarə orqanlarına təyin olunmaqla vəzifə tutan və ödənişli əsaslarla xidmət göstərən işçi hesab edilir.

Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 3-cü maddəsinin 2-ci hissəsinə əsasən işçi işəgötürənlə fərdi qaydada yazılı əmək müqaviləsi (kontrakt) bağlayaraq müvafiq iş yerində haqqı ödənilməklə çalışan fiziki şəxsdir.

Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 33.3-cü maddəsinə əsasən sahibkarlıq fəaliyyətini hüquqi şəxs yaratmadan həyata keçirən fiziki şəxs bu Məcəllə ilə vergi ödəməsi vəzifəsini şərtləndirən halların olub-olmamasından asılı olmayaraq, onlar vergi orqanında vergi ödəyicisi kimi uçota alınır.

Hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən fiziki şəxs ərizəni, sahibkarlıq fəaliyyətinə başladığı gündə vergi orqanına verməlidir.

Yuxarıda göstərilən şəxslərdən dövlət qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları, zabıt, gizir və miçman olan hərbi qulluqçular CM-in 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsinə əsasən vəzifəli şəxs hesab edilən hakimiyyət nümayəndələri sırasına aid edilmişdir.

Bununla bağlı «hakimiyyət nümayəndələri» anlayışının açıqlanmasına zərurət yaranır.

Hakimiyyət nümayəndələri dedikdə qanunverici, icra və məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirən şəxslər, həmçinin qanunla müəyyən edilmiş qaydada onların tabeçiliyində olan və ya olmayan şəxslər barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərinə və ya hüquqi, habelə fiziki şəxslər üçün icrası məcburi olan qərarlar qəbul etmək hüququna malik olan şəxslər başa düşülür.

Belə funksiyaları deputatlar, hökumətin üzvləri, məhkəmələrin hakimləri, qanunların icrasına nəzarəti həyata keçirən, ictimai qaydanı qoruyan, cinayətkarlıqla mübarizəni həyata keçirən, yanğın, epidemiya əleyhinə və digər təhlükəsizliyi təmin edən orqanların (polis, təhlükəsizlik xidməti, gömrük

xidməti, dövlət meşə nəzarəti və s.) işçiləri, nazirliklərin və digər mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının, bələdiyyə qurumlarının rəhbərləri, onların müavinləri, struktur bölmələrinin rəhbərləri və digərləri həyata keçirirlər.

Məsələn, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçuların səlahiyyətləri «Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında» Azərbaycan Respublikasının 23 dekabr 2011-ci il tarixli Qanunu, Azərbaycan Respublikasının 23 sentyabr 1994-cü il tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili Xidmət Nizamnaməsi» ilə müəyyən edilir.

Bu qanunların tələblərinə uyğun olaraq zabit, gizir və ya miçman xidməti vəzifəsinə və ya hərbi rütbəsinə görə təbəçiliyində olan hərbi qulluqçulara icrası məcburi olan əmr vermək hüququna malikdirlər.

Bir çox hakimiyyət nümayəndələrinin təbəçiliyində şəxslər olmur, lakin onların təbəçiliyində olmayan şəxslər üçün icrası məcburi olan göstərişlər vermək, məcburiyyət tədbirləri tətbiq etmək və s. hüququ vardır (polis, təhlükəsizlik xidməti və digərləri).

Kollegial orqanların tərkibinə daxil olan şəxslər də hakimiyyət nümayəndələri ola bilər. Məsələn, Konstitusiyanın 145-ci və «Bələdiyyələrin statusu haqqında» Qanunun 48-ci maddəsinə uyğun olaraq bələdiyyənin qərarları bələdiyyə üzvləri tərəfindən qəbul edilir. Bələdiyyənin qərarları bələdiyyənin ərazisində yerləşən bütün hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən hökmən icra edilməlidir. Başqa sözlə, bələdiyyə üzvləri tərəfindən qəbul edilmiş qərarların icrası məcburi xarakter daşıyır.

Beləliklə, qanunla müəyyən edilmiş qaydada təbəçiliyində olan və ya olmayan şəxslər barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərinə və ya hüquqi və fiziki şəxslər üçün icrası məcburi olan qərarlar qəbul etmək hüququna malik olan dövlət qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular hakimiyyət nümayəndəsi kimi vəzifəli şəxs hesab olunurlar.

Dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçilərinin, hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərin vəzifəli şəxs sırasına aid edilməsi məsələsinə gəldikdə isə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, həmin şəxslər yalnız hüquqi əhəmiyyət kəsb edən hərəkətlər etdikdə vəzifəli şəxs hesab oluna bilərlər.

Qeyd edilməlidir ki, elə hərəkətlər hüquqi əhəmiyyət kəsb edən hesab olunurlar ki, onların edil-

məsi hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsi, dəyişməsi və ya xitam olunması kimi nəticələrə səbəb olur və ya səbəb ola bilər.

Həmin anlayışa uyğun olaraq, hüquqi əhəmiyyət kəsb edən hərəkətlər dedikdə onları etməyə səlahiyyəti olan şəxslərin hərəkətləri başa düşülür. Bu əlamətin mövcudluğu şəxsin müəssisə, idarə və təşkilatda daimi və ya müvəqqəti olaraq müəyyən vəzifə tutmasını (müəyyən işi görməsini) və buna müvafiq olaraq müəyyən hallarda hüquqi əhəmiyyətli hərəkətləri etməsini nəzərdə tutur.

Beləliklə, cinayət qanununun məzmununa görə müəyyən olunmuş qaydada hüquqi əhəmiyyətli hərəkətləri etməyə səlahiyyətli şəxslər - müəssisə, idarə və təşkilatlarda (mülkiyyət formasından asılı olmayaraq) daimi və ya müvəqqəti olaraq vəzifə tutan və ya üzvlərinə qoyulmuş öhdəlikləri xüsusi tapşırıq əsasında icra edən, başqa şəxslər üçün hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsi, dəyişməsi və ya xitam olunması ilə nəticələnən və ya nəticələnməyən hərəkətləri edən şəxslərdir.

Sorğuda göstərilmişdir ki, bəzi hallarda təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirməyən dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçilərinin (müəllim, həkim və başqaları), yaxud yardımçı vəzifə tutan dövlət qulluqçularının (kargüzar, makinaçı, kuryer, arxiv qeydiyyatçısı, liftçi, sürücü və digər işçilər) «vəzifəli şəxs» anlayışına daxil olub-olmaması mübahisə doğurur.

Bununla əlaqədar olaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, hüquqi əhəmiyyətli hərəkətləri etməyə səlahiyyətli olan şəxslər sırasına, məsələn, yalnız ixtisasartırma və ya imtahan komissiyasının üzvü olan müəllimləri deyil, tələbələrə və ya təhsil alan digər şəxslərdən imtahanları qəbul edən müəllimləri də aid etmək olar.

Müəllimlər tərəfindən rəsmi sənədlərdə əks olunan imtahanlara verilmiş qiymət, həmçinin imtahan zamanı təhsil alanların biliklərinin mənfəi və ya müsbət qiymətləndirilməsi bir halda hüquqi əhəmiyyətli nəticənin yaranması, yəni hüquq münasibətinin yaranması, dəyişməsi və ya xitam olunması üçün birbaşa və bilavasitə əsas olur. Digər halda isə bu cür hərəkətlər göstərilən nəticələrin baş verməsi üçün vacib əsaslardan biri olur, yəni hüquq münasibətlərinin yaranmasına, dəyişməsinə və ya xitam olunmasına digər hallarla birlikdə mənu şəkildə təsir edir. Tələbələrin və ya təhsil alan digər şəxslərin gələcəkdə müvafiq təhsil ocağında təhsil almaları, təhsil təqaüdü, bəzi təhsil müəssisələri məzunlarının işə qəbulu zamanı əmək haqla-

rının artırılması üçün əsas olan fərqlənmə diplomunu almaq, qeyri-dövlət təhsil müəssisələrində aşağı təhsil haqqı ödəmək və s. hüquqların yaranması, onların imtahanlarda biliklərinə verilən qiymətlərdən asılıdır.

Göstərilənlər nəinki təhsil sahəsində öz vəzifələrini həyata keçirən şəxslərin, o cümlədən digər xidmət sahələrində çalışan və hüquqi əhəmiyyətli hərəkətləri etməyə səlahiyyəti olan şəxslərin də vəzifəli şəxslər sırasına aid olunmasını istisna etmir.

Bununla yanaşı, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, həmin şəxslərin qulluq mənafeyi əleyhinə cinayətlərə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmaları hər bir konkret hal üçün qeyd edilən cinayətin digər tərkib əlamətlərinin olub-olmamasına, əməlin ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin və xarakterinin qiymətləndirilməsinə, o cümlədən CM-in 14.2-ci maddəsinin tələbinə uyğun olaraq əməlin az əhəmiyyətli olub-olmaması məsələsinə təsir edən işin bütün halları nəzərə alınmaqla həll olunmalıdır.

Dövlət və ya bələdiyyə orqanlarında yardımçı heyət (kargüzar, makinacı, kuryer, liftçi və digərləri) – vəzifəli şəxslərin fəaliyyətinin təmin olunması üçün köməkçi maddi-texniki əməliyyatları həyata keçirən əməkdaşlardır. Onlar müvafiq orqanların səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi fəaliyyətində bilavasitə iştirak etmirlər, dövlət və ya bələdiyyə orqanları aparatlarının fəaliyyətinin maddi-texniki və məlumat prosesinin təminatı ilə məşğuldurlar.

Həmin şəxslər yalnız qanunla, digər normativ hüquqi aktla, əmr və ya sərəncamla təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyasını yerinə yetirdikdə, həmçinin xüsusi səlahiyyət əsasında hüquqi əhəmiyyət kəsb edən hərəkətlər etdikdə vəzifəli şəxslər hesab oluna bilərlər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, məsələnin bu cür həlli Konstitusiyaya, «Korrupsiya ilə əlaqədar cinayət məsuliyyəti haqqında» və «Korrupsiya əleyhinə» Konvensiyalara, habelə qanunlara zidd deyildir. Əksinə, «vəzifəli şəxslər» anlayışının geniş şərh edilməsi korrupsiya cinayətləri və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətlərin xarakterik xüsusiyyətlərinin nəzərə alınmamasına, bu cinayətlərin xüsusi subyektlərinin dairəsinin əsassız olaraq həddindən artıq genişləndirilməsinə səbəb ola bilər.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir ki, CM-in 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsinin mənasına görə:

– qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada təbəçiliyində olan və ya olmayan şəxslər barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərinə və ya hüquqi və fiziki şəxslər üçün icrası məcburi olan qərarlar qəbul

etmək hüququna malik olan dövlət qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular hakimiyyət nümayəndəsi kimi vəzifəli şəxslər hesab olunurlar;

– dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçiləri, hüquqi şəxslər yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər yalnız hüquqi əhəmiyyət kəsb edən, yəni başqa şəxslər üçün hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsi, dəyişməsi və ya xitam olunması ilə nəticələnən və ya nəticələnə bilən hərəkətlər etdikdə vəzifəli şəxslər hesab olunurlar.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin IV hissəsinə, «Konstitusiya Məhkəməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRARA ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 308-ci maddəsinin «Qeyd» hissəsinin mənasına görə:

– qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada təbəçiliyində olan və ya olmayan şəxslər barəsində sərəncam vermək səlahiyyətlərinə və ya hüquqi və fiziki şəxslər üçün icrası məcburi olan qərarlar qəbul etmək hüququna malik olan dövlət qulluqçuları, bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular hakimiyyət nümayəndəsi kimi vəzifəli şəxslər hesab olunurlar;

– dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, habelə digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçiləri, hüquqi şəxslər yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər yalnız hüquqi əhəmiyyət kəsb edən, yəni başqa şəxslər üçün hüquq münasibətlərinin əmələ gəlməsi, dəyişməsi və ya xitam olunması ilə nəticələnən və ya nəticələnə bilən hərəkətlər etdikdə vəzifəli şəxslər hesab olunurlar.

2. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

3. Qərar «Azərbaycan», «Respublika», «Xalq qəzeti», «Bakinski raboçi» qəzetlərində və «Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı»nda dərc edilsin.

4. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxslər tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir olunma bilməz.

Sədr

Fərhad Abdullayev

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN QƏRARI

9 sentyabr 2013-cü il

Bakı şəhəri

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI CİNAYƏT MƏCƏLLƏSİNİN
213.1-ci MADDƏSİNİN VƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI VERGİ
MƏCƏLLƏSİNİN 78.3 VƏ 78.4-cü MADDƏLƏRİNİN
ŞƏRH OLUNMASINA DAİR**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən (məruzəçi-hakim) ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi Fəraid Əliyevin,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri Goranboy rayon məhkəməsinin hakimi Teyyub Muxtarovun və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İnzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Fuad Məmmədovun,

ekspert Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Mülki proses və kommersiya hüququ kafedrasının müəllimi Simran Həsənovun,

mütəxəssislər Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun Ədliyyə və Vergilər nazirlikləri, Dövlət Gömrük Komitəsinin istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətində qanunların icrasına nəzarət idarəsinin rəis müavini Adil Bəylərovun və Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin Hüquq İdarəsinin Hüquqi təminat şöbəsinin rəisi Tural Quliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiyaya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3 və 78.4-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair Goranboy rayon məhkəməsinin müraciəti əsasında konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim K.Şəfiyevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib və iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Goranboy rayon məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsinə (bundan sonra –

Konstitusiyası Məhkəməsi) müraciət edərək, icraatında olan təqsirləndirilən şəxs Müşfiq Sarıyevin Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət Məcəlləsi) 213.2.2-ci maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işinə baxılması ilə əlaqədar həmin Məcəllənin 213.1-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin (bundan sonra – Vergi Məcəlləsi) 78.3 və 78.4-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiyası) 25, 57, 60 və 71-ci maddələri, eləcə də «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında» Konvensiyanın 6-cı maddəsi baxımından şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, M.Sarıyev «Fərid İnşaat Kot» Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətə (bundan sonra – MMC) faktiki rəhbərlik edərək, MMC-nin əmlakının maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin uçotunun aparılması vəzifəsini üzərinə götürərək, vergi ödəyicisinin fəaliyyətinə görə məsuliyyət daşıyan və müvafiq vergilərin ödənilməsinin təmin edilməsinə cavabdeh olan şəxs kimi Vergi Məcəlləsinin bir sıra maddələrinin tələblərini pozaraq, MMC-nin qeydiyyatda olduğu vergi orqanına yanlış məlumat verməklə külli miqdarda hüquqi şəxsin mənfəət vergisini dövlət büdcəsinə ödəməkdən yayınmışdır. Bu əmələ görə M.Sarıyev Cinayət Məcəlləsinin 213.2.2-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmişdir.

Eyni zamanda, müraciətdə qeyd olunur ki, M.Sarıyev MMC-də rəsmi vəzifə tutmamış, hüquqi şəxsin rəhbəri başqa şəxs olduğu halda, o, MMC-yə faktiki rəhbərlik etməsinə görə məsuliyyətə cəlb edilmişdir.

Bununla bağlı, Goranboy rayon məhkəməsi Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsi ilə hüquqi şəxs faktiki rəhbərliyi həyata keçirən şəxsin təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb olunmasının Vergi Məcəlləsinin 78.3 və 78.4-cü maddələrinə münasibətdə şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə bağlı aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab edir.

Konstitusiyanın 73-cü maddəsində təsbit olunmuş vergi ödəmək vəzifəsi dövlətin şərtsiz tələbi kimi bütün vergi ödəyicilərinə şamil olunur. Vergiləri ödəmək (o cümlədən qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müvafiq vaxtda və miqdarda) hər bir şəxsin konstitusiya vəzifələrindən biridir. Vergi ödəyicisi qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada dövlətin xəzinəsinə müəyyən pul məbləği şəklində ödənilməli olan əmlakının müəyyən hissəsinə dair öz mülahizəsinə uyğun sərəncam verə bilməz və bu məbləği mütəmadi olaraq dövlətin xeyrinə keçirməyə borcludur. Əks təqdirdə dövlətin, həmçinin digər şəxslərin hüquqları və qanunla qorunan maraqları pozulmuş olar.

Vergi ödəyicisinin bu vəzifəsində cəmiyyətin bütün üzvlərinin ictimai maraqları öz əksini tapmışdır. Buna görə dövlət yalnız vergi ödəyicilərinin deyil, həmçinin cəmiyyətin digər üzvlərinin də hüquq və qanuni mənafelərinin qorunması məqsədilə vergi hüquq münasibətlərini tənzimləmək sahəsində qanuni tədbirlər görmək hüququna və vəzifəsinə malikdir.

Göstərilən konstitusiya müddəalarına əsaslanan Vergi Məcəlləsi Azərbaycan Respublikasında vergi sistemini, vergitutmanın ümumi əsaslarını, vergilərin müəyyən edilməsi, ödənilməsi və yığılması qaydalarını, vergi ödəyicilərinin və dövlət vergi orqanlarının, habelə vergi münasibətlərinin digər iştirakçılarının vergitutma məsələləri ilə bağlı hüquq və vəzifələrini, vergi nəzarətinin forma və metodlarını, vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyəti, dövlət vergi orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin hərəkətlərindən (hərəkətsizliyindən) şikayət edilməsi qaydalarını müəyyən edir. (Vergi Məcəlləsinin 1.1-ci maddəsi)

Vergi Məcəlləsi həmçinin vergi nəzarəti və vergi qanunvericiliyinin pozulması ilə əlaqədar məsuliyyətə cəlb etmə məsələlərini də tənzimləyir.

Qeyd olunmalıdır ki, vergilər, hər bir dövlətin yarandığı andan cəmiyyətdə iqtisadi münasibətlərin ayrılmaz tərkib hissəsi olmaqla, müasir dövrdə dövlətin gəlirlərinin əsas formalarından biridir. Bununla əlaqədar olaraq, vergilərin və digər məcburi ödəmələrin ödənilməsindən yayınma dövlətin maliyyə maraqlarına ziyan vuran kifayət qədər təhlükəli əməl hesab olunur və müvafiq məsuliyyət növünə cəlb edilmə üçün əsas ola bilər. Bu əməlin ictimai təhlükəliliyi hər kəsin qanunla müəyyən edilmiş vergiləri və başqa dövlət ödənişlərini ödəməyə dair konstitusiya vəzifələrinin icra olunmamasında ifadə olunur.

Vergi Məcəlləsinin 53.1-ci maddəsinə görə bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş vergi ödəyiciləri, vergi agentləri və onların nümayəndələri, habelə vergi orqanlarının vəzifəli şəxsləri vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə bu Məcəllə, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi və Azərbaycan Respublika-

sının digər qanunları ilə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Hər hansı bir şəxs vergi hüquq pozuntusunun törədilməsinə görə əməlin xüsusiyyətindən asılı olaraq yalnız bir növ hüquqi məsuliyyət daşıyır. Vergi qanunvericiliyinin pozulması qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasına səbəb ola bilər. Belə məsuliyyət Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsində müəyyən olunmuşdur və həmin maddənin dispozisiyasına görə vergi ödəməkdən yayınma cinayət hesab olunur.

Bununla əlaqədar, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu əvvəlki qərarlarında formalaşmış hüquqi mövqelərinə uyğun olaraq hesab edir ki, vergi orqanının üzə çıxardığı əməl vergi ödəyicisinin Vergi Məcəlləsinin 57, 58 və 60-cı maddələrində müəyyən olunmuş vergi xətaləri çərçivəsində törədildikdə, bu əməlin vergi qanunvericiliyinin pozulması ilə bağlı olan vergi hüquq pozuntusu kimi tövsiyə olunması Vergi Məcəlləsinin müddəalarına müvafiq olaraq, Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş vergi qanunvericiliyinin pozulması ilə bağlı cinayət törədildikdə isə həmin Məcəllənin müddəalarına müvafiq olaraq həll olunmalıdır. (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun 8 aprel 2002-ci il, 6 avqust 2002-ci il və 12 yanvar 2011-ci il tarixli Qərarları)

Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin subyektinin xüsusi olmasına baxmayaraq, həmin maddədə cinayət əməlinin konkret subyekt (fiziki və ya hüquqi şəxs, digər şəxslər) göstərilməmişdir. Buna görə də vergiləri və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını ödəmək vəzifəsi üzərinə qoyulmuş şəxslərin müəyyən edilməsi üçün digər normativ aktlara müraciət edilməsi qaçılmazdır.

İlk növbədə nəzərə alınmalıdır ki, vergi öhdəliklərinin yaranmasının əsas şərtlərindən biri vergi ödəyicisinin müəyyən edilməsi ilə yanaşı, vergitutma obyektinin və digər vergitutma elementlərinin müəyyən edilməsidir. (Vergi Məcəlləsinin 12.1.1 və 12.3-cü maddələri) Vergi qanunvericiliyinə görə vergi ödəyicisi Vergi Məcəlləsinə uyğun olaraq müəyyən edilmiş vergitutma obyektlərindən vergini ödəməli olan istənilən şəxsdir. (Vergi Məcəlləsinin 13.2.4-cü maddəsi)

Vergi Məcəlləsinin 78.3-cü maddəsinə əsasən vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi bu Məcəllədə başqa hallar nəzərdə tutulmamışdırsa, bilavasitə vergi ödəyicisi tərəfindən həyata keçirilir. Həmin Məcəllənin 78.4-cü maddəsinə görə vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi digər şəxsin üzərinə qoyula bilməz.

Vergi Məcəlləsinin 53-cü maddəsinin tələbinə görə vergi hüquqpozumalarına görə məsuliyyəti hüquqi və fiziki şəxslər olan vergi ödəyicisi daşıyır. Vergi ödəyicisinin və ya vergi agentinin vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyətə cəlb edilməsi, onları vergi öhdəliklərinin və vergi orqanlarının vəzi-

fəli şəxslərinin qanuni tələblərinin yerinə yetirilməsindən azad etmir. (Vergi Məcəlləsinin 53.7-ci maddəsi) Eyni zamanda, vergi ödəməkdən qəsdən yayınma halında vergi ödəyicisi vergi məsuliyyətinə, müvafiq səlahiyyətli şəxs isə Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bilər.

Bununla əlaqədar qeyd olunmalıdır ki, vergiləri ödəməkdən yayınan şəxs qanunvericiliklə üzərinə vergiləri ödəmək vəzifəsi qoyulmuş subyekt, yəni vergi qanunvericiliyində anlayışı verilmiş fiziki şəxs və ya hüquqi şəxsin vergi öhdəliklərini faktiki yerinə yetirən şəxsi də ola bilər. Bu cinayətin subyektləri sırasına vergi və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqları ödəyicisi olan fiziki şəxsləri, habelə hüquqi şəxslərin məsul işçilərini, yəni rəhbərini, baş mühasibini, eləcə də qanunvericiliklə və ya əmək müqaviləsi ilə mühasibat sənədlərinin tərtib edilməsi və rəsmiləşdirilməsi, müəssisənin əmlakının və maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin uçotunun aparılması vəzifəsi həvalə edilmiş digər şəxslərini də aid etmək olar.

Burada əsas meyar, məsul işçilərin hüquqi şəxsin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada gəlirlərinin (xərclərinin) və vergitutma obyektlərinin uçotunun aparılmasına, qanunla müəyyən edilmiş vergilərin, habelə hesablanmış faizlərin, tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının və digər məcburi ödənişlərin ödənilməsinə, qanunvericilikdə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada vergi hesablarının vergi orqanlarına təqdim edilməsinə, vergi ödəyicisinin digər vəzifələrini üzərinə götürməklə onun adından sahibkarlıq fəaliyyətinin faktiki həyata keçirilməsinə, vergi əməliyyatları aparmaqla vergi ödəyicisinin fəaliyyətinə və vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinin təmin edilməsinə görə cavabdeh olmasıdır.

Göstərilənlərlə əlaqədar, faktiki olaraq vergitutma obyektindən mənfəət əldə edən şəxs vergi ödəyicisi hesab olunur və Vergi Məcəlləsinin 78.3-cü maddəsinin mənasına görə vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi hüquqi şəxsin faktiki rəhbərinin üzərinə düşür. Hüquqi şəxsin həyata keçirdiyi sahibkarlıq fəaliyyəti nəticəsində faktiki gəlir əldə edən, onun aktivlərinə, pul vəsaitlərinə, əmlakına faktiki sərəncam verən şəxs vergitutma obyektləri üzrə qanunla müəyyən edilmiş vergilərin hesablanmasına və ödənilməsinə görə məsuliyyət daşımalıdır.

Xarici təcrübədə də hüquqi şəxsin faktiki rəhbərinin vergidən yayınma cinayətinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinin mümkünlüyü nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Plenumunun «Məhkəmələr tərəfindən vergidən yayınmaya görə məsuliyyət nəzərdə tutulan cinayət qanunvericiliyinin tətbiqi təcrübəsi haqqında» 28 dekabr 2006-

cı il tarixli 64 nömrəli qərarında qeyd olunur ki, faktiki sahibkarlıq fəaliyyətini qondarma şəxs (məsələn, formal olaraq fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçirilmiş işsiz) vasitəsilə həyata keçirən şəxs vergi ödəməkdən yayındıqda, onun əməli Cinayət Məcəlləsinin 198 və 199-cu maddələri üzrə bilavasitə icraçı kimi, digər şəxsin əməli isə cinayətin törədilməsində iştirakını dərk etdikdə və bu cinayət onun qəsdilə əhatə olunduqda həmin cinayətin törədilməsində köməkçi kimi tövsif olunmalıdır.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, vergiləri ödəməkdən yayınma cinayətinin subyektləri sırasına vergi ödəyicisi olan hüquqi şəxsə faktiki rəhbərliyi həyata keçirən şəxs (faktiki rəhbər) də aid edilməlidir.

Qeyd olunanlarla yanaşı, nəzərə alınmalıdır ki, Cinayət Məcəlləsinin 213.1-ci maddəsinin dispozisiyasında nəzərdə tutulmuş cinayət əməlinin müəyyən məqsədinə, yəni qanunla müəyyən edilmiş vergilərin ödənilməsindən boyun qaçırmağa işarə edən «yayıma» müddəasının istifadə olunması ona dəlalət edir ki, bu cinayətin tərkibi göstərilən halda təqsirləndirilən şəxsin hərəkətlərində bilavasitə vergidən yayınmaya yönəlmiş qəsdin olmasını nəzərdə tutur. Həmin maddədə nəzərdə tutulan cinayətin tərkibi o halda yaranır ki, əməl qəsdən törədilir və vergi qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydaları pozmaqla vergilərin ödənilməsindən yayınmaya yönəlmiş olur.

Bu özünü əldə olunan gəlirlər və vergitutma obyektləri barədə məlumatların vergi hesabatlarında qəsdən əks olunmamasında, vergilərin hesablanması zamanı nəzərə alınan gəlirlərin həqiqi həcmindən azaldılmasında, xərclərin (məsələn, vergitutmaya məruz qalan məcmu gəlirin müəyyənləşdirilməsi zamanı çıxılan xərclərin) şişirdilməsində biruzə verə bilər. Aşkar şəkildə yalan məlumatlara həmçinin xərclərin və əldə olunmuş gəlirlərin vaxtı barədə saxtalaşdırılmış məlumatlar, müəyyən növ fəaliyyəti xarakterizə edən fiziki göstəricilərə dair hesablamalarda, nisbi gəlirə vahid verginin ödənilməsi zamanı təhrif olunma və s. aid edilə bilər.

Beləliklə, hüquqi şəxsin faktiki rəhbərinin Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi o halda mümkündür ki, həmin şəxs qanunla müəyyən edilmiş müddətdə vergitutmaya məruz qalan gəlirlər haqqında bəyannaməni təqdim etməmiş, bəyannaməyə vergilərin hesablanması üçün uçota alınmalı olan gəlirlər və ya xərclər barədə aşkar şəkildə təhrif olunmuş məlumatlar (verginin gizlədilməsi, azaldılması və ya ondan azad olunması məqsədilə) daxil edərək vergi orqanlarına təqdim etmiş və ya təqdim edilməsinə dair sərəncam vermiş olsun. Hüquqi şəxsin rəsmi rəhbəri, faktiki rəhbər tərəfindən aldadılaraq vergilərdən yayınması barədə məlumatı ol-

madığı və hüquqi şəxsin fəaliyyətində birbaşa iştirak etmədiyi hallarda cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməz.

Digər tərəfdən, hüquqi şəxsin rəsmi rəhbəri vergilərdən yayınmasını bilirsə və ya faktiki rəhbərlə cinayət əlaqəsinə girərək, onunla birlikdə vergiləri ödəməkdən yayınmada iştirak edirsə, cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilər. Belə hallarda rəsmi rəhbər cinayətin iştirakçısı sayılır.

Azərbaycan Respublikası cinayət-prosessual qanunvericiliyinin təyinatı cinayət törətmiş şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin cinayət təqibinin və müdafiəsinin hüquqi prosedurlarını müəyyən etməkdir. Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsi (bundan sonra – Cinayət-Prosessual Məcəlləsi) bu prosedurları müəyyən edərək, cinayət törətmiş şəxsi cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə prosesində tarazlı (balanslı) imkanların olmasını təmin edir. (Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 26 və 96-cı maddələrinin sərhədlənməsinə dair» 15 iyul 2011-ci il tarixli Qərarı)

Göstərilənlərlə əlaqədar, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, hər bir cinayət əməli araşdırılarkən onun tərkibinin düzgün müəyyən edilməsi və düzgün tövsiyə edilməsi cinayət əlamətlərini əks etdirən əməllərin cinayət olub-olmamasını, cinayət törətməkdə təqsirləndirilən şəxsin təqsiri olub-olmamasını müəyyənləməyə, habelə həmin cinayətə görə təqsirləndirilən şəxsə ədalətli cəza təyin edilməsinə yönəlmişdir. Əks hal təqsiri olmayan şəxsin məsuliyyətə alınmasına, yaxud da cinayət törətməkdə təqsirli olan şəxsin məsuliyyətdən kənar qalmasına, cəzanın düzgün olmayan tətbiqinə səbəb ola bilər.

Eyni zamanda, nəzərə alınmalıdır ki, Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 139-cu maddəsində cinayət təqibi üzrə icraat zamanı sübut edilməli hallar göstərilmişdir. Bu halların sırasına cinayət hadisəsinin baş vermə faktı və halları, şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin cinayət hadisəsi ilə əlaqəsi, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayət əlamətləri, əməlin törədilməsində şəxsin təqsirliliyi və s. daxildir.

Cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutlar tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılması məqsədi ilə təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilməklə, onların mötəbərliyi müəyyənləşdirilir. (Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 138.1 və 144-cü maddələri) Yalnız cinayət təqibi üzrə yekun və mötəbər nəticəyə gəlməyə imkan verən mümkün sübutların məcmusu cinayət-prosessual qanunvericiliyinin tələbləri baxımından sübutların kifayət etməsi kimi qəbul olunur (Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 146-cı maddəsi).

Beləliklə, hüquqi şəxsin faktiki rəhbərinin, eləcə də rəsmi rəhbərinin və digər məsul işçilərinin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi məsələsi ayrı-ayrılıq-

da hər bir iş üzrə ibtidai istintaq zamanı toplanmış sübutların məcmusuna görə həll edilməlidir.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir:

– Vergi Məcəlləsinin 78.3-cü maddəsinin mənasına görə hüquqi şəxsin həyata keçirdiyi sahibkarlıq fəaliyyəti nəticəsində faktiki gəlirlər əldə edən, onun pul vəsaitinə, əmlakına faktiki sərəncam verən şəxsin vergi ödəyicisi qismində vergi öhdəliklərini yerinə yetirən şəxs hesab edilir. Həmin şəxsin Vergi Məcəlləsinin 78.4-cü maddəsinə əsasən vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsini digər şəxsin üzərinə qoya bilməz və vergidən yayınma cinayəti törətdikdə Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilər.

– Hüquqi şəxsin fəaliyyətinə rəsmi rəhbərlik edən şəxsin vergi ödəməkdən yayınma cinayətində iştirak etdikdə Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilər.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, «Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65–67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

QƏRAR ALDI:

1. Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3-cü maddəsinin mənasına görə hüquqi şəxsin həyata keçirdiyi sahibkarlıq fəaliyyəti nəticəsində faktiki gəlirlər əldə edən, onun pul vəsaitinə, əmlakına faktiki sərəncam verən şəxsin vergi ödəyicisi qismində vergi öhdəliklərini yerinə yetirən şəxs hesab edilir. Həmin şəxsin Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.4-cü maddəsinə əsasən vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsini digər şəxsin üzərinə qoya bilməz və vergidən yayınma cinayəti törətdikdə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilər.

2. Hüquqi şəxsin fəaliyyətinə rəsmi rəhbərlik edən şəxsin vergi ödəməkdən yayınma cinayətində iştirak etdikdə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 213-cü maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilər.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar «Azərbaycan», «Respublika», «Xalq qəzeti», «Bakinski raboçi» qəzetlərində, «Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Məlumatı»nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxsin tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

Sədr

Fərhad Abdullayev